

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

İLKÖĞRETİM 2. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN KELİME SERVETİNİ
ZENGİNLEŞTİRME ÜZERİNE DENEYSEL BİR ÇALIŞMA

TEZ DANIŞMANI
YRD. DOÇ. DR.MESİHA TOSUNOĞLU

HAZIRLAYAN
ARZU ÇEVİK

KIRIKKALE-2011

T.C.
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Arzu ÇEVİK tarafından hazırlanan “İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Kelime Servetini Zenginleştirme Üzerine Deneysel Bir Çalışma” başlıklı tez çalışması, jürimiz tarafından, Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak oy çokluğu / oy birliği ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mürat ÖZBAY
Jüri Başkanı

Yrd. Doç. Dr. Mesiha TOSUNOĞLU
Üye
(Danışman)

Yrd. Doç. Dr. Ümmühan BİLGİN TOPÇU
Üye

ÖZET

Bu çalışma, ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin deyim öğrenebileceği düşünülerek hazırlanmıştır. Ana dili öğretiminde, kelime ve deyim öğretimi için çoğunlukla geleneksel yöntemler kullanılmaktadır. Geleneksel yöntemlerin dışında yöntem ve tekniklerle deyimlerin erken yaşlarda öğrenilebileceği varsayımından hareketle görseller ve tahkiyeli metinler aracılığıyla ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerine deyim öğretme çalışmasının amacını oluşturmuştur. Bu amaçla rastgele seçilen Kırıkkale ili Merkez ilçesine bağlı Şehitler İlköğretim Okulu'nun ikinci sınıf öğrencilerinden deney ve kontrol grubu oluşturulmuştur.

Çalışmada programda yer alan “Dünyamız ve Uzay” teması ile alakalı 15 deyim ve “Hayvanlar” ın yer aldığı 15 deyim Metin Yurtbaşı'nın “Deyimler Sözlüğü”nden seçilmiştir. Bu deyimlerin bilinip bilinmediğini belirlemek için ön test uygulanmıştır. Ön test sonucunda öğrencilerin deyimleri bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Bir derste beş deyim öğretileceği planlanarak 6 metin yazılmıştır. Bu metinler için uzman görüşü alınmıştır. Seçilen deyimler deney grubunda kullanılmak üzere uzman Resim Öğretmeni Serdar Demircan tarafından deyimın anlamına ve hikâyede geçtiği duruma uygun olarak resmedilmiştir. Deney grubunda görseller ve hikâyeler aracılığı ile öğretim yapılırken kontrol grubunda geleneksel yöntem izlenmiştir. Her iki grupta da motivasyon çalışmasından sonra deyimlerin yer aldığı metinler, araştırmacı tarafından okunmuştur. Kontrol grubunda metinde geçen deyimlerin anlamı sözlükten buldurulmuştur. Anlamı öğrenilen deyimleri öğrencilerden cümle içerisinde kullanmaları istenmiştir. Deney grubunda ise deyimlerin anlamını somutlaştırması için görseller gösterilmiş öğrencilerden görselleri yorumlamaları istenmiştir. Deyimin anlamı öğrencilere tahmin ettirilmiştir. Deyimlerin anlamı bulunduktan sonra deyim-görsel eşleştirmesi istenmiştir. Deyimleri aktif olarak kullanmaları için öğrenciler deyim hakkında konuşturulmuştur. Hafta içerisinde ara test uygulanmıştır. İki haftalık süre içerisinde on deyimın öğretimi tamamlanmıştır. Üçüncü hafta tekrar ve pekiştirme çalışmaları yapılmıştır. Tekrar ve pekiştirme çalışmalarında; kontrol grubunda kelime kartlarına deyimlerin anlamları yazılmış, de-

ney grubunda ise resimli deyim kartları hazırlanmıştır. Deyim kartlarında Serdar Demircan'ın deyim anlamına ve hikâyeye uygun hazırladığı resimler kullanılmıştır. On beş deyim öğretimi tamamlandıktan sonra son test uygulanmıştır. Bu çalışma ikinci grup deyimler için de aynı şekilde sürdürülmüştür.

Çalışma sonunda ikinci sınıf düzeyindeki öğrencilerin deyim öğrenebildiği ortaya çıkmıştır. Görsellerin kullanıldığı deney grubunda öğrenme yüzdesi çok yüksektir. Bu çalışma ile kelime öğretimine başlandığı andan itibaren deyim de öğretilbileceği ortaya konmuştur. Kelime ve deyim öğretiminde kullanılan teknik ve tekrarın önemli olduğu belirlenmiştir.

ABSTRACT

This study is prepared to show that the second year elementary school student can learn saying (deyim). In generally, in order to teach the main language, words and sayings are used as a traditional method. The main scope of this study is that sayings also can thought to the second year elementary school student by using visual and special (tahkiye) text. For this reason, experimental and control groups, which are randomly selected from Kirikkale city and constructed by the second year elementary school student

Fifteen saying from “Earth and Space” subject and fifteen saying from “Animals” subject are selected from “Deyimler Sozlugu”, which is written by Metin Yurtbas, in this study. Preliminary test is done for these sayings. After this test, it is seen that students do not know these sayings. Six stories are written in order to teach five saying in one lesson. Also these stories are also asked to the specialist. In order to explain these sayings to the test group, a painting, which explains both the saying and story, is made by Serdar Demircan, painting teacher. Sayings are thought by using visual techniques in the test group but classical methods are used for teaching these sayings in the control group. After the motivation study, texts, which consist of these sayings, are read to the both group. The meanings of these sayings are found from dictionary in the control group and then it is wanted to use these sayings in the sentences. In the test group, paintings are showed to embody these sayings and it is wanted to comment on these sayings and also expect the meanings of these sayings. After finding the meaning of the saying, it is wanted to match the meanings and paintings of these sayings. Moreover, it is made students, which are from test group, talk about these sayings. After teaching these sayings intermediate test are also done in this week. Ten sayings are thought to the students during two weeks. In third week, repetition and reinforcement studies are done. The meaning of these sayings are written in word card in the control group and painting cards are prepared for the meaning of these sayings in the test group during the repetition and reinforcement studies. Paintings, which are suitable for both the meaning of

these sayings and story, of Serdar Demircan are used in the saying card. After teaching of fifteen sayings, final test are applied to the both group. This study is also conducted for the second group sayings.

At the end of this study, it is showed that second year elementary school students can learn sayings. Percentage of learning is higher in the test group, which uses visual techniques. In this study it is stated that sayings can be learned from beginning to the teaching of the word. Furthermore, it showed that techniques and repetition are very important in teaching of word and saying.

ÖN SÖZ

Dil duygu, düşünce ve hayalleri aktarmada kullanılan temel vasıtaadır. İnsanlar bu vasıta ile kendilerini ifade etmelerinin yanı sıra yaşadıkları toplumun değer yargılarına ve kültürüne de erişirler. Eriştikleri kültürü benimsemeleri ve kendisinden sonra gelecek nesillere aktarmaları dil aracılığıyla gerçekleşir. Bu bakımdan dil, kişinin ait olduğu milletin kültürünü edinmesi ve bu kültürle yaşayan topluma uyum sağlaması açısından çok önemlidir. *“Kültür, milletleri birbirinden farklı kılan maddî ve manevî unsurların bütünüdür. Kültür, varlığını ve sürekliliğini insana, dolayısıyla dile borçludur. İnsan ilk çocukluk yıllarından başlayarak kültür öğelerini kazanır ve onlara uygun düşünce ve davranışları öğrenir. Hayatı süresince kültürü, toplumsal kişiliğinin bir parçasıymış gibi kendiliğinden benimser. Bunun için dilini öğrenmesi yeterlidir. Çünkü asırların miras bıraktığı bütün maddî ve manevî kültürel değerler, yeni nesillere dille kazandırılır”* (Tosunoğlu, 1998; i). Dil, bir milletin kültürünü yansıtan en önemli hazinedir. Bir dil öğrenilirken sadece o dil öğrenilmez, aynı zamanda o dile ait kültür de öğrenilmiş olur. Kültürü taşıyan dil ise dili besleyen de kültürdür. Bu sebeple dili öğrenirken sadece o dile ait kelimeleri ile kelimelerin kazandıkları temel anlamı öğrenmek yeterli olmayacaktır. Dilin zenginliğini ortaya koyan unsurlarını da öğrenmek gerekir. Bunlar kelimenin kazandığı çeşitli anlamlar ile mecaz özellik taşıyan kelime ve kelime gruplarıdır.

Dil, sadece kelime ve kavramlardan örölü bir yapı olmadığı gibi dilin tek hazinesi de kelimeler değildir. Dilin hazinesini oluşturan kelimelerin yanı sıra deyimler, atasözleri, mecazlar, farklı yapıdaki cümle çeşitleri, kalıplaşmış kullanımlar, jargonlar, terimler vb.dir. Bunlardan kelimeler işlevsel olarak cümle içerisinde anlamını bulur. Bu özelliği bakımından kelimenin tek bir anlamı yoktur. Kelime cümle içinde kullanıldığında sözlük anlamının dışında çok farklı anlamlar kazanabilir. Kelimeler çeşitli anlamlarda kullanıldığı gibi kelime grupları da kendi bütünlüğü içerisinde farklı anlamlar kazanabilir. Çok anlamlılık dilin zenginliğidir. Dilin bir başka zenginliği ise barındırdığı bu kelime gruplarının kazandığı yeni anlamlardır. Kelime grupları içerisinde yer alan

deyimler kazandığı anlam itibarı ile dilin hazinelerinden biridir. Deyimler, mecaz anlamı içermesi bakımından anlaşılması ve öğrenilmesi önemli kelime gruplarındandır.

Dil öğretiminin bir bölümünü oluşturan kelime öğretimi okul çağına gelmiş çocuklarda çeşitli yöntem ve tekniklerle sağlanmaktadır. Ancak deyimlerin soyut olmaları nedeniyle ilköğretim birinci kademe öğrencileri için sistemli bir öğretimi yapılmamaktadır. Deyim öğretimi yapılan sınıflarda da geleneksel kelime öğretimi teknikleri kullanılmaktadır. İlköğretim birinci kademe programında yer almayan deyim öğretimine kelime öğretimi ile aynı anda başlanması gerektiğini kanıtlamak amacıyla bu çalışma yapılmıştır. Geleneksel kelime öğretim tekniği dışında çeşitli öğretim teknikleri kullanılarak küçük yaşlardan itibaren deyim öğretilebileceği düşünülmüş; görsellerle ve metinlerle deyimlerin öğretilebileceği ortaya konmuştur.

Tezin Giriş Bölümünde problemin durumu, alt problemler, araştırmanın önemi, sayıtlılar, sınırlılıklar, tanımlara yer verilmiştir.

İkinci bölümde dil, ana dili, kelime, kelime öğretimi, deyim, deyimlerin özellikleri, deyim öğretimi, öğrenme, anlama, kavrama, gelişim dönemleri, kelime ve deyim öğretiminde kullanılan yöntem ve teknikler, deyim öğretime başlanma zamanı, deyim öğretiminin tarihçesi konularına değinilmiştir.

Üçüncü bölümde deyim öğretimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Dördüncü bölümde araştırma modeli, evren örneklem, veri toplama tekniği, verilerin çözümlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda bilgiler yer almaktadır.

Beşinci bölümde “Bulgular ve Yorumlar” başlığı altında uygulamadan önceki veriler ile sonraki veriler değerlendirilip yorumlanmıştır. Çalışmanın genel değerlendirilmesi de bu başlık altında yer almıştır.

Araştırmanın altıncı bölümünde ise “Sonuç ve Öneriler” başlığı altında çalışmanın sonuçları ile bu alanda yapılacak uygulamalar için bazı öneriler bulunmaktadır.

Kaynakça Bölümünde tezde kullanılan eserlerin listesi yer almaktadır. Araştırmada kullanılan materyaller “Ekler” bölümüne konulmuştur.

Çalışmamın her aşamasında bana en büyük desteği veren, en zor zamanlarımda yanımda olup beni yüreklendiren, değerli zamanını ve emeğini bu konuda harcayan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Mesiha TOSUNOĞLU’na, akademik çalışma konusunda beni destekleyen ve metinler için değerli fikirlerini benimle paylaşan kıymetli hocam Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN’a, bana inanan ve çalışmam boyunca desteğini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Ümmühan BİLGİN TOPÇU’ya, hazırlanan metinler için vakitlerini ayırıp değerlendirme yapan Yrd. Doç. Dr. Nuray TAŞTAN’a, ilköğretim müfettişi Nutku HOŞ’a, resimleriyle çalışmama destek veren Serdar DEMİRCAN’a, bu çalışmayı sınıflarında yürütmem konusunda sabır ve özenle çalışmamı desteklemiş olan değerli meslektaşlarım Tarık TÜREDİ ve Berrin HOŞBAŞ’a, çalışmamın değerlendirilmesi hususunda katkısı olan Yrd. Doç. Dr. Nuray TOSUNOĞLU’na ve çalışmam boyunca büyük sabır gösteren, hayattaki en büyük desteğim sevgili anneme, babama ve canım kardeşime saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarım.

KİŞİSEL KABUL

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “İlköğretim 2. Sınıf Öğrencilerinin Seli-me servetini Zenginleştirme Üzerine Deneysel Bir Çalışma” adlı tez çalışmamı ilmî ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden ibaret olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım.

03/05/2011

Arzu ÇEVİK

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	III
ÖN SÖZ.....	V
KİŞİSEL KABUL.....	VIII
KISALTMALAR.....	XV
TABLolar LİSTESİ.....	XVI

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Problem Cümlesi.....	7
1.3. Alt Problemler.....	7
1.4. Çalışmanın Amacı.....	8
1.5. Çalışmanın Önemi	8
1.6. Sayıtlılar.....	10
1.6. Sınırlılıklar.....	11
1.7 Tanımlar.....	11

BÖLÜM II

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Dil	13
2.2 Kelime	16

2.3. Kelime Serveti	23
2.4. Deyim	28
2.5. Dil Öğretimi	32
2.6. Kelime Öğretimi	39
2.7. Deyim Öğretimi	50
2.8. Deyim Öğretimine Ne Zaman Başlanmalıdır?	57
2.9. Deyim Öğretimine Tarihsel Bakış	60
2.10. Kelime ve Deyim Öğretiminde Kullanılan Başlıca Yöntem ve Teknikler	64
2.10.1. Sözlük Kullanma	68
2.10.2. Çağrışım Tekniği	68
2.10.3. Okuma Yöntemi	69
2.10.4. Dinleme Yöntemi	69
2.10.5. Bulmaca Tekniği	70
2.10.6. On Kelime Artı Üzerine On Artı Metodu	70
2.10.7. Gözlem Yöntemi	71
2.10.8. Gösteri Yöntemi	71

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	74
----------------------------------	-----------

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. ÇALIŞMANIN MODELİ.....	80
4.2. EVREN VE ÖRNEKLEM.....	80
4.3. VERİ TOPLAMA TEKNİKLERİ.....	81
4.4. VERİLERİN ÇÖZÜLMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	92

BÖLÜM V

BULGULAR VE YORUM

5.1. GENEL BULGULAR VE YORUM.....	93
5.2. ALT PROBLEMLERE İLİŞKİN BULGULAR VE YORUM.....	134
5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	134
5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	137
5.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	138
5.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	139
5.2.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular.....	140

BÖLÜM VI

SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar	144
6.2. Öneriler	151
KAYNAKÇA.....	153
EKLER.....	158
Ek-1 <i>Dünyadan Haberi Olmamak</i> deyiminin görseli.....	159
Ek-2 <i>Dünyayı tozpembe görmek</i> deyiminin görseli.....	160
Ek-3 <i>Dünya Penceresi</i> deyiminin görseli.....	161
Ek-4 <i>Gökte Ararken Yerde Bulmak</i> deyiminin görseli.....	162
Ek-5 <i>Dünya Dünya Olalı</i> deyiminin görseli.....	163
Ek-6 <i>Dürbünün Tersiyile Bakmak</i> deyiminin görseli.....	164
Ek-7 <i>Bir Bardak Suda Fırtına Koparmak</i> deyiminin görseli.....	165
Ek-8 <i>Dünyanın Kaç Bucak Olduğunu Anlamak</i> deyiminin görseli.....	166
Ek-9 <i>Dünyayı Hiçe Saymak</i> deyiminin görseli.....	167
Ek-10 <i>Denizden Çıkmış Balığa Dönmek</i> deyiminin görseli.....	168
Ek-11 <i>Ata Binmeden Ayaklarını Sallamak</i> deyiminin görseli.....	169
Ek-12 <i>Balıklama Dalmak</i> deyiminin görseli.....	170
Ek-13 <i>Örümcek Bağlamak</i> deyiminin görseli.....	171
Ek-14 <i>Kuş Kondurmak</i> deyiminin görseli.....	172
Ek-15 <i>Eşeğin Büyüğünü Ahırda Unutmak</i> deyiminin görseli.....	173

Ek-16 <i>Fareler Cirit Atmak</i> deyiminin görseli.....	174
Ek-17 <i>Sinek Avlamak</i> deyiminin görseli.....	175
Ek-18 <i>Devede Kulak</i> deyiminin görseli.....	176
Ek-19 <i>Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.</i> deyiminin görseli.....	177
Ek-20 <i>Aralarından Kara Kedi Geçmek</i> deyiminin görseli.....	178
Ek-21 <i>Gözleri Ufukta Güneşi Aramak</i> deyiminin görseli.....	179
Ek-22 <i>Günleri Gece Olmak</i> deyiminin görseli.....	180
Ek-23 <i>Gök Gibi Gürleyip Şimşek Gibi Çakmak</i> deyiminin görseli.....	181
Ek-24 <i>İrmakları Düze Sokmak</i> deyiminin görseli.....	182
Ek-25 <i>Dünya Başına Dar Gelmek</i> deyiminin görseli.....	183
Ek-26 <i>Kaplumbağaya Binmek</i> deyiminin görseli.....	184
Ek-27 <i>Leyleğin Yuvadan Attığı Yavru</i> deyiminin görseli.....	185
Ek-28 <i>Dananın Kuyruğu Kopmak</i> deyiminin görseli.....	186
Ek-29 <i>Keçi Gibi Başını Sallamak</i> deyiminin görseli.....	187
Ek-30 <i>Bülbül Kesilmek</i> deyiminin görseli.....	188
Ek-32 Ön test(Boşluk Doldurma, Dünyamız ve Uzay Teması)	189
Ek-33 Ön test(Cümle Kurma, Dünyamız ve Uzay Teması).....	193
Ek-34 Ön test (Boşluk Doldurma, Cevap Anahtarı)	199
Ek-35 Ön test(Boşluk Doldurma, Hayvanlar)	202
Ek-36 Ön test(Cümle Kurma,Hayvanlar).....	206
Ek-37 Ön test(Boşluk Doldurma, Dünyamız ve Uzay teması).....	212
Ek-38 Ara test(Boşluk Doldurma, Dünyamız ve Uzay Teması)	216

Ek-39 Ara test(Eşleştirme, Dünyamız ve Uzay Teması)	218
Ek-40 Ara test(Boşluk Doldurma, Dünyamız ve Uzay Teması)	219
Ek-41 Ara test(Eşleştirme, Dünyamız ve Uzay Teması)	221
Ek-42 Ara test(Boşluk Doldurma,Dünyamız ve Uzay Teması)	222
Ek-43 Ara test(Eşleştirme,Dünyamız ve Uzay Teması)	224
Ek-44 Ara test(Boşluk Doldurma, Hayvanlar)	225
Ek-45 Ara test(Eşleştirme, Hayvanlar).....	227
Ek-46 Ara test(Boşluk Doldurma, Hayvanlar)	228
Ek-47 Ara test(Eşleştirme, Hayvanlar).....	230
Ek-48 Ara test(Boşluk Doldurma, Hayvanlar).....	231
Ek-49 Ara test(Eşleştirme, Hayvanlar)	233
Ek-50 Son test(Çoktan Seçmeli, Dünyamız ve Uzay Teması)	234
Ek-51 Son test(Bulmaca, Dünyamız ve Uzay Teması)	241
Ek-52 Son test(Çoktan Seçmeli, Hayvanlar)	244
Ek-53 Son test(Bulmaca, Hayvanlar)	252
Ek-54 “Burcu”.....	255
Ek-55 “Engin’in Hatası”	261
Ek-56 “Berkay ile Dedesi”	264
Ek-57 “Çatı Katı”.....	270
Ek-58 “Dostluk”	274
Ek-59 “Okul Zamanı”	278
Ek-60 Kullanılan Deyimler Sözlüğü	282

Ek-61 Valilik izni	285
Ek-62 2-F sınıf listesi	286
Ek-63 2-C sınıf listesi	287
Ek-62 2-C sınıf öğretmeni görüşü.....	288
Ek-62 2-F sınıf öğretmeni görüşü.....	289
Ek-63 Metinler için uzman görüşü.....	290
Ek-64 Metinler için uzman görüşü.....	292
Ek-65 Metinler için uzman görüşü.....	294
Ek-66 Metinler için uzman görüşü.....	296
Ek-67 Metinler için uzman görüşü.....	298
Ek-68 Metinler için uzman görüşü.....	300
Ek-69 Metinler için uzman görüşü.....	302
Ek-70 Metinler için uzman görüşü.....	304
Ek-71 Metinler için uzman görüşü.....	306
Ek-72 Metinler için uzman görüşü.....	308
Ek-73 Özgeçmiş.....	310

KISALTMALAR

MEB Millî Eğitim Bakanlığı

TDK Türk Dil Kurumu

P Anlamlılık Düzeyi

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo No	Tablo İsmi	Sayfa No
Tablo-1	Deney Grubunun Genel Yapısına İlişkin Bulgular	91
Tablo-2	Kontrol Grubunun Genel Yapısına İlişkin Bulgular	91
Tablo-3	“Dürbünün Tersiyile Bakmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	92
Tablo-4	“Bir Bardak Suda Fırtına Koparmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	93
Tablo-5	“Dünyanın Kaç Bucak Olduğunu Anlamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	94
Tablo-6	“Dünyayı Hiç Saymak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	96
Tablo-7	“Denizden Çıkmış Balığa Dönmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu	97
Tablo-8	“Gözleri Ufukta Güneşi Aramak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	98

Tablo-9	“Günleri Gece Olmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	99
Tablo-10	“Gök Gibi Gürleyip Şimşek Gibi Çakmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	101
Tablo-11	“İrmakları Düze Sokmak” Deyiminin Ön Test, Ara Test, Son Test Bulguları	102
Tablo-12	“Dünyası Başına Dar Gelmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu	103
Tablo-13	“Dünyayı Tozpembe Görmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu	105
Tablo-14	“Dünya Penceresi” Deyiminin Öğrenilme Durumu	106
Tablo-15	“Dünyadan Haberi Olmamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	107
Tablo-16	“Gökte Ararken Yerde Bulmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	108
Tablo-17	“Dünya Dünya Olalı” Deyiminin Öğrenilme Durumu	110
Tablo-18	“Fareler Cirit Atmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	111
Tablo-19	“Sinek Avlamak” Deyiminin Ön Test, Ara Test, Son Test Bulguları	112

Tablo-20	“Devede Kulak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	114
Tablo-21	“Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” Deyiminin Öğrenilme Durumu	115
Tablo-22	“Aralarından Kara Kedi Geçmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu	116
Tablo-23	“Ata Binmeden Ayaklarını Sallamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	117
Tablo-24	“Balıklama Dalmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	119
Tablo-25	“Örümcek Bağlamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	120
Tablo-26	“Kuş Kondurmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	121
Tablo-27	“Eşeğin Büyüğünü Ahırda Unutmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	122
Tablo-28	“Kaplumbağaya Binmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu	123
Tablo-29	“Leyleğin Yuvadan Attığı Yavru” Deyiminin Öğrenilme Durumu	125
Tablo-30	“Dananın Kuyruğu Kopmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	126

Tablo-31	“Keçi Gibi Başını Sallamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu	127
Tablo-32	“Bülbül Kesilmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu	128
Tablo-33	Dünyamız ve Uzay Temasındaki Deyimlerin Ön Test, Ara Test, Son Test Bulguları	130-131
Tablo-34	Hayvanlar Konulu Deyimlerin Ön Test, Ara Test, Son Test Bulguları	132
Tablo-35	Deney Grubu Ön Test, Ara Test, Son Test Bulguları	133
Tablo-36	Deney Grubu ve Kontrol Grubu Temalar Göre Ön Test, Ara Test, Son Test Genel Başarı Oranları	134
Tablo-37	Deney Grubu ve Kontrol Grubu Temalar Göre Ön Test, Ara Test, Son Test Genel Başarı Oranları	135
Tablo-38	Deney Grubundaki Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Deyimleri Öğrenme Durumları	137
Tablo-39	Deney Grubundaki Öğrencilerin Okul Öncesi Eğitim Almalarına Göre Deyimleri Öğrenme Durumları	138-139

Tablo-40

“Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” Deyimini
Öğrenme ile Okul Öncesi Eğitim Durumunun
Karşılaştırılmasına İlişkin Fisher-Exact Test
Sonuçları

139

BÖLÜM I

GİRİŞ

1.1. Problem durumu

Dil, insanın kendisini ifade etmede ve hayatı anlamlandırmada kullandığı en etkili araçtır. İnsan düşüncesinin kalıbı olan dil, iletişimin de temel unsurudur. Zihinsel ve sosyal özellik olarak nitelendirilebilecek bu işlevlerinin yanında dil, tamamen kendisine ait birçok özelliğe sahiptir: “*Dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabii bir vasıta, kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış gizli anlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir*” (Ergin, 2000: 3). İnsanı sosyalleştiren ve diğer canlılardan farklı kılan en önemli özelliği dili kullanmasıdır. Ortak düşünceyi ve bakış açısını geliştirir. Dil sayesinde ki millet var olur. Milletin oluşmasıyla da millî kültür oluşur. Kültürün oluşmasında ve anlam kazanmasında en önemli görev “dil”e düşer. Dilin birçok işlevi vardır. Dilin özellikleri kadar işlevsel yönü de önem taşır: “*Dil, genel anlamıyla insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en yaygın ve en güçlü araçtır. Bu araç, hayatın hemen bütün alanlarında türlü düşünceleri, duyguları, tutumları, inançları, değer yargılarını anlama ve anlatmada; yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, kültür birikimini aktarmada kullanılmaktadır*” (Özbay, 2006: 2). Dil, kişi ya da milletle ilgili en önemli bilgileri içinde saklar.

Dil, zamanla sınırlanamayacak özelliklere sahiptir. Geçmişten geleceğe uzanan bu tarihî süreçte varlığını kültürle şekillendirir: “*Dil bir milletin geçmişte ürettiği maddi*

ve manevî kültür varlığını bugüne taşır. Atalarımızın neleri bildiklerini, neler düşündüklerini, ne yapmak istediklerini, ideallerini ve nasıl yaşadıklarını bize ulaştırır. Dil sayesinde bir kültür çizgisi tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar uzanır. Böylece dil bir milletin geçmişi ile bugünü ve geleceği arasında köprü görevi yapar. Kelimelerin, atasözleri ve deyimlerin üzerindeki anlam yükü atalarımızın dünya görüşünü, tarihin karanlıklarından günümüze ulaştırır. Böylece biz kendimizi hazır bir kültür ortamı içinde buluruz. Her bireyin kişiliği bu ortamın bize sunduğu değerlere göre biçimlenir” (Barın, Demir, 2006: 4). Zamanlar arası iletişim, sadece dil aracılığıyla gerçekleşir. Dünyü bilmek, yarına ulaşmak; sürekliliği sağlamak için dile ihtiyaç vardır.

İletişimin temelinde olan dil, kişiyi bugünle sınırlamaz. Tarihine ışık tutar, kültürel birikimin geleceğe taşınmasına yardımcı olur. Kişi kültürüyle, hayat biçimiyle, dünya görüşüyle var olur. Bu varoluşu en doğru şekilde yansıtmamanın yolu dile hâkim olmaktır. Dile hâkim olmak için çok kelime bilmek ve kelimenin çok anlamlılığını fark etmek gerekir. Kelime servetinin yetersizliği bireyin anlamasını ve anlatmasını olumsuz yönde etkiler. *“İyi seçilmemiş bir kelime, cümlelerin manasına belirsizlik verir” (Gülensoy, 2005: 473). Kelime serveti yeterli olmayan kişi kelimeyi yerinde kullanamayacak, ifade problemi yaşayacaktır.*

Kelime servetini zenginleştirmek ancak sistemli bir ana dili eğitimi ile gerçekleştirilebilir. *“İnsanın ilk öğrendiği dil, ana dilidir. Aslında bu öğrenmeden çok bir edininim ya da kazanımdır. Aile ve yakın çevrede başlayan bu edinim, okullarda belli bir sisteme oturtulmaktadır. Bu sayede bireylere, ana diliyle anlama ve anlatma yeteneği kazandırılmaktadır” (Özbay, 2006: 3). Dil anne karnında kazanılmaya başlayan bir beceridir. Anne karnında dinleme yoluyla dil edinimi başlar ve süreç içerisinde dili kullanımı diğer becerileri de edinerek devam eder. “Çocuk doğduğu andan itibaren ‘dinleme’ yoluyla ilk eğitimini almaya başlar. Büyüdükçe dinleyerek öğrendiği kelimelerle ‘konuşma’yı gerçekleştirir. Düşünürken, üretirken, türlü bilgi ve fikirleri yorumlarken, hayal kurarken yine dilini kullanır” (Tosunoğlu, 1999: 3). Yaşayacağı toplumun kültürü içinde doğan çocuk, bu kültürün en önemli unsurlarını diliyle kazanacaktır. Aslında*

çocuk doğmadan bazı kalıpları ve manaları öğrenmeye başlar. Bu öğrenim süreci doğduktan sonra hızlı bir şekilde devam eder. Bu sürece bakıldığında dile özgü unsurların çocuğun hafızasında çok erken dönemlerde yapılar hâlinde bulunduğu ve yeni dil yapılarının da doğumla birlikte kazanıldığı görülmektedir.

Millet varlığını sürdürmek için dilini öğretmek zorundadır: *“Her millet, millî varlığını sürdürmek ve geleceğini korumak için dilini korur, geliştirir ve kendi insanına en iyi şekilde öğretmeye çalışır”* (Barın, Demir, 2006: 13). Dil öğretimi okullarda ana dili dersleri ile kazandırılmaya programlı bir şekilde devam eder. Dil öğretimi dört temel beceriye dayandırılarak sürdürülür. Daha önce de vurgulandığı üzere dinleme anne karnında başlar, konuşma doğduktan sonra aşamalı olarak aile ortamında kazanılır. Okuma ve yazma, okullarda kazandırılan becerilerdir. Elbette dinleme ve konuşma becerileri Türkçe dersi ile geliştirilen beceriler olacaktır. Bu dört beceri dil öğretiminde aynı anda geliştirilmelidir. *“Dört temel dil becerisinin edinimi, doğal süreç içerisinde dinleme ve konuşma ile başlamakta, okulda bunlara okuma ve yazma becerileri de eklenmektedir. Dil edinimi bakımından çocuk, okul çağına gelene kadar dinleme ve konuşma becerileri sayesinde binlerce kelimeyi kazanmış olmaktadır. Okul dönemi ile birlikte çocuğun dil edinimi, belirli bir sistem dâhilinde gelişmeye devam etmektedir”* (Özbay, 2006: 11). Bu edinim, beceriye dönüşürse dil öğretimi yapılmış olacaktır.

Dil öğretimi dört temel dil becerisi ile birlikte kelime hazinesini zenginleştirmekle de yükümlüdür. Çünkü: *“İnsan bildiği kelime sayısı kadar düşünür. Kelime dağarcığı zengin olan kişi daha iyi ve salim düşünür. Kelime dağarcığını zenginleştirmek mecburiyetindeyiz. Bu vazifemizi yerine getirdiğimiz takdirde okuyan, duyan; okuduğunu, dinlediğini anlayan; düşünen ve meramını ifade edebilen nesiller yetiştirmiş oluruz”* (Karakuş, 2002: 120). Karakuş, açıklayıp düşünebilen düşündüğünü doğru ifade edebilen nesiller için kelime servetinin önemini vurgulamıştır. İnsan, içinde yaşadığı toplumun bir parçasıdır. Bu nedenle sosyal bir varlık olarak toplumla iletişim kurmak zorundadır. Sağlıklı bir iletişim için doğru anlatmak ve doğru anlaşılacak gerekir. İletişim esnasında yanlış kullanılan bir kelime, yanlış ifade tarzı kişiyi zor durumda bırakabilir.

Bu açıdan kelime servetinin zenginliği iletişimin de zenginliği demektir. “Günümüzün 2/3’sini(veya yarıdan çoğunu) uyanık geçirmekteyiz ve herhangi bir şekilde kurulan iletişim ortamında/ ağında taraflardan biri olmak durumundayız. Bu iletişim ortamında kişisel kelime servetimiz ne kadar ise o ölçüde kazançlı çıkarız; çünkü bir dilin konuşulup yazıldığı kültür ortamı, ticarî piyasa gibidir. Bu piyasada alışverişler sadece kelimelerle olur. Kelimesi çok olan çok bilgi alıp verir; kelimesi az olan az bilgi alır, az bilgi verir. Bu piyasada edeceğiniz kârın miktarı bildiğiniz kelime sayısına bağlıdır. Kültürün ve bilginin toplum içinde yoğrulup olgunlaştırılması ve toplumdaki sosyal gelişmeler böyle bir hareketlilik içinde gerçekleşmektedir” (Demir, 2006: 3). Kelimeler, duygu ve düşünceyi yansıtan aynadır. Bu bakımdan dil ve kelime serveti bireyin ve toplumun karakteridir. Bu, dil ile etkileşimin sonucudur.

Örgün eğitime başlayıncaya kadar edinim şeklinde kazanılan ve geliştirilen dil, okulda düzenli ve planlı bir öğretimle zenginleştirilir. Özellikle ilköğretim seviyesindeki Türkçe derslerinde dilin dört temel becerisinin eşit düzeyde geliştirilip zenginleştirilmesi amaçlanır. Programlı ve planlı bu çalışmalarda amaçlardan biri de kelime servetini artırmaktır. Ancak bu seviyedeki öğretim sürecinde kelime öğretiminin sistemli ve planlı yapıldığını söylemek mümkün değildir. Hatta bu konuyla ilgili ihmaller olduğu da düşünülmektedir; “Dil öğretiminde, kelime öğretimine verilen önem oldukça azdır” (Erkan, 1999: 55). Çünkü hangi kelimenin hangi sınıflarda öğretileceği konusunda sınıktılar mevcuttur. Tosunoğlu’na göre, “Ülkemizde dil konusunda yapılan araştırmaların çoğu, dilin belirli seviyelerde nasıl kullanıldığı ve kazanıldığıyla ilgilidir. Bu araştırmaların çoğu temel kelime servetinin tespitine katkıda bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalardan bir kelime listesi yapılamayacağı, kelime listesi veren araştırmaların da çok fazla olmadığı görülmüştür” (Tosunoğlu, 1998: 7). Günümüzde bu tür çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ders kitapları ve programlar bu çalışmaları dikkate almalıdır. Kelime servetinin artırılması için kelimelerin ve kelime gruplarının anlamları esas alınıp öğrencilerin algılama düzeylerine bağlı olarak bir öğretim planlaması yapılmalıdır.

Kitaplar kelime öğretimi konusunda bir bütünlük göstermemektedir. Türkçe öğretiminde her yıl farklı yayınevlerinin kitapları kullanılmaktadır. Bir Türkçe kitabında öğretilen bazı kelimelerin bir sonraki yıl farklı yayınevinin kitabında tekrar edildiğini görmek mümkündür. Asıl önemlisi kitaplar kelime öğretimi konusunda oldukça yetersiz hazırlanmaktadır. Kitaplardaki kelime öğretimi çoğunlukla geleneksel yöntemle düzenlenmiştir. Üstelik bu kelimeler belli bir listeden seçilmedikleri için gelişigüzel öğretim söz konusudur. Kelime öğretiminde sözlük kullandırmak dışında başka bir öğretim yolunun izlenmediği bu kitaplarda kelimelerin de sadece metindeki anlamını öğretmek esas alınmaktadır. İlköğretimin birinci kademesinde sadece kelimelerin öğretilmesi de yetersizliklerden biridir. Deyimler, atasözleri, kalıplaşmış sözler, benzetmeler, mecaz anlamlı kullanımlar, kavramlar vb. kelime servetini zenginleştirme çalışmalarında ele alınmadığından bilinçli bir dil gelişiminden söz etmek imkânsızdır.

İlköğretimin ikinci kademesinde de aynı durum söz konusudur. İkinci kademe Türkçe ders kitaplarında deyimlerin öğretimine bakıldığında kitapların geleneksel yöntemi kullandığı görülmüştür. Öğretmenlerin de daha çok geleneksel yöntem ile deyim öğretimi yaptıkları bilinmektedir. Türkçe derslerinde dilin zenginliği olan deyimlerin öğretimine yeterince yer verilmemektedir.

İlköğretimin birinci kademesinde deyim öğretiminin kelime servetini zenginleştirme çalışmaları içerisinde yer almaması, çocuk gelişim özellikleri arasında yer alan *“Çocuklar soyut kavramları on iki yaşından itibaren öğrenebilirler”* fikridir. Ancak, Funda Örgen’in yaptığı çalışmada deyimlerin görseller ile ilköğretim beşinci sınıftan itibaren öğretilbileceği ortaya konmuştur. *“Deyimler, Türk halkının en önemli serveti olarak yüzyıllardan beri yaşamını sürdürmekte ve dile güzellik, canlılık, çekicilik ve kıvraklık kazandırmaya devam etmektedir. Bu nedenle öğretim hayatının temeli olan ilköğretim okullarında deyimlerin öğretimine ayrıca önem vermek gerekir”* (Örgen, 2003: 2). Dilin zenginliği olan deyimler günlük yaşamda çocuğun karşısına çıkmakta, çocuk kelime kelime anlamına bakmadan kulak dolgunluğu ile servetine kattığı deyimleri günlük yaşamında kullanmaktadır. Tek eksik deyim öğretiminin sistemli bir şekilde

gerçekleştirilmiyor olmasıdır. Çocukları dilin bu zenginliğinden mahrum etmek yanlış olacaktır. Oysa kelime servetinin zenginliği çok önemlidir. Erken yaşta kazanılan kelime ve kelime gruplarının unutulmadığı ve işler bir şekilde kullanıldığı, aktif kelime hazinesinde yer aldığı, araştırmalarla ortaya konmuştur. *“Kelime hazinesinin zenginliği ile okuma başarısı arasında olumlu yönde bir ilişki vardır. Zengin kelime hazinesi olanlar, kelime öğrenmede farklı stratejileri de kullanmaktadırlar. Yetersiz kelime hazinesi olanlar gittikçe güçleşen metinleri okuyamamaktadırlar. Dolayısıyla kelime hazineleri nitel ve nicelik olarak sınırlı kalmaya devam etmektedir”* (Akyol, Temur:2008: 200). Kelime servetini zenginleştirmek kelimeleri sayıca ve manaca öğretmekle sağlanacaktır. Kelime servetini zenginleşmesi ile okuma becerisi de gelişecektir.

Çağın bilimsel teknolojik gelişmeleriyle her an etkileşen çocuklar, bu etkileşimin bir neticesi olarak eskiye göre daha erken yaşlarda zihinsel ve fiziksel olarak gelişmektedirler. Soyut ve mecaz kavramları da oldukça erken yaşlarda kavrayabilmektedirler. Çocukların günlük hayatta duyarak edindikleri birçok mecaz anlamı olan kelime ve deyim, pasif kelime servetleri içinde yer almaktadır. Bunları aktif kelime servetine dönüştürmek planlı ve programlı öğretim çalışmalarını gerekli kılar. Ancak mecaz anlamın ve deyimlerin hangi sınıfta öğretileceği bilimsel araştırmalara dayanmalıdır.

Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda (1-5. Sınıflar) kelime öğretimi; *“Okuma sürecinde öğrencinin kelimeleri tanınması oldukça önemlidir. Kelime tanıma; öğrencinin zihinsel sözlüğünü kullanarak kelimenin anlamını belirlemesi sonucu gerçekleşmektedir. Kelimenin anlamı belirlenirken ön bilgiler kullanılmaktadır. Kelimelerin doğru tanınması; cümlelerin, paragrafların ve giderek bütün metnin yanlış anlaşılmasına neden olmaktadır. Bu nedenle kelime çalışmalarına gereken önem verilmeli ve öğrencilerin söz varlığı geliştirilmelidir”* (MEB, 2005: 21) şeklinde ifade edilmiştir. Son Türkçe Öğretim Programı’na kadar kelime öğretimi geleneksel öğretim yöntemleri ile yapılmaktaydı. Yenilenen programda kelime öğretiminde etkinlik ağırlıklı bir öğretim öngörülmüştür. Çok hızlı değişen ve gelişen bir dünyada bilginin her gün kendini yenilediği-

ni unutmamak gerekir. Kelime öğretiminin de bu yeniliklere dayalı yapılması doğru olacaktır.

1.2. Problem Cümlesi

İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin kelime servetini zenginleştirmede iki farklı öğretim tekniğinin etkisi nedir?

1.3. Alt Problemler

1. İlköğretim ikinci sınıf öğrencileri deyimleri öğrenebilir mi?
2. Resim-hikâye tekniğinin ilköğretim ikinci sınıf öğrencileri deyim öğrenebilir mi?
3. Geleneksel kelime öğretim teknikleri ile resim-hikâye tekniğiyle deyim öğretimi arasında başarı yönünden bir fark var mı?
4. Kazandırılması hedeflenen iki ayrı deyim grubu, öğrenme başarısı yönünden bir farklılığa etken midir?
5. Deney grubunun cinsiyet ve okul öncesi eğitim alma durumları, deyim öğrenmede başarıyı etkileyen faktörler midir?

1.4. Çalışmanın Amacı

Bu çalışma, ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerine görseller ve hikâyeler aracılığı ile deyim öğretimi yapılabileceği ile ilgilidir. Resimler ve hikâyeler kullanarak deyim öğretmek, bu yolla da kelime servetini zenginleştirmek temel amaçtır.

Çalışmanın ayrıntılı amaçları şu şekilde ifade edilebilir:

1. Deyim öğretiminde geleneksel yöntemin başarısını tespit etmek,
2. Deyim öğretiminde resimlerin etkisini ölçmek,
3. İlköğretim ikinci sınıftaki öğrencilerin deyim öğretimine uygun yöntem teknikler kullanılırsa deyimleri öğrenip öğrenemeyeceğini göstermek,
4. Geleneksel öğretim yöntemleri ile resim-hikâye tekniğinin karşılaştırmasını yapmak,
5. Somutlaştırılabilir deyimlerle kalıcı öğrenme sağlayarak kelime servetini zenginleştirmek,
6. Yapılan araştırma sonucunda elde edilen bulgular ve sonuçlarla eğitim-öğretim çalışmalarına katkı sağlamak.

1.5. Çalışmanın Önemi

Kelimeler, düşüncenin dile dökülmüş kalıplarıdır. Bunların aktif olarak kullanımı, iletişim için düşüncelerin iletilere dönüşmesini veya iletilerin çözümlenmesini sağ-

lar. Kelime servetinin zenginliği bireyin kendisini doğru ifade etmesini, karşıdakini doğru anlamasını sağlayan önemli bir unsurdur. İletişimin temelinde dil vardır. Dilin doğru ve yerinde kullanımının temelinde ise kelime serveti yatmaktadır. *“Sözcük dağarcığının zenginliği insan ilişkileri, öğrenme başarısı bakımından da öğrencilere üstünlük sağlar. Düşünce ve duygularını uygun sözcüklerle anlatan kimseler başkalarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilirler. Bu gibi kimseler edebiyat, sosyal bilgiler ve sanatlarla ilgili derslerde ve etkinliklerde de kolayca başarı elde edebilirler”* (Kavcar, Oğuzkan, Sever, 2004: 7). Bireyin ve toplumun gelişmesinde kelime servetini önemi yadsınamaz.

Kelime servetinin zenginleştirilmesi önce aile ortamında doğal olarak sonrasında ise okulda planlı bir şekilde yapılmaktadır. Gelişim özellikleri dikkate alındığında kelime öğrenimi en hızlı küçük yaşlarda olmaktadır. Bunu göz önünde bulundurarak deyimlerin küçük yaşlarda öğrenilebileceği düşünülebilir. Burada en önemli dayanak çocuğun günlük yaşamda çok sık karşısına çıkan kelime ya da kelime gruplarını doğal olarak öğrenebilmesidir. *“Yıllar önce varlıklara ve kavramlara isim verirken bizim gibi düşünülmüş olması hoşumuza gider. İçinde bulunduğumuz durumu anlatmak veya düşünce-mizi dile getirmek için en uygun sözün (deyimin veya atasözünün) önceden söylenmiş olması bize güven verir. Bütün bunlar atalarımızla aynı özellikleri paylaştığımızı; geçmişten günümüze sürüp gelen millî kültürün bizi aynı kalıplarda biçimlendirdiğini göstermektedir. Bu bağlamda dil, bir milletin bütün bireylerine aynı duygu ve düşünceleri hissettirip sevdiren ve benimseten millî bir kurumdur”* (Barın, Demir, 2006: 4). Bir toplumun kültürel bağlarla bağlandığını ve bu bağların ortak düşünüşü ve bakış açısını oluşturduğunu ve böylece milletin oluştuğu söylenebilir. Millî bağın, ortak kültürün kişilik gelişimine etkisi yadsınamaz.

Kelime servetinin önemi düşünüldüğünde çalışmanın da önemi ortaya çıkmaktadır: İnsanın kendisini ifade etmesi, düşüncelerini somutlaştırması, başkalarını anlayıp sosyalleşmesi, hayatı doğru algılayıp olanlara uyum sağlaması kazandığı ve biriktirdiği kelime ve kelime gruplarına bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında kelime servetinin zengin-

leştirilmesi nitelik ve niceliğinin artırılması çalışmaları oldukça önemlidir. Ayrıca konuyla ilgili yeni yöntem, teknik ve uygulamaların da belirlenmesinin oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Kültürün bir parçası olan deyimler, dil edinim sürecinde bireyin hafızasında dinleme ile yerini bulmaktadır. Bunun sistemli bir şekilde öğretilmesi için 11 yaşını beklemek çok da doğru değildir. Okul ağına gelene kadar duyararak edinilen deyimler okula başladıktan sonra öğrenilebilir. Birinci sınıf, okuma yazma becerisinin kazandırıldığı sınıf olarak düşünülüp dil öğretiminin bu aşamasından sonra kelime servetini zenginleştirmeye deyimler de katılabilir. Bu bakımdan ilköğretim ikinci sınıf, deyim öğretilmeye başlanması için uygun olabilir. Bunun sistemli bir şekilde yapılması da bu servetin zenginleşmesine önemli katkılar sağlayacaktır. Burada önemli olan doğru yöntem ve tekniği seçebilmek, sonra da uygulayabilmektir. *“ocuklarda sözcük dağarcığının önemli ölçüde ve hızla zenginleştiği dönem, ilköğretim dönemidir. Özellikle ilk okuma ve yazma evresini aşan çocuklar, ilköğretim süresince günlük yaşamda kullanılması gereken sözcüklerin büyük bir bölümünü öğrenirler. Bunun dışında, bu günlük konuşma diline türlü bilgi dallarına özgü yeni sözcük ve terimleri de katar”* (Kavcar, Oğuzkan, Sever, 2004: 6). Ortak bir kelime serveti yaratmak kelime ğretimi ile sağlanabilir.

Kelime serveti zenginleştirilirken seçilen kelime ya da kelime grubu ile nasıl ğretilceğinin tespit edilmesi gerekir. Kelime servetine katılan her kelime, kalıcı ve işler olmalı; aktif kelime hazinesinde yer almalıdır. Yapılacak ğretim, sözcükleri ve kalıplaşmış sözleri somutlaştırmalı; bunların doğru, yerinde ve Türkçenin yapısına uygun kullanımını sağlamalıdır.

1.6. Sayıtlılar

1. Çalışmanın yürütüldüğü ilköğretim okulu ikinci sınıf ğrencilerinin evreni temsil ettiği düşünülmüştür.

2. Uygulamayı etkileyen dış etkenler, deney grubu ile kontrol grubu için de geçerlidir.
3. Çocukların küçük yaşlardan itibaren doğal yollarla edindikleri deyimlerin kelime öğretimine başlanması ile birlikte öğretilbileceği düşünülmektedir.

1.7. Sınırlılıklar

1. Bu çalışma, Kırıkkale ilinin Merkez ilçesinde bulunan Şehitler İlköğretim Okulu 2. sınıf öğrencilerinin okuduğu C ve F şubeleri ile sınırlı tutulmuştur.
2. Deyimlerin öğretimi uygulaması, 2009-2010 eğitim öğretim yılı ile sınırlı tutulmuştur.
3. Çalışma Türkçe Öğretim Programı (1-5. Sınıflar)'nın yer alan Dünyamız ve Uzay teması ile alakalı ve çocukların tanıdığı hayvanların adlarının yer aldığı deyimlerin öğretimi ile sınırlıdır.
4. Bir derste en fazla beş deyim öğretimi ile sınırlandırılmıştır.

1.8. Tanımlar

Kelime: “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşanlar arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu veya düşüncüyü yansıtan soyut yahut da soyut ve somut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimi” (Korkmaz, 1992: 100).

Deyim: “Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği” (TDK Türkçe Sözlük, 2005).

Kelime serveti: “Bir dilde kullanılan kelimelerin hepsine ve ifade gücüne kelime hazinesi/dağarcığı/ serveti denir” (Karakuş, 2000: 120).

Teknik: “Eğitim öğretim faaliyetlerinde kullanılan yöntemin, kişiler, yer, zaman, fiziksel şartlar, araç ve gereçlere bağlı olarak uygulanış şekline teknik denir” (Özbay, 2006: 23).

BÖLÜM II

2. 1. Dil

Dilin birçok tanımı yapılmıştır. Bu tanımlarda dilin farklı yönleri vurgulanmıştır. Türk Dil Kurumu dili; *“İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma, lisan, zeban”* şeklinde ifade etmektedir (TDK, Büyük Türkçe Sözlük).

Dilin başka bir tanımında kullanıldığı alanlar yer almaktadır: *“Dil, genel anlamıyla insanlar arasında anlaşmayı sağlayan en yaygın ve en güçlü araçtır. Bu araç, hayatın hemen bütün alanlarında türlü düşünceleri, duyguları, tutumları, inançları, değer yargılarını anlama ve anlatmada; yaşanan olaylarla ilgili bilgileri, kültür birikimini aktarmada kullanılmaktadır”* (Özbay, 2006: 2).

Dil, duygu ve düşünceleri aktarmada en önemli araçtır: *“Dil duygu, düşünce ve dileklerimizi başkalarına aktarmaya yarayan biri işaretler sistemidir”* (Ateş, 1999: 15).

Korkmaz, dilin duygu düşünce aktarmadaki yerini şu tanımıyla ifade etmiştir: *“Dil, insanlar arasında karşılıklı haberleşme aracı olarak kullanılan; duygu, düşünce ve isteklerin ses, şekil ve anlam bakımından her toplumun kendi değer yargılarına göre biçimlenmiş ortak kurallarının yardımı ile başkalarına aktarılmasının sağlayan, seslerden örülü çok yönlü ve gelişmiş bir sistem”* (Korkmaz, 2007: 67).

Kişi dili sayesinde çevresiyle iletişim kurmaya başlar: “*Dil, sözlü ve yazılı olarak iletişimde kullandığımız, doğduğumuzda hazır bularak edinmeye başladığımız, doğrudan doğruya insana özgü, çok güçlü, büyümlü bir düzendir; düşünme ve düşünüleni aktarma dizgesidir*” (Aksan, 1997: 13). Dilin en temel görevi iletişimi sağlamaktır. Ünalın, dili şöyle tanımlamıştır: “*Dil, iletişim kuracak öznelerin aktarmak istedikleri bilgileri kodlayarak, birbirilerine iletmekte kullandıkları şifreler bütünüdür*” (Ünalın, 1999: 108). İletişim için bu şifreleri ortak kılmak gerekir. Sağlıklı bir iletişim toplum için çok önemlidir. İnsanlar arası iletişimi sağlayan dil, insanı toplumun bir parçası hâline getirir. Kaplan, dilin tanımını yaparken bu husus üzerinde durmuş, milleti millet yapan unsurun dil olduğunu belirtmiştir: “*Dil, duygu ve düşünceyi insana aktaran bir vasıta olduğu için, insan topluluklarını bir yığın veya kitle olmaktan kurtararak, aralarında duygu ve düşünce birliği olan bir cemiyet millet haline getirir*” (Kaplan, 2002: 35).

Dilin en önemli işlevi, kültürü koruması ve taşımasıdır: “*Dil bir milletin geçmişte ürettiği maddî ve manevî kültür varlığını bugüne taşır. Atalarımızın neleri bildiklerini, neler düşündüklerini, ne yapmak istediklerini, ideallerini ve nasıl yaşadıklarını bize ulaştırır. Dil sayesinde bir kültür çizgisini tarihin en eski dönemlerinden günümüze kadar uzanır. Böylece dil bir milletin geçmişi ile bugünü ve geleceği arasında köprü görevi yapar. Kelimelerin, atasözleri ve deyimlerin üzerindeki anlam yükü atalarımızın dünyaya görüşünü, tarihin karanlıklarından günümüze ulaşır. Böylece biz kendimizi hazır bir kültür ortamı içinde buluruz. Her bireyin kişiliği bu ortamın bize sunduğu değerlere göre biçimlenir*” (Barın, Demir, 2006: 4). Kültür, bütün unsurlarıyla dile yansır ve dili şekillendirir: “*Dil onu konuşan milletin yaşayış biçiminin, en geniş anlamda kültürünün, dünya görüşünün, tarih boyunca geçirdiği çeşitli evrelerin ve başka toplumlarla kurduğu ilişkilerin yansıtıcısıdır. Ama bütün bunların yanı sıra her dilin kendine özgü bir dünyayı anlayış ve anlatış biçimi vardır. Bu biçim dilin söz varlığının anlam açısından incelenmesiyle ortaya konabilir. Dildeki benzetmeler, aktarmalar, deyim ve atasözleri incelendiğinde o milletin çeşitli nitelikleri kendiliğinden belirir*” (Ünalın, 2002: 110). Gelenek, tarih, kültür gibi bir millete ait unsurlar dil ile kendini bulur: “*Dil, varlığın zaman-mekân eksenine dayalı yapısından uzak ve tabiat taklidi üç-beş unsuru dışın-*

da, bütünüyle bir ortaklaşa saymacalar sistemi oluşuyla, insan-insan (konuşma) ve insan-varlık (öğrenme) haberleşmeleri biçimindeki başlıca iki görevini yerine getirirken, konuşulan ve öğrenilen ile aynı yer ve zamanı paylaşmak zorunluluğunu ortadan kaldırılması, geçmiş zamanları, değişik mekânları bir araya getirerek tabiata tarihi katması, insanın tarihî bir varlık haline gelişine yol açmıştır. İnsan demek, gelenek ve tarih demektir. Gelenek ve tarih, süreklilik, algı, bilgi ve tecrübe birikimi demektir” (Karaağaç, 2002: 9).

Dilin tanımlarına genel olarak bakıldığında iki özellik dikkati çeker. Birincisi dilin iletişimin temelini oluşturma özelliğidir: “Dil, hem zihinsel gelişmenin göstergesi hem de anlamanın aracıdır. Bu tanım, dilin çocuğun bilişsel ve sosyal gelişiminde ne denli önemli bir yer kapsadığını açıkça ortaya koymaktadır. Dil aynı zamanda çocuğun sosyal beceriler edinmesinin ve bu becerileri kullanmasının da aracı ve ön koşuludur. Sosyal becerilerin başında gelen iletişim, bunu gerçekleştirecek araç olan dilin de gelişmesine bağlıdır” (Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 31). Dil kişiler arası ve zamanlar arası iletişim kurmayı sağlayan önemli bir vasıta. Böylece aradan geçen zaman zarfında millet varlığını korumaya devam edecektir. İkincisi ise tarihe ışık tutma özelliğidir. Bu bakımdan dil kişiliğin ve kültürün gelişmesinde, ilerlemesinde yerini almıştır ve almaya devam edecektir. “Dil, anlaşma ihtiyacından doğmuştur. Bu sebeple aynı zamanda kurallarına uymak zorunda olduğumuz millî bir sözleşmedir. Bu sözleşmeye uyulmazsa insanlar arasında anlaşma gerçekleşmez. Dilin doğal gelişimi bir insan ömründen çok daha uzun bir zamanı kapsadığı için insanların onu kendi istedikleri gibi biçimlendirmeleri mümkün değildir” (Barın, Demir, 2006: 11).

Çocuk anne karnında duyarak dili öğrenmeye başlar. Öğrendiklerine tepki vermeye başladığı ve karşılaştığı ilk dil, ana dilidir. Bireyi toplumsallaştıran dil de ana dilidir. Dili kullanan birey dil öğrenimini yaşadığı toplum ile etkileşime geçerek onların desteği ile öğrenecek ve okullarda yapılan öğretimle geliştirecektir. “Kelimelerin kullanılması çocuğun kafasındaki kavramları dışarıya yansıtabilmesi demektir. Dil ile kavramların genelleştirilmesi arasında, dil ile düşünebilme arasında dil ile bilgi edinme

arasında doğrudan bağlantılar vardır. Bu bağlantılar içinde ise en kesin yolu ‘ana dil’ oynar” (Ünalın, 2002: 114).

Çocuğun çevresini tanınması, dünyayı algılaması, yorumlaması, kültürel ve sosyal kimlik kazanması ana dili sayesinde gerçekleşir. Bireyin ait olduğu milleti, kültürü benimsemesi ana dili ile sağlanır.

Dil, duygu ve düşünceleri aktaran temel vasıtaadır. Dil, bu özelliklerinin yanı sıra bir milletin en önemli hazinesidir; çünkü dilin toplumları millet yapma özelliği ve milletlerin sürekliliğini sağlama vasfı mevcuttur. Bu bakımdan dil, kültürün en önemli taşıyıcısıdır.

2.2. Kelime

Dilin, anlamı ya da görevi olan en küçük birimi kelimedir. Kelimenin birden çok tanımı yapılmıştır. Türk Dil Kurumu “*Gramer Terimleri Sözlüğü*”nde kelimeyi şöyle tanımlamıştır: “*Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşan kişiler arasında zihinde tek başına kullanıldığında somut veya soyut bir kavrama karşılık olan yahut da somut ve soyut kavramlar arasında geçici ilişkiler kurmaya yarayan dil birimi. Somut kelime: ağaç, taş, kedi vb. Soyut kelime: sevinç, üzüntü, kaygı, çalışkanlık vb. İlişki için: gibi, göre, dolay, kadar, karşı, üzerinde vb.*” (TDK, *Gramer Terimleri Sözlüğü*).

Ergin, kelimenin özelliklerini sıralayarak tarifi şöyle yapar:

“Kelime, mânâsı veya vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğudur.

Kelimenin mahiyeti

Bu tarifte üç unsur vardır.

1. *Mânâsı veya vazifesi bulunmak*
2. *Tek başına kullanılmak*
3. *Ses veya sesler topluluğu olmak” (Ergin, 2000: 95-96-97).*

Kelimelerin bir kısmı tek başına anlamı olmadığı hâlde cümle içerisinde anlam kazanır. Yardımcı kelimeler olarak adlandırılan bu kelimeler de kelimeler ve cümleler arası ilgi kurma, anlamlı olarak bağlama ve duyguları ifade etmede kullanılır: *“Tek başına anlamı olan veya anlamı olmadığı hâlde, cümlede gramer görevi yapan müstakil dil birliklerine kelime denir” (Kiremit, 1997: 117).* Kelime ses ya da seslerden örülü anlamlı yapı birimidir: *“Anlamı ya da dil bilgisi görevi olan ve tek başına kullanılabilen ses ya da ses topluluğudur” (Ateş, 1999: 123).*

Kelimenin farklı tarif edilmesi birden çok boyutlu ve çok anlamlı olmasına bağlanabilir. Göğüş’ün aktardığına göre: *“David e H. Russel sözcük bilgisini üç boyutla tanımlıyor: 1. Derinlik (sözcüklerin çeşitli ve anlamlarını bilmek ve durumu anlamak), 2. Genişlik (çeşitli konularda sözcükler bilmek), 3. Ağırlık (Bir konuda çok sözcük bilmek)” (Göğüş, 1978: 360).*

Kelime dilin yapısına, yaşanan döneme, gelişmelere, kültüre göre değişir; şekillenir. Dile ait temel kelimeler dışında, yabancı dilden giren kelimeler dile yerleşir. Bilim, sanat, hukuk, edebiyat v.b alanlarda yapılan çalışma ve yenilikler dile yeni keli-

meler katar. Birçok etken ile kelime hazinesi değişimini ve gelişimini sürdürür. Bu bakımdan kelimelerin özellikleri de hayli fazladır. Göğüş, kelimelerin niteliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- “ 1. *Anlamı bilinmeyen sözcükler.*
2. *Anlamı tam bilinmeyen sözcükler.*
3. *Anlamca zengin (çok anlamlı sözcükler).*
4. *Türevce zengin sözcükler.*
5. *Türkçeye yeni kazandırılmış sözcükler ve terimler.*
6. *Deyimler (Takım söz olarak atasözleri üzerinde durulabilir).*
7. *Günlük yaşam içinde ortaya çıkan sözcükler (şike, kabine, ay modülü, seçim...)*
8. *Terim, argo, ağız sözcükleri.*
9. *Bir özel addan gelen sözcükler (Kemalizm, ohm, kanarya <b u addaki adalardan>, röntgen)*
10. *Sesçe benzeyip yanlışlık doğuran sözcükler (sis-pus, tabla-tablo- maiyet-mahiyet...)*
11. *Sesteş sözcükler (yüz-yüz)*
12. *Yanlış yazılan sözcükler*
13. *Yazıda ve konuşmada yerinde kullanılmayan sözcükler” (Göğüş, 1978: 366).*

Cemiloğlu, kelimenin bir sözlük anlamı bir de cümle içerisinde kazandığı anlamı üzerinde durmuştur: “*Dil bilimi genel anlamda sözcüklerle ilgili olarak iki ayrı durum belirlemektedir. Bunlardan biri sözcüğün statik durumu, ikincisi de dinamik durumudur. Sözlüklerde sözcüklere verilen karşılıklar bir anlamda onun durgun yapısını, bağımsız anlamını ifade ederken onların cümlelerde kazandığı anlam doğrudan kompleks bir sistemi çağrıştırmaktadır*” (Cemiloğlu, 2001: 161).

Özkırımlı, kelimeyi duygu düşünceleri adlandırma özelliğine vurgu yapmış ve şöyle tarif etmiştir: “*Anlamlı en küçük anlatım birimi olan sözcükler, duygularımızı ve düşüncelerimizi adlandırmada önemli bir yer tutar*” (Özkırımlı, 1994: 184). Duygu,

düşünce ve hayalleri ifade etmede seçilen kelimenin önemi büyüktür. “Kelime ve ses insanoğluna her zaman kuvvetle tesir eden bir vasıta olmuştur. Eşyayı ilga eden, görünmez şeyleri muhayyilede canlandıran kelime, insanları idare, korkutma, dehşete düşürme, sevindirme, olur olmaz şeylere inandırma bakımından, bu gün de yirminci yüzyılda dahi en tesirli bir vasıta olarak kullanır. Kelimenin bu, eşyadan uzakken eşyayı canlandırma kudretinden istifade edenler, yalnız şairler ve romancılar değildir. Meydanda konuşan hatip, radyoda haber okuyan spiker, halkla temas eder siyasî, her gün temas ettiğimiz kimseler de bundan bol bol faydalanır” (Kaplan, 202: 127).

Dil ile düşünce arasında doğrudan bir ilişki vardır. Dil sadece kelimelerden ibaret değildir. Kelimeler kelime grupları ve cümleler içerisinde anlam zenginliğini bulur: “Bir dil, yalnız sözcük yığını değildir; ama dilde sözcüklerin büyük önemi vardır; somut, soyut varlıklar, bunların nitelikleri, eylemleri birer sözcükle belirlenir. Çağdaş Alman düşünürü Heidegger: ‘Sözcükler, varlıkların evleridir.’ der. Sözcük bir kalıp, kavram onu kapsamıdır. Toplumlarda kavramlar çeşitlenip arttıkça dillerinde sözcükler de artar; uygar toplumların dillerindeki sözcük zenginliği bundandır” (Göğüş, 1978:360). Varlıkları adlandırırken kullandığımız kelimeler duygu ifade etmenin yanı sıra düşünmemizi de sağlar. Kelimeler sayesinde düşünce geliştiririz. Kelime zenginliği düşüncenin de zenginliğidir: “Kelimeler, aynı zamanda düşündürme aletidir. İşittiğimiz veya okuduğumuz bir kelime hafızamızın bir yerlerinde uyandırılmayı bekleyen bazı düşünceleri tetikleyebilir. Biz de kullandığımız kelimelerle başkalarının zihninde yeni düşünceler uyandırabiliriz” (Demir, 2006, 2). Böylece düşünce ve edebî eserler oluşur.

Kelime, düşüncenin kodlanmasını sağlayan yapı taşlarıdır: “Dil, bilgi aktarmak, kişiler arası ilgi kurmak, düşünceyi dile getirmek ya da açıklığa kavuşturmak, oyun için yaratıcı zihinsel etkinlikleri anlamak ve benzeri durumlar için kullanılabilir. Ama dilin asıl işlevi ve amacı düşünceyi ifade etmedir” (...). Düşünceyi somutlaştırırken dil sembollerden ve sembollerin oluşturduğu kelime adı verilen kalıplardan yararlanır: “Dilin en önemli işlevi olarak düşünceyi ifade etme yetisini gören Chomsky, dil ve düşüncenin karşılıklı bir etkileşim içinde olmasından hareketle; dili düşüncenin varyasyonlarını

üreten ve dönüşümleri sağlayan bir araç olarak değerlendirir. Onun ortaya koyduğu dil bilgisi kuramına göre dil iki düzlemde ele alınabilir. İnsan zihninde bulunan soyut kuralları olan dil ve bu soyut kavramların işlenmesiyle ortaya çıkan somut sonuçlar” (Özbay, 2006: 117). Dil, düşüncede var olan; ancak düşüncenin de var olmasını sağlayan bir araçtır. Bu bakımdan dilin işlevi oldukça önemlidir. Soyut olan düşünceyi dil somutlaştırır.

Kelimeler kullanıldığı toplum içinde anlamını kazanır. Her dilde aynı durumu ya da varlığı ifade eden kelimeler farklıdır. Dili bu şekilde tanımlayan Banguoğlu’na göre : *“Kelimeler bir veya birkaç heceden meydana gelmiş her dile göre ayrı anlam birlikleridir” (Banguoğlu, 2000: 144). Kelimenin mana kazanmasını dili kullananların aynı anlamı yüklemesine bağlıdır. Korkmaz, kelimeyi şu şekilde tanımlamıştır: “Bir veya birden çok heceli ses öbeklerinden oluşan, aynı dili konuşanlar arasında zihinde tek başına kullanıldığında belli bir kavrama karşılık olan somut veya belli bir duygu veya düşünceyi yansıtan soyut yahut da soyut ve somut kavramlar arasında ilişki kuran dil birimidir” (Korkmaz, 2007: 144).*

Kelimeler bir milletin ortak duyuş ve düşünüşün yansımasıdır. Bu bakımdan kelimelerin millî olma özellikleri vardır: *“Dil, toplumsal bir kurumdur. Toplum bu kurumu bozup yeniden kuramaz, yeniden oluşturamaz; ancak onu geliştirebilir. Toplumdaki her üye, kuşaktan kuşağa devredilen bu kurumun ses, işaret ve anlam unsurlarını öğrenmek ve kurallarına uymak zorundadır. Çünkü milletin ortak kabulleri, kültürün en önemli ayağını oluşturan dilde ifadesini bulmuştur” (Barın, Demir, 2006: 11). Dil, kültürü yansıtan ve taşıyan araçtır. Bu, milletin bakış açısını şekillendirir. Ortak bir pencereden bakılmasını sağlar.*

Dilin içinde geliştiği kültür kelimelerin yapısına, anlamına, çeşitliliğine yansır. Bu konuda Karakuş, düşüncelerini kelime türetme ile ilişkilendirmiştir: *“Her milletin kendine has tarihleri, edebiyatları, inançları, âdetleri, gelenekleri, töreleri, dünyaya*

bakış açıları ve hayat anlayışları vardır; her cemiyette değişik fikir hareketleri, icadlar ortaya çıkabilir. İşte bu ve buna benzer sebepler yeni yeni kelimelerin doğmasına vesile olur” (Karakuş, 2002: 120). Kelimenin doğuşu ve kullanılışı üzerinde durursak kelimenin doğuşu, yaşayışı, kazandığı anlamı içinde bulunduğu dönem ve kullanan kişilerle alakalıdır. “Kelimeler, her zaman ve her vesileyle belirtildiği gibi, birer canlı varlıktır; doğarlar, yaşarlar, çok kere uzun ömürlü olurlar vefâlı milletlerin dilinde ölmez bir sevgiye, âdetâ ölümsüz bir hayâta kavuşurlar. Yine canlı varlıklar gibi, zamanla, onların da seslerinde mânâlarında, şekillerinde değişmeler, güzelleşip çirkinleşmeler olur. Bâzan yeni bir zevk, bir mânâ ve bir mûsikî aşısı ile ufak veyâ büyük ölçüde tâzelenir, âdetâ yeniden doğar ve yaşarlar. Vakitleri, zamanları gelince de tabîî bir ölümle ölümleri dil ve edebiyat târihînin derinliklerine gömülürler; kitaplardan, sahîfelerden kabirlerinde ebedî istirahatlerine dalarlar” (Banarlı, 2002: 215). Kelimeler, canlı birer varlıklardır. Dil gibi kelimeler de canlıdır: “Dil deyince daima şunu hatırdan çıkarmamak lâzımdır. Dil, insanın ve hayatın en canlı parçasıdır. Kelime ile hayat arasında çok ince damar ve sinir ağları ile örülü münasebetler vardır. Küçük ses organizmalarından ibaret olan dili, hayat kadar mühim yapan da budur” (Kaplan, 2002: 160). Kelime, bir toplumun ortak ürünüdür. “Dil, sürekli bir akış içindedir. Bu akış içerisinde bireylerin dille ilintisi sözcükler katında olur. Bir başına kişi, dili değiştiremez; o toplumun ortak malıdır. Ne ki, sözcükler için aynı şey düşünülemez. Sözcükleri dil dizgesi içinde seçer kullanır birey” (Özdemir, 1973: 115). Kelimenin canlılığı milleti etkiler ve günün şartlarından etkilenir.

Dile katılan bir kelime dile kendiliğinden yerleşir. Bu konuda Banguoğlu, düşüncelerini şöyle ifade etmiştir: “Dil yaşayan bir organizma gibi zamanın ihtiyacına göre durmadan kendi yapısından kelimeler yaratarak ve yabancı dillerden kelimeler de alarak dağarcığını zenginleştirir. Bir yandan da bazı kelimeleri eskitir ve düşürür. Buna göre kelime dağarcığı artan, bir yandan da değişen, yenilenen bir hazinedir” (Banguoğlu, 2000: 141).

Kelime bir dilin tek başına zenginliği değildir; ancak dilin zenginleşmesinde kelimenin de önemi büyüktür. Bu nedenle dile yeni kelimeler katılmalıdır: “Toplum ve

birey için bu kadar önemli olan dilin göstergelerinden biri kelimelerdir. Kelimeler, kavramların oluşmasında ve kazanılmasında da birer semboldürler; zihnî gelişimin sağlanmasında da önemli rolleri vardır. Bu bakımdan insan için kelime kazanımı tartışılmaz. Her kelime ve kavramlar silsilesi insan için birikim ve tecrübe demektir. Kazanılan kelimelerin sayısı arttıkça bir servet meydana gelecek ve insanı insan yapan ve onu diğer canlılardan üstün kılan dil ortaya çıkacaktır” (Tosunoğlu, 1998: ii). Dili yok olmaktan kurtarmak o diline kullananların dile verdiği öneme ve kelimelerini yaşatmasına bağlıdır. Dilin yaşaması, milletin yaşaması demektir. Kültürel boyutu olan dilin kelimeleri ile de buna katkı sağlayacaktır: “11. yüzyıl ürünlerinden olan Divân-ı Lûgat-it Türk'te Kâşgarlı Mahmut'un Türkçe sözcükleri açıklarken verdiği tarih, coğrafya, etnografya, folklor ve edebiyata ilişkin bilgilerle örnekler 11. yüzyıl Türk dünyasının bir görünümünü çizmekle kalmaz, toplumsal yaşayışla ilgili kimi ipuçlarını da taşır. Bu nedenle Divan'daki sözcüklerin belli konulara göre taranıp değerlendirilmesi Türk tarihiyle ilgili kimi olguların doğru biçiminde saptanmasına yol açacağı gibi, dil yoluyla Türk toplumlarının dünyasına girmemizi de sağlayacaktır” (Özkırımlı, 2001: 23). Milletin sürekliliği dil ile sağlanır. “Dil tarihi, kültürü yansıtır. Bir dilin sözvarlığı, o dilin tarihine geniş ölçüde ışık tutmakta, yüzyıllar boyunca ortaya çıkan ses, biçim, söz dizimi ve anlam değişikliklerini yansıtmakta, hangi dillerin etkisiyle ne türden değişimlerin gerçekleştiğini göstermektedir” (Mert, 2009: 83).

Kelimenin tanımı yapılırken farklı boyutlarıyla ele alınmıştır. Kelimenin dil bilgisi açısından ele alındığında seslerin bir araya gelerek anlamlı bir bütün oluşturması şeklinde tanımlanabilir. Semantik açıdan ele alındığında ise, kelime duygu ve düşünceleri ifade eden ses birliğidir, denilebilir: “Kelimeler ve taşıdıkları kavramsal içerikler, hayat tarzının özellikleri içinde belirlenir. Bazen kullandığımız bir kelimenin kavramsal içeriğiyle farkında olmadan bir başka kavramı gösteririz. Bunlar zaman zaman çok sık olur ve yerleşir. Edindiğimiz bilgi ve kavramsal karşılıkları, hayat tarzımızdan, içinde yaşadığımız kültür sentezinden etkilenecek yapılır” (Ünal, 2002: 112). Kelimenin bir başka manası ise seslerin ahengidir. Banarlı, tanımında kelimenin bu özelliğine de yer verir: “Kelimeler asırların ve asırlarca o kelimeleri konuşan, onlarla duyan, düşünenlerin; onlarla seven ve sevilenlerin yaratıp güzelleştirdiği, beğenip Türkçeleştirdiği,

canlı, ruhlu ve mûsikîli varlıklardır” (Banarlı, 2002: 66). Kelimeler, dilin tek zenginliği olmasa da en önemli zenginliğıdir. Bu zenginlik dile yansır, dili şekillendirir. Duyguları, düşünceleri, kavramları adlandırmada kullanılan kelimeler kişinin ve milletin aynasıdır. Zengin kelime servetine sahip olmak birey açısından da millet açısından da oldukça önemlidir.

2.3. Kelime Serveti

Kaynaklarda bu terim “kelime serveti, kelime dağarcığı, kelime hazinesi, sözcük dağarcığı” gibi ifadelerle yer almaktadır. Kelime serveti tanımı, farklı şekillerde ifade edilse de anlam yönünden benzerlik gösterir. Karakuş, kelime servetini şöyle tanımlamıştır: “*Bir dilde kullanılan kelimelerin hepsine ve ifade gücüne kelime hazinesi/dağarcığı/ serveti denir*” (Karakuş, 2002: 120).

Korkmaz, ise kelime servetini şöyle tanımlar: “*Bir dilin bütün kelimeleri; bir kişinin veya bir topluluğunun söz dağarcığında yer alan kelimeler toplamı*” (Korkmaz, 2007: 144).

Göğüş bu serveti toplumla değil kişiyle özdeşleştirerek şu şekilde tarif eder: “*Bir kişinin kazandığı sözcüklerin hepsine sözcük dağarcığı denir*” (Göğüş, 1978: 360) şeklinde tanımlamıştır. Bu bakımdan iki ayrı kelime servetinden söz edilmesi mümkündür: Bireye ait kelime serveti ve dile ait kelime serveti. Kişi doğar doğmaz ait olduğunu kelime servetini karşısında bulur: “*İnsanın doğduğu andan itibaren karşılaştığı ve çevresinde hazır bulduğu kelimeler, bu kelimelerin çağrıştırdığı kavramlar, kelimelerin oluşturduğu kalıplaşmış ifadeler kelime servetini meydana getirir*” (Tosunoğlu, 1999: 1).

Kelime serveti deyince akla yalnızca kelime gelmemelidir. Bu servetin içerisinde yer alan unsurları Özbay ve Melanlıoğlu şu şekilde sıralamıştır: “*Söz varlığı, temel veya çekirdek kelimeler yanında; yabancı kökenli kelimelerden, deyimlerden, atasözleri, bilim, sanat ve teknik alanlara ait kavramlardan oluşan terimler ile kalıp sözlerden meydana gelmektedir*” (Özbay ve Melanlıoğlu, 2009: 10).

Kelime servetinin içine birçok öge girer. Aksan, kelime serveti olarak adlandırılan bu kavramı “*söz varlığı*” olarak nitelendirmiş ve hangi unsurların buna dâhil edildiğini şöyle belirtmiştir: “*Söz varlığı, sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar ya da göstergeler olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddî ve manevî kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir. Temel Söz Varlığı;*

- *Yabancı Kelimeler*
- *Deyimler*
- *Atasözleri*
- *İlişki Sözleri*
- *Kalıplaşmış Sözler*
- *Terimler*
- *Çeviri Kelimeler*
- *Doldurma Sözler*
- *Argo*” (Aksan, 1996: 26-38).

Bir dilin tek değeri kelimeleri değildir. “*Türkçe târihin hiçbir devrinde, çağdaş medeniyet dilleriyle yarışacak bir kelime zenginliğine sâhip olmamıştır. Fakat herhangi bir kelimeyi birden ziyâde mânâda kullanmak yoluyla bu sayı farkını telâfî etmiştir. Şu*

demek ki Türkçe’de kelime sayısı az fakat kelimelerde mânâ sayısı, dilde bir saltanat kuracak ölçüde, fazladır. Türkçe bir taraftan bu inceliğiyle, diğer taraftan cümlelerinin hârikulâde üstün ve çeşitli mîmârîsiyle, merâmını ustalıkla ifâde etmiştir” (Banarlı, 2002: 315). Önemli olan bu zenginliği gelecek nesillere aktarabilmektir.

Kelime servetinin zenginliğini belirlemede kelime sayısı tek başına kriter sayılamaz: *“Bir dilin zenginliğini sözcüklerin sayısı belirlemez. Gerçek zenginlik, sözcüklerin işletiminde, daha doğrusu dilin anlatım yeteneğinde gizlidir. Bu bakımdan sözcük sayısını göz önünde bulundurarak dilimizi yoksul bir dil gibi görmek ya da göstermek yanlış bir yargı olur” (Özdemir, 1973: 201). Kelime serveti dilin zenginliğini ifade etmede önemli etkindir. “Kelime serveti (vocabularie) bir dilin zenginliğini belirlemede tek etken değildir; fakat en önemli etkindir. 1938 Ortaokul Programı’nda ve daha sonraki programlarda da belirtildiği gibi, ‘Kelime ve fikir birbirinden ayrılmaz’ (Ancak, bu konuyu açarken ifadenin gücünü ve önemini saklı tutuyoruz.) Bir milletin bütün ‘var’ları, herhangi bir şekilde, kelimeler vasıtasıyla dilde mevcut bulunduğundan kelime serveti, yani sözlük, o dilin evrenini oluşturur. Bu evren, ortak bir paydadır. Her birey bu paydadan kapasitesi (eğitim, yaş, zekâ, cinsiyet vb.) ölçüsünde pay alır. Ana dili öğretiminin görevi, herkesin alacağı payı çoğaltmaktır” (Çiftçi, 1998: 64-65).*

Bir dilin kelime servetinin zenginliği için dilciler, kelime sayısından çok kelimenin ifade ettiği anlam üzerinde durmaktadır: *“Dilleri ‘zengin’ ya da ‘yoksul’ diye nitelelendirmede söz dağarcığı başka bir deyişle sözcüklerin sayısı güvenilir bir ölçü olamaz. Bu, dilbiliminin de doğruladığı bir gerçektir. Çünkü sözcük kavram birimdir, anlatım birimi değil. Bu bir yana, söz dağarcığı değişken bir nitelik taşır. Dilin akışı içinde sürekli olarak değişir, gelişir. Öte yandan sözcüklerin oluşumu toplumun yaşama biçimine sıkı sıkıya bağlıdır. Dillerin söz dağarcıklarında görülen büyük ayrılıklar da buradan gelir. Bir bakıma söz dağarcığı, toplumun yaşama biçimini, dünya görüşünü, doğa ve insan ilişkilerini yansıtan bir ayna gibidir. Dilin olanaklarını değil ama toplumun yaşamını gözlemleyebiliriz bu aynada” (Özdemir, 1973: 200). Düşüncenin geliştirilebilmesi ve ifade edebilmesi için sadece kelimeler de yeterli olamaz, dilde bulunan bütün*

dil birlikleri bu amaçla kullanılır: “*Filoloji ve dilbilim çalışmalarında, bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme öğeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişler, bir bütün olarak sözvarlığı adı altında ele alınır*” (Aksan, 2002: 13).

Kelime sayısı bakımından tartışmalara konu edinilen Türk dili kelime türetme açısından oldukça zengindir: “*Türkçenin bir başka yapı özelliği de, dildeki bütün değişme ve gelişmelerin kök ve ek birleşmesine dayanmış olmasıdır. Bu yapı özelliği aynı zamanda dilin işleyişini sağlayan bir özelliktir. Şekil bilgisinin temel öğeleri kökler ve ekler olduğuna göre, bunların belirli kurallar çevresinde bir araya gelmesinden binlerce yeni kelime ortaya çıkmış ve dilin söz varlığını oluşturmuştur. Kelimeler, zihindeki somut ve soyut kavramları karşılayan anlamlı şekiller olduklarından, şekil bilgisi aynı zamanda dilin biçiminden anlama uzanan kesimidir. Kelimeler arasındaki geçici veya kalıcı anlam örgü ve bağlantıları birbirinden farklı ekler yardımıyla sağlandığından, dildeki işleyiş ve canlılık da ancak dilin şekil yapısı ile gerçekleştirilebilir*” (Korkmaz, 2007:6). Türetme yoluyla kelime servetinin her an değişebileceği bilinen bir gerçektir. Yapılan araştırmalar kelime sayısı kadar kelime kullanım sıklığının önemini ortaya koymaktadır: “*Kelime hazinesi denildiğinde sadece kök halindeki kelimelerin oluşturduğu bir bütün akla gelmemelidir. Bir dildeki kök halindeki kelimelerin sayısı oldukça az olabilir. Örneğin Hint-Avrupa dillerinin ana şekli, Walde-Pokorny sözlüğüne göre 2192 kökten oluşuyordu. Aynı dil ailesine ait olan İngilizce ise bugün 715.000 (Oxford English Dictionary Facts’a göre)’lik bir kelime hazinesine sahip olmuştur. Bu rakamların yıllar içinde hızla değiştiğini görmekteyiz. 1940-1950 yılları arasında İngilizceye 2000 yeni kelime eklenmiştir. Bu 715.000 kelimenin pratik değerleri yani kullanım sıklıkları nedir? Bir köylünün 500’lük, Shakespeare’in 20.000’lik bir kelime kadrosuna sahip olduğunu düşündüğümüzde kimlerin hangi kelimeleri hangi sıklıkla kullandıklarını tespit etmek gerekliliği doğmuştur. İlk kez Amerika’da her türlü eserden 4-5 milyon kelime taramak kaydıyla yapılan bu çalışma bilimsel bir yöntem kullanılarak çıkarılan ilk kelime cetveli olma özelliğindedir (Thorndike, Horn, Gates, Dolch, Buckingham, Hillyer listeleri). Bir diğer önemli çalışma ise Columbia Üniversitesi profesörlerinden E. L. Thorndike’ın 1944’te çıkardığı The Teacher Word Book of 30.000 Words (Öğret-*

menin 30.000'lik Kelime Kitabı) adlı eseridir. Bu eserde her kelimeye frekansına göre bir sıra verilmiştir. 'Basic' sistemini kuran C.K.Ogden, iyi seçilmiş 850 kelime ile her şeyin anlatılabileceğini düşünmektedir. M. West'e göre bu sayı 1490, Ward' a göre de 2000'dir. Sadece sözlükçülük açısından değil okuma kitapları açısından da kelime sayımlarının yapılması ve hangi yaş grubunda hangi kelimelerin kullanılacağı kesinleşmelidir. Elde bir kelime istatistiği olmadığı için okuma kitaplarının yazarları bir kelimeyi eserine alıp frekansı çok daha yüksek olan bir başka kelimeyi ihmal edebilir. Türkiye'de kelime sayımı çalışmalarıyla ilk kez ilgilenen Bir Dili Öğrenmek İçin En Lüzumlu Kelimeler (1936) kitabıyla Ömer Asım Aksoy olmuştur" (İnce, 2006: 47).

Kelime hazinesi aktif ve pasif kelimelerden oluşur: "Kelime dağarcığımızdaki kelimeler aktif ve pasif olmak üzere iki çeşittir. Yazılı ve sözlü anlatımda rahatça ve kolayca kullanabildiğimiz kelimeler aktif, ara sıra duyduğumuz ve bir metin içinde karşılaştığımız zaman anladığımız kelimeler ise pasiftir. Bildiğimiz kelimeler, kullandığımız kelimelerden daha fazladır. Aktif kelime zenginliği, anlatımda kolaylık sağlar; bu sayede insan çeşitli kavramları, birtakım incelikleri kolayca anlatabilir. Kelime kadrosunun zenginliği insana bütün hayatı boyunca büyük faydalar sağlar; hem okunanı, duyulanı kolay ve doğru anlamayı sağlar hem de anlatımı kolaylaştırır" (Karakuş, 2002: 121). Kelime servetinin zenginliği anlamayı da anlatmayı da kolaylaştıracaktır. Pasif kelime hazinesi anlamada, aktif kelime hazinesi ise anlatmada etkilidir: "Bireyde kelime hazinesi, aktif ve pasif kelimeler olmak üzere iki türlü işleyiş gösterir. Aktif kelimelerin sayısı, pasiflere göre daha az olmaktadır. Çünkü insanlar dinleyerek, okuyarak, görerek değişik konularda binlerce kelimeyi anlatmakta ancak uğraşmaları ve ilgileri doğrultusundaki kelimeleri seçerek kullanmaktadırlar. İnsanların anlamak için zihinsel süreçlere işledikleri kelimeler pasif, anlatmak için zihinde işleyerek yeni yapılar oluşturduğu kelimeler ise aktif kelimeler olarak adlandırılabilir" (Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 33).

Türkçe öğretiminin amaçlarından biri, kelime yönünden bireyin dil birikimini zenginleştirmektir. Türkçe dersleri kelime çalışmalarıyla öğrencinin kendini doğru ifade etmesini sağlar. Derslerde kelime servetini zenginleştirecek çalışmalar sayesinde bireyin

ufku genişleyecek ve iletişim becerisi artacaktır. Yetişen nesiller ortak bir kültürü yaşatacaktır. Bu bakımdan kelime öğretimi, kelime serveti tespiti oldukça önemlidir. *“Aynı dili kullanan insanların birbirini anlaması için ortak bir kelime servetine ihtiyaç vardır. Bu ihtiyaç, temel kelime servetinin belirlenmesini zorunlu kılmaktadır. O hâlde temel kelime serveti ile kastedilen kavrama dikkat çekmek, eğitim-öğretimdeki yeri ve önemini dile getirmek gerekmektedir”* (Tosunoğlu, 1999: 1).

Kelime serveti, dilin barındırdığı kelimeleri kapsar, şeklinde ifade edilebilir. Kelime servetinin zenginliği bir bakıma dilin zenginliğidir. Kelime sayısı tek başına kelime servetinin zenginliğini belirlemez. Kelimenin çok anlamlılığı da bu serveti etkiler. Türkçe bu açıdan bakıldığında zengin bir dildir. Mecazlı anlatım sayesinde kelime ve kelime grupları çok çeşitli anlamlar kazanır. Bu servetin yok olmaması için bu serveti gelecek nesillere aktarmak gereklidir. Başta Türkçe dersi olmak üzere bütün derslere önemli görevler düşmektedir. Türkçe dersleri ile kelime servetine yeni kelimeler katılmalı; ancak bu kelimeler sözlük anlamını bilmekten öteye geçmelidir. Öğretilen kelimelerin ve kelime gruplarının aktif olarak kullanımı sağlanmalıdır. Bu açıdan bireyin kelime servetini zenginleştirmek dilin kelime servetini zenginleştirmektir.

2.4. Deyim

Kelime servetini oluşturan dil kalıplarından biri de deyimdir. Deyim: *“Anlatım gücünü artırmak için, gerçek anlamı dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlenebilen kalıplaşmış birden çok sözcük: Göze girmek, gözden düşmek, kulağı delik, eli açık, tepesi atmak, gönül almak, göze gelmek, dile düşmek, küplere binmek, balık kavağa çıktığı zaman vb.”* şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, Dil bilgisi Terimleri Sözlüğü).

Deyimin dilbilim açısından tanımı şu şekildedir: “*Belli bir anlama gelmek üzere iki veya ikiden artık kelimeden meydana gelmiş söz öbeği*” (TDK, Dilbilim Terimleri Sözlüğü).

Terim olarak deyim, “*Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime veya kelime grubu: Abayı yakmak, aşağıdan almak, bağrına taş basmak, buluttan nem kapmak, çileden çıkmak, dalga geçmek, el ele vermek, karşı gelmek, mercimeği fırına vermek, nalları dikmek, saman altından su yürütmek, üç buçuk atmak, yasak saymak, yüzgöz olmak, zılgıt vermek vb.*” şeklinde tanımlanmaktadır (TDK, Gramer Terimler Sözlüğü).

Deyim, mecaz anlam taşıyan kelime gruplarıdır. Korkmaz, deyimi şu şekilde tanımlamıştır: “*Gerçek anlamından farklı bir anlam taşıyan ve çekici bir anlatım özelliğine sahip olan kelime veya kelime grubu*” (Korkmaz, 2007: 66).

Deyimler birden çok kelimenin bir araya gelerek özel bir durumu ya da bir olayı ifade etmek üzere oluşturulan kelime gruplarıdır. Bu kelime grupları içinde yer alan kelimeler kendi anlamı dışında kullanılır. Aksan, bu durumu “*deyimleştirme*” olarak belirtmiş ve tanımlamıştır: “*Deyimler, birden çok sözcüğün belli bir anlamı anlatmak üzere bir araya getirildiği söz öğeleridir. Ancak burada deyimleştirme adı verilen bir olguyu göz önünde tutmak gerekir. Deyimdeki sözcükler, kendi anlamları dışında, yeni bir anlamı yansıtmak üzere yan yana gelmişlerse burada deyimleştirme söz konusudur*” (Aksan, 2005: 97).

“*Türkçede kelimenin izdivacı, dallarında türlü çiçekler açmış, yeşil bir cennettir ki orada millî zevkimizin yarattığı daha böyle ne çiçekler derlenir*” (Banarlı, 2002: 72). Dilin kendine özgü söyleyişleri, ifade şekilleri vardır. Deyimler de bunların içinde yer alan önemli kelime gruplarıdır. Deyimler herkesin bildiği benzetme, somutlaştırma gibi

yollarla türetilip genel anlam kazandırılmış söz varlıklarıdır. “Somutlaştırma. Aslında bütün söz sanatları, sözcüklerin aktarmalı anlamda kullanımı, soyut kavramları somut bir biçimde yansıtmaya eğiliminden doğmuştur. Deyimleşmelerin temelinde bu eğilim vardır. Örneğin, bir kimsenin varlık içinde acı çektiğini belirleme yönünden değişikli anlatım yolu ve biçimlerine başvurabiliriz. Ama bir deyim altın leğene kan kusmak gibi bir deyim, bütün o başvuracağımız anlatım yolu ve biçimlerinden daha etkili daha somut bir biçimde bu durumu belirtmeyi gerçekleştirir. Dilimizde kullanılmakta olan gözdağı vermek, etekleri zil çalmak, bel bağlamak gibi birçok deyim ve sözler anlatımı renklendirip canlılaştırır” (Özdemir, 1973: 204). Bu sebeplerle deyim bilmek önemlidir. Deyimde yer alan kelimeleri gerçek manaları ile incelendiğinde hiçbir zenginlik bulunamaz. Fakat millete mal olmuş anlamını bilindiğinde başka söze gerek bırakmayacak şekilde durumu özetleyen dil kalıplarıdır. Deyim dilin zenginliğidir. “Her dilde, somutlaştırma adını verdiğimiz anlam olayına, anlatım biçimine uyan deyimler vardır. Türkçenin bu yoldan yararlanarak anlatımı zor, ayrıntı sayılabilecek durum ve olayları çok ince benzetmelere yer vererek, âdeta sahneye koyarak dile getiren bir dil olduğunu görüyoruz. Yazı dilimizde altı bine yaklaşan, ağızlarda beş bin beş yüz dolayında olan deyimlerimizin böylece ince, somut ve dikkati çeken bir anlatıma ulaşmıştır. Bir pire için yorgan yakmak, öküz altında buzağı aramak vb.” (Aksan, 2006: 32).

“Deyimler, bir dilin anonim öğelerindendir. Ancak bunların büyük bir bölümünün, başlangıçta bir kişi tarafından türetilerek kullandığı, dile sonradan yerleştiği akla gelir” (Aksan, 2002: 97). Bir hikâyeden, bir olaydan yola çıkılarak üretilen deyim kendiliğinden dile yerleşir, toplumun malı olur ve herkesçe ortak bir mana verilerek kullanılır. Millet olarak verilen bu mana genelleşir ve nesillere aktarılır. Ortak bakış açısı bir arada yaşamayı kolaylaştıran, sevdiren bir unsurdur. Milleti millet yapan ortak değerlerde buluşmakla mümkündür. Deyim de dilin bu unsurlarından bir tanesidir. Ünalın, deyimlerin toplumun ihtiyaçlarına göre şekillendiğinden ve tarihsel yönünden söz etmektedir: “Bir dildeki deyimler de söz varlığı içinde yer alır; dili konuşan toplumun anlatımdaki gücünü ve başarısını, benzetmeye, nükteye olan eğilimini ortaya koyan öğelerdir. Deyimler kimi zaman yüzyıllar boyunca hiç değişmeden, kimi zaman da kelimelerde yenilenmelerle yaşamakta, yeni deyimlerle aktarılabilir. Bundan aşağı

yukarı 1300 yıl önce kullanıldığını Köktürk Yazıtları'ndan bildiğimiz (birinin) sözünü kırmamak anlamına gelen deyim o çağda söz demek olan, bugün sav biçiminde geçen sab ile kurulmuştur: 'Metnin sabımı sımadı.' (Benim sözümü kırmadı), (Kültigin, Güney, 11)" (Ünal, 2002: 230).

Deyimler gibi atasözleri de Türkçenin önemli kelime gruplarıdır. Kimi zaman bu iki kelime grubu birbiri ile karıştırılır. "Deyim, genellikle bir durumu, karşılaşılan olayların özelliklerini, insan karakter ve davranışlarını, insanların çeşitli fiziksel ve ruhsal niteliklerini betimlemek üzere, birden çok sözcükle oluşturulur. Atasözlerinde görülen yargıları içermez. Buna karşılık, çeşitli benzetmelerden, aktarma adını verdiğimiz anlam olaylarından faydalanır" (Aksan, 2002: 95). "(Tıpkı, atasözleri gibi) Deyimler de bir toplumun diline yansıyan kültürünün izlerini, ipuçlarını ortaya koyar. Anlatım gücünü artırıcı, kimi zaman hoşla gidecek, söyleyene zevk veren ve hatırdan kalmayı sağlayan öğeler içerir" (Aksan, 2002: 97). Deyim, kimi zaman birleşik kelime ile de karıştırılmaktadır. Bu konuda Banguoğlu şunları söylemiştir: "Dilimizde birleşik kelime ve deyim terimlerinin de çok defa karıştırıldığı görülür. İlk şü noktayı gözden kaçırma malı ki birleşik kelime bir yapıbilgisi terimi, deyim ise bir anlambilgisi terimidir. Birleşik kelime yeni bir kavram karşılamak üzere müstakil anlamları olan iki, bazan daha çok kelimenin yukarıda belirttiğimiz gibi –özellikle dilimizde- belli kalıplar içinde kaynaşmasıyla meydana gelir. Bu yeni kelime anlamca birleşenlerin tek tek anlamlarına yakından veya uzaktan bağı olabileceği gibi (balkabağı, sivrisinek, ebeğümeciği) birleşenlerinden ayrı, hatta başkaca karşılığı olan bir kavramı daha kuvvetli ve renkli ifade eden mecazlı bir anlamda taşıyabilir. (gözağrısı, fındıkkurdu, sapısilik, deve yapmak) Bu sonuncular da yapıca birleşik kelimelerdir. Onları anlamca deyim saymak bu niteliklerini değıştirmez. Kaldı ki dilimizde birleşikler –deyim sayılsın sayılmasın- hep belirtme öbeklerinden geldiği halde deyimlerin bir çoğu da yargı öbeklerinden doğmaktadır (Oldu olacak, iki eli kanda olsa... Yer pek, gök yüksek. Gördün peşin parayı)" (Banguoğlu, 2000: 296).

Aksan, deyimleri dörde ayırmıştır:

- “ 1. Anlatım gücünü artıran anlam olaylarından, söz sanatlarından yararlanmaları nedeniyle anlambilim açısından,
2. Kuruluş, sözdizimi özellikleri açısından,
3. Ses özellikleri açısından,
4. Toplumdaki gelişme ve değişimleri yansıtma açılarından ” (Aksan, 2005: 98).

Bu dört açıdan düşünüldüğünde deyimleri bilmek ve aktif olarak kullanmak çok önemlidir. O hâlde kelime servetini artırma amacıyla yapılacak her tür öğretimde deyim öğretimi de hedeflenmelidir.

2.5. Dil Öğretimi

Dil insan zihninin bir ürünüdür: “*Dil düşünceyi taşıyan bir araç, bir kaptır. Düşüncenin gerçek temeli zihin işlemleri yapabilme, soyutlama ve semboller kurabilme gibi yeteneklerdir. Bir dilin öğrenilmesi ve bir iletişim aracı olarak kullanılması insan zihninin bu özellikleri dolayısıyladır*” (Ünal, 2002: 119). Dil öğretimi düşüncenin, kültürün öğretimi demektir. “*İnsan beyninin işleyiş düzen ve düzeneğini oluşturan, ana dili eğitimidir. İnsanın hayvan ve fizik yapısı dünyanın herhangi bir yerinde yaşarken, insan varlığı ve millî kimliği, ancak ana dilinde yaşar*” (Karaağaç, 2002: 9). Dil, sadece duygu ve düşüncelerin aktarıldığı bir vasıta değil; aynı zamanda kişinin kendini ifade etmesini ve toplumsallaşmasını sağlayan bir araçtır. Kişi dili aracılığıyla iletmek istediği mesajları doğru kodlamalı ki iletişim problemi yaşamassın. Bu da dili iyi kullanma becerisi ile alakalıdır. Bu bakımdan dil öğretimi iletişim becerilerin kazandırıldığı bir alan olduğu unutulmamalıdır. “*Dil öğretimi aynı zamanda kültür eğitimidir. Aynı dili konuşan bir toplum, çevresini, gelişen olayları kendince algılamakta, dünyayı kendi dilinin penceresinden görmektedir. Dil öğretiminin asıl amacı, bireylerin düşünce gücünü*

geliştirmek, diğer insanlarla iletişimini sağlamak ve sahip olunan kültürü kuşaktan kuşağa aktarmaktır” (Özbay, 2006: 3). Dil öğretimi ile aynı zamanda çocuğun kültürel ve sosyal bir kimlik kazanmasını da sağlamaktadır. Dil gelişimi anne karnında başlamakla birlikte çocuğun yaşadığı toplumla iletişime geçtiği süreçte hızlanarak devam etmektedir: “Çocuk, içinde bulunduğu toplumun dilini taklit yoluyla edinir ve çevresiyle de bu dil ile iletişim kurar. Çocuğun dil gelişimi, başlangıçta onunla ilk iletişime giren ailesinin dili ile paralellik gösterecektir. Bu nedenle çocuğun sağlam bir dil yapısına sahip olabilmesi için ana dili eğitimine okul öncesinde başlanmalı, çocuğun dil gelişimine önem verilmeli; bu gelişimi destekleyici eğitim ortamları hazırlanmalıdır” (Özbay, 2006: 11). İnsan dili sayesinde varlığını ortaya koyabilir, bu nedenle dil öğretimi hedeflerine ulaşmalıdır.

Dil gelişiminin temeli oluşturan iletişim, çocukta anne ile başlar. Bu süreç daha sonra ailesi ve yakın çevresi devam eder. *“Okul öncesi dil öğrenimi her saat, her gün, yorularak, oynayarak, ilerleyerek birçok yan etkilerle birlikte, günlük hayatın yanı sıra, bilinçsiz olarak ve de belli bir gelişim içinde olur” (Ünal, 2002: 114). Okul çağına kadar bu süreçte bilinçli bir öğretim yapılmamaktadır. Ailenin değerleri, yaşayışı, eğitim düzeyi vb. çocuğun kelime kullanımını etkilemektedir; çocuk ailenin kendisine aktardığı kelimelerle okula başlamaktadır. Okul çağına gelen çocukların farklı kelime servetlerine sahip olmaları da bundandır. Bu konuda Tosunoğlu(1998), “İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma-Yazmayı Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma” adlı doktora çalışması yapmış; okula başlama çağındaki çocukların aktif olarak kullandıkları kelimeleri belirlemiş, gramatik olarak hangi yapıları kullandıklarını ortaya koymuştur.*

Piaget, bilişsel gelişim süreçleri içerisinde 7-12 yaş arasındaki ilköğretim çağı çocuklarının bulunduğu dönemi *“somut işlemler dönemi”* olarak adlandırmaktadır. Bu dönemdeki *“Çocuklar şimdi bilgiyi sistemli ve mantıklı biçimde işleyebilirler, ama bunu yalnızca bilgi somut biçimde verildiğinde yapabilirler. Soyut bilgiler verildiğinde yetersiz görünürler. İlkokul çağındaki çocuklar somut bir dönüşümü zihinsel olarak tersine*

çevirebilir ve belirli bir zamanda durumun birçok yönünü ele alabilirler” (Gander, Gandier, 2007: 251). Bu kuramla ilgili farklı bakış açıları geliştirilmiştir. Her çocuğun aynı sosyal aynı imkânlarla yetişmediği düşünüldüğünde bu kuramın bütün çocukları kapsamadığı görülür: “*Piaget’nin bilişsel gelişim kuramının merkezinde yer aldığı için diğer kuramcılar tarafından da yakından incelenmiştir. Kimileri çocukların bu bilişsel dönem yeteneklerine Piaget’nin belirttiğinden daha erken ulaştığını buldular. (Butterworth, 1976); kimileri de çocukların çoğunun Piaget’nin ileri sürdüğünden çok daha sonrasına kadar soyut işlem düşüncesine ulaşamadığına inanmaktadırlar. (Neimark, 1975). Hatta kimileri Piaget’nin dönem modelinin düşünmede yaşa bağlı değişimlerin bir betimlemesinden fazlasını sağlamadığını, bu değişimler konusunda hiçbir açıklama getirmediğini bile ileri sürmüşlerdir. (Brained, 1978). Yine de, Piaget’nin dört dönemli modeli psikologları, öğretmenleri ve ana babaları, gelişen çocukların minyatür yetişkinler olarak değil, dünyayı anlamak için kendilerine özgü yolları olan biricik kişiler olarak görmeye inandırma çok etkili olmuştur*” (Gander, Gandier, 2007: 253). Piaget’nin bilişsel gelişim kuramları, toplumdan topluma hatta bireyde bireye göre değişiklik göstermektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde Piaget’nin kuramı bütün öğretim sürecini doğrudan etkilememelidir. Hedeflenen kazanımların, toplumun değerlerinin, çocukların toplumsal yaşam içinde kazandıklarının etkisi de göz ardı edilmemelidir.

Özbay, çocukların bilişsel gelişim süreçlerinin tespitinin güç olduğunu dile getirmiştir: “*Piaget bütün çocukların aynı düşünme davranışları sırasını izlemek zorunda olduklarını ileri sürer. Ancak çocukların her döneme giriş yaşları fiziksel ya da toplumsal çevrelerinin de etkisinde olabilir. Çocuklar aşamalı olarak, dönemler arası geçiş yaparken, bilişsel yeteneklerinde de karmaşıklık durumu artar. Gelişim dönemleri toplumdan topluma, aileden aileye hatta çocuktan çocuğa değişiklik gösterdiğine göre öğretimde esas alınan dönemler her alan için geçerli olmamalıdır*” (Özbay, 2006: 110). “*Her dil etkinliği önce bireysel sonra da toplumsal özellikler arz eder. Dil, toplumsal bir kurumdur ancak bireyden bireye farklılık gösteren özellikler taşır. Bireyler arasındaki duygu ve düşünüş ayrılıkları bireye özgü de bir dilin olduğunu kabul ettirmektedir.*

Aynı aile ya da sınıftaki çocukların, farklı kelime hazinesine sahip olmaları, onların bireysel özelliklerinden kaynaklanmaktadır” (Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 31).

İlköğretim (7 yaş) çağına gelen çocuk planlı bir öğretim ile karşılaşacaktır. Ancak daha önce vurgulandığı gibi dil öğretimi aynı zamanda kültür öğretimidir. Bu nedenle dil öğretimi yapılırken gerçek yaşamdan soyut ve kopuk bir öğretim esas alınmaz. Bu öğretim esnasında verilenler kuru bilgidir ibaret olmamalı; beceriye dönük olmalıdır. *“Çocukların dil becerileri ilköğretim okulunda, özellikle ilk sınıflarda, yine doğal bir ortam içinde geliştirmelidir. Onlara soyut, kuramsal ve çözümleyici dil alıştırmaları yaptırmaktan kesinlikle kaçınılmalıdır. Öğrenciler, Türkçeyi, günlük insan ilişkilerinin bir aracı olarak, daha önce ev ve çevrelerinde nasıl öğrenmeye başladılarsa ilköğretim okulunda da aynı biçimde öğrenmeyi sürdürmelidir” (Kavcar, Oğuzkan, Sever, 2004: 9).* Hem beceri hem de bilgi kazandırma şeklinde bir dil öğretimi savunanlar da vardır: *“Dil bir iletişim aracıdır. İletişim, verici olarak, konuşma-yazma; alıcı olarak da dinleme-okuma eylemleriyle gerçekleşir. Birey bu eylemler içinde, dışarıdan kendisine verilen bildirimleri alarak ve bizi kendisinden haberli kılarak bilgi birikimini, anlam evrenini oluşturur. Buna göre, anadili olarak Türkçe öğretimi de bu anlam-anlatma eylemini gerçekleştirecek kuramsal ve uygulamalı çalışmalara dayalı olmalıdır” (Adalı, 1982: 34).* Dil öğretimi bilgi vermeye dayalı olmamalıdır. *“Anadil eğitiminde amaç, Türkçemizle anlama ve anlatma becerileri kazandırmaktır; bu ise gençlere yalnız kurumsal bilgiler vermekle olmaz. Yüzmeyi bir araç kullanmayı öğrenmekte olduğu gibi, dil de yaparak, kullanılarak öğrenilir” (Göğüş, 1978: 7).* Kazandırılan dil becerileri işler olmalıdır. Bu becerileri kazandırmak için bilgi somutlaştırılmalı gündelik hayattan koparılmamalıdır. Dil, gramer kurallarından ibaret değildir. *“Türkçe, bir bilgi değil, bir ifade ve beceri dersidir. Öğrencinin zihin ve ruh gelişiminde iyi bir ana dili öğretiminin rolü, hiçbir dersle ölçülemeyecek kadar büyüktür. Türkçe öğretiminde başarı sağlanabilmesi için birtakım kuralların, tanımların öğretilmesi, ezberletilmesi hiçbir anlam taşımaz. Önemli olan, öğrencinin Türkçeyi doğru olarak, bilinçle ve güvenle kullanmayı alışkanlık hâline getirmesi, okuduğu veya dinlediği bir parçada işlenen fikri ya da duyguyu kavrayıp sezebilmesi, ondan zevk alabilmesidir” (Özbay, 2003: 44).* Dil

öğretimi yapay bir ortamda gerçekleştirilemez ve bu beceri kazandırılmaz. Bu konuda Çiftçi, dil öğretiminde esas alınacak şu noktalara dikkat çekmiştir:

- “ 1. Dil doğal bir ortam içinde öğretilmelidir.
2. Öğretimde çocuğun kendi dilinden hareket edilmelidir.
3. Türkçe öğretiminde bütün derslerden yararlanılmalıdır.
4. Değişik dil çalışmaları arasında sıkı bir ilişki kurulmalıdır.
5. Çeşitli ders araç ve gereçlerinden yararlanılmalıdır” (Çiftçi, 1998: 59).

Türkçe dersi yeni programla birlikte gramer kurallarından ibaret olmadığı, becerinin ön plana çıktığı bir ders hâline gelmiştir. Bu sebeple dil öğretiminde yeni yöntem, teknik ve uygulamalar bu dersi eğlenceli hâle dönüştürmüştür. Bu bakımdan dilin kullanımı ve dil öğretimi ile edinilen kazanımlar uygulamaya dönük olmaya başlamıştır. Dil öğretiminde hedeflenen kazanımlar ve seçilen yöntem ve teknikler oldukça dikkat edilmesi gereken konulardır. Eğer bu ince noktalar doğru tespit edilemezse öğrenci bu kazanıma ulaşamayacaktır. Dil düşüncüyü şekillendirir. Beyinde dil becerilerinin oluşma sürecini Özbay: “Beyin fonksiyonlarını “Wernicke’ye göre konuşma, motor ve duyuşal olmak üzere 2 değişik bölgeyle ilintilidir; frontal lobda bulunan Broca alanı konuşmanın motor bileşenini, kendisinin bulduğu temporal bölgedeki alan ise duyuşal (sensory) bileşeni denetlemektedir. Bu modele göre işitilen (işitsel) ya da okunan sözcüklerin algılanması ve anlaşılması Wernicke alanından yola çıkan duyuşal içerikli nöral uyarının Broca alanında motor nitelik kazanması gerekir, bu dönüşüm olamıyorsa kişi sözle ya da yazıyla kendini ifade edemez” şeklinde açıklamıştır (Özbay, 2005: 19). Dil, beynin belli alanlarında üretilip işlenmekle birlikte bir sistematik oluşturulamamışsa iletişimde etkin kullanılamaz. O hâlde dil öğretimi bilimsel temellere dayalı olarak ve bir sistem dâhilinde yapılmalıdır: “Doğrudan beyin-dil ilişkisine gelince; beynimizin çok karmaşık fakat büyük bir orkestra gibi bir uyum içinde çalışan sistemler bütünü olduğunu görüyoruz. Kişiyi kendi dilini öğretmek demek, bu orkestranın bütün birimlerini tek tek ve titizlikle eğitmek demektir. Eğer bu birimlerin neler olduğunu özellikleri ve gücünü bilmezsek onları nasıl eğiteceğimizi de bilemeyiz” (Yalçın, 2000: 24).

Dil, beyinde birtakım fonksiyonların gerçekleşmesi ile işlev kazanır. Bu bakımdan dil ile düşünce arasında doğrudan bir ilgi bulunmaktadır. Dil düşüncenin ifade şeklidir. Ünalın, *“Dil düşüncenin anlatımında kullanılan semboldür. Esas olan, düşüncelerin alıcı durumunda olan muhataba en uygun sembollerle anlatılmasıdır. Dil, düşüncenin aynası, fikirlerin askısıdır”* sözleriyle dil-düşünce ilişkisini ortaya koymaktadır. Düşüncenin oluşmasında bilinen kelimelerin önemi büyüktür: *“Dil düşüncenin daha geniş anlamıyla iç benliğimizin aynasıdır. Bu görüşte olanlar, düşüncelerin sözcüklerle oluştuğunu, kullanılan dilde ne kadar sözcük varsa, düşüncelerin de ancak o kadar geliştirilebileceğini, beynin düşünme alanının genişliğinin ve derinliğinin dildeki sözcük sayısı ile doğru orantılı olduğunu belirttikten sonra, sözcükleri, düşüncelerin asıldığı askılara benzetmektedirler”* (Cem, 1978: 8). *“Dildeki kelime sayısının artmasıyla düşünce de gelişir. ‘Düşüncelerin askıları’ benzetmesinden hareket edersek, düşüncelerin uygun askılara asılması durumunda daha kullanışlı olacağı ortaya çıkar. Bir konu üzerinde konuşmak gerektiğinde en uygun düşünceleri, uygun kelimelerle ifade edebilmek, bu düzene bağlıdır”* (Ünalın, 2002: 114).

Düşünceyi geliştiren ve besleyen dildir: *“Dil, düşünceden mi doğmuştur, yoksa düşünce dilden mi? Her ikisi aynı şey midir, yoksa birbirinden bağımsız, farklı yapılar mıdır? Dil, düşünce ve duyguları aktarmaya yarar; onları aktarmanın aracıdır; fakat insanın duygu ve düşüncelerinin oluşmasındaki rolü nedir? Bunlar ve benzer sorular, içinde bulunduğumuz yüzyılda en çok tartışılan sorulardır; önümüzdeki yüzyılda da tartışılmaya devam edilecektir. Sonuç ne olursa olsun değişmeyen tek şey, bazı duygusal coşku halleri istisna, kelimelerden ve cümlelerden bağımsız bir düşünme faaliyetinin olamayacağıdır”* (Çiftçi, 1998: 62-63). Kelimeler, kalıplaşmış sözler, cümleler düşüncenin dil kalıbına dönüşmesinde görev yaparlar.

Düşüncenin zenginliği aynı zamanda dilin de zenginliğidir. Bu nedenle dil kullanımını bütün özellikleri erken yaşlarda bireye kazandırılmalıdır: *“Chomsky dil analizi yaparken, dilin yüzeysel yapısı olduğunu belirtmiştir. Herhangi bir dilin yüzeysel yapısı, o dildeki cümlelerin gramer öğeleri, bunların ilişkilendirmeleri ve fonetik olarak sem-*

bolize edilip karakteristiklerinin oluşturulmasıdır. Dilin derinliğine olan yapısı daha soyut olarak, dilin anlam yönünü içerir” (Aydın, 2005: 73). 7-8 yaşlarındaki çocuklara dilin kullanılışı ve anlamı amaçlanarak ana dili eğitimi yapmak uygun olacaktır. Bu dönemdeki çocukların kelime öğretiminde kullanılacak metinler de bu nitelikleri taşımalıdır. Özünlü ise bu dönemi İmgeci Dönem olarak adlandırmış ve bu çağdaki çocukların özelliklerini şöyle ifade etmiştir: “İmgeci Dönem (8-9 yaşları): Bu dönemde insan gerçekleri irdeleyecek düzeyde olmadığı için birçok imgesel olayla ilgilenir. Bu dönem için seçilecek metinlerin basit anlatı türünden, duygusal, betimsel ve güldürücü nitelikler taşıması, doğa, kahramanlık ve yurt sevgisini işlemesi salık verilmektedir. Çok uzun metinler bu yaşta ilgi çekmemektedir” (Özünlü, 1983: 187).

Dil öğretimine gereken önem verilmelidir. Bu konuda Millî Eğitim Bakanlığı başta olmak üzere dil konusunda çalışan akademisyenler dil öğretiminin önemini korur nitelikte çalışmalar yürütülmelidir: “Dilin taşıdığı büyük önem, ana dili öğretimine ne kadar değer verilmesi gerektiğini göstermektedir. Dil eğitiminin temel amacı, insanın düşünme ve iletişim becerilerini geliştirmektir. Bu sebeple, bütün ülkelerin eğitim sistemlerinde dil öğretimine, özellikle de ana dili eğitime büyük önem verilmektedir. Yetişmekte olan çocuk ve gençlerimize Türkçenin iyi bir şekilde öğretilmesi gerçekten çok önemlidir. Çünkü dil, kültürün temel ögesidir ve insanları birbirine yaklaştıran en güçlü araçtır. Acaba biz, çocuklarımıza ve gençlerimize ana dilimizi yeterince öğretebiliyor, yeterli bir şekilde kullanma becerisi kazandırabiliyor muyuz? Bu soruya olumlu cevap vermek pek mümkün değildir. Çocuk ve gençlerimizin dil yetersizliklerinden hemen herkes şikâyet etmektedir” (Özbay, 2003: 3). Dil öğretiminde yaşanan sıkıntılar, beceriye dönüştürülemeyen dil öğretimi gençlerin dile hâkimiyetini ve dili kullanışını etkilemektedir. Bu eksikliği giderilmesi bir açıdan da kelime serveti ile alakalıdır. “Dil, sözcüklerin mantikî bir diziliş içinde bir araya gelmesinden oluşmuş iletişim vasıtasıdır. Sözcükler ise kavramların yerine geçen simgelerdir. Ne var ki düşüncelerin aktarımında bu simgelerin seçimi ve kullanımı önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır” (Aktaş, Gündüz, 2002: 8). Okuyan, okuduğunu doğru anlayan, anladığını doğru ifade eden nesiller yetiştirmek için kelime servetini artırmak için özel çalışmalar yürütülmelidir: “Kelime hazinesi bakımından dil eğitiminin algılamaya yönelik (cognitive) olması, öğ-

rencilere kendilerinin dışındaki bilgileri eksiksiz algılama ve anlamasına yarayacak kadar kelime hazinesi kazandırmak anlamına gelmektedir. Çağımızda her insan yoğun bir bilgi bombardımanı ile karşı karşıya bulunmaktadır. Bu bilgilerin değerlendirilebilmesi için öncelikle algılanması, anlamlandırılması gerekmektedir. Kelime hazinesi yeterli olmayan bir kişi bu bilgi bombardımanı karşısında silahsız askerlere benzetilebilir. Yeteri olmayan bir kelime hazinesi ile elde edilecek algılamalar kişiyi kendi hayatı açısından olumsuz noktalara götürebilir. Bu bakımdan dil eğitiminin kelime hazinesini sağlıklı olarak geliştirici nitelikte olması ve temel eğitimin sonunda bireylerin hayatlarında ihtiyaç duyacakları kelime hazinesinin kazandırmış olması gerekmektedir” (Karadağ, 2005: 20).

Dil öğretimi ile dile yönelik bilginin öğretiminden önce dil becerisini kazandırmayı hedefler. Dil öğretimi ile iletişim becerisi, algılama ve yorumlama gücü gelişir. Bu becerileri kazanan birey, birçok alanda başarılı olur. Bu nedenle dil öğretimine gereken önem verilmeli, bu alana yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Dil öğretiminde bilginin beceriye dönüştürülmediği sürece hedefine ulaştığı söylenemez.

2.6. Kelime Öğretimi

2005’te yenilenen programla birlikte dünyayı yakalama düşüncesinin bir gereği olarak okullarda çağdaş öğretim yöntem ve teknikleri ile Türkçe öğretimi sürdürülmeye başlanmıştır. Ancak uygulamada yaşanan sorunlar programın hedeflerine tam olarak ulaşmasını engellemektedir. Bu sorunlardan biri de geleneksel yöntem ve tekniklerden vazgeçememektir.

Türkçe dersi dört temel beceriyi kazandırmanın yanı sıra kişide yeterli kelime servetini oluşturmaya hedefler: *“Çocukların sözcük dağarcıklarını gereği gibi zenginleştirmek için Türkçe derslerinde –özellikle metin incelemesi, dilbilgisi ve yazma çalışmaları sırasında- gerçek ve mecazi; anlamlı sözcükler, eşanlamlı ve karşıt anlamlı sözcükler, yazılışı aynı anlamı değişik sözcükler (sesteş sözcükler) ile deyimlerin ve terimlerin kullanılışı üzerinde titizlikle durmalıyız”* (Kavcar, Oğuzkan, Sever, 2004: 7). Bugün hâlâ kelime öğretiminde birçok eksik ve yanlış uygulama sürmektedir. *“Kelime öğretimi ve kelime hazinesini geliştirme olayı yalnızca sözlüğe bakıp kelimelerin anlamlarını alıp cümleler yazma olayı değil, kelimelerin fikirlerle ilişkilendirildiği karmaşık bir süreçtir”* (Akyol, 1997: 46).

Kelime öğretimi denince akla ilk gelen sözlüğe bakıp anlamını bulup ona uygun cümle kurmaktır. Oysa teknolojinin gelişmesi ile birçok modern teknik bu uygulamanın yerini çoktan almıştır. Kelime öğretimi birçok açıdan önemlidir. *“Sözcük dağarcığının zenginliği insan ilişkileri, öğrenme başarısı bakımından da öğrencilere üstünlük sağlar. Düşünce ve duygularını uygun sözcüklerle anlatan kimseler başkalarıyla daha sağlıklı ilişkiler kurabilirler. Bu gibi kimseler edebiyat, sosyal bilgiler ve sanatlarla ilgili derslerde ve etkinliklerde de kolayca başarı elde edebilirler”* (Kavcar, Oğuzkan, Sever, 2004: 7). Program her ne kadar yeni yöntem ve teknikler önerse de kelime öğretiminde 2005 Türkçe Öğretim Programı geleneksel kelime öğretim yönteminin çok fazla dışına çıkamamıştır. Hâlbuki hayatta sözlük kullanarak dil öğrenilmiyor: *“Dili cümle cümle, kalıplar, modeller halinde öğreniyoruz. Bu kalıpları, modelleri yaşımıza, zekâmıza, eğitimimize, cinsiyetimize ve benzer özelliklerimize göre değerlendiriyoruz. Bu kalıplarla düşünüyoruz; düşüncelerimizi bunlarla aktarıyoruz. Modeller ne kadar zengin ve yeterliyse üreteceğimiz düşünceler de o kadar zengin olacaktır; bu, iyi bir binada malzemenin oynadığı role benzer. Bu ilkenin çerçevesi içerisinde kelime serveti önemli bir yer tutar. Geliştirilmiş bir kelime serveti, anlama ve anlatma becerilerinin vazgeçilmez şartıdır. Araştırmalar, kelime servetinin sadece dil becerilerinde değil, diğer alanlarda da belirleyici rol oynadığını göstermektedir. Kelime servetinin önemi Amerika’da 19. yüzyılın sonlarında ileri derecede kavranmış ve eğitime yansıtılmıştır. Belki bizde de çok önceden bilinmekteydi; fakat maalesef bugüne kadar, bir iki uzmanlık çalışması*

haricinde, ne ciddi olarak üzerinde durulmuş, ne de eğitime yansıtılmıştır” (Çiftçi, 1998: 63). Günümüzde kelime serveti konusunda önemli çalışmalar yapılmaya başlanmıştır. Ancak bu çalışmaların programlarda ve öğretim sürecinde dikkate alınması gerekmektedir. Çalışma sonuçları uygulamaya dönüşmediği müddetçe kelime servetinin zenginleştirilmesinden söz edilemez. Kelime öğretirken amaçlar belirlenmeli, kelime listeleri tespit edilmeli ve uygun yöntem ve teknikler önerilmelidir.

Kelime öğretiminin amacı nedir, önce bu vurgulanmalıdır. Cemiloğlu, bir kelimayı hangi açılardan öğretilmesi gerektiğini şu açılardan ele almıştır: *“Herhangi bir sözcüğün, sözcük grubunun, deyim ve terimin öğrenciye kazandırılmasında düşünülecek yönler çeşitlidir:*

“1. Doğru yazım (imlâ)

2. Doğru seslendirme(telâffuz)

3. Doğru anlam ve ona uygun doğru kullanım” (Cemiloğlu, 2001: 159).

Kelime kazanımı ile ilgili ciddi çalışmalar bulunmaktadır. *“Günümüzde, çocukların kelimeleri nasıl kazandıkları konusundaki yaklaşım eski yıllardaki yaklaşımdan oldukça farklıdır. Eski yıllardaki yaklaşımda çocuğun kelime hazinesindeki kelimeleri sayarak tahminde bulunma söz konusuydu. Son yıllarda ise araştırmacılar çocuğun kullandığı kelimelere yüklediği (atfettiği) anlama önem vermektedirler. Bu yaklaşım çocukların kelimeleri nasıl kazandıkları konusuna daha derinlemesine bir anlam kazandırmıştır. Bu iki yaklaşımın aynı şey olduğu düşünülebilir ama kelimeleri incelemekle, kelimeleri taşıdıkları anlamı incelemek aynı şey değildir. Bir çocuk iki yaşından oniki yaşına kadar kelime hazinesinde belli bir kelimeye sahip olabilir ama bu on yıllık süre içinde çocuğun bu kelimeye yüklediği anlam yani bu kelimeyi kullanırken ne kasdettiği çok kesin olarak farklılık gösterir. Bugün teorisyenler, birbirini izleyen gelişim aşamalarında çocukların kelimelere verdikleri anlamların neler olduğu konusu ile çok yakından ilgilenmektedir (...). Üretken söz dizimi, kelime hazinesinin artmaya başlamasından bir ya da iki ay sonra başlar. Söz diziminin kullanılmasında tek tek kelimelerin kulla-*

nilmasında olduğundan daha üst düzeyde sembolizm işin içine girmektedir. Çünkü cümle içinde kelimeler yalnızca kendilerine ait anlam taşımamaktadırlar. Cümle içindeki diğer kelimelere göre de anlamları değişmektedir” (Gürkan, 1986: 31). Anlamı bilinen ancak kullanıma yansımayan kelime serveti anlamada etkilidir. Ancak anlatmada aynı etkiyi göstermez. Kelime öğretimi tamamen beceriye dayanan bir öğretimdir. Bu bakımdan kelime kullanılıyorsa öğretim gerçekleşmiş demektir. Kuru sözlük bilgisi hedefine ulaşmayan bir öğretimdir. “Öğrencinin kelime servetini artırmaya yönelik etkinliğin öğrenciye kelime kazandırma ve kazandığı kelimeyi kullanmasını sağlama amaçlarına yönelik olarak ayrı ayrı uygulanması gerekir. Öğrenci bir kelimeyi kendi cümlesi içinde kullanıp onun dinleyici üzerindeki etkisini görmeden, hissetmeden o kelimeyi öğrenemez” (Demir, 2006: 16). Kelime öğretimi kelimenin anlamına uygun şekilde kullanmasıyla sağlanır.

Kelime öğretiminde kelimenin sözlük anlamının bilinmesinden ziyade bu kelimenin doğru ve yerinde kullanılması becerisini kazandırılması amaçlanır: “İşittiğimiz, anlamını öğrendiğimiz bir sözcüğü söyleyerek, yazarak eylemle birleştiririz; ancak böylece bu sözcüğü söyleyebilecek ve yazabilecek duruma gelebiliriz. Bu bizim için bir beceri olur. Beceri, yaparak, yineleyerek kazanılır; kolay kolay da unutulmaz ve değişmez. Bundan dolayı sözcükleri küçük yaşta nasıl söylemeye alışmışsak öyle söyleyip gideriz” (Göğüş, 1978: 7). Kelime öğretiminde hedeflerden biri de aktif kelime hazinesini zenginleştirmektir. “İnsan kelime ve kavramlarla düşünür, zihninde tasarladığı durumu sözcük veya söz öbekleriyle ifade eder. Dört temel dil becerisi olan okuma, yazma, konuşma ve dinlemenin bireye kazandırılması ile bireyin bu becerileri aktif olarak kullanabilmesi, edinilmiş zengin sözcük dağarcığı ile yakından ilişkilidir. Kelimeler düşüncelerimizin zenginleşmesini, maddî ve manevî kültürümüzün gelişmesini sağlar. Kelime dağarcığında var olan eksiklik, bireyin herhangi bir düşüncüyü anlamasını; hissettiği veya anlamlandırmaya çalıştığı durumu anlatmasını engelleyen bir sorun olarak çıkar. Kelimeler, kavramların oluşmasında ve kazanılmasında birer semboldürler, zihni gelişimin sağlanmasında da önemli rolleri vardır. Bu bakımdan insan için kelime kazanımının, dil gelişimi açısından da önemi büyüktür” (Karatay, 2007: 144). Bütün dil çalışmalarında olduğu gibi kelime öğretiminin de metinlere dayandırılması gerekir:

“Okuma dinleme, yazma, konuşma ve benzeri etkinlikler yoluyla öğrenciler bildikleri sözcüklerin anlamlarını daha iyi kavrarlar, hem de düşünce ve duygularını –sözcükleri yerinde kullanarak- tam ve doğru anlatırlar, açıklarlar” (Kavcar, Oğuzkan, Sever, 2004: 7).

Toplumun aynı duygu ve düşünceler etrafında birleşmesi, sosyal yapıyı oluşturan bağların sağlamlığı ortak bir dille mümkündür. Bu nedenle bireylerin doğru iletişim kurmalarını temin etmek amacıyla gelişmiş dillerde belirli aşamalara yönelik kelime listeleri oluşturulmuştur; ilk 1000 kelime gibi. Türkçe öğretiminde bu noktadan hareketle çeşitli öğretim kademeleri için okul sözlükleri oluşturulmuştur: *“Örgün eğitimde kelime servetinin göreceği çok önemli bir başka görev vardır: Öğrencilerin kafalarında, bireysel duygu değerleri ve anlam çerçevesi hariç, standart bir sözlük oluşturmak. Bu yolla, bilhassa aydın kesiminde doğabilecek kavram kargaşasını çok önceden ortadan kaldırmak. Ne yazık ki, bu tedbirin eksikliği toplumlarda büyük ve yaralayıcı kültür, düşünce krizlerine yol açmaktadır. Bunun için mutlaka kelimelerin titizlikle belirlendiği ve açıklandığı okul sözlüklerine ihtiyaç vardır. Bunlar yapılırken bilimsel noktalardan hareket edilmeli, bir problemten kaçarken başka bir probleme yol açacak tutumlardan uzak durulmalıdır” (Çiftçi, 1998: 69).* Öğretilmesi hedeflenen kelime listeleri programda yer alırken bu listelere yönelik sözlükler de hazırlanmalıdır. Öğrencilerin kullandıkları çeşitli sözlükler mevcuttur; fakat bu sözlükler birbirinden oldukça farklıdır. Sözlüklerin birçoğunun kelime serveti için yeterli olmadığı görülmektedir.

Kelime serveti eğitim öğretimin her aşaması için oldukça önemlidir. Burada Türkçe dersine düşen görev büyüktür. Çünkü sistemli kelime öğretiminin yapıldığı tek ders Türkçe dersidir. *“Türkçe eğitiminin her aşamasında yeni kelimelerle karşılaşmaktadır. Bu kelimelerin bellekten silinmeden tekrar kullanılması zaman gerektiren bir süreçtir. Bu nedenle yeni kelimeler, öğrencilere belli bir mantık çerçevesinde öğretilmelidir. Kelimelerin anlamları üzerinde yoğunlaşılmalıdır. Öğrencilere öğretilmesi hedeflenen kelimeler belli bir sayıda olmalıdır. Aksi takdirde bir kelime tam öğretilmeden diğer bir kelimenin öğretimine geçileceğinden öğrencilere öğretilmek istenen kelimeler tam*

anlamı ile kazandırılmaz” (Özby, Melanlıoğlu, 2008: 41). Kelime öğretiminde tekrar oldukça önemlidir. Tekrar edilmeyen kelime öğretimi işler ve kalıcı olmamaktadır. Öğretilecek kelime ve kelime grupları tespit edilmeli, ilerleyen yıllarda da tekrar edilmesi sağlanmalıdır. “Kelime öğretiminde düşünülmesi gereken ilk nokta, hangi kelimelerin öğretileceğidir. Bu sorunu cevabı; ‘Öğrencilerin günlük hayatta karşılaşılabilecekleri ve asıl önemlisi, kendi düşüncelerini, duygularını, dileklerini yaş ve düzeylerine göre ayırtmaları ile incelikleri ile anlatabilmelerinde işe yarayacak, kullanacakları kelimeler, kelime grupları, deyimler, terimler vb. olmalıdır.’ şeklinde olabilir. Bunun için de öğrencilerin o yaş düzeyine göre kelime hazinelerinin bilinmesi gerekmektedir. Okullarda hangi yaş grubundaki çocuğa hangi kelimelerin öğretileceği ve bu kelimelerin sayısının ne olacağı tam olarak tespit edilmemiştir. Günümüzde Türkçe için belirli yaşlardaki çocukların kelime hazinesinin ne olduğu, bunlarının hangilerinin aktif, hangilerinin pasif kelime hazinesinin kapsadığı konusunda yapılan çalışma sayısı oldukça sınırlıdır” (Özby, Melanlıoğlu, 2008: 34). Her sınıf düzeyinde mevcut kelime serveti tespit edilmeli, bu listelerdeki kelimelerin öğretilip öğretilmediği sonraki yıllarda kontrol edilmelidir.

Kelime öğretiminde kelime veya kelime grubunun seçilmesi ve seçilen kelimelerin hangi yöntem veya teknikle öğretileceği hususu oldukça önemlidir. Bu konudaki bilimsel çalışmalar son yıllarda hızlanmıştır. Özellikle kelime serveti tespiti çalışmaları her sınıf düzeyinde mevcuttur. *“Okullarda direk (doğrudan) kelime öğretimi üzerine yapılan yeni araştırmalar oldukça azdır. Graves’e göre ilkökul seviyesinde ortalama 300 (üç yüz) kelime öğretim yoluyla öğrenciye kazandırılmaktadır. Durkin gözlem metodunu kullanarak yaptığı çalışmada, dördüncü sınıf öğrencilerini 4469 dakika gözlemlemiş ve doğrudan kelime öğretimine 19 dakika ayrıldığını tespit etmiştir. Bu araştırmanın ortaya koyduğu sonuca göre okullarda doğrudan kelime öğretimine ayrılan zaman oldukça yetersizdir” (Akyol, 1997: 47).*

Dil öğretiminde öğretilecek kelimelerin neler olduğunun belirlenmesi kadar, öğretim sürecinde nasıl bir yol izleneceği de önemlidir. *“Sözcük öğretiminde diğer önemli bir*

husus da bir ders saatinde öğretilecek sözcük sayısının belirlenmesidir. 40-50 dakika arasında olan bir ders saatinde normal 5-10 sözcük öğretilmesi uygun görülmektedir. Grubun niteliğine ve ilgi alanlarına göre bu sayı 20-30 sözcüğe kadar çıkabilir. Ancak sözcüklerin tam olarak öğrenilmesi için öğrencinin yeni öğrendiği sözcüğü yazılı ve sözlü olarak anlayabilmesi ve sorulduğunda anlamının ne olduğunu hatırlayabilmesi önemlidir. Diğer bir deyişle, öğrendiği sözcükleri aktif olarak kullanılabilecek durumda olmalıdır. Bunun yanı sıra öğrendiği sözcüğü bir cümle içinde doğru olarak kullanabilmesi, düzgün telaffuz etmesi ve diğer anlamlarının ne olduğunu da bilmesi önemli olmaktadır” (Demirel, 2008: 115).

Kelime serveti, bilişsel öğretim ve üst zihinsel işlemlerle kazanılır: “Kelime hazinesinin zenginleştirilmesi anlama ile doğrudan ilişkilidir. Okumadaki ana amaç ise anlamaktır. Bundan dolayı öğrencinin kelime bilgisini artırmak için kelime öğrenmenin ve öğretmenin geçtiği aşamaları iyi bilmek gerekmektedir” (Akyol, 1997: 47). Okuduğunu anlamak, bildiklerini paylaşmak kelime servetinin zenginliği ile mümkündür. Ayrıca bireyin akademik başarısında da kelime servetinin rolü büyüktür: “Birey ve toplum için hayati önem arz eden dilin farklı seviyelerdeki kelime servetini oluşturma çalışmaları, hem bireyin eğitim ve öğretimine yön verme hem de sosyolojik gelişim için toplumun şekillenmesine katkıda bulunma bakımlarından çok önemlidir” (Tosunoğlu, 1998: 12). Bu açıdan ilk sınıflarda kelime çalışmaları çok önemlidir. Farklı seviyelerde okula başlayan çocuklara kelime serveti zenginleştirme çalışmaları yapılmalıdır. Sağlıklı iletişim kurulmasını sağlamak için ortak bir servet yaratılmaya çalışılmalıdır. Bu konuda öğrenciler doğru yönlendirilir ve etkili çalışmalar yapılırsa sonuç alınması muhakkaktır. “Kişinin çok sözcük bilmesi, çok kavram tanınması ve çok bilgi kazanmış olması demektir. Çeşitli öğrenmeye ilgisi olanların sözcük öğrenmeye de ilgi duydukları saptanmıştır” (Göğüş, 1978: 360). Çok kelime bilen çocuğun anlaması hızlanacak bu da okumaya sevgiyi arttıracak ve çocukta özgüven sağlayacaktır. “Kelime tanıma ve ayırt etmenin öğretimi ve bu yolla kelime dağarcığının geliştirilmesi, ilköğretim çağındaki çocukların kullandıkları kelimelerin derlenmesi ve metinlerin bu derlenen kelimelerle hazırlanması gibi çalışmaların yok denecek kadar az olması okuma öğretimini olumsuz yönde etkilemektedir. Öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade edebilmeleri için kelime hazinelerinin zenginleştiril-

mesi sağlanmalıdır” (Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 41). “Kelimeler yalnızca anlatmaya değil, anlamaya da yaramaktadır. Kelimelerin anlamı bilinmeden okunanların ya da söylenenlerin anlaşılması imkânsız gözükmektedir. Bir metinde okuyucunun anlamını bilmediği kelime sayısı çoksa metnin anlamının kavranması da zorlaşır” (Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 31).

Demircan’a göre, “Öğretim sürecinde sözcükler çoğunlukla yalnızca anlamı açıklanacak birimler olarak görülmekte, böylelikle daha çok anlamın nasıl açıklanacağı üzerinde durulmaktadır. Bu ise ya eşanlamlı (temiz: pak) ya karşıt anlamlı (temizXpis) sözcükler ya da anlamı açıklayıcı sözler (göz: görme organı) ve tanımlarla (vergi: bir kimsenin gelirinden devlete ödenen miktar) öğretilmektedir. Türemiş olanlar çözümle-nerek de (gün-de-lik-çi: günlük ücretle iş yapan) öğretilmekte ama sözcüklerin kullanım ilişkileri (Firth, 1957; Halliday, 1966; Catford, 1969) bir yana bırakılarak bu özelliklere yeterince yer verilmemektedir. Öğretilen sözcük sayıları 8-10 yeni sözcükten 20-30 yeni sözcüğe kadar çıkabilmektedir. Lozanov’un yönteminde bir buçuk günde (6 saat) öğrenilecek yeni sözcük sayısının 150 olduğu belirtilmektedir” (Demircan, 1983: 147). Kelime öğretiminde hangi kelimelerin ne kadar sürede nasıl öğretileceğinin iyi tespit edilmesi gerekir. “Dilbilimsel veriler dikkate alınarak hazırlanmış sözcük öğretimi etkinliklerinin yeterli sayıda olduğunu ifade etmek zordur. Çünkü Türkçe ders ve çalışma kitaplarında zaten az sayıda olan sözcük öğretimine yönelik etkinlikler incelendiğinde çocuğun ilgilerinin, bilişsel düzeyinin, dilsel gelişiminin, duyuşsal yapısının göz önünde tutulmadığı açıktı” (Mert, 2009: 92) Doğru anlatmak ve sağlıklı bir iletişim kurmak ancak doğru kelime seçimi ile mümkündür. Özkırmı, sözcük seçimindeki ölçütleri şu şekilde sıralamıştır:

- “ - Genel anlamı sözcükler değil, özel anlamı sözcükler kullanılmalıdır.
- Yazılacak yazının türüne göre somut veya soyut ya da görece sözcükler seçilmelidir.
- Sözcük seçiminde, anlatılmak istenen anlamca uygunluğa dikkat edilmelidir.
- Sözcüklerin temel ve yan anlamları göz önünde bulundurulmalıdır.
- Eşanlamlı sözcükleri, gerekmedikçe art arda kullanmamalıdır.

- Argodan, kaba sözlerden ve sövgüden kaçınmalıdır.
- Sözcüklerin yapı özelliklerine, kök-ek birleşmelerine dikkat etmelidir.
- Zorunlu olmadıkça yabancı sözcükler kullanılmamalıdır.
- Sözcüklerin yazılışında ortak dile uymalıdır.
- Sözcükleri seçerken okuyucunun düzeyini gözetmelidir” (Özkırımlı, 1994: 184-185).

Demircan, kelime servetinin nasıl oluşturulması gerektiğini dünyada yapılan çalışmalarla örneklemiştir: “Hangi sözcüklerin öğretilmesi gerektiği sorusuna karşılık daha 17. Yüzyılda Komenyüs(1631:250) ‘sık geçen sözcüklerin ilkönce öğretilmesi’ ni önermekte ise de ilk sözcük sayımı 900 yılına kadar gitmektedir, (Mackey, 1965: 195). ‘Kullanım sıklığı’ ölçü alınarak ilk kez Amerikalı ruhbilimci THORNDİKE (1921) tarafından anadili öğretiminde kullanılmak üzere İngilizcede bir sayım yapılmış ve bu amaçla bir ‘temel sözlükçe’ hazırlanmıştır. Bu, çok geçmeden H. E. Palmer tarafından İngilizcenin öğretiminde de uygulanmıştır (Kelly, 1969: 187). Temel sözlükçenin yerini daha sonra ‘tanımlama sözlükçesi’ almıştır. Micheal West’in (1935) sözcük sıklıklarına dayalı olarak hazırladığı böyle bir sözlükte 1490 sözcük bulunmaktadır. Bu sözcüklerle 18.000 başka sözcük ve 6.000 deyim bulunmaktadır. Gerek temel sözlükçe gerekse tanımlama sözlüğü aynı zamanda ‘dolaysız yöntem’le yabancı dil öğretiminde gerekli olan anlam açıklamalarının yabancı dilde yapılmasına elverecek biçimde düşünülmüştür.

Bir dilde anlaşılabilmek için yalnızca sözcük öğreniminin yetmediği, bunun yanında dilbilgisi yapılarının da öğrenilmesi gerektiği görüşü ağırlık kazanınca bu kez Ogden (1930) ve Richards(1943) tarafından ‘temel dil (temel Almanca, temel Fransızca, temel İngilizce, ...)’ kavramı ortaya atılmış ve gerekli görülen 850 sözcük belirlenerek bunlara 50 de uluslararası sözcük eklenmiştir. 20.000 başka sözcük tanımlanabilmektedir (Mackey, 159-201; Kelly 184-207). Bu arada geliştirilen yeni dil öğretim yöntemleri ve sözcük seçimi ölçütleriyle giderek, başlangıç düzeyi için sözcükler ‘temel yapı’ların öğretilmesi amacıyla seçilmeye başlanmıştır” (Demircan, 1983: 146).

Kelime öğretilirken hangi amaçla öğretim yapıldığı iyi tespit edilmelidir. Göğüş, ise kelime çalışmalarının amaçlarını şu şekilde sıralamıştır:

- “ - Kullanmakta olduğu sözcüklerin anlamlarını, kullanışlarını durulaştırmak; yanlış kullanmaları fark edip düzeltebilme yeteneği kazandırmak;
- Yeni sözcükler öğreterek, sözcük dağarcıklarının yaşla doğal gelişmesini hızlandırmak,
 - Sözcüklerin yapılaşlarını tanıtarak, anlamlarını daha iyi belirleyebilecek bilgiler vermek;
 - Sözcüklerin türevlerini öğreterek sözcük ailesini tanıtmak;
 - Sözcüklerin karşıtlarını, yakın anlamlılarını, karşılıklarını öğretmek, anlam sınırları üzerinde bilinç kazandırmak,
 - Bileşik sözcük, deyim, atasözü gibi sözcük kümeleşmelerini tanıtmak anlamlarını öğretmek;
 - Sözcüklerin eksilik, yenilik niteliğini; sözcüğün bir ağız ya da argo çevresinin malı olup olmadığını; terim olarak bir bilim ya da sanat kolunda belli anlam taşıdığını fark ettirmek;
 - Bilmediği sözcüklerin anlam ve yapısını öğrenebilmek için sözlük ya da başka kaynaklara başvurma alışkanlığı kazandırmak;
 - Sözcükleri, deyimleri, terimleri günlük ilişki ve yaratıcı anlatımında doğru ve yerinde kullanmayı öğretmen;
 - Dilimizde gittikçe artan kısaltmaların hangi sözcükleri anlattığını tanıtmak” (Göğüş, 1978: 360).

Karatay, öğretmenin amacını tespit etmek için şu sorulara cevap araması gerektiğini vurgular: “Türkçe eğitiminin amaçlarından biri de türlü etkinlikler yoluyla öğrencilerin kelime dağarcığını geliştirmektir. Türkçe dersi kitaplarında metinlerden sonra hem kitap yazarı “sözcük/sözcük çalışmaları” kısmına metinden bazı kelimeleri yerleştirmeden önce hem de öğretmen, sınıfta sözcük/sözlük çalışmalarına kadar geçmeden önce şu sorulara cevap aramalıdır:

1. *Hangi sözcüklerin öğretilmesi gerekmektedir?*
2. *Bir kitapta, bir ders saatinde, bir okuma parçasında kaç sözcük öğretilecek?*
3. *Bilinmeyen ve öğretilecek sözcüklerin oranı ne kadar olacak?*
4. *Bu sözcüklerin öğretimi için ne kadar zaman ayrılmalı?*
5. *Bunlar ne kadar sıklıkla tekrarlanacak ya da ne kadar sıklıkla tekrarlanırsa öğrenci bunları öğrenebilecek?*
6. *Ders kitabının tamamında öncelikli olarak hangi sözcükler öğretilecek? Bunların öğretiminde görsel materyallerden nasıl yararlanılacak?*
7. *Hangi tür sözcüklerin öğretiminde daha çok uygulamaya gereksinim vardır?*
8. *Öğretmen bu sözcükleri öğretirken kitabın içinden veya dışından ne çeşitlilikte ve miktarda beklenmeyen ek sözcük vermek zorunda kalacaktır? (Mccullough, 1974 58-74; Akt: Pehlivan, 2003: 85)” (Karatay, 2007: 147).*

Bu amaçlar doğrultusunda yapılan öğretim sayesinde Özbay ve Melanlıoğlu, kelime çalışmalarının öğrencilere kazandıracaklarını şu şekilde sıralamışlardır:

- “1. Okuduklarını ve dinlediklerini doğru anlamaya başlarlar.
2. Konuşmalarında ve yazmalarında kelimeleri yerinde kullanırlar.
3. Kelimeleri doğru telaffuz ederler.
4. Kelimelerin eş anlamlılarını, karşıtlarını tanırlar.
5. Kelimelerin yazımına dikkat ederler.
6. Kelimelerin nasıl türediğini bilirler.
7. Sözlük, yazım kılavuzu gibi başvuru kitaplarını kullanmayı öğrenirler” (Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 41).

Türkçe öğretiminde temel araç metinlerdir. Fakat ilköğretimin küçük sınıflarında klasik eser kullanmak yerine öğrencinin ilgi ihtiyaçlarına cevap verecek metinler hazırlanmalıdır. Böylece kelime öğretimi hevesli bir çalışma ile yürütülsün. *“Kelime öğretiminde çağrışım yönünden zengin ve yorum açık bir yapıya sahip olan edebî metinlerden de faydalanılabilir. Ancak bu tekniğe, orta düzeyin son basamağında ve ileri düzeylerde başvurmak daha faydalı olur”* (Özünlü, 1983, Akt: Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 38).

Kelime öğretimi, başta Türkçe dersi olmak üzere bütün derslerde yapılır. Ancak sistemli ve programlı kelime öğretimi sadece Türkçe dersinde yapılmaktadır. Türkçe dersi öğrencinin kelime servetini zenginleştirmekle yükümlüdür. Bu çalışma sadece kelimenin anlamını bilmeye yönelik olmamalıdır. Öğretimi yapılan kelime ve kelime grupları işlerlik kazanmalıdır. Yani aktif kelime servetine katılmalıdır. Bunun için çeşitli yöntem ve teknikleri kullanılmalı, programlarda kelime listeleri bulunmalıdır. Kelime öğretimine gereken önem verilmelidir.

2.7. Deyim Öğretimi

Kelime serveti içerisinde deyimlerin önemli bir yeri vardır: *“Deyimler dilin çok önemli bir anlatım zenginliğidir. Onların konuşma ve yazma içerisinde kullanılması ifadeye bir canlılık çekicilik katar, bu yolla da okuyanın, dinleyenin etkilenmesi söz konusu olur. Bu nedenle deyimlerle ilgili çalışmalar oldukça önemlidir. Ancak, bu tür bir çalışma onların anlamlarına uygun kullanma şeklinde yürütülmeli, anlamını verme, sözlükteki karşılığını üzerinde pek durulmamalıdır”* (Cemiloğlu, 2001: 166).

Deyim öğretirken kullanılan yöntemler oldukça klasiktir. Örgü yaptığı çalışma sonucunda şu gerçeği ortaya koymuştur. *“Deyim öğretiminde genellikle, anlamı bilinme-*

yen deyimlerin cümlelerin gelişinden çıkarılması veya sözlükten bakılması istenmektedir. Bazı deyimlerin anlamı ise yazarlar tarafından verilmekte, buna benzer deyimlerin bulunması ise öğrenciye bırakılmaktadır. Bütün kitapların arkasında bir sözlük vardır. Burada sözcüklerin anlamı verildiği gibi; sözcük öbeklerinin, yani deyimlerin de açıklanmış olduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bazı deyimlerin öğrenciler tarafından bulunması, deyim öğretimi açısından gereksiz bir çalışmadır. Bunun yerine deyimlerin öğretilmesini ve pekiştirilmesini kolaylaştıracak çalışmalara yer verilmesi daha yararlı olacaktır” (Örge, 2005: 66-67).

Türkçe derslerinde deyim öğretmek için kelime öğretiminde olduğu gibi geleneksel yöntemlerin kullanıldığı bilinmektedir: *“Deyimlerin anlamını bağlamından tahmin etme ve yeniden cümle kurma gibi geleneksel yöntemler uygulanmaya devam etmektedir. Deyimlerin genellikle mecaz ve soyut anlamlı olmaları dolayısıyla bu yöntemler öğrenmede yetersiz kalmaktadır” (Yaman, Gülcan, 2009: 62).* Deyim öğretiminde farklı yöntemler izlenebilir. Bunların başında deyimi gerçek hayatla ilişkilendirme gelir. *“Deyimlerin bir olaya, hikâyeye veya efsaneye dayanması deyimlerin öğretiminde bu olayların, hikâyelerin ve efsanelerin kullanılması açısından oldukça önemlidir. İlginç ve akılda kalıcı olan bu hikâyelerde belli bir durum vardır ve öğrencilerin o durumla karşılaştıklarında o deyimi kullanabilmeleri için bu hikâyeleri bilmeleri öğretim açısından avantaj sağlayacaktır. Bir deyimi oluşturan kelimelerin yerleri değiştirilemez, yerlerine başka kelime konamaz. Deyimler kelime grubu halinde oldukları gibi (eli bayraklı) cümle halinde de olabilirler (incir çekirdeğini doldurmaz)” (Kantemir, 1991: 199-200).*

Türkçe öğretimi metne dayalı yapılmalıdır. Kelime serveti zenginleştirilirken bu göz önünde bulundurulmalıdır. Kelime ve kelime grubu manasını bütün içinde kazanır. *“Kelime servetinden başka atasözü, deyim gibi anlatım kalıpları düşünme zeminini genişleten unsurlardır. Bunlarla beraber, örnek metinler yoluyla kazandırılacak üslup da hem düşüncenin maksada uygun olarak ifade edilmesine hem de sistematik düşünmeye yardımcı olacaktır” (Çiftçi, 1998: 63).* *“İçinde yaşadığı toplumun kültürel değer-*

lerini barındıran metinlerin gelişim çağındaki bireylere aktarılmasında kelimeler, deyimler ve atasözleri çok önemli görevler üstlenmektedir. Çünkü her dil, kendine has bir kültürel yapı, bir dünya görüşü içerir ve bunu adeta dayatır. Dil öğretimi aslında beraberinde bir kültür aktarımını da taşır” (Bağcı, 2009: 1).

Çocuklar okula başlama çağına gelinceye kadar dili çevrelerinden edinim yoluyla öğrenmektedirler. Öğrendikleri dil kalıplarının, sözcüklerin deyimlerin bir kısmı aktif bir kısmı da pasif olarak belleklerinde bulunmaktadır: *“Yapılmış araştırmaların sonuçları bize çocukların dil gelişiminde konuşmadan önce kavramları öğrendiklerini, sentaks gramer yapılarının bilmeden önce de anlamayı ifade edebildiklerini göstermektedir. Bu iddialara karşın, bilişsel yaklaşımın eleştiri aldığı en önemli nokta çocukların anadillerini nasıl öğrendiklerini açıklayamayışdır. Ayrıca bu yaklaşımın dikkate almadığı bir başka nokta da sosyal etkileşimdir. Dil edinme, dil öğrenme eğer sosyal bir ortam içerisinde gerçekleşmese, çocuk işitmese, nasıl anadilini öğrenebilecektir?” (Aydın, 2005: 73).* Etkileşim sayesinde kazandığı kültüre dayanan deyimler aslında sistemli bir şekilde de öğretilir.

İlköğretim çağına gelen çocuk, okuma yazma eğitimi ile kelime çalışmalarına başlamakta ve bu beceriyi kazanmaya çalışmaktadır. Kelime servetini artırma çalışmaları başlarken buna deyim gibi özel anlamı olan kelime grupları katılmamaktadır. Oysa gelişim dönemleri içerisinde en hızlı ve kalıcı öğrenmenin gerçekleştiği dönem 0-12 yaş arasını kapsar. Bu bakımdan bu dönemdeki öğrenmeler oldukça etkilidir. Deyimler, dilin zenginlikleri arasında yer alır. Deyim öğretimi farklı materyallerle yapılırsa aktif kullanımı sağlanırsa bu dönemdeki öğrenmeler kalıcı ve geleceğe yönelik olur. *“Çocuklarda özellikle ilk beş yıl, beyin ve sinir sistemi hızla artmaktadır. Bu artış, 5-10 yaş arasında ilk beş yıla yakın bir hızda devam etmektedir. Bu gelişmelere dayalı olarak çocuğun öğrenme kapasitesi de hızla artmakta ve en yoğun öğrenme 0-8 yaşları arasında olmaktadır. Birey, yaşamının ilk 17 yılında öğrendiklerinin %80’ini 8 yaşına kadar gerçekleştirmektedir. Kısaca birey, yapay zekânın temelini yaşamının ilk yıllarında*

oluşturmaktadır. Dolayısıyla bu süreç içerisinde yeterli zihinsel yeteneklerinin gelişmesi için okuma yazma ve eğitim çok önemli olmaktadır” (Güneş, 2000: 13). Kelime servetinin önemli kısmının oluştuğu bu dönemi hiçe saymak doğru olmayacaktır. Bu bakımdan kelime serveti çalışmalarına deyimler bu dönemden itibaren katılmalıdır. “Çocuklarda sözcük dağarcığının önemli ölçüde ve hızla zenginleştiği dönem, ilköğretim dönemidir. Özellikle ilk okuma ve yazma evresini aşan çocuklar, ilköğretim süresince günlük yaşamda kullanılması gereken sözcüklerin büyük bir bölümünü öğrenirler. Bunun dışında, bu günlük konuşma diline türlü bilgi dallarına özgü yeni sözcük ve terimleri de katar” (Kavcar, Oğuzkan, Sever, 2004: 6).

İlköğretimle birlikte çocuğun düşünme becerileri gelişmektedir. Bu beceriler hareket geçirilerek somut materyaller kullanılarak deyim öğretimi gerçekleştirilebilir. *“Piaget, okul çağına gelmiş olan çocuğun somut işlemsel dönemde olduğunu ve bu dönemde düşüncenin bir önceki döneme (işlem öncesi) göre çok daha esnek olduğunu ifade etmektedir. Bu yaş çocukları problem çözerken, problem aşamalarında ileriye veya geriye doğru düşünebilme özelliğine sahiptir. Ancak gene de bu dönemde çocuğun düşünme becerilerinde sınırlılıklar vardır. Çünkü mevcut düşüncenin somut uyaranlarla desteklenmesi gerekmektedir” (Aydın: 2007: 17). Ancak bu sınırlama “Dil Öğretimi” bölümünde de değinildiği gibi kültüre göre değişiklik göstermektedir. Bu bakımdan somut işlemler döneminde olan çocuklara soyut kavramlar somut uyaranlarla desteklenerek öğretilir.*

Deyimler kültürden beslendikleri için çocuklar günlük hayatta sıkça karşılaşmaktadır. Tanıdıkları bu kelime gruplarını sadece soyut anlam içeriyor diye öğretimden uzak tutmak çok da doğru bir kanı değildir. *“Türkçe öğretiminin en önemli amaç ve kazanımlarından birisi türlü etkinlikler yoluyla öğrencilerin sözcük dağarcığını zenginleştirmektir. Sözcük dağarcığı sadece somut ve kolay anlaşılır sözcük ve kavramlarla sınırlı değildir. Öğretmede ve öğrenmede güçlük çekilen sözcük grupları da vardır. Bunlardan biri de deyimlerdir. Deyimler anlatıma canlılık, güzellik katarlar. Bununla beraber oluştuğu toplumun kültürel özelliklerini de yansıtır. Bu sebeple sözcük da-*

ğarcığını zenginleştirme çalışmalarında deyimleri somut ve daha kolay anlaşılır hale getirerek öğrencilerin aktif sözcük dağarcığı içerisine dâhil etmek gerekmektedir” (Yaman, Gülcan, 2009: 67).

“ Ana dili öğretiminde aktif kelime serveti geliştirilmelidir” (Çiftçi, 1998: 65). Okullarda kelime ve deyim öğretiminde başarılı olunamamaktadır. Bunun temelinde ise eski yöntemler kullanılması yatmaktadır. Hâlâ kelime öğretirken sözlükten anlamı bulma ve kelimeyi cümle içerisinde kullanma yöntemi sürdürülmektedir. *“Bizdeki klasik kelime öğretimi çalışmalarının başarısızlığının sebeplerinden biri de derste ilk kez işittiği kelimeyi öğrenciden bilmesini beklememizdir. Oysa kelimeyle ilgili yeterli alıştırtma ve pekiştirme çalışmaları yapılmadan, kelimenin öğretimi için daha etkili yöntemler kullanılmadan o kelime pasif kelime hazinesine katılamaz. Kelime öncelikle pasif kelime hazinesine kazandırılır. Pasif kelime hazinesi oluşmadan aktif kelime hazinesi oluşmaz” (Örge, 2003: 49).*

Bireysel ve toplumsal iletişimde kelime bilmek ve yerinde kullanmak büyük önem arz eder: *“Dil, bir beceri olarak insana hayatının bütün safhalarında gerekli olan bir anlaşma aracıdır. Bu yüzden onu bilmek değil aynı zamanda başarı ile kullanmak gerekecektir. Dili başarı ile kullanabilmek için yapılan eğitimde uygulama ve temrin önemli bir yer tutmaktadır” (Yalçın, 2000: 43).*

Aktif kelime serveti, günlük hayatta iletişim kurmak için kullanılan çoğunlukla söze dayalı kelime, söz kalıpları kavramlar, deyimler ve atasözlerinden oluşur: *“Sözlüğün bütün kelimelerini bilmek, ortak paydadan çok pay alındığını göstermez. Önemli olan, payı aktif hâle getirmektir; birey, bildiği kelimeleri uygulamaya aktarabilmelidir. Bildiğimiz her kelimeyi, tabii olarak, kullanmayız. Söz gelimi, Sümer dili uzmanı, Sümerce kelimeleri iletişim unsuru olarak kullanmaz; aynı şekilde, Klâsik Türk Edebiyatı uzmanı, Fuzuli'nin kelimeleri ile diyalog kurmaz. Bunlar gibi tanıma, anlama maksadıyla yararlandığımız kelimeler “pasif kelime serveti”mizi oluşturur; duygu, düşünce,*

hayal, merak ve kabullerimizi aktarmakta kullandığımız kelimeler ise ‘aktif kelime serveti’ mizdir. Türkçe öğretiminde önem taşıyan da aktif kelime servetinin geliştirilmesi; öğrencilerin kendilerini ifade edebilecekleri ve kendilerine ifade edilenleri doğru anlamalarına yarayacak bir kelime servetine sahip olmalarıdır” (Çiftçi, 1998: 65). Anlamı bilinen kelimelerin tümü aktif kelime servetinde yer alamayacaktır. Ancak aktif kelime servetinin zenginliği kelime servetinin zenginliğinin bir bakıma göstergesidir.

İletişimde önemli noktalardan biri sahip olunan dil birikiminden aktif olarak yararlanmaktır. Ancak yapılan bazı araştırmalar bireylerin bilmelerine rağmen deyimleri aktif olarak kullanmadıklarını göstermektedir. Bağcı, Burdur ilinde 5. sınıflarla yaptığı *“İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Atasözleri Ve Deyimleri Algılama Düzeyi”* isimli çalışmasında çarpıcı bir sonuca ulaşmıştır: *“Öğrenciler deyim-anlam eşleştirme kategorisinde diğer kategorilere göre daha başarılı olurken eksik bırakılan cümleleri anlamlarına uygun olan deyimlerle tamamlama kategorisinde ise daha az başarılı olmuşlardır”* (Bağcı, 2009: 16). Bu araştırma öğrencilerin deyimleri aktif olarak kullanmada zorlandıklarını göstermiştir.

“Deyimler genellikle mecaz ve soyut anlamlı oldukları için dilin söz varlığını oluşturan diğer sözcük ve sözcük gruplarından ayrılır. Bununla beraber deyim öğretimi çocuğun yalnızca sözcük dağarcığını zenginleştirmesi değil içinde yaşadığı toplumun kültür hazinesini de edinmesi demektir. Bu sebeplerle Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde yeterli sayıda deyim bulunmalı ve bu deyimlerin öğretimi için de ders içinde gerekli her türlü etkinlik yapılmalıdır” (Yaman, Gülcan, 2009: 69). Bu bakımdan deyimler çocuklara mutlaka kazandırılması gereken önemli hazinelerdendir.

Özbay ve Melanlıoğlu, deyim öğretiminde kullanılabilecek etkinlikleri şu şekilde belirtmişlerdir:

“Deyimler bir ders saatinde öğretilbilecek bir konu değildir. Deyim öğretimi, uzun bir süreci kapsamaktadır. Bu nedenle deyimler öğrenciye kazandırılırken aşağıdaki etkinliklerden yararlanılabilir:

- 1. Ana dili öğretiminin en önemli materyali metinlerdir. Derste kullanılacak metinlerin hedef kitlelerin seviyesine, Türkçe eğitiminin ve dersin amaçlarına uygun olması şarttır (Duman, 2003:152). Hedef kitlenin seviyesine uygun seçilmiş deyimlerin yer aldığı metin örnekleri sınıfa götürülmelidir. Deyimlerin geçtiği yerler tespit edilmeli, metinden hareketle deyimlerin anlamları öğrenciye tahmin ettirilmeli ve cümle içinde kullandırılmalıdır.*
- 2. Deyimlerde geçen kelimelerin gerçek ve deyim mecaz anlamını yansıtan resimleri gösterip daha sonra bu deyimleri cümle içinde kullandırma şeklinde etkinlikler düzenlenmelidir.*
- 3. Deyim öğretiminde geleneksel yöntem yerine, deyim anlamını bir hikâyeye kavratma, öğretim yollarından biri olarak tercih edilmelidir. Hikâyeye dayandırılarak yapılan deyim öğretiminin kalıcı öğrenme sağladığı ve diğer yollara göre başarılı olduğu belirlenmiştir (Bayraktar, vd.; 2005).*
- 4. Deyim ve o deyim yansıttığı değeri eşleştirme yaparak, öğrenmenin kalıcı olması sağlanabilir.*
- 5. Ders işleniş sürecinde hangi deyimlerin öğretilceğine dair ihtiyaç analizi (Barın, 2003: 312) yapılmalıdır. Belirlenen deyimlerin öğretime yönelik boşluk doldurmalı metinler hazırlanarak boşluğa uygun deyim getirilmesi yoluyla deyimler öğretilir.*

6. Öğretilecek deyimlerle ilgili çoktan seçmeli sorular hazırlanabilir” (Özbay, Melanlıoğlu, 2009: 17).

Deyimler, anlamları itibari ile mecaz ifadelerdir. Deyimler, içinde bulunduğu toplumun kültürü ile yoğrulur. Bu kültürle yetişen çocuklar deyimlere aşinadır. Daha önce de vurgulandığı gibi planlı kelime öğretimi Türkçe derslerinde yapılmaktadır. Deyim öğretmek de Türkçe dersinin görevidir. Deyimler ise ilköğretimin ikinci kademesinde genellikle geleneksel yöntemlerle öğretilmekte, birinci kademesinde ise öğretilmemektedir. Deyim öğretimi ile ilgili araştırmalar da oldukça yetersizdir. Bu alanda çalışmalar yapılmalı ve dilin bu zenginliği uygun yöntem ve tekniklerle öğrencilere deyim öğretimi ile de deyimler küçük yaşlardan itibaren kelime servetine katılmalıdır.

2.8. Deyim Öğretimine Ne Zaman Başlanmalıdır?

Deyimler, soyut anlamları ifade ettikleri için öğretim söz konusu olduğunda dilin gelişim özellikleriyle ilişkilendirip bireyin soyut anlam kavrama eşiği sayılan 11-12 yaştan sonrasına ötelenmiştir. Mürsel bu durumu Piaget’e dayandırmıştır: “Piaget’e göre, ilkokul yıllarındaki çocuklar, bilişsel yeterlilikler bakımından çok hızlı gelişme gösterirler. İlkokul dönemindeki çocukların düşünmesi, okulöncesi dönemden çok farklıdır. Tüm dünyada çocukların somut işlemler döneminde okula başlamaları bir rastlantı değildir. Bu dönemde çocuklar bazı işlemleri zihinsel olarak yapabilecek durumdadırlar. Bir grup nesnenin bir başka grubun alt sınıfı olabileceğini anlarlar. Nesneleri belli özelliklerine göre sıralayabilirler. Çocuklar, somut olduğu sürece karmaşık problemleri çözebilirler. Soyut problemleri ise çözemezler. Soyut kavramları, çevresindekileri model alma yoluyla yerinde kullanmalarına rağmen, anlamlarını açıklayamazlar. Piaget somut işlemler dönemindeki (7-11 yaş, ilköğretim 1.- 5. sınıf öğrencileri) çocukların dil gelişimiyle ilgili şunları söylemiştir: Çocuklar bu dönemde dili etkili olarak kullanmakla birlikte vatan, millet, ülke gibi soyut kavramları anlayamazlar. Soyut kavram ve de-

yimlerin somut yollarla açıklanmaları gerekir” (Senemoğlu, 2002, Akt. Mürsel, 2009: 10).

Piaget’in ortaya koyduğu bu kuramın aksine Öрге(2003) tez çalışmasında ilköğretim 5. sınıflara deyimlerin görseller ve hikâyelerle desteklendiği takdirde öğretilbileceğini ortaya koymuştur.

Mürsel(2009), ilköğretim 4. Sınıf öğrencileri yaptığı çalışmasında karikatürü araç olarak kullanmıştır. Çalışması sonucunda 4. sınıf öğrencilerin deyim ve atasözlerini öğrenebildiğini ortaya koymuştur.

Çocuklara bilgi öğrenme süreçlerinde elbette somut anlamlı kelimelerle yazılmış metinler sunulmalıdır. Ancak yazılı ve sözlü metinler her zaman kuramsal bilgi içermezler: “Özellikle ilköğretimin ilk sınıflarında öğrenim gören, söz varlıkları bir hayli kısıtlı olan çocukların ders veya yardımcı okuma kitaplarında soyut kavramlardan çok, somut kavramlarla kurulan cümleleri, metin parçalarını anlamaları daha kolaydır. O yaşlardaki çocukların hayatın gerçekleriyle yüz yüze geldiği durumlarda onlara somut kavramlar daha fazla yardımcı olur, çünkü bu tür sözlerin kendi yaşadığı çevrelerde ve bizzat katıldığı olaylarda öyle veya böyle karşısına çıktığını bilir, görür ve kolaylıkla ne manalara geldiğinin farkına varır. Soyut kavramlar, hele bir de deyim içinde yer alıyorsa, onu kendi kafasında canlandıramaz, dolayısıyla da bu tür deyimlerin ne anlama geldiklerini de çözemez, sıkıntıya düşer, başka kimselerin açıklamasını bekler” (Gözaydın, 2010: 1148). Gözaydın bu öğretimin sistemli yapılmaması, öğrencinin doğru kaynak bulamaması durumunda sıkıntıya düşeceğini belirtmiştir. Bu tür kelime gruplarının okullarda sistemli bir şekilde öğretilmesi gerekmektedir.

Yalçın, Yusuf Doğan’ın Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde yaptığı *Türkçe Öğretmenliği Birinci Sınıfta Okuyan Öğrencilerin Okuma Yazma Becerileri ile*

Genel Kültür Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma isimli yüksek lisans tezinde ortaya çıkan sonucu şöyle yorumlamıştır: “Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Çanakkale 18 Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümlerine gelen öğrenciler üzerinde yapılan bir araştırmada; öğrencilerin özellikle mecazlı, iki anlamlı ve üç anlamlı söz, söz grupları deyimlerin bulunduğu cümleleri anlamadıkları görülmüştür” (Yalçın, 2002: 58). Bu eksikliğin temelinde ilköğretim programlarında bu becerilerin kazandırılmaması yatmaktadır.

Bu çalışmalarla deyim öğretimi için çocukların soyut işlemler dönemine geçmesini beklenmesinin gerekmediği ortaya konulmuştur. Çünkü deyimler içerdiği anlam itibarı ile mecaz olsalar dahi kültürden beslenmeleri ve günlük yaşamda sık kullanılmaları yönünden öğretime uygundur. Çocuklar, deyimleri anne karnında duymaya başlarlar. Bu çalışmalar gösteriyor ki deyim öğretimine kelime öğretimi ile aynı anda başlanabilir. İlköğretim birinci sınıfları ilk okuma yazmanın öğrenildiği sınıf olarak düşünülürse ikinci sınıfta deyim öğretimine başlanabileceğini düşünülmektedir. “Deyimlerin anlatmak istediği anlam dünyalarına baktığımızda onları birtakım benzetmelerle açıklamaya çalıştığımızı görürüz. Çocuğun kolay anlayabildiği bazı somut kavramlar da deyim içinde yer alıyorsa, o zaman deyimın açıklanması da elbette kolay olacak, çocuk beyni hemen bazı çağrışımlar yapabilecektir” (Gözaydın, 2010: 1150).

Çocukların seviyelerine uygun olan deyimler somutlaştırılarak uygun yöntem ve teknik kullanılarak öğretilir. Somutlaştırma için öncelikle nesnelerin veya hayvanların yer aldığı deyimler öğretmeli ve seçilen deyimler görsellerle desteklenmelidir. “Deyimlerin öğrenilmesi bir dilin mekanik olmayan, kültürel kısmını oluşturur. Deyimler aracılığı ile dil kendi başına bir kültürel aktarım yapar. Ulusal kimliğin korunması için deyimlerimizin doğru öğretilmesi çok önemlidir” (Bağcı, 2009:3).

2.9. Deyim Öğretimine Tarihsel Bakış

Deyim öğretiminin Cumhuriyet tarihinden günümüze kadar olan Türkçe Öğretim Programlarında yer almasına bakıldığında; 1924 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı'nda, 1926 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı'nda ve 1930 İlk Mektep Türkçe Müfredat Programı'nda deyim öğretimi ile ilgili bir ibareye rastlanmamıştır.

Deyim öğretimi ilk defa 1936 İlkokul Türkçe Programı'nda yer almıştır. 1936 İlkokul Türkçe Programı'nın "Okuma" bölümünün Direktifler kısmında yer alan 4. madde şu şekildedir:

"Parçada geçen yeni kelimelerle tabirleri öğretmen çocuklara anlayacağı bir şekilde vazih olarak anlatacak, o kelime ve tabirleri birkaç cümle içinde kullanarak çocukların bu kelime ve tabirleri tam manasına nüfuz etmelerine çalışarak, bu kelime ve tabirleri birer cümlede kullanmalarını talebeden isteyecektir"* (Temizyürek, Balcı, 2006: 47).

Programın "İzah" kısmında ise öğretimde nasıl bir yol izlenebileceği anlatılmıştır. Bu bölümün 7. Maddesinde, *"Çocuklar müşahade ettikleri, duydukları, düşündükleri, tasavvur ve tahayyül ettiklerini anlatırken onların seviyelerine göre kelime ve tabir hazinelerini genişletmeğe çalışmalı ve bu kelime ve tabirleri* tam yerinde kullanmalarını temin etmelidir. Çocuklara bir hayvanı, bir şeyi, bir hâdiseyi müşahade ettirirken veya evvelce yapmış oldukları müşahedeleri naklettirirken o hayvanın, o şeyin şeklini, hacmini, rengini, hareketlerini, vasıflarını ve karakteristik noktalarını buldurmakla beraber bu*

tabir Ar. taḥbīr a. (ta;bir) 1. Rüya yorma, yorumlama. 2. Yorum: "Düş biter bitmez tüccar uyanıverdi ve hemen rüya tabiri kitaplarını açtı." -İ. O. Anar. 3. esk. Deyiş, anlatım, ifade: "Bugünlük temsil sözünü kullanırken onu alışılmış bir tabir olarak alıyoruz." -A. K. Tecer. 4. esk. Deyim: "Müfit için bu kaçmak tabirinin kullanılması da Perviz'e dokunmuştu." -P. Safa

şeylerle hallerin karşılığı olan kelime ve tabirleri de çocuklara buldurmalı veya öğretmenli ve bu kelimeleri ve tabirleri yerinde kullanmalarına da fırsat ve imkân vermelidir” (Temizyürek, Balcı, 2006: 55). Denilerek deyim öğretiminin nasıl yapılacağı belirtilmiştir.

1936 İlkokul Türkçe Programı, deyimî öğrencilerin anlamasını ve kullanmasını hedeflemiştir. Deyimlerin aktif kelime servetini oluşturmadaki önemi bu programda ortaya çıkmıştır.

1948 İlkokul Türkçe Programı’nda ise 3. sınıfların “Dilbilgisi ve İmlâ” bölümü şu şekildedir:

“Tanım, terim ve kurala başvurmada dördüncü sınıfta başlayacak olan dilbilgisi çalışmalarına hazırlık olarak bazı örnekler üzerinde uygulamalar yapmak: (İkinci sınıftaki incelemelere daha geniş ölçüde alıştırmalarla devam edilecektir. Müfredat olarak verilen konular, I. ve II. Sınıflarda olduğu gibi, sadece dil şekillerini belirtmek, şekille muhteva arasındaki ilgilere dikkati çekerek kavratmak sureti ile işlenecektir).

- 1- *Takıların mâna değişikliklerini göstermek ve bunlar üzerinde konuşmak: Lik, güzel-güzellik; iyi-iyilik; sarı-sarılık; cömert-cömertlik; lak sulak, gibi.*
- 2- *İsmin beş halini cümleler içinde doğru kullanmak;*
- 3- *Tekil ve çoğul isimler.*
- 4- *Sıfat.*
- 5- *Şahıs zamirlerini cümleler içinde doğru kullanmak.*
- 6- *Fiil*

7- Kelime türemleri ve deyimler: Göz-gözlem-gözlemek-gözetmek-gözcü-gözüpek-tokgözlü-gözü dönmüş...gibi

8- Noktalama: Nokta, soru işareti, virgül, ve ünlem” (Temizyürek, Balcı, 2006: 92). Görüldüğü gibi dil bilgisi öğretimi ile alakalı bölümde deyim öğretimine yer verilmiştir.

1968 İlkokul Türkçe Programında deyim öğretimi ile ilgili herhangi bir ibareye rastlanmamıştır.

1981 Temeleğitim Okulları Türkçe Eğitim Programının birinci kademesinde IV.-V. Sınıfların “Bazı Kelime ve Kelime Gruplarının Açıklanması” başlığı altında şu bilgiler yer almaktadır:

“Okuma parçası içinde açıklanması zorunlu görülen kelimeler, parçanın sesli okunmasından hemen sonra yapılacak sessiz okumayla saptanır.

Hatırlanacağı gibi, yeğlenecek açıklama biçimi, kavratılacak kelimenin ya da kelime grubunun, anlatım birimi olan cümle içinde verilmesi anlam bütünlüğü içinde kelime ya da kelime grubunun kavratılmasıdır.

Yeni kelimeler şu yollarla kavratılır:

- a) Varlığın kendisi yoksa resmi gösterilir,
- b) Anlamı açıklanarak eylemle anlatılır,
- c) Karşılığı verilir,
- d) Varsa zıt anlamı verilir.

Metinde geçen ve anlamı cümle içinde sözün gelişinden tam olarak anlaşılamayan kelimelerin karşılığını bilmek için sözcüklere de başvurmalıdır.

Kelimelerin öğrenilip öğrenilmediğinin ölçülmesi için aynı kelime, anlama çalışması bittikten sonra, değişik anlamlı cümlelerde kullanılır. Bu cümlelerin yapmamasına, öğrencilerin kendi doğal anlatımları içinde yer almasına özen gösterilmelidir. Kavratılan yeni kelime veya deyimlerin aylık ya da iki aylık değerlendirme çalışmalarında da denetlenmeleri gerekir” (Temizyürek, Balcı, 2006: 218-219). Açıklama, 1981 Programı’nda deyim öğretiminin 4 ve 5. Sınıflarda nasıl yürütüleceğini göstermektedir. Anlaşıldığı gibi deyim öğretimi, 4 ve 5. sınıflarda başlamaktadır.

2004 İlköğretim Türkçe Dersi (1-5. Sınıflar) Öğretim Programı’nda deyim öğretimi ile ilgili herhangi bir ibareye rastlanmamıştır.

Deyim, Türkçenin zenginliklerindendir. Birinci kademe programlarında sistemli bir şekilde yer almayışı deyim öğretiminin sistemli bir şekilde yapılmadığını ortaya koymaktadır. Deyim öğretime yer verilse de hangi yöntem ve tekniklerle, hangi deyimlerin öğretileceği konusunda bir bilgi yer almamaktadır. Bu yaş çocuklarının soyut öğrenmeleri gerçekleştiremeyeceği düşüncesiyle deyim öğretime programlarda yer verilmediği düşünülmektedir. Ancak deyimler soyut ve mecaz olsalar dahi günlük yaşamın her alanında bu yaş çocuklarının karşısına çıkmaktadır. Deyimlerle karşılaşan çocukların okulda sistemli bir şekilde deyimleri öğrenebildiklerini yapılan az sayıda çalışmadan anlaşılmaktadır.

2.10. Kelime ve Deyim Öğretiminde Kullanılan Başlıca Yöntem ve

Teknikler

Cemiloğlu, kitap hazırlayıcıları ile Türkçe ve sınıf öğretmenlerinin kelime öğretimi esnasında seçeceği kelimeler için şu soruların göz önünde bulundurulmasını tavsiye eder:

“1. Öğrenciye kazandırmak istediğimiz sözcük, onun hayat boyu kullanabileceği, kendisine ilk anda gerekli olan bir sözcük mü, yoksa yalnız metnin iyi anlaşılabilmesi için anlamına ihtiyaç duyulan ama günümüz Türkçesinde canlı olmayan bir sözcük mü?

2. Aynı sözcük, öğrencinin bu konudaki ihtiyaç önceliklerine ve dil, düşünce gelişimine uygun mu?”(Cemiloğlu, 2001: 158).

Kelime serveti zengin olan birey, anlama ve anlatmada sıkıntı yaşamaz. Bu nedenle kelime öğretimi sistemli bir şekilde yürütülmelidir. Türkçe dersi sürecinde kelime öğretimine yeterli zaman ayrılmalıdır. Ders içerisinde bu etkinlikler yer bulmalıdır. Sözcük çalışmalarının öğrenciye katkılarını Göğüş, aşağıdaki gibi sıralamıştır:

“ 1. Okuduklarını kolay ve doğru anlamaya başlar.

2. Sözcükleri doğru söylemeye başlar.

3. Konuşmalarında ve yazmalarında sözcükler yerinde kullanılmış olur.

4. Sözcüklerin eşanlamlılarını, yakın anlamlılarını, karşıtlarını tanır.

5. Sözcükleri doğru yazarlar.

6. Sözcükleri yapıtlarını bilirler.

7. Sözlük, yazım kılavuzu gibi başvurma kitaplarını çok kullanmaya başlarlar.

8. Arkadaşlarının ya da başkalarının konuşmalarında sözcüklerin anlamlarına da dikkat etmeye başlarlar” (Göğüş, 1978: 369-370).

Karatay, kelime öğretiminde şu etkinliklerden faydalanılması gerektiğini vurgulamaktadır:

- “- *Her öğrenciye yeni öğrendiği kelimeleri yazacağı bir sözlük tutturmak*
- *Öğrencilere sözlük aldirmek ve kullanımını özendirmek*
- *Öğrenciye, kullanım sıklığı yüksek, günlük hayatta sürekli karşılaşacağı kelimeleri öncelikle öğretmek*
- *Öğretilecek kelimeleri sözle ifadeden önce jest ve mimiklerle anlatmaya çalışmak, kelime somut bir varlığı veya nesneyi karşılıyorsa var olan şeyin kendisini veya resmini gösterme yoluna gitmek.*
- *Eyleme dayalı iş, oluş, hareket bildiren bir kelime öğretiliyorsa bu eylemi uygulamak ve açıklamasını yapmak.*
- *İlköğretimin birinci kademesinde kelimeler zıt anlamlarıyla beraber (soğuk-sıcak gibi) kavratılmaya çalışılmalı, fakat ikinci kademedен itibaren kelimeler eş anlamlarıyla da açıklanmaya çalışılmalıdır.*
- *Daha önce öğretilen kelimelerin tekrarını sağlamalı, bu da daha önce belirtildiği üzere programlı ve standart dil öğretecek ana dili ders kitabıyla mümkündür, ders kitabının ilerleyen ünitelerinde daha önce öğretilen kelimelerin farklı anlamlarda kullanılabileceği sezdirilmelidir.*
- *Aktif olarak kullanılmayan kelimelerin unutulmasını önlemek amacıyla düzeye uygun kitaplar belirleyerek bunların öğrenciler arasında zevkle okunmasını sağlamak*
- *Ana dili ders kitaplarına yer yer ve olanaklar ölçüsünde yeni öğretilen kelimeleri içeren kare bulmacalar, şans oyunlarına benzer kelime ve deyim kullanımını öğreten çeşitli oyunlar yerleştirilmelidir. Bu durum öğrenciyi aynı zamanda entelektüel ve sosyal hayata da hazırlayacaktır.*
- *Öğretilen kelimelerin konuşma ve okuma esnasında telâffuzunun; yazılı anlatımda imlâsının doğru olup olmadığını dikkatle değerlendirmeli bu konuda öğrenciye örnek olunmalı, gerekirse öğrencilere özel ilgi gösterilmelidir.*

Bunun için yazılı anlatım çalışmalarını dikkatle incelemek; yazılı anlatım çalışmaları yanında çeşitli konularda öğrenilen kelimeleri kullanmayı özendirerek çeşitli münazaralar yaptırılmalıdır” (Karatay, 2007: 150-151).

Özbay ve Melanlıoğlu çalışmalarında Pehlivan, Demirel ve Hameau’ndan bir araya getirip derlediği metotları şöyle sıralanmışlardır:

- “ 1. Görsel materyallerden yararlanma,
2. Öğretilecek kelimenin anlamını jest ve mimiklerle açıklama,
3. Okuma, yazma, konuşma, dinleme ve dil bilgisi çalışmalarından yararlanma,
4. Sözlük defteri oluşturma, bunu kullandırma (Burada amaç sadece öğrenilen kelime ve kelimenin anlamını yazıp öğrenmek olmamalı, tersine sayfa iki veya üçe bölünüp kelime detaylarıyla yani anlamı, türü ve örnek cümlede kullanımı ile öğrenilmelidir. Bu bağlamda kelimelerin konu ve dilbilimsel fonksiyonlarına göre de yazılıp öğretilbileceği söylenebilir. Söz edilen durum şu örnekle açıklanmıştır.

Konularına göre: Ev, giyecekler, sağlık ve sağlık bilgisi, spor ve oyunları, alışveriş, seyahat, trafik, iş, politika.

Dilbilimsel fonksiyonlarına göre: Karşıtlar, eş anlamlılar, edatlar, bağlaçlar, deyimler, vb. (Aygün, 1999).

5. Sözlük ve yazım kılavuzu kullandırma,
6. Gözlem ve yaşantılara yer verecek durumlar oluşturma,
7. Kelimelerin değişik anlamlarını seçtirme,
8. Yabancı kelimelerden aynı ekle sona erenleri buldurma,
9. Ayır ayrı verilmiş kelimelerden birleşik kelime oluşturma,
10. Bazı deyimlerin bağlı oldukları hikâyeleri anlatma,

11. *Anlam değiştirme,*
12. *Kelimenin yapısını inceleme,*
13. *Kelimeleri ilgili oldukları konulara, eş, yakın ve karşıt anlamlarına göre sı-
nıflandırma,*
14. *Sözün gelişinden bir kelimenin anlamını çıkarabilme,*
15. *Kelimenin anlamını buldurma,*
16. *Eş anlamlı kelimeleri bir arada verme,*
17. *Çok anlamlı kelimeleri ve onların anlamlarını buldurma, birçok anlamı veri-
len kelimedenden hangisinin cümledeki anlamı karşıladığını seçtirme,*
18. *Bir kavramla ilgili değişik kelimeleri türetme, buldurma,*
19. *Bir kelimenin hangi kelimelerle birlikte kullanılabileceğini gösterme,*
20. *Bağlantı sağlayan kelimeleri gösterme,*
21. *Uzun bir kelime verip bunun içinden başka kelimeler çıkarma,*
22. *Bilinen bir kelimenin baş harfini değiştirip yeni kelime oluşturma,*
23. *Basamak oluşturma; bilinen bir kelimedenden başlayıp her kelimenin son har-
finden yeni kelime oluşturarak basamakları tamamlama,*
24. *Varlıkları karşılaştırarak benzetmelerden yararlanma,*
25. *Kelime bilmecelerinden yararlanma,*
26. *Bulmacalar,*
27. *şarkılar, şiirler” (Özbay, Melanlıoğlu, 2008: 35,36,37).*

Kelime servetini zenginleştirmek için kullanıldığı belirlenen yöntem ve teknikler ise şunlardır:

2.10.1. Sözlük Kullanma

Kelime öğretiminde kullanılan en yaygın metottur. Kelimenin anlamı sözlükten bulunarak deyimın veya kelimenin anlamı doğrultusunda cümle içerisinde kullanılması esasına dayanır. Unutulmaması gerekir ki bazı kelime ve kelime gruplarının bütün içinde anlamı değişir, farklı çağrışımlar yaratır. Bu nedenle öğretilecek kelime veya deyim günlük hayatla ilişkilendirilebilir ve metin içerisindeki anlamıyla örtüşebilir olmalıdır.

2.10.2 Çağrışım Tekniği

Bir kavramdan yola çıkarak o kavramla alakalı kelime öğretimi çağrışım tekniği ile yapılabilir. Daire çizerek merkeze alınan kelimenin öğrencilerde çağrıştırdığı kelimelerle yakın olan ilk daireye uzak olanlar diğer dairelere yazılarak çağrışım yapan kelimenin yakınlığı ile ilgili bir bağ kurulabilir. *“Resim, karikatür gibi görsel öğeleri gösterdikten sonra bunların çağrıştırdıklarını yazmaları istenebilir. Yaratıcı yazma çalışmalarında bir konu vermek yerine bir resim yahut karikatür üzerinden yorum yaptırmak ve resimdeki unsurların çağrışım alanlarından yararlanmak açısından önemlidir. Ağlayan bir kral yahut ağlayan bir güneş resmi verilebilir. Bu resimler üzerinden yapılacak yazma çalışmalarında kral resmi; kraliçe, taç, krallık, prenses, para, güç, yönetmek, zengin, mutsuz, hüznün gibi temel çağrışım kelimelerini yazdıracaktır. Güneş resmi ise; sıcak, kızgın, ateş, parlak, yakmak, ısınmak, ısıtmak, ay, dünya gibi kelimeleri hatırlatacaktır. Bu temel kelimelerden daha fazlasına ulaşan öğrenciler hayal dünyası, kelime hazinesi bakımından önde olduklarını göstermiş olacaklardır”* (İnce, 2006: 64).

2.10.3. Okuma Yöntemi

Okuma, yazılı metnin göz aracılığıyla anlam kazandırıldığı bir eylemdir. Okuma, Türkçe dersinin dört temel becerisi arasında yer alır. Okullarda sistemli bir şekilde kazandırılan bir beceridir. Bu beceri sayesinde öğrencinin kelime hazinesi de zenginleştirilir. Öğrenci, okurken yeni kazandığı kelimeleri ve deyimleri kelime servetine katar.

Karakuş, okuma metodunun kullanılması konusunda şu hususlara değinmiştir:

- “a) Sözüün gelişinden anlamlarını çıkartarak ve öğrencilere anlamlarını çıkarttırarak,*
- b) Sözlük, ansiklopedi, indeks ve dipnotlardan buldurarak,*
- c) Varlığı ifade ediyorsa resmini (mümkünse kendisini) göstererek,*
- ç) Eş, zıt, yakın anlamlarını vererek ve başka kelimelerle karşılaştırma yaparak,*
- d) Soyut kelime ise tarifini yaparak... öğrencilerin kelime dağarcığına katar”*
(Karakuş, 2002: 122-123).

2.10.4. Dinleme Yöntemi

“Radyo, teyp veya bir konuşmacı dinlerken, hattâ bir sohbet esnasında duyduğumuz yeni kelimeler olur. Bu kelimeler ‘Okuma’ bahsindeki yollarla kelime dağarcığına yerleştirilebilir” (Karakuş, 2002: 123). Dinleme yöntemi, deyim ve kelime öğretiminde kullanılabilecek yöntemlerden bir tanesidir. Aslında çocuğun doğal olarak deyim öğrenmesi de dinleme yolu ile gerçekleşir. Sınıf içerisinde öğretmenin kullanacağı deyimler ve kelimeler öğrencinin hafızasında yer edecektir. Konuşma esnasında yer veri-

len deyimler ve kelimeler not ettirilerek, anlamlarını tahmin etme, sözlükten araştırma ve anlamına uygun kullanma ile de pekiştirilebilir.

2.10.5. Bulmaca Tekniği

Öğrencilerin seviyeleri göz önüne alınarak hazırlanacak bulmacalarla kelime ve deyim öğretimi gerçekleştirilebilir. Kelime ve deyimlerin öğretiminden sonra anlam eşleştirmesi yaptırılır. “*Bulmaca çözmenin kelime dağarcığını zenginleştirmede mühim rolü vardır*” (Karakuş, 2002: 123). Karakuş’un da söylediği gibi kelime servetine deyimleri katmada öğrencilerin ilgi ve yaş düzeylerine uygun bulmacalardan faydalanılabilir. Millî Eğitim Bakanlığının hazırladığı 2005 Programı’nda etkinlik örnekleri arasında “*Resimli Bulmacalar*”ın kelime öğretiminde kullanılabileceği örnek olarak verilmiştir. Kelime ve atasözü öğretiminde de bu tür bulmacalardan faydalanılabilir.

2.11.6. Otuz Kelime Üzerine On Artı Metodu

Karakuş, seviyeye uygun kelimeler verilerek kelime servetini zenginleştirmede başvurulacak bir metot olarak “Otuz Kelime Üzerine On Artı Metodu”nu önermektedir: “*Öğretmen 30 kelimeyi (seviyeye uygun) öğrencilere vererek, bu kelimelerle mektup, masal, hikâye, hatıra, haber vs. yazdırır. Bu kelime birkaç defa kullanılabilir. Her hafta kelime sayısı 10 tane artırılır. Her haftanın son gününde verilmesinde fayda vardır*” (Karakuş, 2002: 124). Bu metot deyim öğretiminde sayıları azaltılarak kullanılabilir. Daha sonra da öğretilen kelime ve deyimler metin içerisinde kullandırılıp aktif hâle getirilebilir.

2.10.7. Gözlem Yöntemi

Gözlem, bilgiye gerçek yoldan ulaşmada en etkili yoldur: “Kelime hazinesini geliştirmenin en kolay yollarından biri de gözlem ve yaşantılardan yararlanmaktır. İçinde yaşadıkları ortam, muhatap oldukları çevre onların gözlemleri ve yaşantılarıyla birleştiğinde zengin bir kelime öğrenme ortamı doğurmaktadır” (İnce, 2006; 97). Kelime ve deyim öğretiminde başvurulacak bir yöntemdir. Türkçe dersi dışında çok sık kullanılan bu yöntem, deyim öğretiminde de kullanılabilir. “Umumiyetle müşahhas kelimeleri bu yolla kazanırız. Bazı varlıkların kendisini veya resmini görerek ne olduğunu öğreniriz” (Karakuş, 2002: 123). Deyimler de resim, karikatür, illüstrasyonlarla somutlaştırılabilir; yaşantılar ile ilişki kurdurularak gözlemlerle anlamlandırılması sağlanabilir.

2.10.8. Gösteri Yöntemi

Gösteri yöntemi, dil öğretiminde etkili yöntemlerden biridir. “İletişime dönük alıştırmalar yapılırken öğrenilen sözcüklerin belli bir bağlam içinde kullanılmasına dikkat edilmeli, bunun için öğrenciler cesaretlendirilmelidir. Sözelimi bir arabanın resmi ya da bir motorun kesiti tahtaya çizilir. Bu resme öğrenciler bakarak bir iletişim bütünlüğü içerisinde ilişkileri söyleyebilirler. Sorular sorup cevap verebilirler. Ayrıca bununla ilgili sözlü ya da yazılı kompozisyonlar yazdırılır” (Demirel, 2008: 116). Kelime ve deyim öğretiminde de gösteri yöntemi kalıcı öğrenmeler sağlar. “Bu yöntem, hem göz hem de kulak yoluyla öğrenmeye olanak sağladığı için yalnızca söylemeye dayanan yöntemlere göre daha ‘etkili’dir” (Binbaşoğlu, 1991:132 Akt: Örgü, 2003: 40). Yeni Türkçe Öğretim Programı öğrenciyi merkez almakta, yaparak yaşayarak öğrenmeyi desteklemektedir. Bu açıdan bakıldığında gösteri yöntemi yeni programın vizyonuna en uygun yöntemlerden biridir. Bu yöntem ile daha kalıcı öğrenmeler gerçekleştirilir. “Gösteri tekniği kullanılarak soyut kavramları çeşitli materyallerle somut hale getirmek mümkündür. Materyaller, öğretme-öğrenme sürecini desteklemek, öğretimi daha etkin ve kalıcı kılmak amacıyla kullanılırlar. Deyim öğretiminde gösteri tekniği içerisinde resim, karikatür ve hikâyeler materyal olarak kullanılabilir. Böylece öğrencilerin de-

yimleri daha kolay ve kalıcı bir şekilde öğrenmeleri sağlanabilir” (Yaman, Gülcan, 2009: 67). Soyut kavramlar doğru uyaranlarla somutlaştırılabilir. “Özden’e (1999) göre, gösteri kelimelerin yetersiz olduğu fikir, prensip ve kavramların açıklanması için etkili bir yöntemdir” (Akt: Gülcan, 2010: 35).

Gülcan(2010), “*Deyim Öğretiminde Gösteri Tekniğinin Etkiliği*” adlı tez çalışmasında gösteri yönteminin etkili olarak kullanılabilmesi için dikkat edilmesi gereken hususları şu şekilde belirtmiştir:

- Öğretmen öğrencilerin gösteriyi iyi görüp iyi duymasını temin etmeli
- Gösteride karşılaşılabilecek bilinmeyen kelime ve kavramlar önceden açıklanmalı,
- Öğrencilere merak uyandıran, tahmin etmelerini sağlayan sorular sorulmalı.
- Öğrenciler soru sormaya teşvik edilmeli
- Öğretmen merkezde olmaya özen göstermeli

“ - Öğrenciye de araç gereç kullandırılmalıdır” (Büyükkaragöz, 1999: 105. Akt: Gülcan, 2010: 37).

“- Gösterinin uzun sürmesi dikkati dağıtır. Bu nedenle gösteriyi kısa tutmak ve özellikle beş dakikadan fazla sürmemesi en iyidir (Tok, 2009:192 Akt: Gülcan, 2010: 37).

Gösteri yöntemi, “görme-anlama” esasına dayalıdır. Bireyler gördüklerini, yaptıklarını unutmazlar; kısacası tam olarak öğrenirler. “Görsel öğeler; öğrenen bireylerin dikkatini çekerek onları güdüler, dikkatlerini canlı tutar, duygusal tepkiler vermelerini sağlar, kavramları somutlaştırır, anlaşılması zor olan kavramları basitleştirir, şekiller yoluyla bilginin düzenlenmesini ve anlaşılmasını kolaylaştırır, bir kavramla ilgili öğeler arasındaki ilişkileri örgüt şemaları ve akış şemaları yoluyla kolayca verebilir ve bazı öğrencilere görsel öğelerle kaçırmaları olası bir takım noktaları anlama sansı verebi-

lir” (Demirel ve diğ., 2002 Akt: Gülcan:2010:37). Şekiller görseller aracılığıyla öğretmek istenen deyimler soyut da olsalar vermek istedikleri iletiyi öğrencinin zihninde uyandırabilir. “Gösteri yöntemi, soyut kavramların somutlaştırılmasını çeşitli araçlar yardımıyla sağlayacak bir yöntemdir. Bu bağlamda da çizgi film, öykü, resim, fıkra, kukla masal gibi materyallerden yararlanarak oluşturmaya açık bir yöntemdir” (Örge, 2003: 40). “Öğrenilmesi güç, soyut ve karmaşık konuların öğrenimini kolaylaştırır. Öğrencilerin duyarak ve görerek öğrenmelerini sağlar. Birden fazla duyu organına hitap etmesi yönüyle öğrenmede kalıcılığı artıran bir özellik taşımaktadır” (Yaman, Gülcan, 2009: 63).

Millî Eğitim Bakanlığının 2005 Türkçe Dersi Öğretim Programı’nın (1-5. Sınıflar) *Söz Varlığını Geliştirme* amacına yönelik kazanımları:

“1. Görsellerden yararlanarak söz varlığını geliştirir.

2. Kelimelerin eş ve zıt anlamlarını bulur.

3. Eş sesli kelimelerin anlamlarını ayırt eder.

4. Bilmediği kelimelerin anlamlarını araştırır”(MEB, Türkçe Öğretim Programı, 2005) şeklinde düzenlenmiştir. Kazanımlardan ilki bu yaştaki öğrencilerin kelime servetini zenginleştirme konusunda görsellerin araç olarak kullanılmasını gerektirmektedir. Bu durum, somutlaştırma, öğrenmeyi “görme-anlama” yoluyla gerçekleştirme şeklinde değerlendirilmektedir.

BÖLÜM III

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Bu bölümde Türkiye’de kelime serveti ile ilgili yapılan araştırmaların kısa özetleri yer almaktadır.

“Doç. Dr. Nihat Bilgen tarafından 1988 tarihinde yapılan kelime serveti konusundaki çalışma, ilkokulun ilk üç sınıfında kullanılan dile yöneliktir. Bilgen, çalışmasında eser taraması yöntemini kullanmıştır. İlkokulun birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında okutulan ve ders kitabı niteliği taşıyan Türkçe, Matematik, Hayat Bilgisi kitaplarındaki kelimeleri sayıp bir kelime listesi oluşturmuştur. Yazarların; ‘Çocuklar bu kelimeleri ve bu ifade kalıplarını kullanıyorlar.’ tahmini ile hazırladıkları kitapların kelimelerini içeren bu çalışmada kelimelerin kullanım sıklıkları da verilmiştir. Tahmine dayalı ve sözü edilen yaşlardaki çocuklara ait olmayan kelimelerde oluşan sözü edilen listeye temel kelime serveti olarak yaklaşmanın doğru olmayacağı kanaatindeyiz” (Tosunoğlu, 1998: 7).

Tosunoğlu, 1971’de Ömer Harit’ın yaptığı çalışma ile ilgili şunları söylemiştir: *“Ömer Harit’ın ‘Samsun ve Ankara illerinin 6-7 Yaş Çocuklarında Kelime Hazinesi Araştırması’ temel kelime serveti konusunda yapılmış en geniş kapsamlı ve amaca yönelik çalışmaların başında gelir. Harit, çalışmasında Ankara ve Samsun illerindeki ilkokulları sosyo-ekonomik yönden gruplara ayırmış, bu okullarda öğrenim gören 9351 öğrenciden ‘Kelime Hatırlatma Oyunu’ yöntemiyle yazılı materyal toplanmıştır. Materyallerdeki kelimeler ve bunların frekansları alfabetik liste hâlinde gösterilmiştir. Harit’ın sözü edilen çalışmasında sonuç ve yorum bölümü yoktur; kelimelerin gramatikal bir değerlendirmesi de yapılmamıştır sadece frekanslara göre yüzde ile ifadelendirilen bölümlendirmeler bulunmaktadır” (Tosunoğlu 1998: 8).*

Kelime serveti konusundaki en kapsamlı araştırmalardan birini 1991 yılında Musa Çiftçi yapmıştır: “*Musa Çiftçi, ‘Bir Grup Yükseköğrenim Öğrencisi Üzerinde Kelime Serveti Araştırması’ adlı çalışmada fakülte son sınıf öğrencilerinden 102 adet yazılı doküman toplamak ve bunlardaki kelimelerin frekanslarını tespit etmek suretiyle “aktif kelime listesi” oluşturmuştur. Çiftçi, deneklerin toplam 60095 adet kelime kullandığını, bu kelimelerin çeşidinin 3916 olduğunu alfabetik bir listede frekanslarıyla göstererek tespit etmiştir*

Çiftçi’nin çalışması, direkt olarak kelime servetini tespit etmeye yönelik nadir araştırmalardan biri olması ve deneklerin yazılı ifadelerine başvurularak yapıldığı için güvenilirliğinin bulunması yönlerinden önemli bir yere sahiptir” (Tosunoğlu, 1998: 9).

Tosunoğlu (1998), “*İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma-Yazmayı Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma*” adlı doktora tezinde ilköğretim okuluna başlamış ve okuma yazma öğrenmemiş öğrencilerin kelime serveti üzerine bir araştırma yapmıştır. Araştırma, Ankara’da üç farklı sosyo-ekonomik özelliklere sahip ilköğretim okulunda yürütülmüştür. Doğal ortamda edinim yoluyla öğrenilmiş kelimelerin tespit edilmesi açısından önemli bir çalışmadır. Araştırma sonunda okula başlama yaşına gelen çocukların temel kelime serveti ile bu çağ çocuklarının dilindeki gramatik özellikler ortaya konmuştur. Elde edilen veriler sonucunda bu yaştaki çocukların dili kullanım özellikleri belirlenmiştir. Araştırmacı, bu yaştaki çocukların: “*Hem dildeki kelime çeşitlerini kullanmaları hem de bu kelimelerle kelime gruplarının tamamından örnek söyleyişleri ile yetişkine yakın bir düzeyde dil yetisine sahip oldukları*” sonucuna ulaşmıştır (Tosunoğlu, 1998:148).

Örge (2003), “*İlköğretim I. Kademe Beşinci Sınıfta Deyimlerin Öğretimine İlişkin Kullanılabilecek Aktivitelere Yönelik Bir Araştırma*” adlı tez çalışmasında Çanakkale ilinde rastgele seçilen bir ilköğretim okulunda deyim öğretimi ile ilgili 5. Sınıflarla deneysel bir çalışma yürütmüştür. Araştırmada çalışmadaki aksaklıkları tespit etmek amacıyla dört haftalık bir pilot çalışma yapılmıştır. Asıl çalışma beş ayrı uygulama ile her uygulamada beş deyim öğretilerek yapılmıştır. Çalışmada deney grubunda deyim

resmi gösterilerek hikâye okunmuş dersin bitimine on dakika kalan son test uygulanmış. Kontrol grubunda ise deyimlerin anlamları verilerek dersin bitimine on beş dakika kala son test uygulanmış. Araştırmanın sonucunda resim ile yapılan öğretimin uzun süreli belleğe yerleştirildiği tespit edilmiş. Ayrıca Öрге, beş tane beşinci sınıf Türkçe ders kitabını incelemiş ve deyimlerin kitaplarda planlı yer almadığını tespit etmiştir. Bir metinde geçen deyimlerin bir daha yer almadığını tespit etmiştir. Araştırma sonucunda zaman içerisinde iki grubun başarısında görülen azalma incelendiğinde resim ve hikâyelerle öğretilen deyimlerin kalıcı olduğunu tespit etmiştir. Resim ve hikâyeler kullanılarak yapılan deyim öğretiminde geleneksel öğretime göre daha başarılı oldukları ortaya çıkmıştır. Öрге, “*eli uzun olmak, dünyaya kazık çakmak, sinekkaydı, mercimeği fırına vermek*” deyimlerinin 5. sınıfa uygun olduğunu belirtmiştir. Öрге, araştırması sonucunda resim ve hikâyelerle desteklenirse ilköğretim beşinci sınıfta deyim öğretilceğini ortaya koymuştur.

Karadağ (2005), doktora tezi çalışmasında ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin kelime serveti üzerine yaptığı araştırmada ilköğretim birinci kademe öğrencilerinin kelime serveti ile ders kitaplarının kelime servetini karşılaştırmıştır. 12 ayrı ilde 14 okulda yürütülen bu çalışmada ilköğretim birinci kademe sınıflarının tamamının kelime serveti araştırılmıştır. Veriler yazılı anlatım yoluyla toplanmış, bulgular bölgeler bazında değerlendirilmiştir. Öğrencilerin anlatımda kullandığı kelime hazinesi ile kitapların kelime hazineleri belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarından biri, kitaplar hazırlanırken sınıflara göre kelime kriteri gözetilmemesidir.

Temur(2006), “*İlköğretim 4 ve 5. Sınıf Öğrencilerinin Yazı Dilindeki Kelime Hazinelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi*” adlı doktora tezinde; 4 ayrı okulda yaptığı çalışma ile 4 ve 5. sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımdaki kelime hazinelerini tespit etmiştir. Araştırmasında kullandığı değişkenler; cinsiyet, okul öncesi eğitim, anne- babanın eğitim düzeyi ve mesleği, ailenin ekonomik durumu, kardeş sayısı, öğrencinin kaçınıcı kardeş olduğu, evde veya okulda gazete okuma sıklığı, kitap okuma sıklığı, yazı türüdür. Araştırmacı, şu sonuçlara ulaşmıştır: Öğrenciler sık kullanımdan

aza doğru isim, fiil, sıfat, zarf, bağlaç ve edatları kullanmaktadırlar. Yazılı anlatımda toplam kelime sayısı ile farklı kelime kullanma özelliği yönünden cinsiyet, ekonomik düzey, kitap-gazete okuma (eğitim durumu) değişkenleri vb. anlamlı farklılıklara neden olmuştur.

Yıldırım (2006), “İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe Ders ve Öğrenci Çalışma Kitaplarındaki Kelime Öğretim Teknikleri Üzerine Bir İnceleme” adlı çalışmasında Millî Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığının izni ile yeni programa göre hazırlanmış beş yıl süre ile okutulacak ders ve çalışma kitaplarında yer alan etkinliklerde kelime öğretim teknikleri ile tekniklerin uygulanma sayıları ve hedeflenen kelime öğretim sayılarını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmacı, çalışmasından elde ettiği sonucu, “Yayınevlerinin etkinliklerde kelime öğretim tekniklerini uygularken eşit bir dağılıma gitmediği, belirli tekniklerin üzerinde yoğunlaştıkları görülmüştür. Bir yayınevi bir teknik üzerinde çalışmalarını yoğun tutarken, diğer yayınevinin o tekniği çok sınırlı şekilde kullandığı görülmüştür. Bir tekniğin çok yoğun kullanılması öğrencinin motivasyonunu azaltabilir. Öğrenci aynı tür etkinliklerin sürekli tekrar etmesinden sıkılabileceği için kelime öğretme çalışmasından istenilen sonuç alınamayabilecektir” şeklinde ifade etmiştir. Yıldırım’ın bir başka önemli tespiti de düzeltme işaretinin kullanımındaki özensizliktir. Oysa kelimenin öğretimi de kadar yazımı da önemlidir. Yayınevlerinin bu konuda özensiz davranması kalıcı yazım yanlışlarına sebep olabilir. Araştırmacı, yayınevlerinin kelime öğretim tekniklerini uygulamada eşit bir dağılıma gitmediklerini aynı tekniği kullandıklarını ortaya koymuştur.

İpek (2006), “İlköğretim Çağı Çocuklarında Kelime Dağarcığı Gelişimi” isimli tez çalışmasında kelime dağarcığı gelişiminin sosyoekonomik düzeye, sınıf düzeyine ve cinsiyet düzeyine etkisini incelemiştir. 2004-2005 eğitim öğretim yılında Bursa ilinde yapılan bu araştırma yedi ilköğretim okulunun birinci üçüncü ve beşinci sınıflarındaki 240 öğrenci ile yapılmıştır. İpek, çalışmada verilerini Peabody Resim-Kelime testi ile çözümlenmiştir. Sosyoekonomik düzeyi yüksek olan bölgelerdeki çocuklarının dil gelişiminin daha iyi olduğunu ortaya koymuştur. Birinci, üçüncü ve beşinci sınıflar ile çalı-

şan araştırmacı sınıf düzeyi ile kelime dağarcığı arasında doğru bir orantı tespit etmiştir. Cinsiyetin kelime dağarcığı gelişiminde bir etkisinin olmadığını saptamıştır.

İnce (2006), “*Türkçede Kelime Öğretimi*” adlı çalışmasında kelime öğretimini her yönüyle ele almış; öğrenme kuramlarını, öğretim metot ve tekniklerini ve kelime öğretim çalışmalarını incelemiş uygulama örneklerine yer vermiştir. İnce, deyim öğretimi kısmında “*Günün Deyimi*” çalışmasını önermiştir: “*Türkçe derslerinde ‘Günün Deyimi’ çalışması gerçekleştirilebilir. Bu çalışmada nöbetçi öğrenci tarafından her derste deyimler sözlüğünden sırayla tahtaya bir deyim yazılır ve bu deyim hikâyesi öğretmen tarafından anlatılır. Yazma çalışmalarında da bu öğretilen deyimlerin de kullanılması istenir. Her derste geçmiş derslerde öğrenilen deyimlerin öğrenilip öğrenilmediği yoklanır ve hatırlatma yapılır. Deyimler sözlüğü ve deyimlerin hikâyelerinin de yer aldığı kitaplar yardımcı kaynak olarak öğrenciler tarafından kullanılmalıdır*” (İnce, 2006: 147).

Mürsel (2009), “*Deyim ve Atasözü Öğretiminde Karikatürün Önemi*” isimli tez çalışmasında karikatürün deyim ve atasözlerinin öğretime katkısını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırma, 2006-2007 eğitim öğretim yılında İhsan Doğramacı Vakfı Özel Bilkent İlköğretim Okulunun 4. sınıf öğrencileri ile yapılmıştır. Çalışma dört sınıfta yürütülmüştür. Uygun metinler tespit edilerek içinde geçen deyimler karikatürize edilmiş. Uygulama sonucunda karikatürün 4.sınıf öğrencileri üzerinde atasözü ve deyim öğretimine anlamlı bir katkısı olduğunu ortaya koymuştur. Araştırmacı, çalışmasında öğrencilerin kendi çizdikleri karikatürlerle öğrenmeye daha hevesli olduklarını, karikatürün Türkçenin diğer öğrenme alanlarına da olumlu katkı sağladığını ifade etmiştir: “*Öğrencilerin, yazılı karikatürlere oranla yazısız karikatürler üzerinde daha fazla düşündükleri bu durumun Türkçe dersinde özellikle ifade becerilerinin gelişimine daha çok katkı sağladığı gözlenmiştir*” (Mürsel, 2009: 67).

Gülcan (2010), “*Deyim Öğretiminde Gösteri Tekniğinin Etkililiği*” adlı tez çalışmasında ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin deyimleri öğrenmesinde geleneksel yöntem ile gösteri tekniğini etkisini karşılaştırmıştır. Araştırma, İstanbul Gaziosmanpaşa’da bir ilköğretim okulunun 7.sınıfları ile yürütülmüştür. Deyimlerin hikâyeleri için İ. Pala’nın “*İki Dirhem Bir Çekirdek*” adlı kitabından faydalanılmıştır. Uygulamadan sonra Kontrol grubu test sonuçlarında fark görülmezken Deney grubunda fark görüldüğü ifade edilmiştir. Kız öğrencilerin daha başarılı olduğu tespit edilmiştir. Araştırmacı, deyim öğretiminde gösteri tekniğinin etkili olduğu görüşündedir: “*Deyim genellikle mecaz ve soyut anlamlı oldukları için söylendikleri ilk anda anlaşılmaları zordur. Geleneksel öğretim yöntemiyle cümleden anlam çıkarma ve yeniden cümle kurma şeklinde yürütülen deyim öğretimi öğrenciyi belli bir noktaya kadar başarıya ulaştırabilir. Öğrenciler gösteri tekniği ile deyimleri somutlaştırmış, bilgiyi içselleştirmiş, özümsemiş, daha fazla duyu organını aktif hâle getirerek kendilerini öğrenmede etkin konuma getirmişlerdir*” (Gülcan, 2010: 69).

Kelime serveti konusunda yapılmış çalışmaların sayıca yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Bu konuyla ilgili yapılan ve yapılacak her çalışma; Türk dilinin zenginliğine, Türkçe öğretiminin hedeflenen şekilde gerçekleşmesine, iletişim becerisinin güçlenmesine, toplumda fikir alışverişinin artmasına, kültür aktarımının ve kültür birliğinin oluşmasına katkı sağlayacaktır.

BÖLÜM IV

YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Araştırma deneysel yöntemle yapılmıştır. Çalışmanın yürütüldüğü okul şans (random) yöntemi ile seçilmiştir.

Araştırmada “Örnekleme ve Kontrollü, Ön ve Son Test Model” kullanılmıştır. *“Gerçek deneysel araştırma modelleri içinde en çok kullanılmakta olanı şans yoluyla seçilmiş ön ve son-test modelidir. Bu klasik bir modeldir. Önce denekler şans, örnekleme yoluyla seçilerek iki grup oluşturulmuştur. Sonra yine şans yöntemiyle bu gruplar deney ve kontrol grubu olarak tayin edilmiştir. Böylece gruplar deney başlamadan önce eşitlenmiş ve seçme etkisi kontrol altına alınmıştır. Deney ve kontrol gruplarını aynı gözlemci test edebileceğinden bu tür araştırmalarda araç etkisi de bir problem değildir. Ancak deneklerin deney grubundan mı yoksa kontrol grubundan mı olduklarını bilememelerinde yarar vardır”* (Kaptan, 1998: 88).

4.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, 2009-2010 eğitim öğretim yılı Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Kırıkkale ilindeki resmî ilköğretim okullarında okuyan 2. sınıf öğrencilerini kapsar.

İlköğretim 2. sınıflarla yapılacak olan bu uygulama için Kırıkkale Valiliği ve İl Millî Eğitim Müdürlüğünden gerekli izinler alındıktan sonra Şehitler İlköğretim Okulunda çalışma yürütülmüştür. Şehitler İlköğretim Okulunda yer alan 6 şube içerisinde rastgele seçilen C ve F şubeleri ile uygulama yapılmıştır. C ve F şubelerinde okuyan 64 (altmış dört) öğrenci örneklem alınmıştır. Bu öğrenciler arasında uygulamaların hepsine katılan 50 (elli) öğrencinin verileri değerlendirmeye alınmıştır.

4.3. Veri Toplama Teknikleri

Uygulamaya başlanmadan önce Türkçe Öğretim Programı (1-5. Sınıflar İçin), Deyimler Sözlüğü, 2. sınıf ders kitapları incelenmiştir.

Deneye başlamadan önce araştırmacı bu yaş grubunu tanımak amacıyla ön uygulama yapmıştır. Ön uygulamada öğrencilerle Türkçe dersi yapılmış, bu yaş grubu için Millî Eğitim Bakanlığının uygun gördüğü metinler ve programda yer alan etkinlikler ile ön uygulama tamamlanmıştır.. Ön uygulamada edinilen izlenimler ile asıl uygulamanın yapılması için gerekli materyalleri hazırlanmıştır.

Deneysel çalışma ile öğretilecek deyimler Metin Yurtbaşı'nın “Deyimler Sözlüğü”nden seçilmiştir. Bir ön-test hazırlanarak öğrencilerin deyimleri bilip bilmedikleri tespit edilmiştir. Tespit edilen deyimlerin tematik yaklaşıma uygun olarak bir tema içinde yer almasına özen gösterilmiştir. Bu bakımdan programda yer alan “Dünyamız ve Uzay” teması ile somutlaştırılması ve resmedilmesi daha kolay olacağı düşünülen çocukların günlük yaşamda karşılaşılabileceği hayvanların kullanıldığı deyimler seçilmiştir.

Kelime servetinin önemi göz önünde bulundurularak bu servete deyimlerin de katılması gerektiği düşüncesi ile araştırma gerçekleştirilip sonuçları da ortaya konul-

muştur. “Soyut kavramlarla, mecaz anlamlarıyla yüklü deyimlerimizin daha kolay anlaşılabilmesi için Türkçemizdeki yolların biri de onları somut sözlerle birlikte kullanmaktır. İlk sınıflarda okuyan öğrenciler bildikleri organ adlarıyla yapılan deyimleri belki daha iyi öğrenip kullanabilirler. Bu tür deyimlerde yer alan somut sözler veya organ adları ile uzun uzun anlatmaya gerek kalmaksızın, kısa bir açıklama ile daha kolay anlaşılır duruma getirebilirler” (Gözaydın, 2010: 1149). Deyim öğretimi için uygun deyimler bu düşünce ile seçilmiştir. Öncelikle tematik yaklaşımla öğretim yapan Türkçe Öğretim Programını (1-5. Sınıflar) esas alarak Dünyamız ve Uzay teması ile alakalı deyimler seçilmiştir. İkinci grup deyimler seçilirken de somutlaştırma kolaylığına çocukların gündelik yaşamda karşılaşacağı hayvanların geçtiği deyimler olmasına özen gösterilmiştir.

Deyim öğretmek için seçilen yöntem-teknik de oldukça önemlidir. Çalışmada Yrd. Doç. Dr. Mesiha Tosunoğlu tarafından geliştirilen resim-hikâye tekniği kullanılmıştır. Resim-hikâye tekniği, bir hikâyede yer alan belli sayıdaki deyim ile bu deyimleri ifade eden resimlerin kullanılması temeline dayanmaktadır. Soyut anlamları, görsellerle somutlaştırma ve anlamlı bütün içerisinde deyimleri birbiriyle ilişkilendirip kavratmayı esas almaktadır. *Öğretme, pekiştirme ve değerlendirme* süreçlerinde bulmaca çözme, tamamlama vb. farklı öğretim tekniklerinin kullanıldığı bu teknik, kelime öğretimi amacıyla geliştirilmiştir. Uygulama ile bu tekniğin deyim öğretiminde de başarı sağladığı görülmüştür.

Bir derste en fazla beş yeni deyim verilmesine dikkat edilmiştir. Bu çerçevede seçilen 30 deyim 6 ayrı metne yerleştirilmiştir. Bu metinler için uzman görüşü alınmıştır. Metinlerin ikinci sınıflar için uygun olduğu yönünde görüş alındıktan sonra bir uzman tarafından deyim anlamına ve metne uygun olarak resmedilmiştir.

Tematik yaklaşımla hazırlanan program esas alındığından öğretilecek deyimlerin ilk grubunu programda yer alan “Dünyamız ve Uzay” teması ile ilgili 15 deyim oluşturmuştur:

- Dürbünün tersiyle bakmak
- Bir bardak suda fırtına koparmak
- Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak
- Dünyayı hiçe saymak
- Denizden çıkmış balığa dönmek
- Gözleri ufukta güneşi aramak
- Günleri gece olmak
- Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak
- Irmakları düze sokmak
- Dünyası başına dar gelmek
- Dünyayı tozpembe görmek
- Dünya penceresi
- Dünyadan haberi olmamak
- Gökte ararken yerde bulmak
- Dünya dünya olalı

Deyim öğretiminin ikinci grubunu bu yaş grubu çocukların hayvanlara olan ilgi ve sevgisi dikkate alınarak, televizyon, bilgisayar ve çizgi filmlerden tanıdığı “Hayvanlar”ın yer aldığı deyimler oluşturmaktadır. Bu deyimlerin resimle ifade edilebilir olmasına da dikkat edilmiştir.

- Fareler cirit atmak
- Sinek avlamak
- Devede kulak
- Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.
- Aralarından kara kedi geçmek
- Ata binmeden ayaklarını sallamak
- Balıklama dalmak
- Örümcek bağlamak
- Kuş kondurmak
- Eşegin büyüğünü ahırda unutmak
- Kaplumbağaya binmek
- Leyleğin yuvadan attığı yavru
- Dananın kuyruğu kopmak
- Keçi gibi başını sallamak
- Bülbül kesilmek

Uygulama yapmak üzere Kırıkkale ili Merkez ilçesinde bulunan Şehitler İlköğretim Okulu seçilmiştir. Ailelerin gelir seviyeleri ve eğitim düzeyleri göz önüne alındığından aynı okulda yer alan iki sınıf Deney ve Kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Deney ve kontrol grubunda farklı iki kelime öğretimi tekniği uygulanmıştır. Çalışmada ön test, ara test ve son test uygulanmıştır. Bütün testlerde aktif ve pasif kelime hazinesi dikkate alınarak iki farklı test yapılmıştır. Testlerin sonuçları karşılaştırılmıştır. Kontrol ve deney grubunda öğretim teknikleri karşılaştırıldığından aynı ölçme aracı kullanılmıştır. Bütün testler her iki grupta da aynıdır.

Araştırmanın asıl uygulaması 11 haftalık bir süre içerisinde tamamlanmıştır. Uygulama 2009-2010 eğitim öğretim yılının ikinci döneminde gerçekleştirmiştir. Haftada iki gün (salı ve perşembe) uygulama yapılmıştır. Eğitime verilen aralarda ya da okulun programı ile uyuşmayan günlerde araştırma bir sonraki güne aktararak sürdürülmüştür (çarşamba ve cuma). Uygulamada bir hafta 2 ve 3. ders saatlerinde deney grubu ile 4 ve 5. ders saatlerinde kontrol grubu ile diğer hafta 2 ve 3. ders saatlerinde kontrol grubu ile 4 ve 5. ders saatlerinde deney grubu ile dönüşümlü olarak çalışma yürütülmüştür. Bu uygulamanın amacı ders saatinin etkisini aza indirmektir. Uygulama deney ve kontrol grubunda perşembe günleri 2. ve 4. ders saatlerinde değiştirilerek yürütülmüştür.

Deneyde kullanılan resim-hikâye tekniğinin aşamaları şöyledir:

- Motivasyon
- Hikâyenin okunması
- Resimlerin gösterilmesi
- Resim-deyim ilişkisinin kullanılması
- Deyimlerin anlamlarının metnin bütünlüğünden, resim-deyim ilgisinden çıkarılması, öğrencilerin deyimlerle ilgili yazılar yazması

- Tekrar, pekiştirme
 - Dramatizasyon
 - Resimli kartlar
- Ara test
- Genel tekrar
- Hatırlatma
- Son test

Kontrol grubuna uygulanan geleneksel yöntemin aşamaları şunlardır:

- Motivasyon
- Metnin (hikâyenin) okunması
- Deyimlerin anlamlarının sözlükten bulunması
- Deyimleri cümle içinde kullanma
- Tekrar, pekiştirme
 - Anlamlara yönelik açıklama kartları
 - Sözel hatırlatma
- Ara test
- Genel tekrar, hatırlatma
- Son test

Uygulamanın ilk haftasında salı günü 2. ve 3. ders saatlerinde motivasyon çalışması tamamlandıktan sonra “Burcu” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış ve resimler tepegöz ile yansıtılmıştır. Resimde görülenler anlatılmış, resmin anlamını çözme, resmi okuma çalışmaları yaptırılmıştır. Daha sonra resim-deyim eşleştirmesi istenmiş, deyimlerin aktif olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Metin çalışmaları da sürdürülmüştür. Böylece deyimlerin anlamlarının bütün içinde kavranması sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrenciler deyimleri anlatan küçük yazılar yazmıştır. Perşembe günü deyimler ile ilgili resimler kullanılarak tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Kontrol grubunda salı günü 4. ve 5. ders saatlerinde motivasyon sağlandıktan sonra “Burcu” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış, sözlüklerden anlamı bulunarak öğrencilerden cümle kurmaları istenmiştir. Metni anlama çalışmaları da sürdürülmüştür. Perşembe günü deyimler ile ilgili salı günü yapılan çalışmalarda belirlenen anlamlar ve kurulan cümlelerden hareketle sözel tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Uygulamanın ikinci haftasında salı günü 4 ve 5. ders saatlerinde motivasyon çalışması tamamlandıktan sonra “Engin’in Hatası” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış ve resimler tepegöz ile yansıtılmıştır. Resimde görülenler anlatılmış, resmin anlamını çözme, resmi okuma çalışmaları yaptırılmıştır. Daha sonra resim-deyim eşleştirmesi istenmiş, deyimlerin aktif olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Metin çalışmaları da sürdürülmüştür. Böylece deyimlerin anlamlarının bütün içinde kavranması sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrenciler deyimleri anlatan küçük yazılar yazmıştır. Perşembe günü deyimler ile ilgili resimler kullanılarak tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Kontrol grubunda salı günü 2 ve 3. ders saatlerinde motivasyon sağlandıktan sonra “Engin’in Hatası” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış, sözlüklerden anlamı bulunarak öğrencilerden cümle kurmaları istenmiştir. Metni anlama çalışmaları da sürdürülmüştür. Perşembe günü deyimler ile ilgili salı günü yapılan çalışmalarda belirlenen anlamlar ve kurulan cümlelerden hareketle sözel tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Uygulamanın üçüncü haftasında öğrencilere hazırlanan numaraların yazılı olduğu küçük kâğıtlar torbaya atılmıştır. Her numaranın bir deyim karşılığı verilmiştir. Öğrenci kendisine çıkan deymi sınıfta arkadaşlarına konuşmadan anlatmaya çalışmıştır. Deyimi bilen öğrenci numara seçme hakkını kazanmıştır. Böylece ilk öğretilen on deyim tekrar edilmiştir. Deney grubunda dramatizasyon çalışması esnasında öğrencilerin görsellerden etkilendikleri gözlenmiştir.

Uygulamanın dördüncü haftasında salı günü 2. ve 3. ders saatinde motivasyon çalışması tamamlandıktan sonra “Berkay ile Dedesi” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış ve resimler tepegöz ile yansıtılmıştır. Resimde görülenler anlattırılmış, resmin anlamını çözdürme, resmi okuma çalışmaları yaptırılmıştır. Daha sonra resim-deyim eşleştirmesi istenmiş, deyimlerin aktif olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Metin çalışmaları da sürdürülmüştür. Böylece deyimlerin anlamlarının bütün içinde kavranması sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrenciler deyimleri anlatan küçük yazılar yazmıştır. Perşembe günü deyimler ile ilgili resimler kullanılarak tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Kontrol grubunda salı günü 4. ve 5. ders saatinde motivasyon sağlandıktan sonra “Berkay ile Dedesi” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya ya-

zılmış, sözlüklerden anlamı bulunarak öğrencilerden cümle kurmaları istenmiştir. Metni anlama çalışmaları da sürdürülmüştür. Perşembe günü deyimler ile ilgili salı günü yapılan çalışmalarda belirlenen anlamlar ve kurulan cümlelerden hareketle sözel tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Uygulamanın beşinci haftasında salı günü deyimler her iki sınıfta da tekrar edilmiştir. Deney grubunda deyimler tahtaya yazılmış ve öğrencilere küçük resimler dağıtılmış arkalarına deyimleri yazmaları istenmiştir. Her öğrenci bir karta deyim yazmıştır. Öğrencilerden bu deyimleri cümle içerisinde kullanmaları istenmiştir. Kontrol grubunda ise sözlük anlamlarının yazılı olduğu kartlar dağıtılmıştır. Deyimi yazmaları istenmiştir. Deyimleri cümle içerisinde kullanmaları istenmiştir. Her iki grupta da son test uygulanmıştır.

Uygulamaya altıncı haftada “Hayvanlar” ile ilgili deyim öğretimine geçilmeden bir hafta ara verilmiştir.

Uygulamanın yedinci haftasında salı günü 2. ve 3. ders saatlerinde motivasyon çalışması tamamlandıktan sonra “Dostluk” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış ve resimler tepegöz ile yansıtılmıştır. Resimde görülenler anlatırılmış, resmin anlamını çözdürme, resmi okuma çalışmaları yaptırılmıştır. Daha sonra resim-deyim eşleştirmesi istenmiş, deyimlerin aktif olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Metin çalışmaları da sürdürülmüştür. Böylece deyimlerin anlamlarının bütün içinde kavranması sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrenciler deyimleri anlatan küçük yazılar yazmıştır. Perşembe günü deyimler ile ilgili resimler kullanılarak tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Kontrol grubunda salı günü 4. ve 5. ders saatlerinde motivasyon sağlandıktan sonra “Dostluk” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış, sözlüklerden anlamı bulunarak öğrencilerden cümle kurmaları istenmiştir. Metni anlama çalışmaları da sürdürülmüştür. Perşembe günü deyimler ile ilgili salı günü yapılan çalışmalarda belirlenen anlamlar ve kurulan cümlelerden hareketle sözel tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Uygulamanın sekizinci haftasında çarşamba günü 4 ve 5. ders saatlerinde motivasyon çalışması tamamlandıktan sonra “Çatı Katı” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış ve resimler tepegöz ile yansıtılmıştır. Resimde görülenler anlatılmış, resmin anlamını çözdürme, resmi okuma çalışmaları yaptırılmıştır. Daha sonra resim-deyim eşleştirmesi istenmiş, deyimlerin aktif olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Metin çalışmaları da sürdürülmüştür. Böylece deyimlerin anlamlarının bütün içinde kavranması sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrenciler deyimleri anlatan küçük yazılar yazmıştır. Perşembe günü deyimler ile ilgili resimler kullanılarak tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Kontrol grubunda çarşamba günü 2 ve 3. ders saatlerinde motivasyon sağlandıktan sonra “Çatı Katı” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış, sözlüklerden anlamı bulunarak öğrencilerden cümle kurmaları istenmiştir. Metni anlama çalışmaları da sürdürülmüştür. Perşembe günü deyimler ile ilgili salı günü yapılan çalışmalarda belirlenen anlamlar ve kurulan cümlelerden hareketle sözel tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Uygulamanın dokuzuncu haftasında öğrencilere hazırlanan numaraların yazılı olduğu küçük kâğıtlar bir torbaya atılmıştır. Her numaranın bir deyim karşılığı verilmiştir. Öğrenci kendisine çıkan deymi sınıfta arkadaşlarına konuşmadan anlatmaya çalışmıştır. Deyimi bilen öğrenci numara seçme hakkını kazanmıştır. Böylece ilk öğretilen on deyim tekrar edilmiştir. Deney grubunda dramatizasyon çalışması esansında öğrencilerin görsellerden etkilendikleri gözlenmiştir.

Uygulamanın onuncu haftasında salı günü 2. ve 3. ders saatlerinde motivasyon çalışması tamamlandıktan sonra “Okul Zamanı” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış ve resimler tepegöz ile yansıtılmıştır. Resimde görülenler anlattırılmış, resmin anlamını çözdürme, resmi okuma çalışmaları yaptırılmıştır. Daha sonra resim-deyim eşleştirmesi istenmiş, deyimlerin aktif olarak kullanılması sağlanmaya çalışılmıştır. Metin çalışmaları da sürdürülmüştür. Böylece deyimlerin anlamlarının bütün içinde kavranması sağlanmaya çalışılmıştır. Daha sonra öğrenciler deyimleri anlatan küçük yazılar yazmıştır. Perşembe günü deyimler ile ilgili resimler kullanılarak tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Kontrol grubunda salı günü 4. ve 5. ders saatlerinde motivasyon sağlandıktan sonra “Okul Zamanı” adlı metin araştırmacı tarafından okunmuştur. Öğrencilere anlamı bilinmeyen kelime ve kelime grupları sorulmuştur. Tespit edilen beş deyim tahtaya yazılmış, sözlüklerden anlamı bulunarak öğrencilerden cümle kurmaları istenmiştir. Metni anlama çalışmaları da sürdürülmüştür. Perşembe günü deyimler ile ilgili salı günü yapılan çalışmalarda belirlenen anlamlar ve kurulan cümlelerden hareketle sözel tekrar yapılmış ve ara test uygulanmıştır.

Uygulamanın on birinci haftasında salı günü deyimler her iki sınıfta da tekrar edilmiştir. Deney grubunda deyimler tahtaya yazılmış ve öğrencilerin eline küçük resimler dağıtılmış arkalarına deyimleri yazmaları istenmiştir. Her öğrencinin bir tane

karta deyim yazmıştır. Öğrencilerden bu deyimleri cümle içerisinde kullanmaları istenmiştir. Kontrol grubunda ise sözlük anlamlarının yazılı olduğu kartlar dağıtılmıştır. Deyimi yazmaları istenmiştir. Deyimleri cümle içerisinde kullanmaları istenmiştir. Her iki grupta da son test uygulanmıştır.

Ölçme ve değerlendirmede kullanılan ön test, ara test ve son test ile deneysel çalışmada kullanılan öğretim materyalleri metinler ve görseller Ekler kısmında yer almaktadır.

4.4. Verilerin Çözülmesi ve Değerlendirilmesi

Belirlenen deyimlerle ilgili testler deyimi öğretmeden önce ön test, öğretimin ardından ara test ve temayı içeren üç metin işlendikten sonra son test uygulanmıştır. Bütün testlerde hem sözlük bilgisi hem de cümle içerisinde uygun şekilde kullanımına yönelik sorular hazırlanmıştır. Aktif ve pasif kelime hazinesi dikkate alınmıştır. Deyimin aktif olarak kullanılmasında tekniğin etkisi de ölçülmeye çalışılmıştır.

Deyim, anlamının bilinmesi ve doğru kullanılması açısından değerlendirilmiş başarı yüzde olarak ifade edilmiştir.

BÖLÜM V

Bulgular ve Yorum

Bu bölüm, genel bulgular ve yorumlar ile alt problemlere ilişkin bulgular ve yorumlar olmak üzere iki alt başlıkta ele alınmıştır.

5.1. Genel Bulgular ve Yorum

İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin kelime servetlerini deyimlerle zenginleştirmek amacıyla yapılan bu deneysel çalışmanın bulguları, öğretilmesi hedeflenen her deyim tek tek ele alınarak değerlendirilmiş ve yorumlanmıştır. Yapılan bu değerlendirme ve yorumlardan sonra da deney ve kontrol grubu arasındaki öğrenmedeki genel başarı karşılaştırılmıştır.

Bu bölümde araştırma sürecinde elde edilen verilere göre örneklem grubunu oluşturan deney ve kontrol gruplarındaki öğrencilerin okul öncesi eğitimi alıp almama durumları ile cinsiyet değişkenlerine ait dağılımlarına yer verilmiştir.

Araştırmada elde edilen veriler Tablo-1 ve Tablo-22’de gösterilmiştir. Öğrencilerin okul öncesi eğitimi alıp almama durumları ile cinsiyet değişkenine göre durumları gösterilmiştir.

TABLO-1: Deney Grubunun Genel Yapısına İlişkin Bulgular

	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALMA DURUMLARI			CİNSİYET		
	ALMIŞ	ALMAMIŞ	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM
ÖĞRENCİ SAYISI	21	4	25	11	14	25
YÜZDE DAĞILIMI	%84	%16	%100	%44	%56	%100

Tablo-1’de görüldüğü üzere deney grubu öğrencilerinin %84’ü okul öncesi eğitimi alırken, %16’sı okul öncesi eğitim almadan ilköğretime başlamıştır.

Cinsiyet değişkenine göre incelediğimizde deney grubunun %44’ü kız, %56’sı erkek öğrencidir.

TABLO-2: Kontrol Grubunun Genel Yapısına İlişkin Bulgular

	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALMA DURUMLARI			CİNSİYET		
	ALMIŞ	ALMAMIŞ	TOPLAM	KIZ	ERKEK	TOPLAM
ÖĞRENCİ SAYISI	19	6	25	13	12	25
YÜZDE DAĞILIMI	%76	%24	%100	%52	%48	%100

Tablo-2’de görüldüğü üzere kontrol grubu öğrencilerinin %76’sı okul öncesi eğitimi almıştır, %24’ü ise okul öncesi eğitimi almamıştır. Kontrol grubunun %52’si kız öğrencilerden oluşurken, %48’i erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo-2’de görüldüğü üzere kontrol grubu öğrencilerinin %76’sı okul öncesi eğitimi almıştır, %24’ü ise okul öncesi eğitimi almamıştır. Kontrol grubunun %52’si kız öğrencilerden oluşurken, %48’i erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

İlköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin kelime servetini zenginleştirmede farklı öğretim tekniklerinin etkisini belirlemek amacıyla öğretilmesi hedeflenen iki grup deneyimin geleneksel ve resim-hikâye yöntemleriyle sürdürülen deneysel çalışma sonuçları her deyim için ayrı tablo oluşturularak verilmiştir:

TABLO-3: “Dürbünün Tersiyile Bakmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%0	%88	%84	%96	%76
KONTROL GRUBU	%0	%4	%68	%24	%56	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dürbünün tersiyile bakmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %48’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %86 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ilk haftasında öğretilmesi hedeflenen “Burcu” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dürbünün tersiyile bakmak” deyimi deney grubu öğrencileri arasında bilinmezken kontrol grubunda %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %4 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dürbünün tersiyle bakmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimi öğrenen kontrol grubunun başarısı %53 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %86 olmuştur.

TABLO-4: “Bir Bardak Suda Fırtına Koparmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%0	%72	%88	%84	%92
KONTROL GRUBU	%0	%12	%20	%36	%40	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “bir bardak suda fırtına koparmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %28’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %80 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ilk haftasında öğretilmesi hedeflenen “Burcu” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “bir bardak suda fırtına koparmak” deyimi deney grubu öğrencileri arasında bilinmezken kontrol grubunda %6’lık bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüf olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %16 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Bir bardak suda fırtına koparmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimi öğrenen kontrol grubunun başarısı %40 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %88 olmuştur.

TABLO-5: “Dünyanın Kaç Bucak Olduğunu Anlamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%4	%72	%60	%84	%88
KONTROL GRUBU	%0	%4	%32	%12	%44	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %22’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %66 gibi bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ilk haftasında öğretilmesi hedeflenen “Burcu” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dünyanın kaç

bucak olduğunu anlamak” deyimini deney ve kontrol grubu öğrencileri arasında %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüf olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimini sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimini öğrenen kontrol grubunun başarısı %42 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %86 olmuştur.

TABLO-6: “Dünyayı Hiçe Saymak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%4	%64	%52	%96	%76
KONTROL GRUBU	%0	%8	%40	%20	%52	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dünyayı hiçe saymak” deyimini deney grubunun yarısının bu deymi oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %30’luk bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %58 gibi bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Deyimin soyut oluşu öğrenmeyi güçleştirmektedir. Uygulamanın ilk haftasında öğretilmesi hedeflenen “Burcu” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dünyayı hiçe saymak” deyimini deney grubu öğrencileri %2’lik; kontrol grubunda %4’lük bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde ciddi bir artış olduğu görülmektedir. “Dünyayı hiçe saymak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini

ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimi öğrenen kontrol grubunun başarısı %46 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %86 olmuştur.

TABLO-7: “Denizden Çıkmış Balığa Dönmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%0	%80	%68	%80	%92
KONTROL GRUBU	%0	%0	%44	%48	%52	%48

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “denizden çıkmış balığa dönmek” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %46’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %74 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ilk haftasında öğretilmesi hedeflenen “Burcu” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “denizden çıkmış balığa dönmek” deyimini deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında bilinmediği görülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimini sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâye-

ler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Denizden çıkmış balığa dönmek” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimi öğrenen kontrol grubunun başarıları %50 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %86 olmuştur.

TABLO-8: “Gözleri Ufukta Güneşi Aramak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%4	%60	%68	%84	%84
KONTROL GRUBU	%0	%4	%24	%12	%52	%24

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “gözleri ufukta güneşi aramak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %18’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %64 gibi bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ikinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Engin’in Hatası” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “gözleri ufukta güneşi aramak” deyimini deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencile-

rinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimı aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %8 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Gözleri ufukta güneşi aramak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimı öğrenen kontrol grubunun başarısı %38 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %84 olmuştur.

TABLO-9: “Günleri Gece Olmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	-	%4	%96	%68	%84	%88
KONTROL GRUBU	-	%4	%44	%24	%36	%76

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “günleri gece olmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %34’lük bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %82 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ikinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Engin’in Hatası” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “günleri gece olmak” deyimini deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında %2’lik bir bilinme oranını görmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyim sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyim aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %28 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan her iki grupta da deyim “eşleştirme” test sonuçları boşluk doldurma ile arasında fark olduğu görülmüştür. Bu deyim ile anlamı arasında ortak kelimeler olması öğrencilerin eşleştirmede karşılığını kolayca bulmalarını sağlamıştır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Günleri gece olmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarıları %56 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %86 olmuştur.

TABLO-10: “Gök Gibi Gürleyip Şimşek Gibi Çakmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%8	%88	%56	%100	%88
KONTROL GRUBU	%0	%0	%52	%16	%52	%48

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %34’lük bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %72 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ikinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Engin’in Hatası” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %4’lük bir bilinme oranı görülürken kontrol grubunda bilinmediği görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %32 gibi bir fark gözlenmektedir; bu farkın bazı deyimlerde sözlük anlamlarının daha iyi kullanabildikleri görülmüştür.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğre-

nilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarıları %50 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %94 olmuştur

TABLO-11: “İrmakları Düze Sokmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%20	%80	%68	%60	%72
KONTROL GRUBU	%0	%8	%48	%8	%36	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “ırmakları düze sokmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %28’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %74 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ikinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Engin’in Hatası” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “ırmakları düze sokmak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %10’luk; kontrol grubunda ise %4’lük bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Test sonuçlarına genel olarak baktığımızda bu deyim öğrenime oranı düşüktür. Bu bakımdan bu ilk test oranı öğrencilerin tesadüfî şekilde bulduklarını göstermektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyim sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyim aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “İrmakları düze sokmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarısı %38 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %66 olmuştur. Bu oran deyim günlük hayatta sık rastladığı bir deyim olmamasına ve çok soyut olmasına bağlanabilir.

TABLO-12: “Dünyası Başına Dar Gelmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%8	%48	%48	%52	%76
KONTROL GRUBU	%0	%4	%24	%0	%40	%28

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dünyası başına dar gelmek” deyimini deney grubunun öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %12’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %48 gibi bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın ikinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Engin’in Hatası” adlı metinde

geçen deyimlerden biri olan “dünyası başına dar gelmek” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %4'lük, kontrol grubunda %2'lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında bir fark gözlenmemektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dünyası başına dar gelmek” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimini öğrenen kontrol grubunun başarısı %34 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %64 olmuştur. Bu durum deyimın soyut oluşuna bağlanabilir.

TABLO-13: “Dünyayı Tozpembe Görmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%4	%84	%60	%48	%52
KONTROL GRUBU	%0	%16	%28	%20	%20	%32

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dünyayı tozpembe görmek” deyimini deney grubunun öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %24’lük bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %72 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın dördüncü haftasında öğretilmesi hedeflenen “Berkay ile Dede-si” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dünyayı tozpembe görmek” deyimi deney grubu öğrencileri arasında %2’lik; kontrol grubunda %8’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %24 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dünyayı tozpembe görmek” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk

doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deymi öğrenen kontrol grubunun başarısı %26 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %50 olmuştur.

TABLO-14: “Dünya Penceresi” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%8	%100	%76	%84	%84
KONTROL GRUBU	%0	%8	%44	%8	%32	%28

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dünya penceresi” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %26’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %88 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın dördüncü haftasında öğretilmesi hedeflenen “Berkay ile Dedesi” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dünya penceresi” deymi deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında %4’lük; bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyim sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deymi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %24 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâye-

ler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır. “dünya penceresi” deyimini deney grubunun tamamının öğrendiği görülmüştür.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dünya penceresi” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarısı %30 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %84 olmuştur.

TABLO-15: “Dünyadan Haberi Olmamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%4	%84	%68	%76	%92
KONTROL GRUBU	%0	%16	%20	%32	%12	%48

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dünyadan haberi olmamak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %26’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %76 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın dördüncü haftasında öğretilmesi hedeflenen “Berkay ile Dedesi” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dünyadan haberi olmamak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %2’lik; kontrol grubunda ise %8’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmekte-

dir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimini sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyim aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %16 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dünyadan haberi olmamak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarısı %30 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %84 olmuştur.

TABLO-16: “Gökte Ararken Yerde Bulmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%16	%92	%80	%64	%92
KONTROL GRUBU	%0	%4	%40	%28	%12	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “gökte ararken yerde bulmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %34’lük bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %86 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın dördüncü haftasında öğretilmesi hedeflenen “Engin’in Hatası” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “gökte ararken yerde bulmak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %8’lik; bir bilinme oranı görülürken kontrol grubunda ise %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimleri aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Gökte ararken yerde bulmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarıları %26 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %78 olmuştur.

TABLO-17: “Dünya Dünya Olalı” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%8	%88	%76	%92	%88
KONTROL GRUBU	%0	%4	%20	%12	%32	%52

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dünya dünya olalı” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %16’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %82 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın dördüncü haftasında öğretilmesi hedeflenen “Berkay ile Dedesi” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dünya dünya olalı” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %4’lük; kontrol grubunda ise %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde kelimeleri sözlük anlamlarının bilmekle beraber kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dünya dünya olalı” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma,

bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deymi öğrenen kontrol grubunun başarısı %42 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %90 olmuştur.

İkinci grupta yer alan deyimlerimizin öğretime bir hafta aradan sonra aynı şekilde sürdürülmüştür. Öğrencilerin deyim öğrenmeye alışmalarına ve uygulamayı daha çabuk ve kolay yapmalarına ve öğretilen deyimlerde hayvanların geçiyor olması daha kolay somutlaştırılabilir hâle getirmiştir. Bütün bu etkiler deney ve kontrol grubunun öğrenme oranlarına olumlu biçimde yansımıştır.

TABLO-18: “Fareler Cirit Atmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%0	%88	%100	%100	%96
KONTROL GRUBU	%0	%0	%60	%60	%28	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “fareler cirit atmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %60’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %94 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın yedinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Dostluk” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “fareler cirit atmak” deymi deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında bilinmediği görülmektedir. Bu cevabın tesadüf olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyim sözlük anlamını

öğrendikleri, fakat bu deyim aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Fareler cirit atmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarıları %34 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %98 olmuştur.

TABLO-19 : “Sinek Avlamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%0	%84	%64	%88	%88
KONTROL GRUBU	%0	%8	%64	%32	%16	%48

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “sinek avlamak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %48’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %74 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın yedinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Dostluk” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “sinek avlamak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında bilinmezken kontrol grubunda %4’lük bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüf olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyim sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyim aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %20 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimleri sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Sinek avlamak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyim öğrenen kontrol grubunun başarısı %32 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %88 olmuştur.

TABLO-20: “Devede Kulak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%20	%68	%56	%100	%80
KONTROL GRUBU	%0	%4	%56	%20	%52	%20

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “devede kulak” deyimini deney grubunun öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %38’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %62 gibi bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın yedinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Dostluk” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “devede kulak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %10’luk; kontrol grubunda %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimı aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Devede kulak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma,

bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deymi öğrenen kontrol grubunun başarısı %36 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %90 olmuştur.

TABLO-21: “Öküz Öldü, Ortaklık Ayrıldı.” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	-	%12	%56	%56	%100	%88
KONTROL GRUBU	-	%12	%20	%4	%16	%28

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %12’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %56 gibi bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın yedinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Dostluk” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deymi deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında %6’lık bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüf olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deymi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında bir fark gözlenmemektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler ara-

cılığıyla yapılan öğretimde kelimeleri hem deyimlerin sözlük anlamlarını hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deymi öğrenen kontrol grubunun başarıları %22 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %94 olmuştur. Bu geleneksel yöntemin bu yaş çocuklarında bir süre sonra sıkıcı hâle geldiğini göstermiştir. Farklı yöntemler kelime öğrenmeye merakı artırmakta öğrencinin dikkatini çekmeyi sürdürmektedir.

TABLO-22: “Aralarından Kara Kedi Geçmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%12	%16	%72	%60	%100	%96
KONTROL GRUBU	%4	%12	%36	%20	%8	%48

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “aralarından kara kedi geçmek” deyimini deney grubunun öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %28’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %66 gibi bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın yedinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Dostluk” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “aralarından kara kedi geçmek” deymi deney grubu öğren-

cileri arasında %14'lük; kontrol grubunda %8'lik bir bilinme oranı görülmektedir. Öğrencilerin “aralarından kara kedi geçmek” deyimini aktif olarak cümle içerisinde kullandıkları görülmüştür. Bu oranın düşük olması öğrenmeye etkisi olmadığı düşünülmüştür. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimı aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Aralarından kara kedi geçmek” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimı öğrenen kontrol grubunun başarıları %28 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %98 olmuştur.

TABLO-23: “Ata Binmeden Ayaklarını Sallamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%24	%88	%72	%100	%84
KONTROL GRUBU	%0	%28	%8	%28	%60	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “ata binmeden ayaklarını sallamak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %18’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %80 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın sekizinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Çatı Katı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “ata binmeden ayaklarını sallamak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %12’lik; kontrol grubunda %14’lük bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %16 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Ata binmeden ayaklarını sallamak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan

boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deymi öğrenen kontrol grubunun başarısı %50 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %92 olmuştur.

TABLO-24: “Balıklama Dalmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%8	%16	%80	%84	%100	%92
KONTROL GRUBU	%0	%8	%40	%32	%52	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “balıklama dalmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %36’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %82 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın sekizinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Çatı Katı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “balıklama dalmak” deymi deney grubu öğrencileri arasında %12’lik, kontrol grubunda %4’lük bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyim söz-lük anlamını öğrendikleri, fakat bu deymi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %4 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler

aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Balıklama dalmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimi öğrenen kontrol grubunun başarıları %46 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %96 olmuştur.

TABLO-25: “Örümcek Bağlamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOL-DURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOL-DURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%8	%88	%72	%100	%100
KONTROL GRUBU	%0	%20	%40	%12	%32	%24

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “örümcek bağlamak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %26’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %80 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın sekizinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Çatı Katı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “örümcek bağlamak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %4’lük, kontrol grubunda %10’luk bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan

sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimlerin sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimleri aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %16 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Örümcek bağlamak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimleri öğrenen kontrol grubunun başarısı %28 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %100 olmuştur.

TABLO-26: “Kuş Kondurmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%4	%28	%84	%64	%92	%88
KONTROL GRUBU	%0	%8	%60	%12	%24	%20

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “kuş kondurmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %36’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %74 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın sekizinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Çatı Katı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “kuş kondurmak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %16’lık; kontrol grubunda ise %4’lük bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimı aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %20 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Kuş kondurmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimı öğrenen kontrol grubunun başarısı %22 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %90 olmuştur.

TABLO-27: “Eşeğin Büyüğünü Ahırda Unutmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%0	%12	%88	%80	%88	%80
KONTROL GRUBU	%0	%4	%60	%40	%44	%28

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “eşeğin büyüğünü ahırda unutmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %50’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %84 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın sekizinci haftasında öğretilmesi hedeflenen “Çatı Katı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “eşeğin büyüğünü ahırda unutmak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %6’lık; kontrol grubunda %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %8 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Eşeğin büyüğünü ahırda unutmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan

boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deymi öğrenen kontrol grubunun başarısı %36 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %84 olmuştur.

TABLO-28: “Kaplumbağaya Binmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	-	%16	%92	%92	%88	%96
KONTROL GRUBU	-	%12	%16	%28	%32	%28

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “kaplumbağaya binmek” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %22’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %92 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın onuncu haftasında öğretilmesi hedeflenen “Okul Zamanı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “kaplumbağaya binmek” deymi deney grubu öğrencileri arasında %8’lik; kontrol grubunda %6’lık bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüf olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deymi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında bir fark gözlenmemektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler ara-

cılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Kaplumbağaya binmek” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimi öğrenen kontrol grubunun başarıları %30 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %92 olmuştur.

TABLO-29: “Leyleğin Yuvadan Attığı Yavru” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	-	%8	%88	%92	%100	%84
KONTROL GRUBU	-	%12	%8	%24	%16	%40

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “leyleğin yuvadan attığı yavru” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %16’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %90 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın onuncu haftasında öğretilmesi hedeflenen “Okul Zamanı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “kaplumbağaya binmek” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %4’lük; kontrol grubunda %6’lık bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir.

Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimı aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %4 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de deyimleri aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Leyleğin yuvadan attığı yavru” deyimının anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimı öğrenen kontrol grubunun başarısı %28 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %92 olmuştur.

TABLO-30: “Dananın Kuyruğu Kopmak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%4	%16	%84	%96	%92	%84
KONTROL GRUBU	-	%12	%16	%20	%32	%36

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “dananın kuyruğu kopmak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %18’lik bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %90 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın onuncu haftasında öğretilmesi hedeflenen “Okul Zamanı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “dananın kuyruğu kopmak” deyimini deney grubu öğrencileri arasında %10’luk, kontrol grubunda %6’lık bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Dananın kuyruğu kopmak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimini öğrenen kontrol grubunun başarısı %34 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %88 olmuştur.

TABLO-31: “Keçi Gibi Başını Sallamak” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	-	%4	%88	%76	%100	%80
KONTROL GRUBU	-	%4	%12	%36	%4	%48

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “keçi gibi başını sallamak” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %24’lük bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %82 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın onuncu haftasında öğretilmesi hedeflenen “Okul Zamanı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “keçi gibi başını sallamak” deyimini deney grubu ve kontrol grubu öğrencileri arasında %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüfî olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deyimini aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %12 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâyeler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Keçi gibi başını sallamak” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk dol-

durma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deymi öğrenen kontrol grubunun başarısı %26 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarısı %90 olmuştur.

TABLO-32: “Bülbül Kesilmek” Deyiminin Öğrenilme Durumu

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	CÜMLE KURMA	BOŞLUK DOLDURMA	EŞLEŞTİRME	BOŞLUK DOLDURMA	BULMACA	ÇOKTAN SEÇMELİ
DENEY GRUBU	%4	%28	%92	%76	%100	%84
KONTROL GRUBU	-	%4	%32	%40	%40	%44

Tablodan resim-hikâye tekniğiyle öğretimi yapılan “bülbül kesilmek” deyimini deney grubunun oldukça yüksek bir başarı göstererek öğrendikleri anlaşılmaktadır. Kontrol grubunda %36’lık bir öğrenme gerçekleşirken, deney grubunda %84 gibi yüksek bir oranda öğrenme gerçekleşmiştir. Uygulamanın onuncu haftasında öğretilmesi hedeflenen “Okul Zamanı” adlı metinde geçen deyimlerden biri olan “keçi gibi başını sallamak” deymi deney grubu öğrencileri arasında %16’lık kontrol grubunda %2’lik bir bilinme oranı görülmektedir. Bu cevabın tesadüf olduğu düşünülmektedir. Öğretim yapıldıktan sonraki verilere baktığımızda “Eşleştirme” testi ile kontrol grubu öğrencilerinin deyimın sözlük anlamını öğrendikleri, fakat bu deymi aktif kelime hazinesine katamadıkları tespit edilmiştir. Bu sebeple sözlük ile yapılan geleneksel öğretimin “anlamını bilme” boyutunda kaldığı düşünülmektedir.

Deney grubu öğrencilerinin ara testte “Eşleştirme” ve “Boşluk Doldurma” testleri arasında %16 gibi bir fark gözlenmektedir; tablodan öğrencilerin görseller ve hikâye-

ler aracılığıyla yapılan öğretimde hem deyimlerin sözlük anlamlarını öğrendikleri hem de aktif olarak kullanabildikleri anlaşılmaktadır.

Aradan üç haftalık bir zaman geçtikten sonra tekrarlarla pekiştirme çalışmalarından sonra uygulanan son testte ise her iki grubun da öğrenmesinde artış olduğu görülmektedir. “Bülbül kesilmek” deyiminin anlamının öğrenilip öğrenilmediğini ve aktif kelime servetine kazandırılıp kazandırılmadığını tespit için kullanılan boşluk doldurma, bulmaca ve çoktan seçmeli ölçme araçlarıyla yapılan yordamada deney grubu ile kontrol grubu arasında deney grubunun lehine bir durum söz konusudur.

Geleneksel yöntemle deyimi öğrenen kontrol grubunun başarıları %42 iken resim-hikâye tekniğiyle öğrenen deney grubunun başarıları %92 olmuştur.

Tablolardan anlaşılaçağı üzere ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin kelime servetini zenginleştirmede tercih edilen yöntem ve teknikler farklı sonuçlara neden olmaktadır. Deyim ve kelime öğretiminde başarılı sonuçlara ulaşabilmek için yöntem seçiminin doğru yapılması gerekir.

5.2. Alt Problemlere İlişkin Bulgular

Bu bölümde alt problemlere ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

5.2.1. Birinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde birinci alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Alt problem: İlköğretim ikinci sınıf öğrencileri soyut anlam içeren deyimleri öğrenebilir mi?

TABLO-33: Dünyamız Ve Uzay Temasındaki Deyimlerin Ön Test, Ara Test Ve Son Test Bulguları

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	DENEY GRUBU	KONTROL GRUBU	DENEY GRUBU	KONTROL GRUBU	DENEY GRUBU	KONTROL GRUBU
Dürbünün tersiyle bakmak	-	%2	%86	%36	%86	%48
Bir bardak suda fırtına koparmak	-	%6	%80	%28	%88	%40
Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak	%2	%2	%66	%22	%86	%42
Dünyayı hiçe saymak	%2	%4	%58	%30	%86	%46
Denizden çıkmış balığa dönmek	-	-	%74	%46	%86	%50
Gözleri ufukta güneşi aramak	%2	%2	%64	%18	%84	%38
Günleri gece olmak	%2	%2	%82	%34	%86	%56
Gök gibi gürleyip şimşek gibi çıkmak	%4	-	%72	%34	%94	%50
İrmakları düze sokmak	%10	%4	%74	%28	%86	%38
Dünyası başına dar gelmek	%4	%2	%48	%12	%66	%34
Dünyayı tozpembe görmek	%2	%8	%72	%24	%50	%26

Dünya penceresi	%4	%4	%88	%26	%84	%30
Dünyadan haberi olmamak	%2	%8	%76	%26	%84	%30
Gökte ararken yerde bulmak	%8	%2	%86	%34	%78	%26
Dünya dünya olalı	%4	%2	%82	%16	%90	%42
Deyimlerin Öğrenilme Yüzdeleri	%3,06	%3,2	%73,8	%27,6	%82,26	%39,73

Dünyamız ve Uzay teması içerisinde seçilerek öğretilen 15 deyimın ön test, ara test ve son test sonuçları Tablo-3'te verilmiştir.

Bu deyimlerin her iki grup içinde ön test sonuçları deney grubu için %3,06; kontrol grubu için %3,20 şeklindedir. Her iki grubun bu deyimleri öğretimden önce bilmediği ortaya çıkmaktadır.

Deyimler resim-hikâye tekniğiyle öğretildikten sonra deney grubunun öğrenme başarısı %73,8 olarak tespit edilmiştir. Geleneksel yöntemin kullanıldığı kontrol grubunda ise başarı %27,6'da kalmıştır. Öğretimden sonra yapılan tekrarlardan her iki grup için de öğrenme yüzdesinde artış görülmüştür. Deney grubunda %73,8 olan ara test sonucu son testte %82,26'ya ulaşmıştır. %8,40 oranında öğrenme yüzdesinde artış gözlenmiştir. Kontrol grubunda %27,60 olan öğrenme yüzdesi tekrarlar ile %39,73'e ulaşmıştır.

Bulgular, resim-hikâye tekniğiyle yapılan deyim öğretiminin geleneksel yöntem göre daha etkin ve başarılı öğrenme sağladığını; ilköğretim 2. sınıf öğrencilerinin de uygun yöntem kullanıldığı zaman deyimleri öğrenebildiklerini ortaya koymaktadır.

TABLO-34: Hayvanlar Konulu Deyimlerin Ön Test, Ara Test, Son Test Bulguları

	ÖN TEST		ARA TEST		SON TEST	
	DENEY GRUBU	KONTROL GRUBU	DENEY GRUBU	KONTROL GRUBU	DENEY GRUBU	KONTROL GRUBU
Fareler cirit atmak	-	-	%94	%60	%98	%34
Sinek avlamak	-	%4	%74	%48	%88	%32
Devede kulak	%10	%2	%62	%38	%90	%36
Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.	%6	%6	%56	%12	%94	%22
Aralarından kara kedi geçmek	%28	%8	%66	%28	%98	%28
Ata binmeden ayaklarını sallamak	%12	%14	%80	%18	%92	%50
Balıkla dalmak	%12	%4	%82	%36	%96	%46
Örümcek bağlamak	%4	%10	%80	%26	%100	%28
Kuş kondurmak	%16	%4	%74	%36	%90	%22
Eşeğin büyüüğünü ahırda unutmak	%6	%2	%84	%50	%84	%36
Kaplumbağaya binmek	%8	%6	%92	%22	%92	%30
Leyleğin yuvadan attığı yavru	%4	%6	%90	%16	%92	%28
Dananın kuyruğu kopmak	%10	%6	%90	%18	%88	%34
Keçi gibi başını sallamak	%12	%2	%82	%24	%90	%26
Bülbül kesilmek	%10	%2	%84	%36	%92	%42
Deyimlerin Öğrenilme Yüzdeleri	%9,2	%5	%79,33	%31,2	%92,26	%32,93

Hayvanlar konulu deyimler içerisinde seçilerek öğretilen 15 deyimın ön test, ara test ve son test sonuçları Tablo-34’te verilmiştir.

Bu deyimlerin her iki grup içinde ön test sonuçları deney grubu için %9,20; kontrol grubu için %5 şeklindedir. Her iki grubun bu deyimleri öğretimden önce bilmediği ortaya çıkmaktadır.

Deyimler resim-hikâye tekniğiyle öğretildikten sonra deney grubunun öğrenme başarısı %79,33 olarak tespit edilmiştir. Geleneksel yöntemin kullanıldığı kontrol grubunda ise %31,2’de kalmıştır. Öğretimden sonra yapılan tekrarlardan her iki grup için de öğrenme yüzdesinde artış görülmüştür. Deney grubunda %79,33 olan ara test sonucu son testte %92,26’ya ulaşmıştır. %12,13 oranında öğrenme yüzdesinde artış gözlenmiştir. Kontrol grubunda %31,2 olan öğrenme yüzdesi tekrarlar ile %32,93’e ulaşmıştır.

Bulgular, resim-hikâye tekniğiyle yapılan deyim öğretiminin geleneksel yöntem göre daha etkin ve başarılı öğrenme sağladığını; ilköğretim 2. sınıf öğrencilerinin de uygun yöntem kullanıldığı zaman deyimleri öğrenebildiklerini ortaya koymaktadır.

5.2.2. İkinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde ikinci alt probleme dair bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Alt Problem: Resim-hikâye tekniğiyle ilköğretimin ikinci sınıf öğrencileri deyim öğrenebilir mi?

TABLO-35: Deney Grubu Ön Test, Ara Test, Son Test Bulguları

	ÖN TEST	ARA TEST	SON TEST
DÜNYAMIZ VE UZAY	%3,20	%73,80	%82,26
HAYVANLAR	%9,20	%79,33	%92,26
GENEL ORTALAMA	%6,20	%76,56	%87,76

Deyimleri resim-hikâye tekniği ile öğretimi yapılan deney grubunda deyimlerin öğrenme genel oranları Tablo-35'te verilmiştir. Ön test sonuçlarına bakıldığında tüm deyimler %6,20 oranında bilinmektedir. Deyimler resim-hikâye tekniği ile öğretimi öğretildikten sonra bu oran %76,56'ya yükselmiştir. %70,36 gibi yüksek bir oranda başarı sağlanmıştır. Kelime öğretiminde tekrarın ve pekiştirmenin önemi yadsınamaz. Öğretim esnasında deyimler tekrar edilmiştir. Bu tekrardan sonra uygulanan son test sonucunda başarı oranının arttığı görülmektedir. Başarı %87,76'dır. Bu artış oldukça önemlidir. Kelime ve kelime grubu öğretiminde tekrar başarıyı artırmaktadır.

Uygulamalar sonunda deney grubunda %81,56 gibi önemli bir başarı sağlanmıştır. Bu veriler ışığında resim-hikâye tekniği ile öğretim yapıldığında ilköğretim ikinci sınıf öğrencileri deyim öğrenebilmektedirler.

5.2.3. Üçüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde üçüncü alt probleme ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Alt Problem: Geleneksel kelime öğretim teknikleri ile resim-hikâye tekniği arasında başarı yönünden bir fark var mı?

TABLO-36: Deney Grubu Ve Kontrol Grubu Temalara Göre Ön Test, Ara Test, Son Test Genel Başarı Oranları

	DÜNYAMIZ VE UZAY TEMASI			HAYVANLAR		
	ÖN TEST	ARA TEST	SON TEST	ÖN TEST	ARA TEST	SON TEST
DENEY GRUBU	%3,06	%73,8	%82,26	%9,20	%79,3	%92,26
KONTROL GRUBU	%3,20	%27,6	%39,73	%5,00	%31,2	%32,93

Tablo-36'ya göre resim-hikâye tekniği, geleneksel yöntemle göre deyim öğretiminde daha başarılı sonuçlar sağlamıştır. Dünyamız ve Uzay Temasına ait deyimlerin öğretimi sürecinde ara testte geleneksel yöntemle elde edilen başarı %27,6 iken resim-hikâye tekniğinde %73,8'e ulaşmıştır. Hayvanlar ile ilgili deyimlerin öğretim sürecinde geleneksel yöntemle öğretimde %31,2'lik bir başarı sağlanırken resim-hikâye tekniğiyle %79,3'lük bir başarı yakalanmıştır.

Son testlerde ise geleneksel yöntemin başarısı her iki grup deyim için de %39,73 ile %32,93 oranlarında gerçekleşirken resim-hikâye tekniğinin başarısı %82,26 ile %92,26 gibi yüksek düzeylere çıkmıştır. İki yöntemin arasındaki başarı yönünden elde edilen sonuçlara göre resim hikâye yönteminin lehine %59,33'tür.

Görüldüğü gibi resim-hikâye tekniği, deyim öğretiminde geleneksel yöntemden daha başarılı sonuçlara ulaştırmaktadır.

5.2.4. Dördüncü Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde dördüncü alt probleme dair bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Alt Problem: Kazandırılması hedeflenen deyim grupları, öğrenme başarı yönünden bir farklılığa etken midir?

TABLO-37: Deney Grubu Ve Kontrol Grubu Temalara Göre Ön Test, Ara Test, Son Test Genel Başarı Oranları

	DÜNYAMIZ VE UZAY TEMASI			HAYVANLAR		
	ÖN TEST	ARA TEST	SON TEST	ÖN TEST	ARA TEST	SON TEST
DENEY GRUBU	%3,06	%73,8	%82,26	%9,20	%79,3	%92,26
KONTROL GRUBU	%3,20	%27,6	%39,73	%5,00	%31,2	%32,93

Dünyamız ve Uzay teması ile ilgili deyimler ve hayvan adlarının bulunduğu deyimleri öğrenme yüzdeleri açısından incelendiğinde ön test sonuçlarında görüldüğü gibi hayvanların geçtiği deyimler daha çok bilinmektedir.

Son test sonuçlarında deney grubunda Dünyamız ve Uzay temasıyla ilgili deyimlerin %82,26 öğrenilme yüzdesine karşılık hayvan adlarının bulunduğu deyimlerin %92,26 oranında öğrenildiği görülmektedir. Bu farkın öğretme sürecinde Dünyamız ve Uzay temasıyla ilgili deyimlerin önce öğretilmesinden öğrencilerin yöneme ve araştırmaya alışmasından, hayvanlara duydukları ilgiden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Her iki grup deyim öğrenilme başarıları arasında %10'luk bir fark oluşmuştur. Bu fark dikkate alınarak, öğrencilere öğretilmesi hedeflenen deyimlerin seçiminde onların ilgileri dikkate alınmalıdır, şeklinde bir yorum yapılabilir.

5.1.5. Beşinci Alt Probleme İlişkin Bulgular

Bu bölümde araştırmanın beşinci alt problemine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Alt Problem: Deney grubunun cinsiyet ve okul öncesi eğitim durumları deyim öğrenmede başarıyı etkileyen faktörler midir?

i) Cinsiyet açısından değerlendirme

Deney grubunda yer alan öğrencilerin cinsiyetlerine göre deyimleri öğrenme durumlarına ilişkin tablo aşağıda görülmektedir (Tablo 38).

TABLO-38: Deney Grubundaki Öğrencilerin Cinsiyetlerine Göre Deyimleri Öğrenme Durumları

DEYİMLER	KIZ		ERKEK	
	Öğrenen	Öğrenemeyen	Öğrenen	Öğrenemeyen
1. Dürbünün tersiyle bakmak	7	4	12	2
2. Bir bardak suda fırtına koparmak	10	1	13	1
3. Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak	9	2	12	2
4. Dünyayı hiçe saymak	7	4	11	3
5. Denizden çıkmış balığa dönmek	10	1	13	1
6. Gözleri ufukta güneşi aramak	9	2	11	3
7. Günleri gece olmak	10	1	11	3
8. Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak	8	3	12	2
9. Irmakları düze sokmak	6	5	7	7
10. Dünyası başına dar gelmek	9	2	13	1
11. Dünyayı tozpembe görmek	3	8	9	5
12. Dünya penceresi	8	3	11	4
13. Dünyadan haberi olmamak	10	1	12	2
14. Gökte ararken yerde bulmak	7	4	12	2
15. Dünya dünya olalı	8	3	12	2
16. Fareler cirit atmak	10	1	14	0
17. Sinek avlamak	10	1	12	2
18. Devede kulak	7	4	8	6
19. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı	7	4	12	2
20. Aralarından kara kedi geçmek	6	5	9	5
21. Ata binmeden ayaklarını sallamak	6	5	10	4
22. Balıklama dalmak	8	3	11	3
23. Örümcek bağlamak	9	2	14	0
24. Kuş kondurmak	6	5	9	5
25. Eşegin büyüğünü ahırda unutmak	7	4	10	4
26. Kaplumbağaya binmek	9	2	11	3
27. Leyleğin yuvadan attığı yavru	7	4	12	2
28. Dananın kuyruğu kopmak	6	5	11	3
29. Keçi gibi başını sallamak	7	4	12	2
30. Bülbül kesilmek	6	5	8	6

p>0,05

Deyim öğrenmede cinsiyetin başarıyı etkileyen bir faktör olup olmadığı Fisher-Exact testi ile araştırılmış, test sonuçlarına göre cinsiyetin başarı açısından önemli bir faktör olmadığı görülmüştür (tüm deyimler için p>0,05 bulunmuştur).

ii) Okul öncesi eğitim alma durumları

Deney grubunda yer alan öğrencilerin okul öncesi eğitim alma durumlarına göre deyimleri öğrenmelerine ilişkin tablo aşağıda görülmektedir (Tablo-39).

TABLO-39: Deney Grubundaki Öğrencilerin Okul Öncesi Eğitim Almalarına Göre Deyimleri Öğrenme Durumları

DEYİMLER	OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALMIŞ		OKUL ÖNCESİ EĞİTİM ALMAMIŞ	
	Öğrenen	Öğrenemeyen	Öğrenen	Öğrenemeyen
1. Dürbünün tersiyle bakmak	17	4	2	2
2. Bir bardak suda fırtına koparmak	21	0	2	2
3. Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak	17	4	3	1
4. Dünyayı hiçe saymak	15	6	3	1
5. Denizden çıkmış balığa dönmek	19	2	4	0
6. Gözleri ufukta güneşi aramak	19	2	2	2
7. Günleri gece olmak	19	1	2	2
8. Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak	16	5	4	0
9. Irmakları düze sokmak	10	11	3	1
10. Dünyası başına dar gelmek	16	5	4	0
11. Dünyayı toz pembe görmek	10	11	2	2
12. Dünya penceresi	16	5	3	1
13. Dünyadan haberi olmamak	19	2	3	1
14. Gökte ararken yerde bulmak	17	4	2	2
15. Dünya dünya olalı	16	5	4	0
16. Fareler cirit atmak	20	1	4	0
17. Sinek avlamak	20	1	2	2
18. Devede kulak	13	8	2	2
19. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı	18	3	1	3
20. Aralarından kara kedi geçmek	13	8	2	2
21. Ata binmeden ayaklarını sallamak	14	7	1	3
22. Balıklama dalmak	18	3	1	3
23. Örümcek bağlamak	20	1	3	1
24. Kuş kondurmak	14	7	1	3

25. Eşeğin büyüğünü ahırda unutmak	16	5	1	3
26. Kaplumbağaya binmek	17	4	3	1
27. Leyleğin yuvadan attığı yavru	17	4	2	2
28. Dananın kuyruğu kopmak	16	5	1	3
29. Keçi gibi başını sallamak	17	4	2	2
30. Bülbül kesilmek	13	8	1	3

p>0,05

Öğrencilerin okul öncesi eğitim alma durumlarının deyim öğrenmede başarıyı etkileyip etkilemediğini belirlemek için Fisher-Exact testi yapılmıştır. Test sonuçlarına göre okul öncesi eğitim almış olmanın yalnızca “Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deyimini öğrenmede bir farklılık yarattığı ($p<0,05$), diğer deyimleri öğrenmede ise önemli bir faktör olmadığı gözlenmiştir (tüm deyimler için $p>0,05$ bulunmuştur). Sözü edilen deyim için elde edilen sonuçlar Tablo-39’da verilmiştir.

TABLO-40: “Öküz Öldü, Ortaklık Ayrıldı” Deyimini Öğrenme İle Okul Öncesi Eğitim Durumunun Karşılaştırılmasına İlişkin Fisher-Exact Test Sonuçları

Öğrenme Durumu	Okul Öncesi Eğitim	Okul Öncesi Eğitim	Toplam	Person χ^2	sd	p
	Almış	Almamış				
Öğrenen	18	1	19	6,79	1	0,03
Öğrenmeyen	3	3	6			
Toplam	21	4	25			

p>0,05

Tablo-40’da görüldüğü üzere okul öncesi eğitim almış öğrenciler ile okul öncesi eğitim almamış öğrenciler arasında okul öncesi eğitim almış öğrenciler lehine anlamlı bir fark bulunmuştur. Okul öncesi eğitim almış öğrenciler “Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deyimini okul öncesi eğitim almamış öğrencilerden daha iyi öğrenebildiği görülmektedir.

BÖLÜM VI

Sonuç ve Öneriler

6.1. Sonuçlar

6.1.1. İlköğretim 2. sınıf öğrencilerinin kelime servetini zenginleştirmede farklı öğretim tekniklerinin etkisi nedir?

Resim-hikâye tekniğinin kullanıldığı deney grubunda bütün deyimlerde yüksek bir öğrenme başarısı sağlanmıştır. Geleneksel yöntemin kullanıldığı kontrol grubunda başarı yüzdesi ise oldukça düşüktür. Bu bakımdan ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerinin kelime servetini zenginleştirmede öğretim tekniğinin oldukça etkili olduğu belirlenmiştir:

- 6.1.1.1. “Dürbünün tersiyle bakmak” deyimini deney grubunda %86 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %48 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.2. “Bir bardak suda fırtına koparmak” deyimini deney grubunda %88 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %40 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.3. “Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak” deyimini deney grubunda %86 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %42 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.4. “Dünyayı hiçe saymak” deyimini deney grubunda %86 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %46 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.5. “Denizden çıkmış balığa dönmek” deyimini deney grubunda %86 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %50 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.6. “Gözleri ufukta güneşi aramak” deyimini deney grubunda %84 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %38 oranında öğrenilmiştir.

- 6.1.1.7.** “Günleri gece olmak” deyimi deney grubunda %86 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %56 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.8.** “Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak” deyimi deney grubunda %94 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %50 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.9.** “Irmakları düze sokmak” deyimi deney grubunda %86 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %38 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.10.** “Dünyası başına dar gelmek” deyimi deney grubunda %66 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %34 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.11.** “Dünyayı tozpembe görmek” deyimi deney grubunda %50 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %26 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.12.** “Dünya penceresi” deyimi deney grubunda %84 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %30 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.13.** “Dünyadan haberi olmamak” deyimi deney grubunda %84 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %30 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.14.** “Gökte ararken yerde bulmak” deyimi deney grubunda %78 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %26 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.15.** “Dünya dünya olalı” deyimi deney grubunda %90 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %42 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.16.** “Fareler cirit atmak” deyimi deney grubunda %98 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %34 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.17.** “Sinek avlamak” deyimi deney grubunda %88 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %32 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.18.** “Devede kulak” deyimi deney grubunda %90 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %36 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.19.** “Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deyimi deney grubunda %94 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %22 oranında öğrenilmiştir.

- 6.1.1.20.** “Aralarından kara kedi geçmek” deyimi deney grubunda %98 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %28 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.21.** “Ata binmeden ayaklarını sallamak” deyimi deney grubunda %92 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %50 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.22.** “Balıklama dalmak” deyimi deney grubunda %96 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %46 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.23.** “Örümcek bağlamak” deyimi deney grubunda %100 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %28 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.24.** “Kuş kondurmak” deyimi deney grubunda %90 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %22 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.25.** “Eşeğin büyüğünü ahırda unutmak” deyimi deney grubunda %84 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %36 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.26.** “Kaplumbağaya binmek” deyimi deney grubunda %92 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %30 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.27.** “Leyleğin yuvadan attığı yavru” deyimi deney grubunda %92 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %28 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.28.** “Dananın kuyruğu kopmak” deyimi deney grubunda %88 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %34 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.29.** “Keçi gibi başını sallamak” deyimi deney grubunda %90 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %26 oranında öğrenilmiştir.
- 6.1.1.30.** “Bülbül kesilmek” deyimi deney grubunda %92 oranında öğrenilirken kontrol grubunda %42 oranında öğrenilmiştir.

6.1.2. İlköğretim ikinci sınıf öğrencileri soyut anlam içeren deyimleri öğrenebilir mi?

Çocuklar, küçük yaştan başlayarak yaşadıkları kültürün unsurları ile karşılaşmakta ve bunları doğal olarak öğrenmektedir. Deyimler soyut anlam içeriyor olsalar da günlük yaşamda sık karşılaşılan ve kalıp olarak öğrenilen kelime gruplarıdır. Bu nedenle deyim öğretimine kelime öğretimi ile aynı anda başlanabilir. Bu amaçla yapılan çalışmada öğrencilerin deyimleri öğrenebildikleri ortaya çıkmıştır: Resim-hikâye tekniğini kullanılan deney grubu öğrencileri, deyimleri, ortalama %87,26 oranında başarı göstererek öğrenmişlerdir. Geleneksel yöntemle öğretim yapılan kontrol grubu öğrencilerinin deyimleri öğrenme başarısı ise ortalama %36,33'tür.

Kısacası, ilköğretim ikinci sınıf öğrencileri uygun yöntem ve teknik kullanılarak yapılan öğretimle soyut anlam içeren deyimleri kolaylıkla öğrenmektedirler.

6.1.3. Resim-hikâye tekniğiyle ilköğretimin ikinci sınıf öğrencileri deyim öğrenebilir mi?

Resim-hikâye tekniği, bir hikâyede yer alan belli sayıdaki deyim ile bu deyimleri ifade eden resimlerin kullanılması temeline dayanmaktadır. Soyut anlamları, görsellerle somutlaştırma ve anlamlı bütün içerisinde deyimleri birbiriyle ilişkilendirip kavratmayı esas almaktadır. *Öğretme*, *pekiştirme* ve *değerlendirme* süreçlerinde bulmaca çözme, tamamlama vb. farklı öğretim tekniklerinin kullanıldığı bu yöntem, sözcük öğretimi amacıyla geliştirilmiş olsa da deyim ve atasözü öğretimi için de başarı sağlamıştır.

Deneyisel çalışmada iki farklı tema kapsamında 30 deyim öğretilmesi hedeflenmiştir. Bunlardan 28 tanesinde öğrenme başarısı %75'in üzerindedir

Hedeflenen 30 deyimden sadece 2 tanesinde öğrencilerin daha düşük bir başarı ile öğrenme gerçekleştirdikleri belirlenmiştir: “Dünyası başına dar gelmek” deyiminin öğrenilme başarısı %66’dır, “Dünyayı tozpembe görmek” deyiminin öğrenilme başarısı ise % 50’dir.

Öğretilmesi hedeflenen 30 deyimden 28 deyim yüksek öğrenilme başarısı, ilköğretim ikinci sınıf öğrencilerine deyimlerin doğru tekniklerle öğretilbileceğini göstermektedir. Resim-hikâye tekniği ile deyim öğretimi yapılan deney grubunda genel başarı yüzdesi %87,26’dır.

Sonuç olarak “resim-hikâye tekniği” ile öğretim yapıldığında ilköğretim ikinci sınıf öğrencileri deyim öğrenebilmektedirler.

6.1.4. Geleneksel kelime öğretim teknikleri ile resim-hikâye tekniği arasında başarı yönünden bir fark var mı?

İlköğretim (II. Sınıf) Türkçe Dersi Öğretim Programı’nda deyim öğretimi yoktur. Gelişim özellikleri yönünden bu yaşlardaki çocukların soyut öğrenmeleri gerçekleştiremedikleri düşünülmüştür. Hâlbuki kelime öğretimi sözü edilen programda yer almış ve kelime öğretiminin sözlüklere dayandırılması istenmiştir. Kısacası İlköğretim (II.Sınıf) Türkçe Dersi Öğretim Programı, kelime öğretiminde geleneksel yöntemi esas almaktadır.

Çalışmada geleneksel kelime öğretimi yöntemiyle yapılan deyim öğretiminde başarı ortalaması %33,36 olmuştur. Denenen resim-hikâye tekniğiyle deyimleri öğrenme oranı ise oldukça yüksek bir başarı sayılabilecek %82,26’lık genel başarıya ulaşmıştır. Her iki yöntem arasında resim-hikâye tekniğinin lehine % 48,9’luk bir fark gö-

rülmektedir. Bu farka göre “resim-hikâye tekniği”, geleneksel yöntemden daha başarılı öğrenme sağlamaktadır.

6.1.5. Kazandırılması hedeflenen deyim grupları, öğrenme başarısı yönünden bir farklılığa sebep oldu mu?

Deneyisel çalışmada iki farklı tema için on beşer deyim öğretilmiştir.

Öğrencilerin “Hayvanlar”la ilgili deyimleri öğrenme oranı, “Dünyamız ve Uzay” temasına ait deyimlerin öğrenilme oranına göre daha başarılı çıkmıştır. Başarı farkı, bu yaş çocuklarının hayvanlara duydukları ilgiden ve bu deyimlerin daha somutlanabilir olmasındandır.

Resim-hikâye tekniğiyle sürdürülen  ğretim sonunda iki temaya ait deyim gruplarının öğrenilme başarısı arasındaki fark, % 10’dur. Bu fark, içinde hayvan adı geçen deyimler lehinedir.

6.1.6. Deney grubunun cinsiyet ve okul öncesi eğitim alma durumları deyim öğrenmede başarıyı etkileyen faktörler midir?

Deney grubu  ğrencilerinin %44’  kız, %56’sı erkektir. Fisher-Exact testi ile sorgulandığında kız öğrenciler ile erkek öğrencilerin deyimleri öğrenme durumlarında anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Deney grubu öğrencilerinin %84'ü okul öncesi eğitimi alırken %16'sı okul öncesi eğitimi almamıştır. Fisher-Exact testi ile sorgulandığında okul öncesi eğitimi durumunun “Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deyimini dışında deyim öğrenmede anlamlı bir fark oluşturmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Okul öncesi eğitimi alanlar, “Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.” deyimini okul öncesi eğitim almayanlara göre anlamlı farklılıkla öğrenmişlerdir.

6.2. Öneriler

- 6.2.1.** Öğrencilerin kelime servetini zenginleştirme içerisinde deyimler mutlaka bulunmalıdır ve deyim öğretiminde farklı öğretim yöntem-tekniklerinden yararlanılmalıdır.
- 6.2.2.** Deyim öğretimi açısından İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı gözden geçirilmeli ve ikinci sınıftan itibaren söz varlığını geliştirme amacının kazanımlarına deyim öğretimi de eklenmelidir
- 6.2.3.** İlköğretim ikinci sınıf öğrencileri, deyim öğrenebilmektedirler. Ancak, başarıda en önemli etkenlerden biri yöntemdir. Bu noktadan hareketle farklı yöntemlerle deyim öğretilmelidir ve her düzey için hangi yöntemlerin kullanılacağı araştırılmalıdır. Kelime ve deyim öğretiminde kullanılacak yöntemlerle ilgili başka çalışmalar yapılmalıdır.
- 6.2.4.** Deyimi öğretimine yer veren kitaplar, tek bir yöntem ve etkinlik örneği üzerinde yoğunlaşmamalı, farklı yöntem ve etkinliklerle deyim öğretimi gerçekleştirilmelidir. Öğretmenler de deyim öğretiminde değişik yöntemlerden yararlanma yoluna gitmelidirler.
- 6.2.5.** Türkçe Öğretim Programı, deyim öğretimine ilköğretim ikinci sınıftan itibaren yer vermelidir. Sınıf seviyesi ve deyimlerin öğrenilme güçlük derecesine dikkat edilerek öğretilecek deyimler programda bir liste hâlinde gösterilmelidir.

- 6.2.6.** İlköğretim birinci kademe öğretmenlerine deyim öğretimi ile ilgili hizmet içi eğitim verilmelidir.
- 6.2.7.** Türkçe Öğretim Programı'nda deyim listelerinin yer alması konusunda çalışmalar yapılmalıdır.
- 6.2.8.** İlk sınıflarda öğretilen deyimler, sonraki sınıflarda düzenli olarak tekrar edilmeli, deyimlerin kelime servetine katılması sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Adalı, Oya. (1983). “Anadili Olarak Türkçe Öğretimi Üzerine”. **Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı**.
- Aksan, Doğan (1997). **Anlambilim**. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, Doğan (2002). **Anadilimizin Söz Denizinde**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Doğan (2005). **Türkçenin Zenginlikleri, İncelikleri**. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, Doğan (2006). **Türkçenin Sözvarlığı..** Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksoy, Ö. Asım (1988). **Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü**. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Aktaş, Şerif, Osman Gündüz (2002). **Yazılı ve Sözlü Anlatım**. Ankara: Akçağ Yayınevi.
- Akyol, Hayati, Turan Temur. (2008). “Kelime Hazinesinin Zenginleştirilmesi” **İlköğretimde Türkçe Öğretimi**. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akyol, Hayati(1997). “Kelime Öğretimi”. **Millî Eğitim, s: 134**.
- Ateş, Kemal (1999), **Türk Dili**. Ankara: Aktaş Matbaacılık.
- Aydın, Betül (2005). **Çocuk ve Ergen Psikolojisi**. İstanbul: Atlas Yatın Dağıtım.İpek,
- Nigar. (2006) “İlköğretim Çocuklarında Kelime Dağarcığı Gelişimi.” **Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**.
- Aydın, Betül (2007). **İlköğretim Çağına Genel Bir Bakış**. (Editörler: Ayla Oktay, Özgül Polat Unutkan). İstanbul: Morpa Yayıncılık
- Bacanlı, Hasan. (2002), **Gelişim Ve Öğrenme**. Ankara: Nobel Dağıtım.
- Bağcı, Hasan. (2009). “İlköğretim 5. Sınıf Öğrencilerinin Atasözleri Ve Deyimleri Algılama Düzeyi” **Osmangazi Üniversitesi, VIII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitim Sempozyumu (Basılmamış Sempozyum Kitabı)**.

Banarlı, Nihad Sâmi. (2002), **Türkçenin Sırları**. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı.

Banguoğlu, Tahsin. (2000), **Türkçenin Grameri**. Ankara: TDK Yayınları.

Barın, Erol, Celal Demir (2006). **Türk Dil Bilgisi 1**. Ankara: Öncü Kitap.

Cemiloğlu, Mustafa (2001). **İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Çiftçi, Musa(1998). “Türkçe Öğretiminde Temel İlkeler”. **Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 1, 1998. 59-71.**

Demir, Celal.(2006). “Türkçe / Edebiyat Eğitimi Ve Kişisel Kelime Serveti”. **Millî Eğitim. Sayı:169**

Demircan, Ömer. (1983). “Sözcük Öğretimi ve Türkçe-İngilizce Sözcük Yapım Türleri Üzerine Bir Karşılaştırma”. **Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı.**

Demirel, Özcan. (2008). **Yabancı Dil Öğretimi**. Ankara: Pegem A Akademi.

Ergin, Muharrem (1998). **Üniversiteler İçin Türk Dili**. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Ergin, Muharrem (2000). **Türk Dil Bilgisi**. İstanbul: Bayrak Yayınları.

Erkan, Ahu G. (1999). “Dört Temel Dil Becerisi Üzerine”. **Dil Dergisi. S. 76.**

Gander, Mary, Harry W. Gandier (2007). **Çocuk ve Ergen Gelişimi**. Ankara: İmge Kitabevi.

Göğüş, Beşir (1978). **Türkçe ve Yazın Eğitimi**. Ankara: Kadioğlu Matbaası.

Göz, İlyas (2003). **Yazılı Türkçenin Kelime Sıklığı Sözlüğü**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Gözaydın, Nevzat (2010), “İlköğretimde Soyut ve Somut Kavramların Öğretilmesi”. **Türk Dili, Sayı: 702 Haziran 2010, Türk Dil Kurumu Yayınları.**

Gülensoy, Tuncer (2005). **Türkçe El Kitabı**. Ankara: Akçağ Basımevi.

Gülcan, Fatma (2010). “Deyim Öğretiminde Gösteri Tekniğinin Etkililiği” **Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Güneş, Firdevs (2000). **Uygulamalı Okuma Yazma Öğretimi.** Ankara: Ocak Yayınları.

Gürkan, Tanju. (1986). “Çocuğun Dil Gelişim ve Eğitiminde Ailenin Rolü”. **Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları:160.**

İnce, Halide Gamze.(2006). “Türkçede Kelime Öğretimi”. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

İpek, Nigar (2006). “İlköğretim Çağı Çocuklarında Kelime Dağarcığı Gelişimi”. **Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Kaplan, Mehmet (2002), **Dil ve Kültür.** Ankara: Dergâh Yayınları

Kaptan, Saim (1998), **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri.** Ankara: Tekışık Web Ofset Tesisleri

Karaağaç, Günay (2002). **Dil, Tarih ve İnsan.** Ankara: Akçağ Basımevi.

Karatay, Halit (2007). “ Kelime Öğretimi”. **Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, Cilt 27, Sayı 1(2007) 141-153.**

Karakuş, İdris (2002). **Türkçe ve Türk Dili Edebiyatı Öğretimi.** Ankara: Anıttepe Yayıncılık.

Kavcar, Cahit, Ferhan Oğuzkan, Sedat Sever (2004). **Türkçe Öğretimi, Türkçe ve Sınıf Öğretmenleri İçin.** Ankara: Engin Yayınları.

Kiremit, Mehmet (1997). **Türk Dili Dersleri.** Ankara:

Korkmaz, Zeynep (2007). **Gramer Terimleri Sözlüğü.** Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Zeynep (2007). **Türkiye Türkçesi Grameri**. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

MEB. (2005), **İlköğretim Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Kılavuzu (1-5. Sınıflar)** , MEB Yayınları, Ankara.

Mert, Esra (2009). “Anadili Eğitimi ve Öğretimi Sürecinde Sözvarlığı Belirleme Çalışmalarının Önemi ve ‘Deyim’ Kazandırmaya Yönelik Etkinlik Örnekleri” **Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Haziran 2009. Yıl:2 Sayı: 2**

Mürsel, Canan Güney (2009). “Deyim ve Atasözleri Öğretiminde Karikatürün Etkisi”. **Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.**

Örge, Funda (2003). “ İlköğretim I. Kademe Beşinci Sınıfta Deyimlerin Öğretimine İlişkin Kullanılabilecek Aktivitelere Yönelik Bir Araştırma”. **Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.**

Özbay, Murat. (2003), **Öğretmen Görüşlerine Göre İlköğretim Okullarında Türkçe Öğretimi**. Ankara: Gölge Ofset Matbaacılık.

Özbay, Murat. (2005), **Bir Dil Becerisi Olarak Dinleme Eğitimi**. Ankara: Akçağ Yayınları.

Özbay, Murat. (2006), **Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I**. Ankara: Öncü Kitap.

Özbay, Murat, Deniz Melanlıoğlu. (2008). “Türkçe Eğitiminde Kelime Hazinesinin Önemi”. **Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi**. Haziran 2008. Cilt:V, Sayı:I, 30-45

Özbay, Murat, Deniz Melanlıoğlu (2009). “Türkçe eğitiminde deyimlerin öğretme ve öğrenme süreci bakımından değerlendirilmesi ”.**Millî Eğitim. Sayı 181.**

Özdemir, Emin. (1973), **Dil ve Yazar**. Ankara: TDK Yayınları.

Özdemir, Emin. (1983). “Anadili Öğretimi”. **Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı**.

Özkırımlı, Atilla (1994). **Dil ve Anlatım**. Ankara: Ümit Yayıncılık.

Özünlü, Ünsal. (1983). “Yabancı Dil Öğretiminde Yazınsal Metinlerin Yeri ve Kullanılması” **Türk Dili, Dil Öğretimi Özel Sayısı**.

Pehlivan, Ahmet (2003). “Türkçe Kitaplarında Sözcük Dağarcığını Geliştirme Sorunu ve Çözüm Yolları.” **Dil Dergisi, s. 119 Mart 2003**.

Temizyürek, Fahri, Ahmet Balcı(2006). **Cumhuriyet Dönemi İlköğretim Okulları Türkçe Programları**. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tosunoğlu, Mesiha (1999). “Kelime Servetinin Eğitim Öğretimdeki Yeri ve Önemi”. **Milli Eğitim(144), Ekim-Kasım-Aralık**.

Tosunoğlu, Mesiha (1998). “İlköğretim Okuluna Başlayan Öğrencilerin Okuma-Yazmayı Öğrenmeden Önceki Kelime Serveti Üzerine Bir Araştırma”. **Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**.

Tosunoğlu, Mesiha, M.Arslan, İ.Karakuş (2005). **Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme**. Ankara: Anıttepe Yayıncılık.

Türk Dil Kurumu, **Büyük Türkçe Sözlük**, www.tdk.gov.tr

Türk Dil Kurumu, **Dil Bilim Terimleri Sözlüğü**, www.tdk.gov.tr

Türk Dil Kurumu, **Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü**, www.tdk.gov.tr

Türk Dil Kurumu, **Grammer Terimleri Sözlüğü**, www.tdk.gov.tr

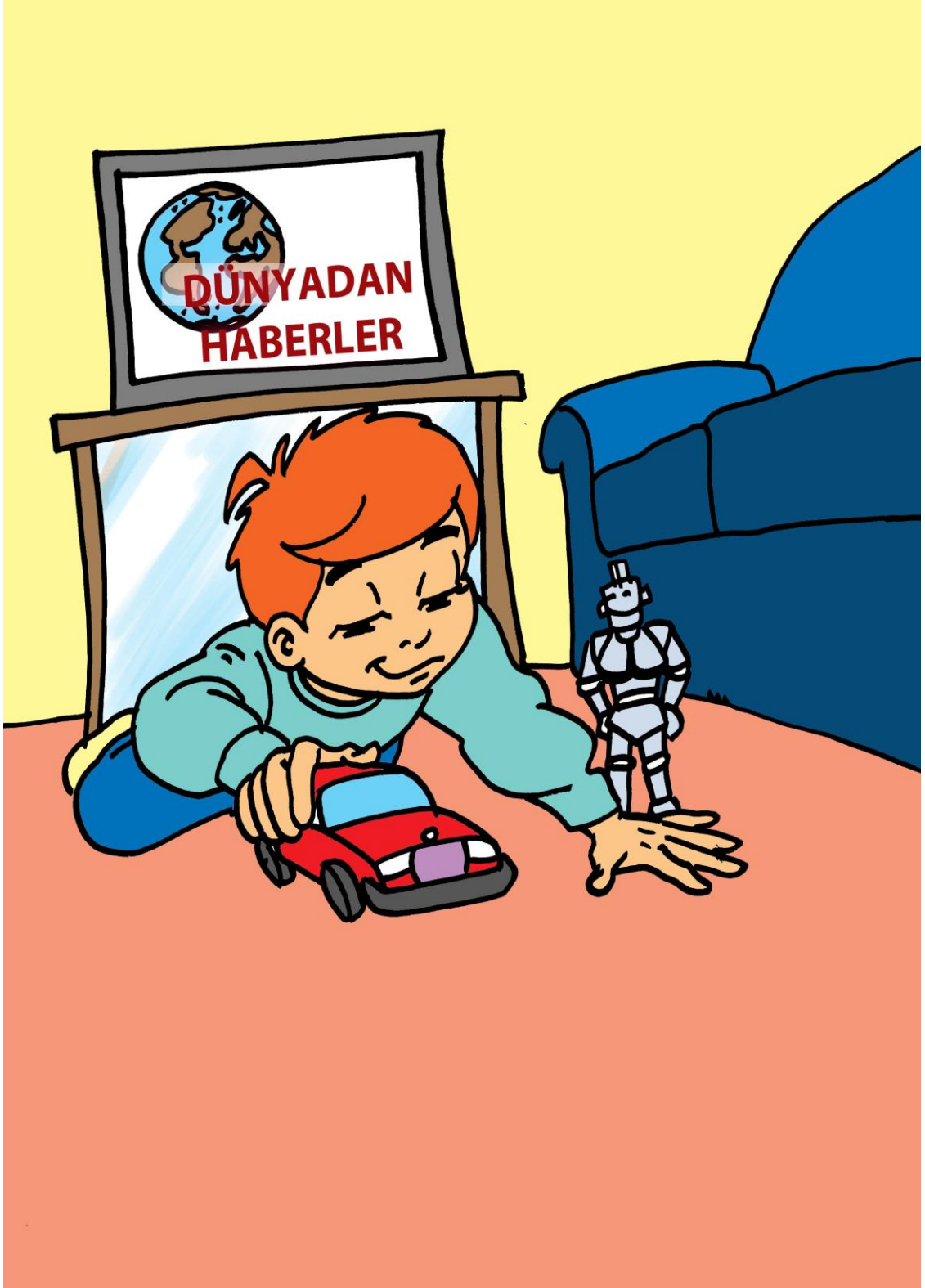
Ünalın, Şükrü. (2002), **Dil ve Kültür**. Ankara: Gazi Üniversitesi Basımevi

Yalçın, Alemdar (2002). **Türkçe Öğretim Yöntemleri**. Ankara: Akçağ Yayınevi.

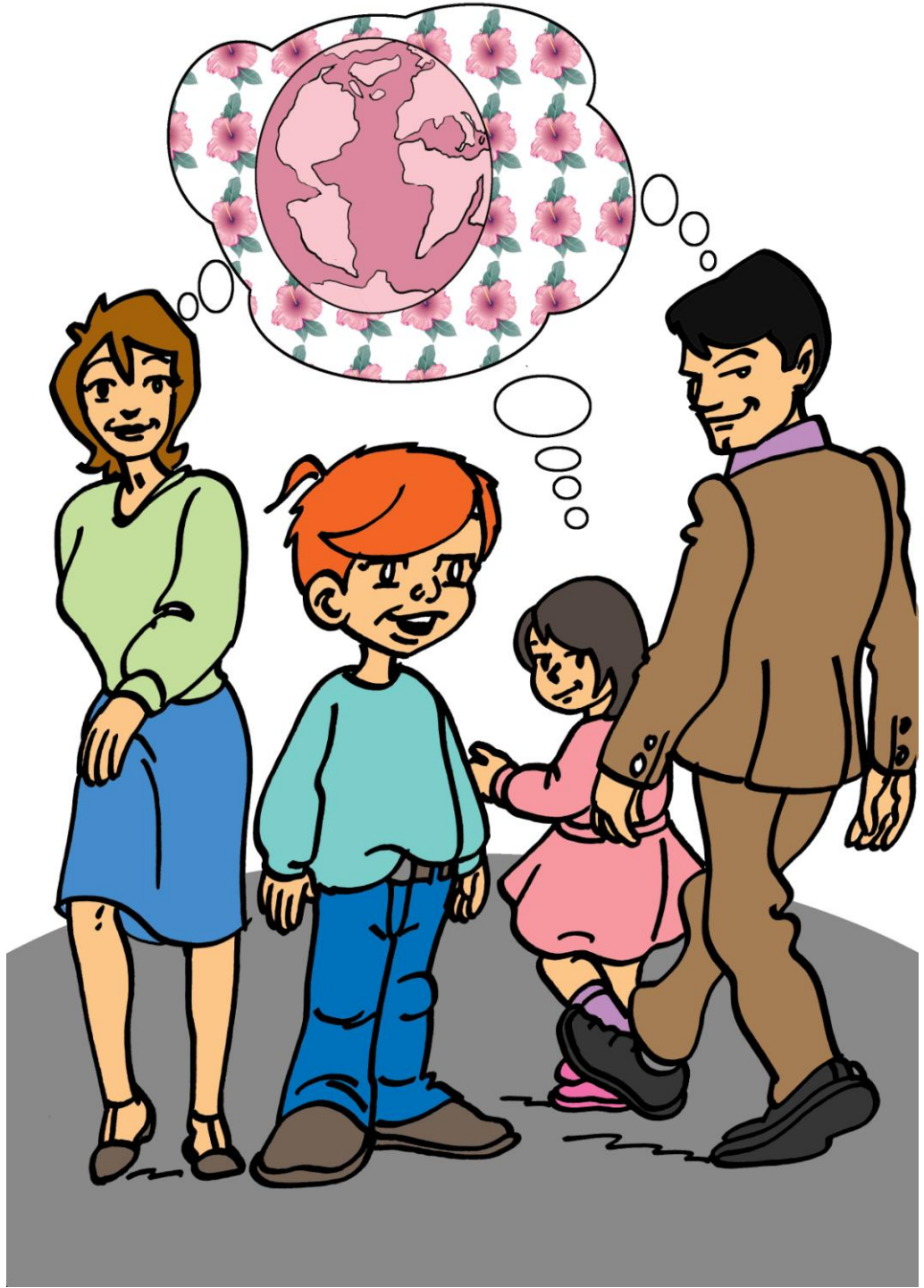
Yaman, Havva, F.Gülcan (2009). “Sözcük Dağarcığını Zenginleştirme Etkinliği Olarak Deyim Öğretimi: Gösteri Tekniği Uygulaması” **Sakarya Üniversitesi, Fen Edebiyat Dergisi (2009-II)**

Yıldırım, Ali Fuat (2006). “İlköğretim İkinci Sınıf Türkçe Ders Ve Çalışma Kitaplarındaki Kelime Öğretim Teknikleri Üzerine Bir İnceleme”. **Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü**.

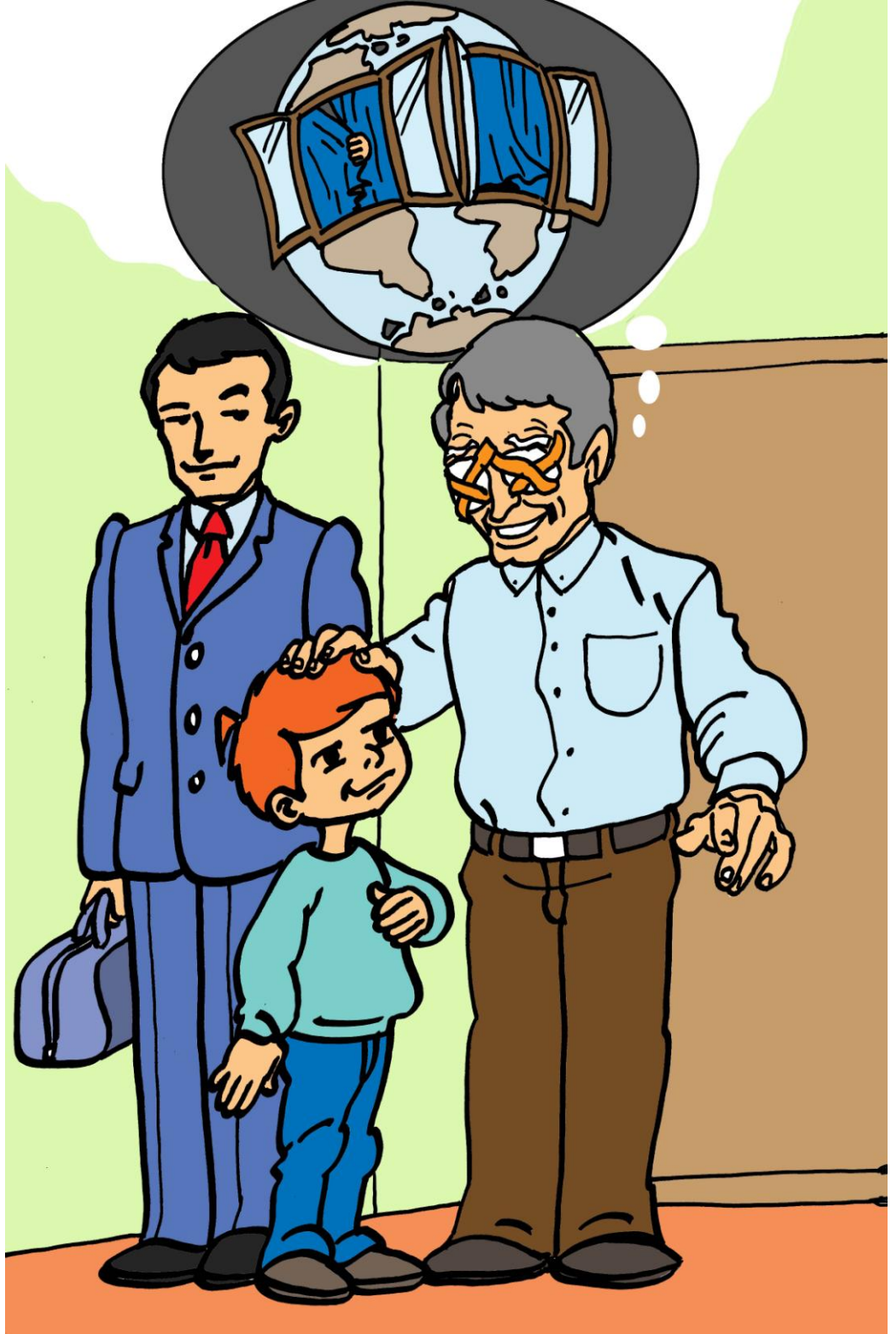
EKLER

Dünyadan haberi olmamak

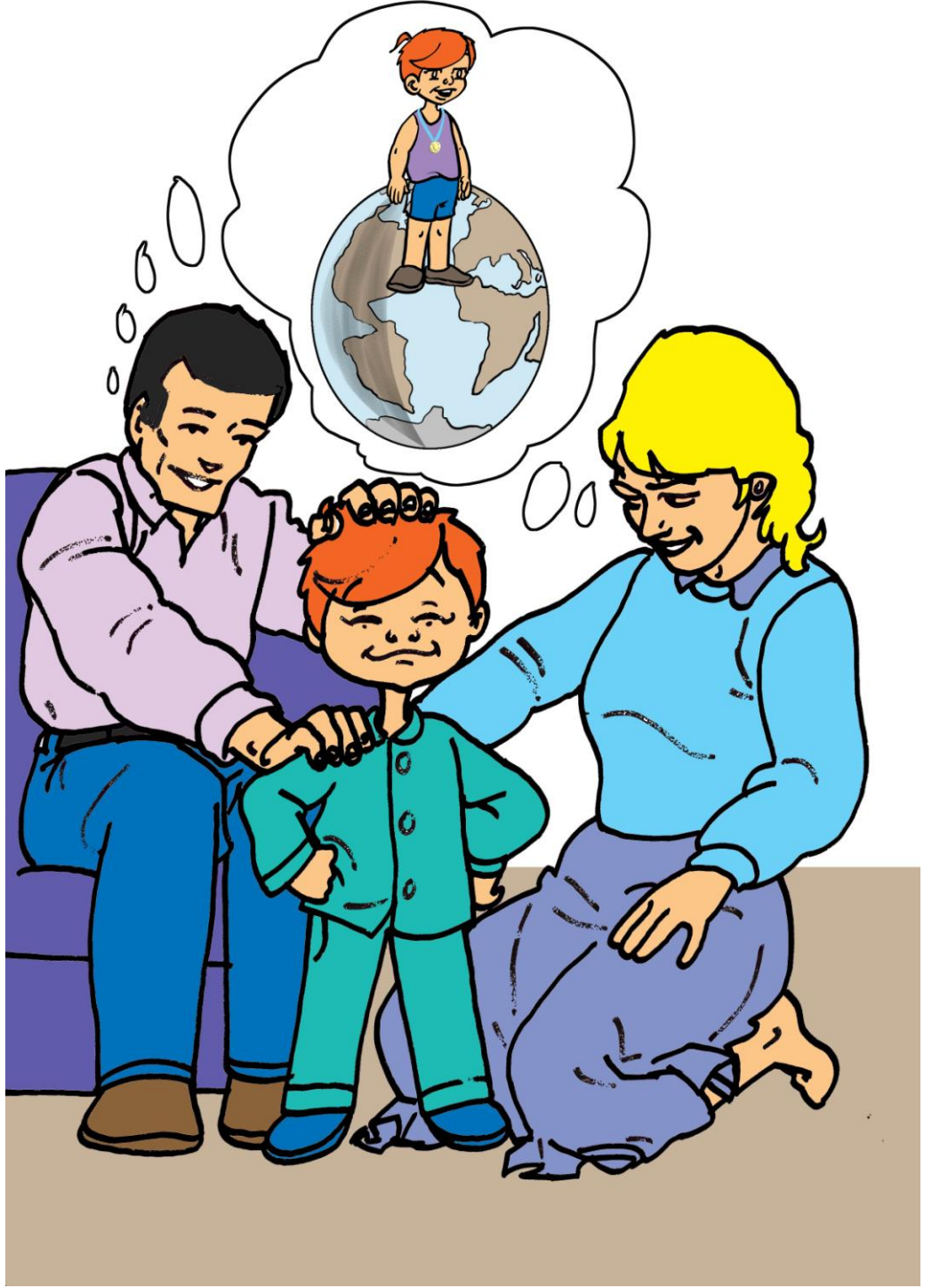
Dünyayı tozpembe görmek

Dünya penceresi

Gökte ararken yerde bulmak

Dünya dünya olalı

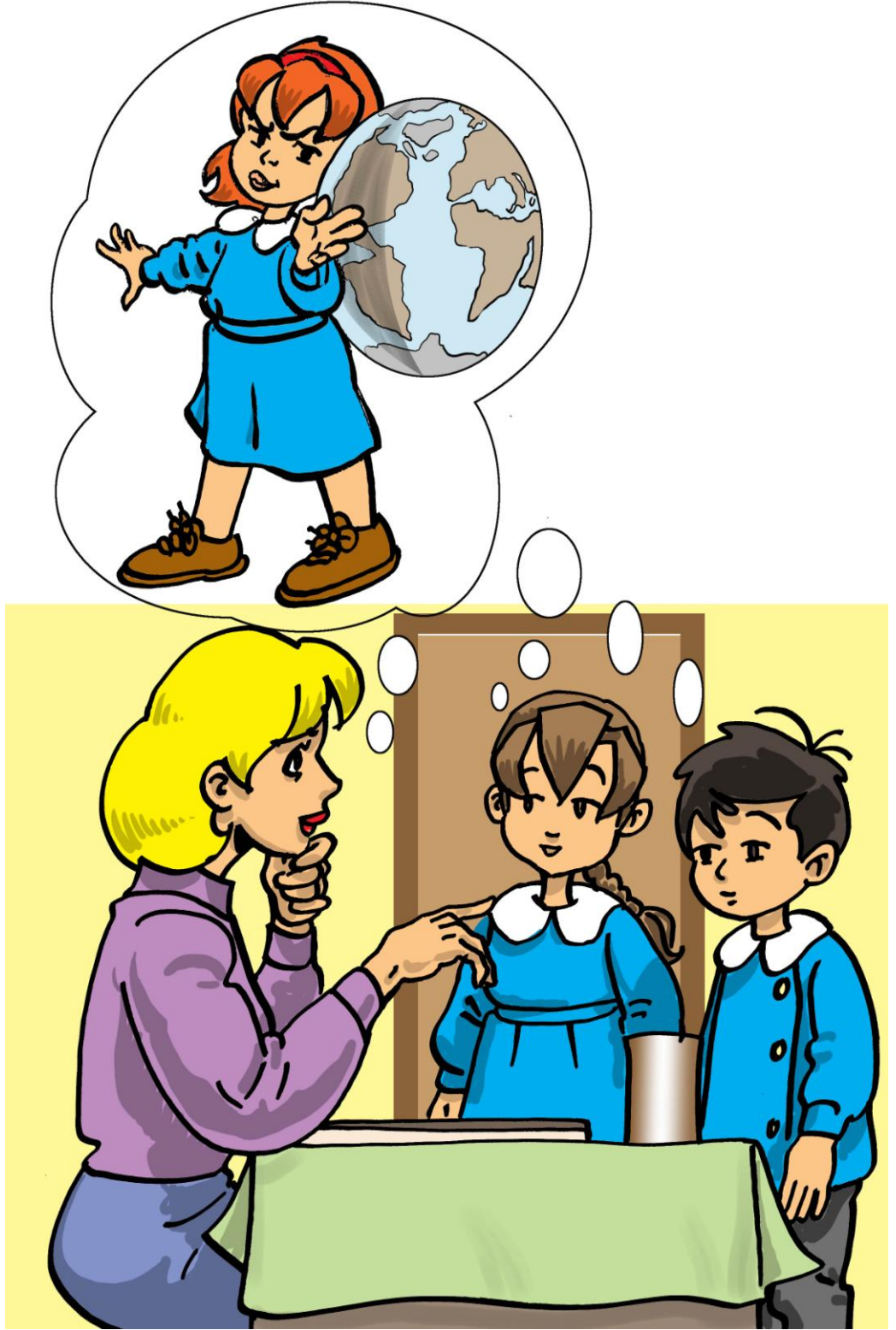
Dürbünün tersiyle bakmak

Bir bardak suda fırtına koparmak

Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak

Dünyayı hiçe saymak

Denizden çıkmış balığa dönmek

Ata binmeden ayaklarını sallamak

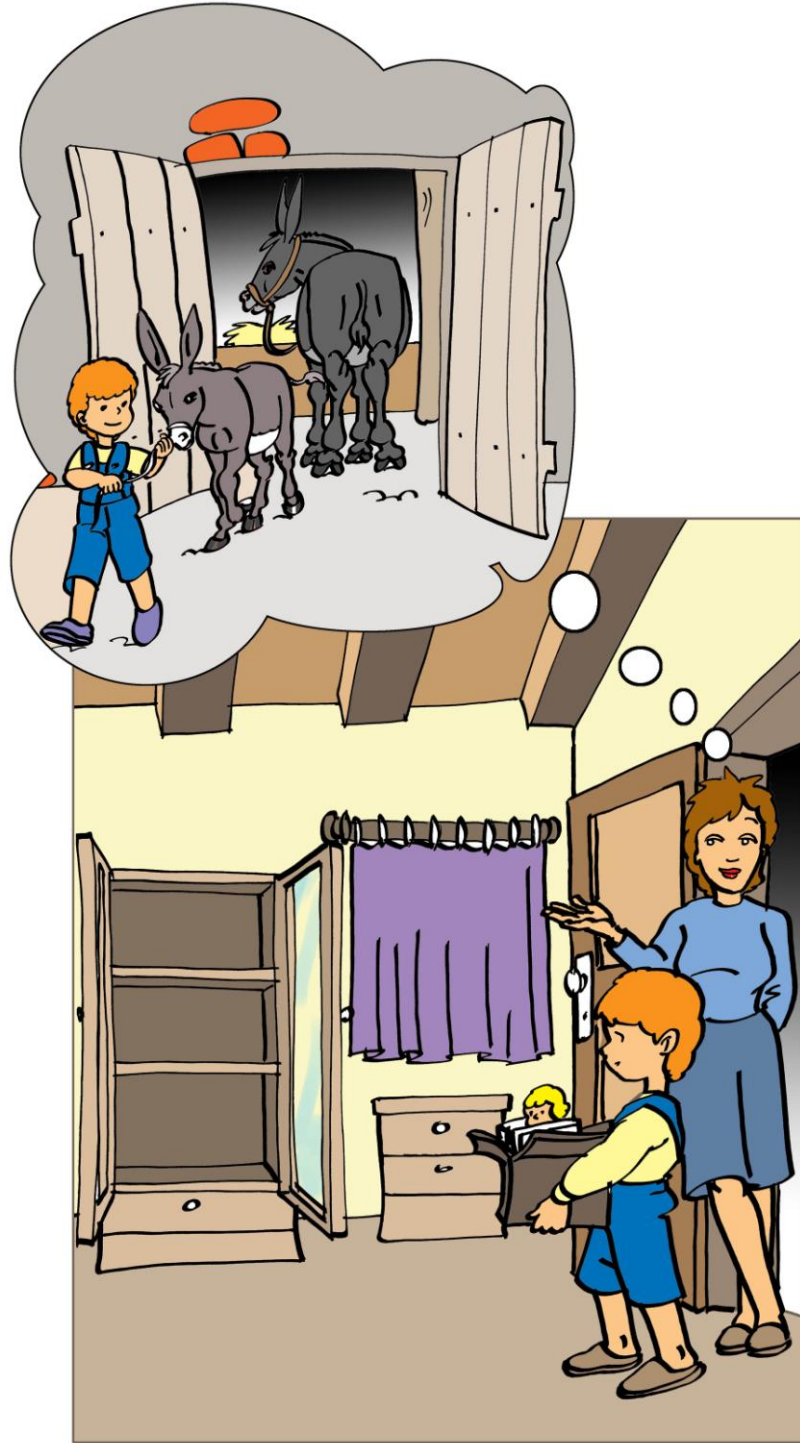
Balıklama dalmak

Örümcek bağlamak

Kuş kondurmak

Eşegin büyüğünü ahırda unutmak

Fareler cirit atmak

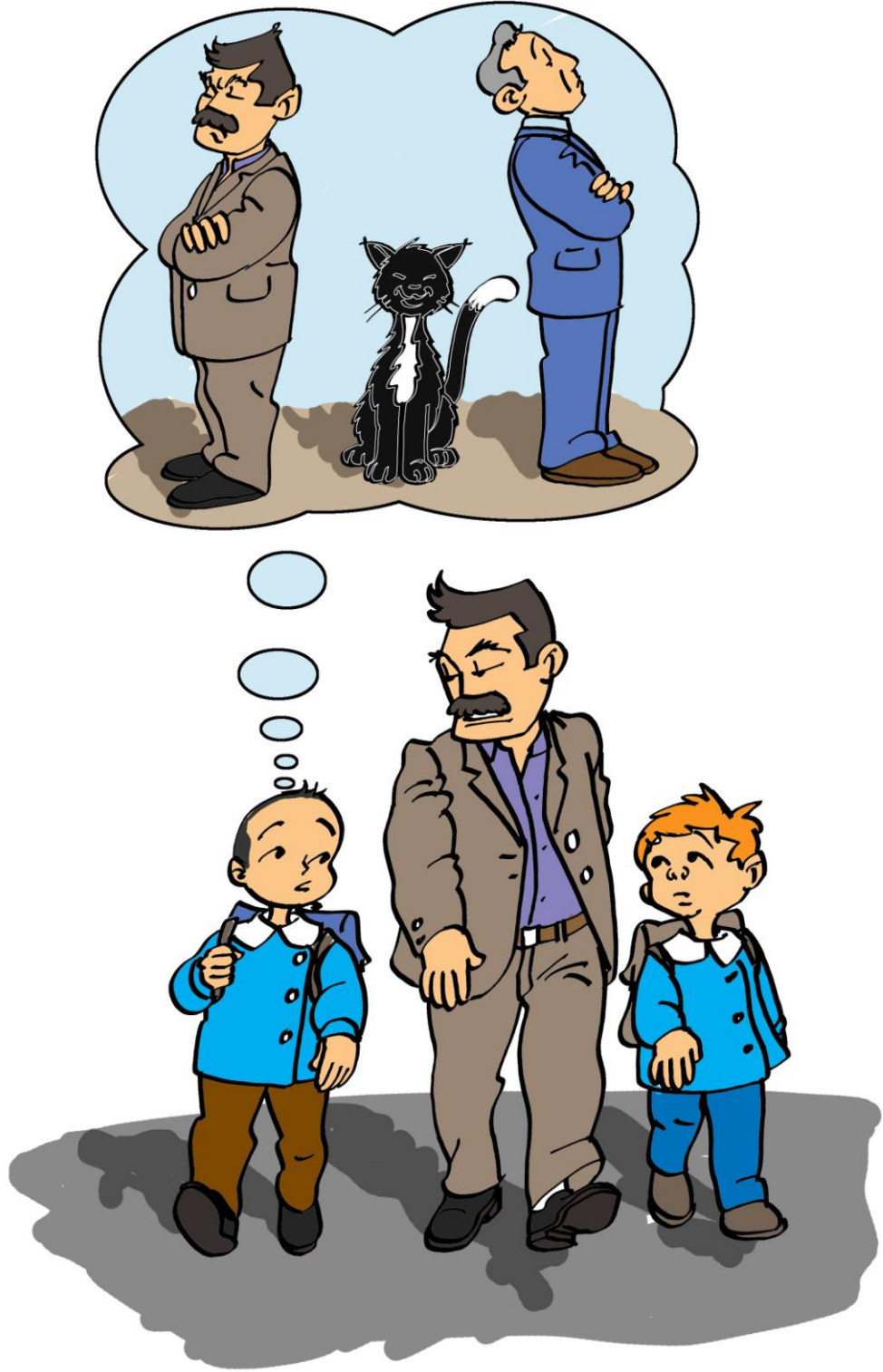
Sinek avlamak

Devede kulak

Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.

Aralarından kara kedi geçmek

Gözleri ufukta güneşi aramak

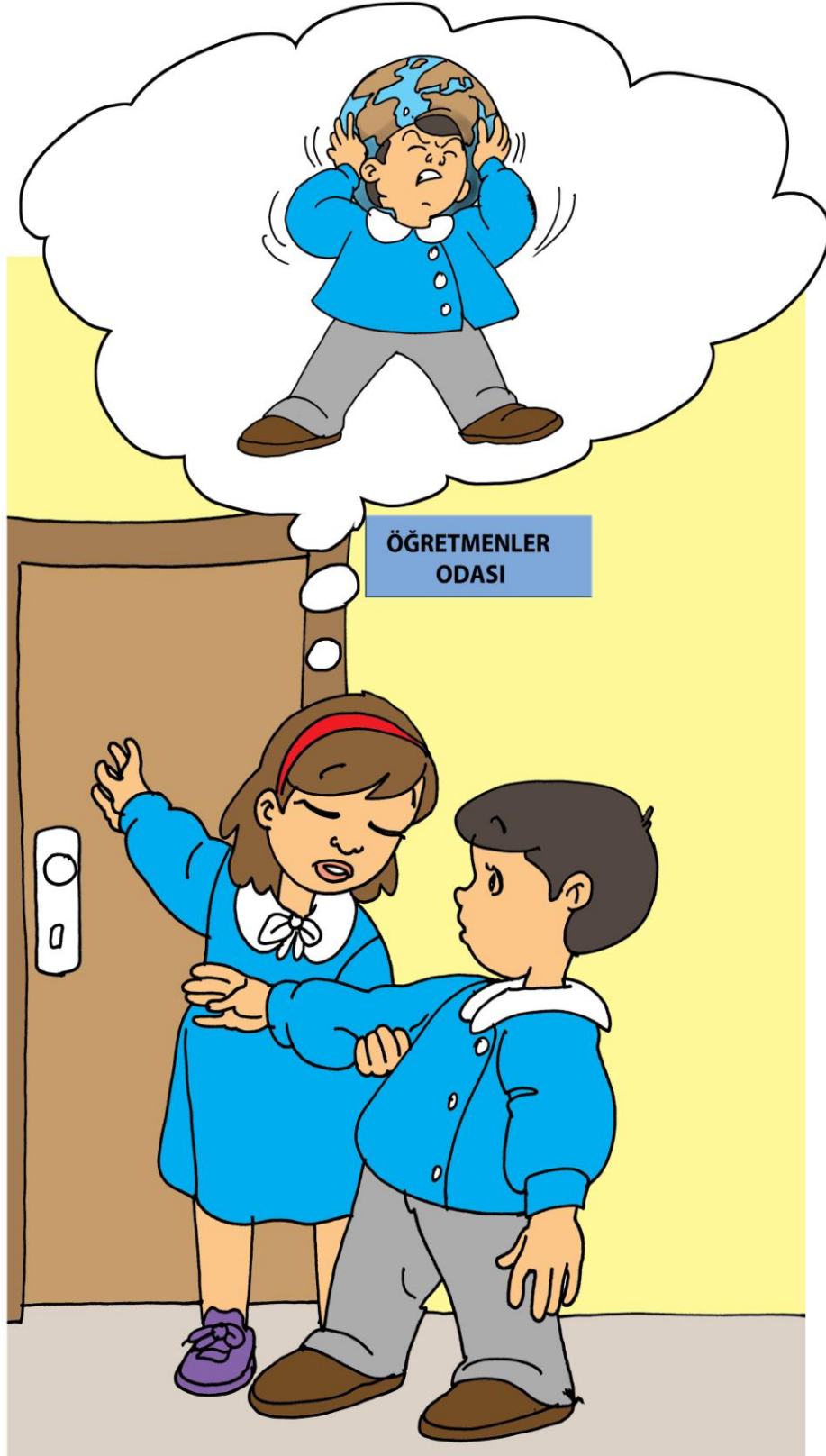
Günleri gece olmak

Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak

Irmakları düze sokmak

Dünyası başına dar gelmek

Kaplumbağaya binmek

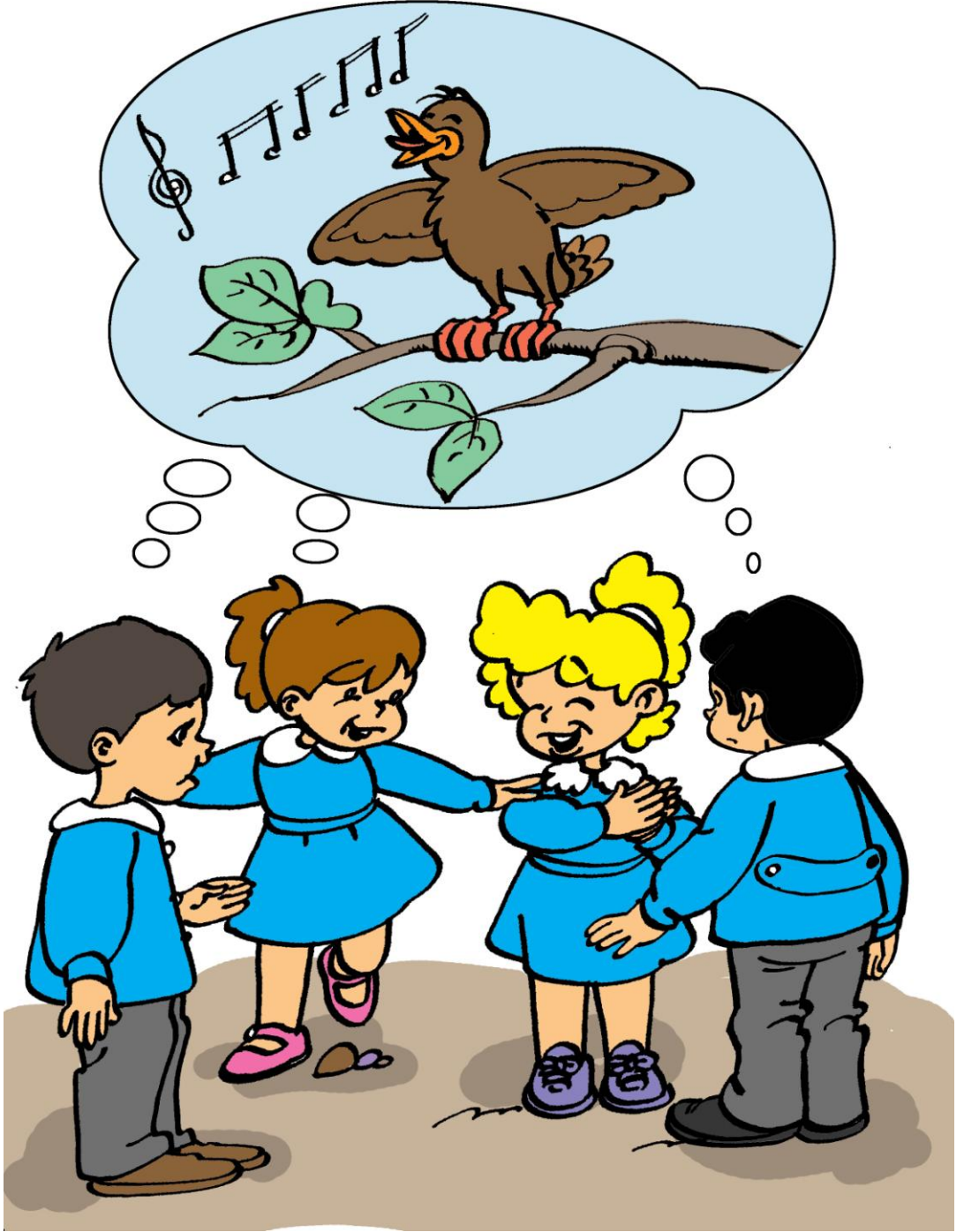
Leyleğin yuvadan attığı yavru

Dananın kuyruğu kopmak

Keçi gibi başını sallamak

Bülbül kesilmek

1. Dünyadan haberi olmamak
2. Dünyayı hiçe saymak
3. Dünyayı tozpembe görmek
4. Dünya dünya olalı
5. Dünya penceresi
6. Dünyanın kaç bucak olduğunu
7. Dünyası başına dar gelmek
8. Bir bardak suda fırtına koparmak
9. Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak
10. Gözleri ufukta güneşi aramak
11. Günleri gece olmak
12. Irmakları düze sokmak
13. Gökte ararken yerde bulmak
14. Dürbünün tersiyle bakmak
15. Denizden çıkmış balığa dönmek

Sevgili öğrenciler, aşağıda bazı cümleler verilmiştir. Bu cümlelerdeki boşluklara gelmesi gereken deyimın numarasını yazınız.

- Tembel Ali'nin sanki; bütün gün avare avare parklarda geziniyordu.

- Anne yeni doğan bebeğini kucağına aldı. böyle güzel bebek görmediğini düşündü.
- Kazada ölmekten kurtulan Ahmet artık
- Hasan hiç ders çalışmıyordu. Sınıfta kalınca anladı.
- Merve her zaman huzursuz ve kıskançtı. En olmadık yerde
- İşleri kötü giden babam her gün eve geç geliyordu. En küçük hatamızda; bu durum bizi çok kötü etkiliyordu.
- Mert babası tatildeyken bilgisayarını bozmuştu. Babası döndüğünde ona nasıl söyleyeceğini düşünüyordu. Bu yüzden; çok mutsuz ve üzgündü.

- Hazal yaptığı ödevi kaybetmişti. Öğretmenine mahcup olmak istemiyordu. Ödevini masanın üzerinde görünce düşündü. Çok mutlu oldu.
- Ayşe'nin gözyaşları yağmur gibi akmaya başladı; çünkü babaannesinin son bir kez baktığını anlamıştı.
- İşsizdi, çocuklarını ve eşini geçindiremiyordu. Son zamanlarda bu sıkıntılar yüzünden; çaresizlikten kurtulmayı umuyordu.
- Mehmet sınıf başkanı seçildi. Sınıflarında pek çok problem yaşanıyordu. Mehmet bunlara çözüm üretmek, istiyordu.
- Aysun çok başarılı ve güzel bir kızdır. O kimseleri beğenmez, kendisini de durmadan över. Arkadaşlarına her zaman; bu nedenle çoğu zaman başkaları tarafından eleştirilir.

- Ali derslerine hiç çalışmıyordu. Büyüklerinin sözünü de dinlemiyordu. Öğretmenini de çok üzüyordu. Ali, ileride çok pişman olacak!
- Her bayram huzurevindeki yaşlıların; bir gelen olsa diye hasretle yakınlarını bekliyorlardı.
- Osman İngiltere'deki sınıfına alışmaya başlamış, bak-sanıza birilerinin sorularına cevap vermeye çalışıyor. İlk günler böyle değildi, arkadaşlarının karşısında: sıkılıyor, şaşırıyor, ne yapacağını bilemiyordu.

**Aşağıdaki kutularda yer alan kelime gruplarını birer
cümlede kullanınız.**

Dünyadan haberi olmamak

CÜMLE:

.....
.....

Dünyayı hiçe saymak

CÜMLE:

.....
.....

Dünyayı tozpembe görmek

CÜMLE:

.....

.....

Dünya dünya olalı

CÜMLE:

.....

.....

Dünya penceresi

CÜMLE:

.....

.....

Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak

CÜMLE:

.....

.....

Dünyası başına dar gelmek

CÜMLE:

.....

.....

Bir bardak suda fırtına koparmak

CÜMLE:

.....

.....

Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak

CÜMLE:

.....

.....

Gözleri ufukta güneşi aramak

CÜMLE:

.....

.....

Günleri gece olmak

CÜMLE:

.....

.....

Irmakları düze sokmak

CÜMLE:

.....

.....

Gökte ararken yerde bulmak

CÜMLE:

.....

.....

Dürbünün tersiyle bakmak

CÜMLE:

.....

.....

Denizden çıkmış balığa dönmek

CÜMLE:

.....

.....

1. Dünyadan haberi olmamak
2. Dünyayı hiçe saymak
3. Dünyayı tozpembe görmek
4. Dünya dünya olalı
5. Dünya penceresi
6. Dünyanın kaç bucak olduğunu
7. Dünyası başına dar gelmek
8. Bir bardak suda fırtına koparmak
9. Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak
10. Gözleri ufukta güneşi aramak
11. Günleri gece olmak
12. Irmakları düze sokmak
13. Gökte ararken yerde bulmak
14. Dürbünün tersiyle bakmak
15. Denizden çıkmış balığa dönmek

Sevgili öğrenciler, aşağıda bazı cümleler verilmiştir. Bu cümlelerdeki boşluklara gelmesi gereken deyimın numarasını yazınız.

- Tembel Ali'nin sanki **dünyadan haberi yoktu**; bütün gün avare avare parklarda geziniyordu.

- Anne yeni doğan bebeğini kucağına aldı. **Dünya dünya olalı** böyle güzel bebek görmediğini düşündü.
- Kazada ölmekten kurtulan Ahmet artık **dünyayı toz-pembe görüyordu.**
- Hasan hiç ders çalışmıyordu. Sınıfta kalınca **dünyanın kaç bucak olduğunu** anladı.
- Merve her zaman huzursuz ve kıskançtı. En olmadık yerde **bir bardakta fırtına koparıyordu.**
- İşleri kötü giden babam her gün eve geç geliyordu. En küçük hatamızda **gök gibi gürleyip şimşek gibi çakıyordu**; bu durum bizi çok kötü etkiliyordu.
- Mert babası tatildeyken bilgisayarı bozmuştu. Babası döndüğünde ona nasıl söyleyeceğini düşünüyordu. Bu yüzden **günleri gece olmuştu**; çok mutsuz ve üzgündü.
- Hazal yaptığı ödevi kaybetmişti. Öğretmenine mahcup olmak istemiyordu. Ödevini masanın üzerinde görünce **gökte ararken yerde bulduğunu** düşündü. Çok mutlu oldu.

- Ayşe'nin gözyaşları yağmur gibi akmaya başladı; çünkü babaannesinin **dünya penceresinden** son bir kez baktığını anlamıştı.
- İşsizdi, çocuklarını ve eşini geçindiremiyordu. Son zamanlarda bu sıkıntılar yüzünden ...; çaresizlikten kurtulmayı umuyordu.
- Mehmet sınıf başkanı seçildi. Sınıflarında pek çok problem yaşanıyordu. Mehmet bunlara çözüm üretmek, **ırmakları düze sokmak** istiyordu.
- Aysun çok başarılı ve güzel bir kızdır. O kimseleri beğenmez, kendisini de durmadan över. Arkadaşlarına her zaman **dürbünün tersiyle bakar**; bu nedenle çoğu zaman başkaları tarafından eleştirilir.
- Ali derslerine hiç çalışmıyordu. Büyüklerinin sözünü de dinlemiyordu. Öğretmenini de çok üzüyordu. **Dünyayı hiçe sayan** Ali, ileride çok pişman olacak!
- Her bayram huzurevindeki yaşlıların **gözleri ufukta güneşi arıyordu**; bir gelen olsa diye hasretle yakınlarını bekliyorlardı.

1. Ata binmeden ayaklarını sallamak
2. Balıklama dalmak
3. Devede kulak
4. Eşegin büyüğünü ahırda unutmak
5. Fareler cirit atmak
6. Bülbül kesilmek
7. Dananın kuyruğunun kopması
8. Kaplumbağaya binmek
9. Aralarından kara kedi geçmek
10. Leyleğin yuvadan attığı yavru
11. Keçi gibi başını sallamak
12. Örümcek bağlamak
13. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.
14. Sinek avlamak
15. Kuş kondurmak

Sevgili öğrenciler, aşağıda bazı cümleler verilmiştir. Bu cümlelerdeki boşluklara gelmesi gereken deyimın numarasını yazınız.

- Ayşegöl, okulda sonra sinemaya gitmek için annesine ısrar ediyordu. Annesinin işi vardı. Ayşegöl..... duruyor, annesini bunaltıyordu.

- Ahmet'in babası yeni işine, sonunu düşünmemişti. Bu iş yüzünden elindeki bütün parasını kaybetmişti
- Mehmet amca bakkalını sabahtan açtı. Fakat öğlen olmuş bakkala kimse uğramamıştı. Bütün gün, hiç satış yapamamıştı.
- Annem misafirlerimiz için özenle yemek pişirdi. Ardından yemek masasını hazırladı. Masayı çok güzel süslemiş, adeta Bu sofra insanın iştahını açıyordu.
- Öğretmenimiz bize bir ödev vermişti. Bu ödevi hazırlamak için herkes bir grup kurmuştu. Bir tek Gül kendisine grup bulamamıştı. Gül, gibi yapayalnız kalmıştı.
- Eray ve Ali oyuna dalmış, havanın karardığını fark etmemişlerdi. Ortalıkta kimse kalmamış adeta çevrede

- Annem mutfakta dalgın dalgın yemek yapıyordu. Anlattıklarımı duymuyor, Dinler gibi davranıyordu.
- Efe ile Doruk hiç kavga etmeyen iki arkadaşı. Ancak bu sabah aralarından ki birbirilerine küsmüşlerdi.
- Kardeşim ve ben her sabah okula vaktinde gideriz. Ancak bu sabah uyuyakaldık. Ben acele ederken kardeşim gibi yavaş hareket ediyordu.
- Annemin en sevdiği kazağını boyamıştım. Bunu gören kardeşime anneme söylemesin diye tembih etmiştim. Ama annem sorunca sırrımı saklamak yerine Her şeyi bir anda söyleyiverdi.
- Bir hafta sonra yazlığımıza gideceğiz. Yüzmeyi çok özledim ve hemen denize girmeyi hayal ediyordum. Fakat annem: “Ev bütün kış kapalı kaldı. Her yeri ve ev çok kirlenmiştir. Önce temizlik yapmalıyız.” dedi.

- Serkan ile Hakan'ın çok iyi anlaştıklarını sanıyordum. Hakan başka takıma geçince hiç konuşmaz oldular. Meğer aynı takımda oynadıkları için yakınlaşmışlar. Ben de bu duruma, dedim.
- Koray hazırladığı ödevini çantasına koymayı unutmuştu. Çantasında ne arasa vardı. Defterleri, kitapları, boyaları kalemleri... Bir tek ödevi yoktu. Koray bu duruma çok üzülmüştü. Selin ona,, dedi.
- Ben hastayken annem hep yanımdaydı. Hiç başımdan ayrılmadı. Ben de iyileşince onu ziyarete giderken bir buket çiçek aldım. Annem, çok sevindi. Onun yaptıkları yanında benim aldığım çiçek
- Eren, uzun zamandır ders çalışmıyordu. Uyarıları önemsiyordu. Babası sabırla karne gününü bekledi. Eren karnesiyle eve geldi ve Babası ona çok kızdı ve tatilde ders çalışmasını söyledi.

**Aşağıdaki kutularda yer alan kelime gruplarını birer
cümlede kullanınız.**

Ata binmeden ayaklarını sallamak

CÜMLE:

.....

.....

Balıklama dalmak

CÜMLE:

.....

.....

Devede kulak

CÜMLE:

.....

.....

Eşegin büyüğünü ahırda unutmak

CÜMLE:

.....

.....

Bülbül kesilmek

CÜMLE:

.....

.....

Dananın kuyruğu kopmak

CÜMLE:

.....

.....

Kaplumbağaya binmek

CÜMLE:

.....

.....

Aralarından kara kedi geçmek

CÜMLE:

.....

.....

Leyleğin yuvadan attığı yavru

CÜMLE:

.....

.....

Keçi gibi başını sallamak

CÜMLE:

.....

.....

Örümcek bağlamak

CÜMLE:

.....

.....

Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.

CÜMLE:

.....
.....

Sinek avlamak

CÜMLE:

.....
.....

Kuş kondurmak

CÜMLE:

.....
.....

Fareler cirit atmak

CÜMLE:

.....

.....

1. Ata binmeden ayaklarını sallamak
2. Balıklama dalmak
3. Devede kulak
4. Eşğin büyüğünü ahırda unutmak
5. Fareler cirit atmak
6. Bülbül kesilmek
7. Dananın kuyruğunun kopması
8. Kaplumbağaya binmek
9. Aralarından kara kedi geçmek
10. Leyleğin yuvadan attığı yavru
11. Keçi gibi başını sallamak
12. Örümcek bağlamak
13. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.
14. Sinek avlamak
15. Kuş kondurmak

Sevgili  ğrenciler, aŗağıda bazı cümleler verilmiŗtir. Bu cümlelerdeki boŗluklara gelmesi gereken deyimnin numarasını yazınız.

- Ayŗeg l, okulda sonra sinemaya gitmek için annesine ısrar ediyordu. Annesinin iŗi vardı. Ayŗeg l, **ata**

binmeden ayaklarını sallayıp duruyor, annesini bunaltıyordu.

- Ahmet'in babası yeni işine **balıklama dalmış**, sonunu düşünmemişti. Bu iş yüzünden elindeki bütün parasını kaybetmişti.
- Mehmet amca bakkalını sabahtan açtı. Fakat öğlen olmuş bakkala kimse uğramamıştı. Bütün gün **sinek avlamış**, hiç satış yapamamıştı.
- Annem misafirlerimiz için özenle yemek pişirdi. Ardından yemek masasını hazırladı. Masayı çok güzel süslemiş, adeta **kuş kondurmuştu**. Bu sofranın iştahını açıyordu.
- Öğretmenimiz bize bir ödev vermişti. Bu ödevi hazırlamak için herkes bir grup kurmuştu. Bir tek Gül kendisine grup bulamamıştı. Gül, **leyleğin yuvadan attığı yavru** gibi yapayalnız kalmıştı.
- Eray ve Ali oyuna dalmış, havanın karardığını fark etmemişlerdi. Ortalıkta kimse kalmamış adeta çevrede **fareler cirit atıyordu**.

- Annem mutfakta dalgın dalgın yemek yapıyordu. Anlattıklarımı duymuyor, **keçi gibi başını sallıyordu**. Dinler gibi davranıyordu.
- Efe ile Doruk hiç kavga etmeyen iki arkadaşı. Ancak bu sabah aralarından **kara kedi geçmiş olmalı** ki birbirilerine küsmüşlerdi.
- Kardeşim ve ben her sabah okula vaktinde gideriz. Ancak bu sabah uyuyakaldık. Ben acele ederken kardeşim **kaplumbağaya binmiş** gibi yavaş hareket ediyordu.
- Annemin en sevdiği kazağını boyamıştım. Bunu gören kardeşime anneme söylemesin diye tembih etmiştim. Ama annem sorunca sırrımı saklamak yerine **bölböl kesildi**. Her şeyi bir anda söyleyiverdi.
- Bir hafta sonra yazlığımıza gideceğiz. Yüzmeyi çok özledim ve hemen denize girmeyi hayal ediyordum. Fakat annem: “Ev bütün kış kapalı kaldı. Her yeri **örümcek bağlamıştır** ve ev çok kirlenmiştir. Önce temizlik yapmalıyız.” Dedi.
- Serkan ile Hakan’ın çok iyi anlaştıklarını sanıyordum. Hakan başka takıma geçince hiç konuşmaz ol-

dular. Meğer aynı takımda oynadıkları için yakınlaşmışlar. Ben de bu duruma **öküz öldü ortaklık ayrıldı**, dedim.

- Koray hazırladığı ödevini çantasına koymayı unutmuştu. Çantasında ne arasa vardı. Defterleri, kitapları, boyaları kalemleri... Bir tek ödevi yoktu. Koray bu duruma çok üzülmüştü. Selin ona, **eşeğin büyüğünü ahırda unutmuşsun**, dedi.
- Ben hastayken annem hep yanımdaydı. Hiç başımdan ayrılmadı. Ben de iyileşince onu ziyarete giderken bir buket çiçek aldım. Annem, çok sevindi. Onun yaptıkları yanında benim aldığım çiçek **devede kulak**.
- Eren, uzun zamandır ders çalışmıyordu. Uyarıları önemsiyordu. Babası sabırla karne gününü bekledi. Eren karnesiyle eve geldi ve **dananın kuyruğu koptu**. Babası ona çok kızdı ve tatilde ders çalışmasını söyledi.

1. Dünya penceresi
2. Dünyayı tozpembe görmek
3. Dünya dünya olalı
4. Gökte ararken yerde bulmak
5. Dünyadan haberi olmamak

Yukarıda bazı deyimler verilmiştir. Aşağıdaki boşluklara uygun deyimlerin numarasını yazınız.

- Bilim adamları yeni bir buluşa imza attılar.
..... Böyle bir buluş yapılmadı. Bu buluş sayesinde ev hanımları çok rahat edecek.
- Bütün gün okulda kitabımı aramıştım. Ödevlerimi öğretmenime gösteremediğim için çok üzüldüm. Eve geldiğimde masanın üstünde duruyordu. Kitabımı
..... Ama iş işten geçmişti.
- Arzu, akşama kadar bilgisayar karşısında oyun oynadı. Ekranı o kadar çok bakmıştı ki hiçbir şeyi net göremiyordu. Sanki
.....kapanmış, etrafı kararmıştı.

- Ayşegöl, sıkıntılı anlarında bile hep iyimserdir ve kolay kolay öfkelenmez. gören Ayşegöl, çevresine her zaman şen gülücükler saçar.
- Emre, üç gündür okula gitmiyordu. Pazartesi günü iyileşince okula gitti. Okullarına yurt dışından misafir öğrenciler gelmişti. Emre'nin bundan haberi olmamıştı. Fatih ona: “Senin Sen yokken biz etkinlikler yaptık ve çok eğlendik.” dedi.

Aşağıdaki deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

1. Dünya penceresi

a. Üzücü durumlara
bile iyimser gözle
bakmak

2. Dünyayı tozpembe
görmek

b. Göz

3. Dünya dünya olalı

c. Dünya yaratıldığın-
dan beri

4. Gökte ararken yerde
bulmak

d. Dünyanın sıkıntıların-
dan haberdar olmamak

5. Dünyadan haberi
olmamak

e. Çok güçlükle bulabile-
ceği sandığı şeyi veya kim-
seyi birdenbire bulmak

1.....

2.....

3.....

4.....

5.....

1. Dürbünün tersiyle bakmak
2. Bir bardak suda fırtına koparmak
3. Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak
4. Dünyayı hiçe saymak
5. Denizden çıkmış balığa dönmek

Yukarıda bazı deyimler verilmiştir. Aşağıdaki boşluklara uygun deyimlerin numarasını yazınız.

- Kerem derslerine hiç çalışmıyordu. Başarısız olmayı, zayıf notlar almayı önemsemiyordu. Annesi, babası, öğretmeni sürekli onu uyarıyordu. Fakat o kimseyi dinlemiyordu,
- Kardeşimle oyun oynayamıyoruz. Çünkü kardeşim hemen öfkeleniyor, küçük olayları çok fazla büyütüyor, kısacası
- Koray, kimseyi beğenmezdi. Her zaman kendini üstün görürdü. Çevresindekileri küçümser, arkadaşlarına da

- Furkan çok para harcardı, parası olduğu için her istediğini alırdı. Bir gün parasız kaldı: Almak istediklerini alamadı, yapmak istediklerini yapamadı. Bunaldı, sıkıldı, üzüldü ama gerçekleri fark etti. O gün Furkan,
- Mine doğduğundan beri Ağrı'da yaşamıştı. Daha önce başka bir şehir görmemişti. Bir okul gezisi ile İstanbul'a gitti. İstanbul, Ağrı'dan çok farklıydı. Gördükleri karşısında hayrete düşmüştü, bu şehirde adeta Vapurlar, yüksek binalar, trafiğin akışı, kalabalık caddeler, masmavi onu oldukça şaşırtmıştı.

Aşağıdaki deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

1. Dürbünün tersiyle bakmak

a. Çok şaşırmak

2. Bir bardak suda fırtına koparmak

b. Hiçbir şeyi umursamamak

3. Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak

c. İnsanın başına neler gelebileceğini öğrenmesi

4. Dünyayı hiçe saymak

d. Küçük bir sorunu büyütme

5. Denizden çıkmış balığa dönmek

e. Kibirli olmak

1.

2.

3.

4.

5.

1. Gözleri ufukta güneşi aramak
2. Günleri gece olmak
3. Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak
4. Irmakları düze sokmak
5. Dünya başına dar gelmek

Yukarıda bazı deyimler verilmiştir. Aşağıdaki boşluklara uygun deyimlerin numarasını yazınız.

- Annemin en sevdiği vazoyu üç gün önce kırdım. Bunu ona nasıl söyleyeceğimi sürekli düşünüyorum. Üç gündür üzülüyorum, içim sıkılıyor. Adeta..... . Çünkü mutsuzum, kendimi karanlıklar içinde kalmışım gibi hissediyorum.
- Bu ay çok harcama yaptık. Borçlarımızı azaltmanın bir yolunu bulmalıyız. Zorlukları yenmeliyiz. rahata kavuşmalıyız.
- Kardeşim çok başarısız bir öğrenci. Başarılı olması için birçok yol denedik ama çaresiz kaldık. Hepimiz bu duruma çok üzülüyoruz. En çok da annem...

Sık sık pencereden dışarıya bakıyor, dalıp gidiyor.Sanki Eminim, başka neler yapabileceğimizi düşünüyor.

- Bugün Çünkü proje ödevimi yapmamıştım. Öğretmenim de ödevlerimizi mutlaka gününde toplar. Ödevini zamanında yapmayanlara da çok kızar. Ben “Şimdi toplayacak, şimdi rezil olacağım..” diye kahrolurken sağlık görevlileri geldi, grip konusunda bizleri bilgilendirdi. Öğretmenimiz de ödevlerimizi toplamayı erteledi.
- Kardeşim, yeni oyuncağımı kırmış. Duyunca , ona yüksek sesle uzun süre bağırıp çağırdım. Çünkü çok ama çok öfkelenmişim.

Aşağıdaki deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

1. Gözleri ufukta güneşi aramak

a. Üzüntüden gecesi gündüzü belli olmamak

2. Günleri gece olmak

b. Çok sinirlenmek

3. Dünya başına dar gelmek

c. İşleri yoluna koymak

4. Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak

d. Büyük bir sıkıntısı olmak

5. Irmakları düze sokmak

e. Derdine çare aramak

1.

2.

3.

4.

5.

1. Ata binmeden ayaklarını sallamak
2. Balıklama dalmak
3. Örümcek bağlamak
4. Kuş kondurmak
5. Eşegin büyüğünü ahırda unutmak

Yukarıda bazı deyimler verilmiştir. Aşağıdaki boşluklara uygun deyimlerin numarasını yazınız.

- Giray, öğretmenin sorularını dinlemez, hemen cevap vermeye çalışırdı. Öğretmen onun bu hatasını anlaması için küçük bir oyun hazırlamıştı. Bir öğrenciye ihtiyacı olduğunu söyledi. Giray düşünmeden hemen atladı, bu işe Öğretmen ona çok zor bir görev vermişti. Giray hatasını anlayınca bir daha her işe düşünmeden girişmeyeceğini söyledi.
- Türkçe dersimiz için hazırladığımız ödeve çok özenmiştik. Herkesin beğenmesi için bütün ayrıntıları düşünmüş, adeta Hiçbir eksiği olmayan ödevi herkes çok beğenmişti.

- Kütüphaneyi temizleme görevini üstlenmiştik. Uzun zamandır temizlenmeyen kütüphane, her taraf çok tozlanmıştı. Kütüphaneyi havalandırmakla temizliğe başladık. Fakat işimiz çok zordu.
- İrem, o gün okula gelecek tiyatro ekibini izlemek istiyordu. Acele ediyor, Koşarak okula gitti; fakat okulda kimse yoktu. İrem çok acele etmiş, erkenden okula gitmişti.
- Akif ve ailesi tatile gitmişti. Annesi birkaç bavul hazırlamıştı. Her şeyi yanına aldığını sanıyordu. Otele gidip bavulları açtığında mayolarını bulamamıştı. Her şeyi yanına almıştı; fakatÇünkü en gerekli şeyi unutmuştu.

Aşağıdaki deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

1. Ata binmeden
ayaklarını sallamak

a. Bir işe, duruma sonunu
düşünmeden girişmek.

2. Balıklama dalmak

b. Asıl olanı, önemli olanı
unutmak, ihmal etmek.

3. Örümcek bağlamak

c. Bir şeyi özen göstererek is-
tenildiği biçimde dikkatle
yapmak, süslemek, cazip gös-
termek, beğendirmeye çalış-
mak.

4. Kuş kondurmak

d. Çok pis ve kirli olmak,
uzun zamandan beri temiz-
lenmemiş.

5. Eşegin büyüğünü
ahırda unutmak

e. Bir iş yapmak için uygun
zamanı beklememek, acele
etmek zamansız hareket et-
mek.

1.

2.

3.

4.

5.

1. Fareler cirit atmak
2. Sinek avlamak
3. Devede kulak
4. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.
5. Aralarından kara kedi geçmek

Yukarıda bazı deyimler verilmiştir. Aşağıdaki boşluklara uygun deyimlerin numarasını yazınız.

- Tolga, o gün okuldan eve giderken kestirme yola saptı. Her zaman gittiği yoldan gitmeyi tercih etmedi. Çünkü bu yoldan eve daha kısa sürede gideceğini düşünmüştü. Fakat yol çok ıssızdı, adeta Kimsecikler yoktu ve Tolga korkmaya başlamıştı.
- Demet ve Derya çok iyi iki arkadaştı. Okula birlikte gider, oyunlar oynarlardı. Bu aralar hiç yan yana gelmiyorlardı. Çünkü tartışmışlardı. Çok iyi anlaşılan arkadaşların, birbirilerine küsmüşlerdi.
- Ahmet amca hastalanmıştı. Babam onunla sürekli ilgileniyor, onu hastaneye götürüyordu. Babam: “Ahmet benim en iyi dostum. Onun bana çok iyiliği

dokundu. Benim yaptıklarım, onun yaptıklarının yanında , önemsiz kalır.” dedi.

- Mahalle bakkalımız Enver amcayı herkes çok se-verdi. Ama o bakkalı kapatmayı düşünüyordu. Çünkü karşısına büyük bir market açılmıştı. Artık işleri iyi gitmiyor, bütün gün adeta Para kaza-namadığı için bakkalı kapatacaktı. Mahallece bu du-ruma üzülmüştük.
- Kübra benim en iyi arkadaşım. Öğretmen grup ödevi vermişti. Kübra ve Ali aynı gruptaydı. Bir anda çok iyi arkadaş oldular. Kübra sanki beni unutmuştu. Çok üzülmüştüm. Ödevler bitti. Notlar alındı. Ali ve Kübra artık birbirleriyle daha az konuşmaya başladılar. Ödev bitince arkadaşlıkları da bitmişti.

Aşağıdaki deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

1. Fareler cirit atmak

a. İki taraf arasında yakınlığı oluşturan neden ortadan kalkınca bozuşmak, ilişkiyi bitirmek.

2. Sinek avlamak

b. Hiçbir şey kazanmamak, işi olmadan oturmak.

3. Devede kulak

c. Kimse bulunmamak, ıssız olmak.

4.Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.

e. Samimi olan iki kişinin aralarının açılması, nedensiz birbirinden soğumak, uzaklaşmak.

5. Aralarından kara kedi geçmek

d. Bütüne oranla küçük bir parça, az, önemsiz, küçük, yetersiz.

1. 2. 3. 4. 5.

1. Kaplumbağaya binmek
2. Leyleğin yuvadan attığı yavru
3. Dananın kuyruğu kopmak
4. Keçi gibi başını sallamak
5. Bülbul kesilmek

Yukarıda bazı deyimler verilmiştir. Aşağıdaki boşluklara uygun deyimlerin numarasını yazınız.

- Mert dişini çektirmişti. Bütün gün rahat konuşamamıştı. Dişi iyileşince adeta hiç durmadan konuştu.
- Ali, ona anlattıklarımı dinliyormuş gibi davranıyordu her söylediğimi onaylıyordu.
- Arda, o gün okula gitmek istemiyordu. Çünkü ödevini yapmamıştı. O kadar yavaş hareket ediyordu ki onu gören sanırdı.

- B   ra, o g  n evde yalnızdı. Annesi ona odasını toplamasını, ödevlerini yapmasını söylemişti. Fakat B   ra annesi eve gelene kadar televizyon izledi. Annesi eve geldiğinde beklenen son gerçekleşmiş, evde Annesi B   ra'ya çok kızmı tı.
- Burcu, sınıf arkadaşlarına kötü davranıyordu. Sınıfta herkes onun bu tavırlarından rahatsız olmuştu. Bu yüzden kimse onunla oyun oynamak istemiyordu. Burcu sınıfta, gibi yapıyalnız kalmıştı.

Aşağıdaki deyimleri anlamları ile eşleştiriniz.

1. Kaplumbağaya
binmek

a. İçin için süren anlaşmazlı-
ğın patlak vermesi sonucunda
büyük bir olayın ortaya çık-
ması. Beklenen ve çoğu za-
man korkulan sonun gerçek-

2. Leyleğin yuvadan
attığı yavru

b. Çevresinden fazla ilgi
görmeyen, kendisiyle ilgile-
nilmeyen.

3. Dananın kuyruğu
kopmak

c. Bir baskı altında çok ko-
nuşmak. Çok ve çabuk ko-
nuşmak. Kolay ve çabuk an-
latmak.

4. Keçi gibi başını sal-
lamak

d. Çok ağır davranmak.

5. Bülbül kesilmek

e. Anlamadığı hâlde her şeyi
kabul etmek, anlıyormuş gi-
bi görünmek.

1. 2. 3. 4.

5.

Cümlelerdeki boşluklara uygun olan deyimın başındaki harfi yazınız.

1. Annem, anneannemin hastalığına çok üzölüyordu.

Gece gündüz uyumuyordu, adeta

Uykusuzluktan ve üzüntüden gözleri şişmişti ve yorgun görünüyordu.

- a. Günleri gece olmak
- b. Dünya penceresi
- c. Dünyayı tozpembe görmek

2. Sıra arkadaşım Ceren, herkesi küçümserdi. Kimseyle arkadaşlık etmek istemezdi. Herkese kibirle yaklaşır, herkese Bu tavrı yüzünden hep yalnız kalıyordu.

- a. Dünyayı hiçe saymak
- b. Dürbünün tersiyle bakmak
- c. Irmakları düze sokmak

3. Caner, Furkan’a küçük bir şaka yapmıştı. Fakat Furkan bu şakaya alınmış, Küçük bir sorununu büyütmüş, bu yüzden arkadaşına küsmüştü.

- a. Bir bardak suda fırtına koparmak
- b. Dünya dünya olalı
- c. Gözleri ufukta güneşi aramak

4. İlknur teneffüste bahçede yapayalnız oturuyordu. Dalgın ve düşünceliydi. Bir derdi olduğu belliydi. Uzaklara bakıp derdine çare arıyordu. Adeta Sanki derdinin çaresi çok uzaklardaydı.

- a. Dünyayı hiçe saymak
- b. Dünyadan haberi olmamak
- c. Gözleri ufukta güneşi aramak

5. Evde oyun oynarken dedemin gözlüğünü yanlışlıkla düşürdüm. Dedemin gözlüğü kırıldı. Bunu dedeme söylediğimde çok kızacak,

- a. Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak
- b. Dünyadan haberi olmamak
- c. Dünyası başına dar gelmek

6. Kardeşim kendine çok güveniyordu. Bu yarışmaya hiç çalışmadan katılmıştı. Başarılı olacağından emindi. Fakat sonuç beklediği gibi olmadı. Sonucu öğrendiğinde çok şaşırmış, adeta

- a. Dürbünün tersiyle bakmak
- b. Gözleri ufukta güneşi aramak
- c. Denizden çıkmış balığa dönmek

7. Kemal'in parası alacağı kitaplara yetmemişti. Kitapçıdan çıkarken parayı nasıl bulacağını düşünüyordu. Kitapları hemen almalıydı, çünkü ödevi vardı. Babasına telefon etmeyi düşünüyordu ki köşe başında karşılaştılar. Sanki babasını

- a. Dünyadan haberi olmamak

b. Gökte ararken yerde bulmak

c. Dünya dünya olalı

8. Sınıfta herkes bir önceki ders okudukları öyküyü resimle anlatmaya çalışıyordu. Mustafa elinde boya kalemleri mutlu çocuklar çiziyordu. Mustafa,, iyimser bir çocuktü.

a. Dünyayı tozpembe görmek

b. Dünya penceresi

c. Dünya dünya olalı

9. Ömer bu sene derslerine çalışmamıştı. Oyuna daldığında, Bütün sıkıntılarını, sorumluluklarını unutturdu.

a. Dünyadan haberi olmamak

b. Dünya penceresi

c. Dünya dünya olalı

10. Aydan, bir haftadır hastaydı. Bu yüzden hiçbir işini yapamamıştı. Bu hafta çok çalışması gerekiyordu. yani işleri yoluna koymalıydı.

- a. Irmakları düze sokmak
- b. Gözleri ufukta güneşi aramak
- c. Dünya penceresi

11. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “göz” anlamında kullanılır?

- a. Dünya penceresi
- b. Dünyayı tozpembe görmek
- c. Gözleri ufukta güneşi aramak

12. “Dünya yaratıldığından beri” anlamında kullanılan deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak
- b. Dünya dünya olalı

c. Dünyası başına dar gelmek

13. “İnsanın başına neler gelebileceğini öğrenmesi” anlamında kullanılan deyim hangisidir?

a. Dünyayı hiçe saymak

b. Irmakları düze sokmak

c. Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak

14. “Çok büyük sıkıntısı olmak” anlamında kullanılan deyim hangisidir?

a. Dünyası başına dar gelmek

b. Denizden çıkmış balığa dönmek

c. Dünya dünya olalı

15. “Hiçbir şeyi veya kimseyi umursamamak” anlamında kullanılan deyim hangisidir?

- a. Günleri gece olmak
- b. Dünyadan haberi olmamak
- c. Dünyayı hiçe saymak

**Aşağıda anlamı verilen deyimi bulmacaya
yerleştiriniz.**

D								N			E					L				K				
---	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--

Kibirli olmak

		R				R					U				I				A		O					K
--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	---	--	---	--	--	--	--	---

Küçük bir sorunu büyütme

	Ü					I				Ç			S												
--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--	--

Hiçbir şeyi umursamamak

		N			N				K				U					L	D							N				K
--	--	---	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	---	---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	---

İnsanın başına neler gelebileceğini öğrenmesi

D							N			Ç							A			Ğ			D							
---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

Çok şaşırmak

			Y				E									i
--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	---

Göz

		N			Y				Z				B			Ö			
--	--	---	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	---	--	--	--

Üzücü durumlara bile iyimser gözle bakmak

	Ü									A			L				
--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--

Dünya yaratıldığından beri

			T			A				K						R								L				
--	--	--	---	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

Çok güçlkle bulabileceği sandığı şeyi veya kimseyi kolaylıkla bulmak

	Ü				D					A				İ			O		M				
--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	---	--	---	--	--	--	--

Dünya sıkıntılarından haberdar olmamak

*Cümlelerdeki boşluklara uygun olan deyim'in başında-
ki harfi yazınız.*

1. Havalar ısınmıştı. Bisikletimi sürmek istiyordum. Babam, bisikletimin kömürlükte olduğunu söyledi. “Sakın kendi kendine kömürlüğe girme. Kömürlük çok pistir, her tarafı Pazar günü kömürlüğü temizleyelim, bisikletini de o zaman çıkaralım.” dedi. Pazar gününü beklemeliydim.

- a. Ata binmeden ayaklarını sallamak
- b. Keçi gibi başını sallamak
- c. Örümcek bağlamak

2. Kütüphanede ders çalışmaya karar vermiştim. Ancak yer bulamam diye korkuyordum. Kütüphaneye gittiğimde görevliden ve benden başka kimse olmadığını gördüm. Kütüphanede adeta, İstedğim bir masaya oturdum ve çalışmaya başladım.

- a. Balıklama dalmak

b. Fareler cirit atmak

c. Devede kulak

3. Babam akşam eve dondurma getirmişti. Ben yemek için acele ediyordum. Annem yemekten sonra yiyebileceğimi söyledi. Fakat ben beklemedim, gizlice yedim. O gece çok hastalandım. Yine..... , uygun zamanı beklememiştim. Eğer yemekten sonra yeseydim, hastalanmayacaktım.

a. Leyleğin yuvadan attığı yavru

b. Ata binmeden ayaklarını sallamak

c. Devede kulak

4. Burak, arkadaşlarıyla top oynuyordu. Topları bahçeye kaçmıştı. Burak, , düşünmeden topu ben alırım demişti. Bahçe duvarından atlarken düştü ve ayağı burkuldu.

a. Balıklama dalmak

- b. Keçi gibi başını sallamak
- c. Devede kulak

5. Babam işten gelince onunla bakkala gittik. Bana en sevdiğim çikolatadan alacaktı. Ahmet amca keyifsiz görünüyordu. Babam: “Neyiniz var, Ahmet Bey?” diye sordu. Ahmet amca: “Krizden çok etkilendik. Bu aralar hiç satış yapamıyoruz, adeta Bütün gün dükkânda boş oturuyoruz.” Dedi.

- a. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.
- b. Sinek avlamak
- c. Kuş kondurmak

6. Ali ile Ayşegül çok iyi anlaşırldı. Okula birlikte gelir, evlerine birlikte dönerlerdi. Ama bu aralar ikisi de yalnız gelip gidiyorlar. Anlaşılan bu iyi iki arkadaşın , birbirilerine küsmüşler.

- a. Kaplumbağaya binmek

- b. Devede kulak
- c. Aralarından kara kedi geçmek

7. Sınıfa yeni gelen arkadaşımız Burak kimseyle konuşmuyordu. Yalnız başına oturuyordu. Onu te-neffüste oyuna davet ettik. Bize katıldı ve eğlenme-ye başladı. Hiç konuşmayan Burak, aramızda ade-ta , durmadan konuşuyordu. Hepimiz onun bu konuşkan hâlini daha çok sevmiştik.

- a. Örümcek bağlamak
- b. Bülbül kesilmek
- c. Dananın kuyruğu kopmak

8. Dün bütün gece ateşlendim. Annem, beni doktora götürmek istiyordu. Ben iğne vurulmaktan çok korkuyordum. Sabah annem hazırlanmamı söyle-di. Ben gibi yavaş yavaş hazırlanıyordum. Sanki bu tavrımla doktora gitmekten kurtulacaktım.

- a. Kaplumbağaya binmek
- b. Aralarından kara kedi geçmek
- c. Dananın kuyruğu kopmak

9. Bora kitap okumayı çok seviyordu. Kitapları çok hızlı okuyordu. Ben onun kadar çok okuyamıyordum. O, günde bir kitap bitiriyordu. Ben ancak haftada bir kitap okuyabiliyordum. Onun okuduğu kitapların yanında benim okuduklarım Bu nedenle onun okuduğu kitap sayısı benimkine göre oldukça fazla.

- a. Devede kulak
- b. Keçi gibi başını sallamak
- c. Dananın kuyruğu kopmak

10. Çok güzel bir resim yapmıştım. Anneme, babama, ağabeyime gösterdim. Hiçbiri resmimle ilgilenmemişti. Kendimi gibi yalnız hissetmiştim.

- a. Leyleğin yuvadan attığı yavru
- b. Örümcek bağlamak
- c. Kuş kondurmak

11. Aşağıdaki deyimlerden hangisi “Bir şeyi özen göstererek istenildiği biçimde dikkatle yapmak, süslemek, cazip göstermek, beğendirmeye çalışmak” anlamında kullanılır?

- a. Örümcek bağlamak
- b. Kuş kondurmak
- c. Sinek avlamak

12. “İki taraf arasında yakınlığı oluşturan neden ortadan kalkınca bozuşmak, ilişkiyi bitirmek” anlamında kullanılan deyim aşağıdakilerden hangisidir?

- a. Öküz öldü, ortaklık ayrıldı.
- b. Keçi gibi başını sallamak

c. Bülbül kesilmek

13. “Asıl olanı, önemli olanı unutmak, ihmal etmek” anlamında kullanılan deyim hangisidir?

a. Balıklama dalmak

b. Bülbül kesilmek

c. E eğin b y   n  ahırda unutmak

14. “  in   in süren anla mazlı ın patlak vermesi sonucunda büyük bir olayın ortaya çıkması. Beklenen ve çoğu zaman korkulan sonun gerçekleşmesi” anlamında kullanılan deyim hangisidir?

a. Dananın kuyruğu kopmak

b. Örümcek ba lamak

c. Sinek avlamak

15. “Anlamadığı hâlde her şeyi kabul etmek, anlıyormuş gibi görünmek” anlamında kullanılan deyim hangisidir?

- a. Devede kulak
- b. Keçi gibi başını sallamak
- c. Aralarından kara kedi geçmek

**Aşağıda anlamı verilen deyiimi bulmacaya
yerleştiriniz.**

T			İ			E			Y									L				K
---	--	--	---	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	---

Bir iş yapmak için uygun zamanı beklemek, acele etmek zamansız hareket etmek

B								A		D				
---	--	--	--	--	--	--	--	---	--	---	--	--	--	--

Bir işe, duruma sonunu düşünmeden girişmek

		V							U			
--	--	---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

Bütüne oranla küçük bir parça, az, önemsiz, küçük, yetersiz.

Ş							Y							H					U				
---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	--

Asıl olanı, önemli olanı unutmak, ihmal etmek

		R				R		C						T			
--	--	---	--	--	--	---	--	---	--	--	--	--	--	---	--	--	--

Kimse bulunmamak, ıssız olmak

	Ü							K							
--	---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

Bir baskı altında çok konuşmak. Çok ve çabuk konuşmak. Kolay ve çabuk anlatmak.

				N					U							O				
--	--	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

İçin için süren anlaşmazlığın patlak vermesi sonucunda büyük bir olayın ortaya çıkması. Beklenen ve çoğu zaman korkulan sonun gerçekleşmesi.

K				U						A			N				
---	--	--	--	---	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--

Çok ağır davranmak

A							D					R				İ			Ç		
---	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	---	--	--

Samimi olan iki kişinin aralarının açılması, nedensiz birbirinden soğumak, uzaklaşmak.

L				Ğ				U					A						V		
---	--	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	---	--	--

Çevresinden fazla ilgi görmeyen, kendisiyle ilgilenilmeyen

			İ		G						I								
--	--	--	---	--	---	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--	--

Anlamadığı hâlde her şeyi kabul etmek, anlıyormuş gibi görünmek

Ö						K			Ğ					
---	--	--	--	--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--

Çok pis ve kirli olmak, uzun zamandan beri temizlenmemiş

	Ü			Ö				T					A						
--	---	--	--	---	--	--	--	---	--	--	--	--	---	--	--	--	--	--	--

İki taraf arasında yakınlığı oluşturan neden ortadan kalkınca bozuşmak, ilişkiyi bitirmek

		E			A							
--	--	---	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

Hiçbir şey kazanmamak, işi olmadan oturmak

	Ş			O							
--	---	--	--	---	--	--	--	--	--	--	--

Bir şeyi özen göstererek istenildiği biçimde dikkatle yapmak, süslemek, cazip göstermek, beğendirmeye çalışmak

BURCU

Burcu, başarılı bir öğrenciydi; fakat arkadaşlarıyla hiç geçinemezdi. Bencilliği yüzünden sınıfta arkadaşları ile hep kavga ederdi. Kimseyi dinlemezdi ve her olayda haklı olduğunu düşünürdü. Arkadaşlarına **dürbünün tersiyle bakardı**. Onları önemsemezdi. Bir süre sonra arkadaşları onun yaptıklarından rahatsız olmaya başladılar.

Arkadaşları, Burcu'yu çok seviyordu; fakat onun davranışlarından rahatsız oluyorlardı. Bu duruma kendi aralarında bir çözüm bulmaları gerekiyordu. Burcu'nun yaptıklarının yanlış olduğunu ona göstermeliydiler. Öğretmenlerinden yardım istemeye karar verdiler. İlk iş olarak öğretmenlerine Burcu'nun yaptıklarını anlatmaya koyuldular. Sıra arkadaşı Ayşegül:

- Öğretmenim, Burcu her zaman **bir bardak suda fırtına koparıyor**. Sırada yanlışıyla kalemini düşürünce bile bana kızıyor, avaz avaz bağırıyor, dedi.

Ayşegül'den sonra Emel, Ali, Serap, Oğuzhan ve Hasan da rahatsızlık duydukları tavırlarını anlattılar: küçümseme, kendini değerli başkalarını değersiz görme, aşağılama, yapılanları beğenmeme, eşit davranmama vb. Burcu yaptıklarıyla arkadaşlarını üzüyordu.

Öğretmen, Burcu'nun davranışlarının arkadaşlarını rahatsız ettiğini anladı ve “ Burcu'ya hatalarını gösterelim ama onu üzmeylem.” dedi.

Batuhan:

- Öğretmenim ama o hep bizi üzüyor, ona **dünyanın kaç bucak olduğunu** göstermek gerek, dedi.

Öğretmen:

- Burcu'nun davranışlarının yanlış olduğunu düşünüyorsun, değil mi Batuhan? dedi.

Batuhan hemen cevap verdi:

- Evet öğretmenim.

Öğretmen:

- Sen de böyle davranarak yanlış yapmış olmaz mısın, dedi.

Batuhan öğretmenin ne söylemek istediğini anlamıştı. O da arkadaşı gibi davranmıştı. Kendi aralarında Burcu'yu kırmayan bir çözüm aramaya koyuldular.

Öğretmenleri onlara bir tavsiyede bulundu.

- **Dünyayı hiçe sayan** Burcu'yu bir de biz görmezden gelemim, o da hatasını anlasın, dedi.

Sınıfça karar almışlardı. Burcu'nun söylediklerini ve yaptıklarını görmezden gelecekler, o yokmuş gibi davranacaklardı.

Ertesi sabah, Burcu ikinci ders başladıktan sonra okula gelebilmişti. Sınıfın kapısını çaldı ve içeri girmek için öğretmeninden izin istedi.

Burcu, çantasını sıraya koyarken Ayşegül'e selam vermedi. Ayşegül de Burcu'ya bakmadı. Burcu şaşırdı. Oysa Ayşegül her sabah ona gülümseyerek “Günaydın!” derdi.

Öğretmen ders anlatırken zaman hızla geçti. Zil çalınca Burcu arkadaşlarına ilk derste neler yaptıklarını sordu. Kimse Burcu'ya cevap vermedi. Herkes ona küsmüş olamazdı. Kendi kendine kimse “Umurumda değil!” dedi ama yalnız kaldığına çok üzüldü. Bütün gün sınıf arkadaş-

larından hiçbirini onunla konuşmadı. Hiçbir arkadaşı onun sorularına cevap vermedi, onunla ilgilenmedi.

Burcu bu duruma çok üzüldü ve mutsuz oldu. Kendini yeni bir sınıfa gelmiş gibi hissediyordu ve yapayalnızdı. Kendisine gösterilen davranışlar karşısında **denizden çıkmış balığa döndü**. Son ders dayanamadı ve sordu:

- Öğretmenim arkadaşlarım bana küstü mü? Kimse benimle konuşmuyor.

Öğretmen:

-Burcu, arkadaşların onları üzdüğün için seninle konuşmak istemiyorlar, dedi.

Burcu böyle bir tepkiyi beklemiyordu. Ağlamaklı bir sesle:

-Öğretmenim ben bugün çok yalnız kaldım. Arkadaşlarımın benim için ne kadar değerli olduklarını da anladım. Arkadaşlarımı bir daha üzmeyeceğim, dedi.

Sınıfta bir alkış sesi duyuldu. Herkes Burcu'nun hatalarına anlamasına çok sevindi. Bundan sonra da Burcu kimseye kötü davranmadı, olmadık yerde sorun çıkarıp küsmedi. Böylelikle mutlu bir sınıf olarak derslerine devam ettiler.

ENGİN'İN HATASI

Engin sınıfta pencerenin önüne oturmuş, dalgın dalgın dışarıyı seyrediyordu. Bir sıkıntısı olduğu her hâlinden belli oluyordu. Derdine bir çare arıyordu. O kadar dalmıştı ki sanki **gözleri ufukta güneşi arıyordu**. Yanına yaklaştığımı fark etmedi. Elimi omzuna koydum. Usulca:

- Hasta mısın? diye sordum.

Engin bana üzgün üzgün baktı.

- Ben öyle büyük bir hata yaptım ki kaç gündür adeta **günlerim gece oldu**, dedi. Bir türlü uyuyamıyorum, sürekli düşünüyorum. Ben yaptığım bu hatayı öğretmenime nasıl söyleyeceğim, dedi.

Hâlâ ne olduğunu anlayamamıştım. Engin'e nasıl yardım edeceğimi bilemiyordum. “Problem ne ise doğru dürüst anlatır mısın?” dedim.

Engin üzgün bir ses tonuyla anlatmaya başladı:

- Nur öğretmen için çok değerli olan bir kitabı kaybettim. Öğretmenimizin aldığı ve yazarına imzalattığı bir kitaptı. Okuyayım diye bana verdi. Ben de nasıl olduysa onu kaybettim.
- Nasıl bir çözüm bulabiliriz, dedim.

Engin de umutsuz bir bakışla:

- İşte ben de onu düşünüyorum, dedi.
- Babanla konuş, ondan aynı kitabı almasını iste. Öğretmenimize hatanı anlatırsın ve ondan de özür diler-sin, dedim.

Engin, “Babamın duyması beni daha çok endişelendiriyor. Bu yaptığımı öğrenirse çok öfkelenir, hemen **gök gibi gürleyip şimşek gibi çakar.**” dedi. Ve ekledi:

- Beni dinleyeceğini sanmıyorum. Yaptığım sorumsuzluğu o da affetmez, dedi

Ben de ona bir çözüm yolu önerdim:

- O zaman **ırmağı düze sokmanın** tek bir yolu var, dedim. Nur öğretmenle konuşmalısın. Öğretmen üzülecektir, ama bunu bilerek yapmadığın için sana kırılmayacaktır, dedim.

Engin:

- Bunu ben de düşündüm. Ama öğretmenin karşısına çıkma düşüncesinde bile **dünyam başıma dar geliyor**, dedi. Çok sıkılıyor, utanıyorum. Bana verdiği bir kitaba sahip olamadım, dedi.

Başka bir çare yoktu. Sonunda Engin'i öğretmenimizle konuşmaya ikna ettim.

Birlikte öğretmenler odasına gittik, Engin öğretmenler odasına girdi. Ben de onu kapıda bekledim. Çıktığında yüzü gülüyordu. Kaybettiğini sandığı kitap okulda kalmıştı. Hizmetli kitabı bulmuş ve Nur öğretmene vermişti. Engin hatasından dolayı çok utandı. Ancak işlerin yoluna girmesine çok sevindi.

BERKAY İLE DEDESİ

Berkay, sekiz yaşında çok mutlu bir çocuktı. Neşeliydi, yüzünden gülücükleri eksik olmazdı. Onu görenler, **dünyayı tozpembe görmek** insanı ne kadar da güzelleştiriyor, diye düşünürlerdi.

Bu gün, Berkay için üzücü bir gündü. Dedesi ameliyat olacaktı. Bugünden sonra dedesinin daha çok dinlenmesi gerekecekti. Berkay ile dedesi, birlikte güzel vakit geçirirlerdi. Berkay'ın en iyi oyun arkadaşı dedesiydi. Annesi ve babası bütün gün isteydi. Berkay onlar isteyken evde dedesiyle kalırdı. Birlikte oyunlar oynar, parka giderlerdi. Berkay en çok parkta oyun oynamayı severdi. Artık parka gidemeyeceklerdi. Dedesi iyileşinceye kadar dışarı bile çıkamayacaklardı.

Dedesi erkenden hastaneye gitti. Berkay pencerenin önüne oturdu, dedesini beklemeye başladı. Onun için en-

dişeleniyordu. Annesi yanına geldi ve “Deden akşama doğru gelecek, burada o kadar bekleyemezsin, istersen odanda oyn.” dedi. Berkay, biraz bekledikten sonra annesinin sözünü dinleyip odasına gitti. Kitaplarını karıştırdı, oyuncaklarını düzenledi, bir süre sonra oyuna daldı.

Birden zil sesi ile irkildi. Koşarak kapıya gitti. Babasıyla dedesi gelmişlerdi. Dedesinin gözünde bant vardı. Onu gördüğüne çok sevindi. Berkay heyecanla sordu:

- Dede, nasılsın?

Dedesi gülerek:

- İyiyim evlat, **dünya pencereme** perde çekildi, dedi.

Doktorlar, dedesinin iki gözünü de ameliyat etmişler; sonra da zarar görmesin diye bantlarla kapatmışlardı. Bu nedenle dedesi birçok zorluk yaşadı. Tabi, Berkay da...

Dedesi ameliyat olduğundan beri dışarıya çıkmıyorlar, evde oturuyorlardı. Berkay'ın canı çok sıkılıyordu. Özellikle bu gün, bu güneşli güzel havada evdeydiler. Berkay bu gün parka gitmeyi çok istiyordu. Annesi ve babası işe gitmişlerdi, evde bir tek dedesi vardı. Berkay dedesine:

- Bugün parka gidelim mi? diye sordu.

Dedesi:

- Oğlum bandajlarım açıldı ama gözlerim hâlâ iyi görmüyor; dışarıya çıkmamız doğru olmaz, dedi.

Dedesinin gözlerinin iyi görmemesi Berkay'ı zd. Berkay dedesinin bir an önce iyileşmesini istiyordu.

- Dede, ne zaman iyileşeceksin? diye sordu.

Dedesi:

- Birkaç ay içinde gözlerim daha iyi görecek. O vakit istediğimiz zaman parka gidebiliriz, dedi.

Parka gidemedikleri için üzüldü; ama dedesini üzmemek istemiyordu, oyuncaklarını aldı ve salonun bir köşesine çekildi. Berkay oyuncaklarıyla oynarken **dünyadan haberi olmazdı**. Ne kadardır oynadığının, etrafında neler olduğunun farkında değildi. Birden dedesinin onu çağırdığını duydu:

- Efendim dedeciğim, dedi.

Dedesi:

- Gözlüğümü bulamadım evlat, gördün mü? diye sordu.

Berkay:

- Hayır dedeciğim, sana yardım edeyim mi?

Dede torun gözlüğü aramaya koyuldular. Bütün evi aradılar; fakat bulamadılar. Her ikisi de artık bulamayacaklarını düşünüyorlardı.. Dedesi:

- Bırak oğlum, akşam annene söyleriz, o bulur, dedi.

Berkay koşarak dedesinin kucağına oturdu. Dedesinin tombul yanaklarını iki eliyle sıkıştırıyor, bir yandan da o yanaklara öpücükler konduruyordu. Dedesi:

- Oğlum ellerin temiz mi? Daha yeni ameliyat oldum, mikrop kapmamam gerek, dedi.

Berkay özür dileyip ellerini yıkamak için banyoya koştu. Bir de ne görsün! Aynanın önünde dedesinin gözlüğü... Berkay çok mutlu oldu. Sevinçle “Dede!” diye bağırdı, “Gözlüğün buradaymış!” Dedesi: “Gözlüğü **gökte ararken yerde bulduk.**” dedi. Çünkü gözlüğü her yerde aramışlardı ama banyoya bakmak akıllarına gelmemişti.

Berkay gözlüğü bulduğuna çok sevindi. Kendisini bir kahraman gibi hissediyordu. Çünkü tıpkı kahramanlar gibi faydalı olmuştu. Dedesi, onun sayesinde akşama kadar zorluk yaşamayacaktı. Akşam annesi ve babası geldiğinde gözlüğü bulduğunu anlatacaktı.

Akşam babası ve annesi, Berkay'ın anlattıklarını büyük bir dikkatle dinlediler. Dedesine yardımcı olduğu için ona teşekkür ettiler. Kendisini bir kahraman gibi hissetmesini biraz abartılı buldular; ancak ona bütün gece “kahraman” diye seslendiler. Dedesi, bu konuşmaları gülerek izledi ve torununu sevindirmek için:

- **Dünya dünya olalı** böyle kahramanlık görmedi evlat, dedi.

Berkay, bütün gece mutlu ve neşeli bir çocuk olarak oradan oraya zıpladı durdu. Yatağına uzandığında içinden “Hayat ne güzel!” diye geçirdi. O, **dünyayı toz pembe görüyordu**. Kocaman bir gülümseme ile uykuya daldı.

ÇATI KATI

Candan ikinci sınıfa gidiyordu. Ailesiyle birlikte çok şirin üç katlı bir evde oturuyorlardı. Evlerinin kocaman bir bahçesi vardı. Bahçelerini renk renk çiçekler süslüyordu. Bahçedeki bazı ağaçların boyu üçüncü kata yükselmişti. Candan'ın odası birinci kattaydı. Fakat o hep çatı katında kalmak istiyordu. Çünkü oranın manzarası çok güzeldi. Pencereden bakınca bahçe çok güzel görünüyordu. Ağaçlar, adeta pencerelere perde oluyordu. Bir gün Candan annesine:

- Anneciğim, ben çatı katındaki odada kalmak istiyorum, dedi.

Candan'ın annesi:

- Kızım bir düşüneyim. Orayı uzun zamandır kullanmıyoruz, diye cevap verdi. Bu cevabı alan Candan çok sevindi. Koşarak odasına gitti. Odasındaki eşyalarını koca bir koliye atmaya başladı: kitaplar, oyuncaklar, terlikler... Oysaki annesi henüz karar vermemişti. Candan,

acele etmişti; **ata binmeden ayaklarını sallamıştı**. Uygun zamanı beklememişti. Onun bu hâlini gören annesi:

- Ne yapıyorsun kızım, dedi.

Candan gayet sakin bir sesle:

- Eşyalarımı topluyorum, anneciğim, dedi.

Annesi:

- Kızım acele etme, hem orası pistir, sakın eşyalarını yukarı çıkarma, diye onu uyardı.

Candan düşünmeden **balıklama daldı**. “Olsun anneciğim, ben temizlerim.” dedi. Hâlbuki bu iş onun için çok zordu. Ne ile karşılaşacağını da bilmiyordu. Candan ve annesi, birlikte çatı katına çıktılar. Gıcırdayan kapıyı açtılar. Odayı **örümcek bağlamıştı**. Her yer çok pis ve kirliydi. Uzun zamandır temizlenmediği belliydi.

Annesi:

- Gördün mü kızım önce burası temizlenmeli, dedi.

Candan bu duruma üzülmüştü. Biraz daha beklemesi gerekiyordu. Okul vakti gelmişti. Hazırlandı. Annesi onu okula uğurladı. Candan gider gitmez annesi temizliğe başladı. Odayı tertemiz yaptı. Her yer mis gibi olmuştu. Candan'ın annesi odaya **kuş kondurmuştu**. Çok özenmişti. Candan beğensin diye çok uğraşmıştı. Akşamüzeri Candan okuldan döndü. Kapıyı annesi açtı. Yüzünde kocaman bir gülümseme vardı. Kızına “Hoş geldin!” dedi. Ona bir sürprizi olduğunu söyleyerek çatı katına çıkardı. Oda çok güzel görünüyordu. Her yer tertemizdi. Açık pencerelerden dolan çiçeklerin kokusu odayı doldurmuştu. Yatağı, dolabı, çalışma masası da taşınmıştı. Candan çok mutlu oldu. Annesini öpüp ona teşekkür etti. Annesi “Yerleştirme işini de yarın yapalım.” dedi.

Candan ertesi sabah erkenden uyandı. O da annesine sürpriz yapacaktı. Kitaplarını, oyuncaklarını yukarı taşıdı, yerleştirdi. Sonra da gidip annesini uyandırdı. Odayı çok beğenen annesi:

-Kızım odan güzel olmuş. Fakat **eşegin büyüğünü ahırda unutmuşsun**. Oyuncaklarını, kitaplarını getir-

mişsin ama dolabın hâlâ boş, dedi. Candan asıl önemli olanı unutmuştu, giysilerini... Hemen onları da taşıdı, dolabına yerleştirdi. Çatı katı, artık Candan'a aitti ve o çok mutluydu.

DOSTLUK

Umut ve ailesi, yeni bir eve taşınmışlardı. Umut taşınmayı hiç istememişti. Çünkü yaşadıkları yeri çok seviyordu. Taşındıkları mahallede hiç arkadaşı yoktu. Burası eski mahallesine hiç benzemiyordu. Umut, “Burası nasıl bir yer? **Fareler cirit atıyor.**” diye düşündü. Kimse dışarı çıkmıyordu. Sokaklar çok ıssızdı.

Umut’un babası bakkaldı. Aynı işi sürdürmek için güzel bir dükkân açtı. Günler satış yapmadan geçiyordu. Umut’un babası neredeyse her gün **sinek avlıyordu.** Umut’un babasının işleri hiç iyi değildi. Hiçbir şey kazanmıyordu. Bütün gün neredeyse boş oturuyordu.

Umut’un en yakın arkadaşı, Ali’ydi. Bir gün Ali:

- Umut, biz de sizin mahalleye taşınıyoruz, dedi.

Umut çok sevinmişti. Artık yalnız kalmayacaktı. Birkaç gün sonra Ali'nin ailesi, yeni evlerine taşındı. Ertesi gün Umut ve ailesi, onları ziyarete gittiler. Ali'nin babası Tahsin Bey yeni emekli olmuştu. Emekli parasıyla gelir getiren bir iş yapmak istiyordu. Ziyaret sırasında bu konu konuşuldu. Umut'un babası Salim Bey, Ali'nin babası Tahsin Bey'e ortak olmayı teklif etti. Tahsin Bey, bu teklifi kabul etti. Bu duruma en çok Umut ile Ali sevinmişti. Artık daha sık beraber olabileceklerdi.

Salim Bey ile Tahsin Bey, çok iyi anlaştılar. Birlikte gezdiler, oğullarını okuldan birlikte almaya gittiler. Her gün dükkânı birlikte açtılar, birlikte kapadılar. Bu yeni dükkân, temizliğıyle mahallede oturanların dikkatini çekti. Müşteriler girip çıkmaya başladı. Birkaç ay sonra müşteriler azaldı. Tahsin Bey bu durumdan hiç hoşlanmıyordu. Onu ikna etmeye alışan Salim Bey:

- Bakın dkkânımız boş kalmıyor, az da olsa satış yapıyoruz, diyordu.

Tahsin Bey'in cevabı satışlardan memnun olmadı-
đını gösteriyordu:

- Bu büyük mahallede bu satış **devede kulak**.

Mahalle büyüktü ama müşteri çok azdı. Bu sıkıntı-
larla işi daha fazla sürdüremediler. Dükkân kapanınca iki
ortağın arası da açıldı. Böylece **öküz öldü, ortaklık ayrıl-
dı**. Dükkân kapanınca araları da bozuldu.

Umut'la Ali, o gün okuldan yine birlikte çıktılar.
Tahsin Bey'in bahçede yalnız beklediğini gördüler. Umut:

- Tahsin amca, babam? diye sordu.

Tahsin Bey'in yüzü asılmıştı. “Bilmiyorum Umut!”
dedi. Umut eğildi, Ali'nin kulağına “Babamla babanın
arasından **kara kedi girmiş**.” dedi. Umut'un babası ile
Ali'nin babasının arası açılmıştı.

Ertesi gün tatildi. Ali bisikletini aldı, Umutların evi-
nin önüne gitti. Bir yandan bisikletini sürüyor, bir yandan
arkadaşını bekliyordu. Aniden kaldırıma çarptı, bisikletten

düştü. Bacağı hafif kanıyordu. Umut'un babası pencereden onu görmüştü. Koşarak evden çıktı, Ali'yi kucağına aldı. Hemen evine götürdü. Kapıyı Ali'nin babası açtı. Ali'yi alıp teşekkür etti, ardından da içeri davet etti. Birlikte Ali'nin yarasını temizleyip sardılar. Böylece aralarındaki kırgınlık sona erdi. Ali ile Umut, artık çok mutluydular. Çünkü babaları ortak olmamışlardı ama dost olmuşlardı.

OKUL ZAMANI

Neşe, ailesinin tek çocuğuydu. Anne ve babası onu çok seviyordu. Neşe, evde anne ve babasıyla çok mutluydu. Neşe o yıl yedi yaşına girdi. Artık okula gitme zamanı gelmişti. Ailesi bunun için çok heyecanlıydı; fakat Neşe çok sessizleşmişti. Ailesi, bir an evvel onu okula kaydet-tirmek istiyordu.

O sabah annesi ve babası telaş içindeydiler, kayıt sa-atine yetişmek için acele ediyorlardı. Neşe ise sanki **kap-lumbağaya binmişti**. Gitmemek için çok ağır davranıyordu. Anne ve babasına sürekli “Bu sene okula gitmesem olmaz mı?” diyordu. Çünkü Neşe evden ayrılmaktan korkuyordu. Evi onun her şeyiydi. Kayıttan sonra Neşe’nin okul kıyafeti, çantası alındı.

Okulların açıldığı ilk gün annesi onu erkenden uyardı. Neşe, kıyafetlerini giyiyordu ki annesi seslendi:

- Neşe, hadi tatlım gidiyoruz.

Neşe isteksiz bir şekilde:

- Tamam anne, dedi.

Masmavi önlüğü içinde anne ve babasının yanına geldi. Beyaz kurdeleleri, parlayan ayakkabılarıyla Neşe çok güzel olmuştu. Tek eksik yüzündeki gülümsemesiydi. Beş dakikalık bir yürüyüşten sonra okuldaydılar. Okulun kocaman bir bahçesi vardı. Öğrenciler yavaş yavaş sıra olmaya başladılar. Neşe de anne ve babasının ellerini bıraktı. Onların karşısında sıraya geçti. Elleri bomboştu. Yalnızdı, yapayalnız... Kendini **leyleğin yuvadan attığı yavru** gibi hissetti. Ama hâlâ onları görebiliyordu.

Sırayla sınıflara girerlerken annesi Neşe'ye seslendi.

- Suratını asma kızım, gülümse bakayım... Korkma olur mu! Ve sakın ağlama, dedi. Çünkü Neşe ağlamaya başlayınca susmak bilmezdi.

Neşe, annesine el salladı. Sınıfa girdiler. İlk gördüğü boş yere oturdu. Birazdan sınıfa güler yüzlü bir öğretmen girdi. Kendini tanıttı. Tek tek öğrencilere soru sormaya başladı. Sıra Neşe'ye gelmişti.

- İsmi ne bakalım, diye sordu öğretmen.
- Neşe
- Büyüyünce ne olmak istiyorsun?
- ...

Neşe çok heyecanlanmıştı. Herkes ona bakıyordu ama onun aklı, anne ve babasıdaydı. Gözleri kararmaya, kulakları uğuldamaya başladı. Sonra **dananın kuyruğu koptu**. Korkulan olmuştu. Neşe bütün sesiyle içini çeke çeke ağlıyordu, vücudu da tir tir titriyordu. Öğretmeni heyecanı gitsin, ağlamasın diye ona bir şeyler söylemeye başladı. Neşe anlamadığı hâlde her söylenene **keçi gibi başını salladı**. Uzun süre onu susturmak mümkün olmadı.

Neşe, okulun ilk günlerinde hep çekingendi. Hiç yerinden kalkmıyor, kimseyle konuşmuyordu. Oysa arkadaş-

ları, birlikte oyun oynuyorlardı. Neşe, hep onları izliyordu. Aslında o da oynamak istiyordu ama kimse onunla ilgilenmiyordu.

Bir gün öğretmenleri hepsini ayağa kaldırdı. Büyükçe bir halka oluşturdular. El ele tutuştular. Herkes ismini tekrar söyledi. Halkayı bozmadan şarkılar söylediler. Neşe o gün okulu, öğretmenlerini ve arkadaşlarını çok sevdi. Herkesle konuşmaya başladı, hatta bazı arkadaşlarının yanında **bülbül kesildi**. Neşe okulun korkulacak bir yer olmadığını anlamıştı. Mutluydu...

DEYİMLER VE ANLAMLARI

BURCU

Dürbünün tersiyle bakmak: Kibirli olmak.

Bir bardak suda fırtına koparmak: Küçük bir sorunu büyütme

Dünyanın kaç bucak olduğunu anlamak: İnsanın başına neler gelebileceğini öğrenmesi

Dünyayı hiçe saymak: Hiçbir şeyi umursamamak

Denizden çıkmış balığa dönmek: Çok şaşırma

ENGİN'İN HATASI

Gözleri ufukta güneşi aramak: Derdine çare aramak

Günleri gece olmak: Üzüntüden gecesi gündüzü belli olmamak

Dünya başına dar gelmek: Büyük bir sıkıntısı olmak

Gök gibi gürleyip şimşek gibi çakmak: Çok sinirlenmek

Irmakları düze sokmak: İşleri yoluna koymak

BERKAY VE DEDESİ

Dünya penceresi: Göz

Dünyayı tozpembe görmek: Üzücü durumlara bile iyimser gözle bakmak

Dünya dünya olalı: Dünya yaratıldığından beri

Gökte ararken yerde bulmak: Çok güçlükle bulabileceği sandığı şeyi veya kimseyi birdenbire bulmak

Dünyadan haberi olmamak: Dünyanın sıkıntılarından haberdar olmamak

OKUL ZAMANI

Kaplumbağaya binmek: Büyük resimde mutsuz, mavi önlüklü Neşe. Baloncukta ağır adımlarla kaplumbağa ilerliyor. Yanından daha büyük adımla geçen biri. (Kaplumbağanın yavaş oluşunu böyle düşündüm.)

Leyleğin yuvadan attığı yavru: Okul sırasında mahzun sıranın arkasındaki anne ve babaya bakan Candan. Baloncukta yuvada anne leylek ve diğer yavrular, bir tanesi aşağı düşmek üzere.

Dananın kuyruğu kopmak: Sınıfta söz almış telaşlı konuşmaya çalışan bir Neşe. Karşısında güven veren gülümseyen bir öğretmen. Baloncukta adam danayı kuyruğundan çekerken elinde kuyruğun kalması.

Keçi gibi başını sallamak: Öğretmenin söylediklerine kafa sallayan bir kız çocuğu. Hocam anlamadan onayladığını yüz ifadesinde verebiliriz belki. Baloncukta keçi olabilir.

Bülbül kesilmek: arkadaşları arasında mutlu konuşan bir kız ifadesi. Baloncukta ağzından melodiler çıkan bülbül resmi olabilir.

DOSTLUK

Fareler cirit atmak: Camdan dışarıya bakan bir çocuk boş sokağı görüyor. Ortalıkta sadece farelerin dolaştığı bir resim. (Ya da aynı sokak baloncukta dans eden fareler olabilir.)

Sinek avlamak: Boş bir bakkal dükkânı önünde oturan ve elinde sineklik adam. Uçan bir sinek olabilir.

Devede kulak: Çok zorlandım. Büyük bir deve ve kulak. Sınıfta dikkat çekilebilir. Asıl resim metindeki konu ile bağlasak diye düşündüm.

Öküz öldü ortaklık ayrıldı: İki adam elinde birer koli zıt yöne ilerliyor. Baloncukta ayakları hava öküz resmi olabilir.

Kara kedi girmiş: Bir adam ve iki çocuk yürüyorlar. Umut'un baloncuğunda iki adam küs ve aralarında kara kedi var.

ÇATI KATI

Ata binmeden ayaklarını sallamak: Annesinin çevresinde dolaşan ısrar ediyor gibi. Annenin baloncuğunda atın karşısında çitin üzerinde ayaklarını sallamış bir kız çocuğu olabilir.

Balıklama dalmak: Elinde bezle odayı temizlemek isteyen bir kız yukarıda da balığın suya dalışı olabilir.

Örümcek bağlamak: odanın kapısında annesiyle kızı, kız üzgün. Oda çok pis ve örümcek ağları var.

Kuş kondurmak: Tertemiz olmuş oda annenin elinde kuş, özendiği odanın temizliğinden belli olur diye düşündüm.

Eşeğin büyüğünü ahırda unutmak: odada kapakları açık boş dolap, elinde oyuncak ve kitapla Candan kapıdan giriyor. Annesinde baloncuk ve eşeğin küçüğü ile ahırdan çıkan biri ahırda büyük eşek bağlı olabilir diye düşündüm.

T.C.
KIRIKKALE VALİLİĞİ
Milli Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.4.71.00.02.-311/ 15 726

18-09-2009

Konu : Anket İzni

VALİLİK MAKAMINA

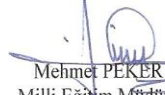
İlgi : a) 28/02/2007 tarih ve B.08.0.EGD.0.33.05.311.-311/1084 sayılı Makam Onayı ile
Uygulamaya konulan "Milli Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda
Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.
b) Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğünün 17/09/2009
tarih ve 170-963 sayılı yazısı

İlgi (a) Yönerge kapsamında; araştırma bir İli kapsıyorsa izin işlemlerinin, ilgili İl Milli Eğitim Müdürlüğünce, birden çok İli kapsıyorsa Bakanlığımız Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı'nca sonuçlandırılması hükme bağlamıştır.

İlgi (b) sayılı yazıda; Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programına kayıtlı öğrenci Arzu ÇEVİK "İlköğretim 2 Sınıf Öğrencileriyle Kelime Servetini Zenginleştirme" konulu deneysel çalışmasını İlimiz Merkez Gazi İlköğretim Okulu ve Şehitler İlköğretim Okulu 2. sınıf öğrencilerine gönüllülük esasına dayalı olarak yapmak istediği belirtilmektedir.

İlgi (a) yönerge doğrultusunda oluşturulan Araştırma Değerlendirme Komisyonu tarafından düzenlenen "Araştırma Değerlendirme Formu"nda adı geçen Yüksek Lisans öğrencisi Arzu ÇEVİK'in dilekçesinde belirtilen İlimiz Merkez Gazi İlköğretim Okulu ve Şehitler İlköğretim Okulu 2 sınıf öğrencilerine gönüllülük esasına dayalı olarak deneysel çalışma yapması uygun görülmüş olup, Müdürlüğümüzce de uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde tensiplerinize arz ve teklif ederim.

Mehmet PEKER
Milli Eğitim Müdürü 18/09

EK: 1 Dosya

OLUR
18/09/2009

Ali ÇETİN
Vali a.
Vali Yardımcısı

17/09/09 Şef :S.YÜCEL
17/06/09 Md.Yrd. :İ.KOŞAN

Cumhuriyet Meydanı 71100
KIRIKKALE
Tel : (0318) 224 61 03-04-07-08
Faks : (0318) 224 25 59

Web:
http://kirikkale.meb.gov.tr
e-posta:
kirikkalemem@meb.gov.tr

T.C.
KIRIKKALE VALİLİĞİ
Şehitler İlköğretim Okulu Müdürlüğü
2. Sınıf / F Şubesi Sınıf Listesi

Sınıf Öğretmeni: BERRİN HOŞBAŞ
Sınıf Müdür Yrd: İRFAN YILDIRIM

Sınıf Başkanı:
Sınıf Başkan Yrd:

S.No	Öğrenci No	Adı	Soyadı	Cinsiyeti
1	71	TOLGA	ARAS	Erkek
2	837	SÜLEYMAN	SOYLU	Erkek
3	839	AHMET	COŞKUNER	Erkek
4	844	ŞEVVAL DİLAN	DÖLEK	Kız
5	848	YAREN SUDE	MADEN	Kız
6	849	DOĞUKAN	DOĞANAY	Erkek
7	850	MELİH	GENÇAY	Erkek
8	851	FERDANUR	ÇİĞDEM	Kız
9	857	MELTEM	TORUN	Kız
10	859	HİLMİ TURHAN	AKDAŞ	Erkek
11	861	SERHAT	İZGİ	Erkek
12	865	ŞEYMA	KARAKAYA	Kız
13	866	NURAY	ATASAYAR	Kız
14	869	ÜMMÜ EYME	AKKAYA	Kız
15	872	BEYZA	ARSLAN	Kız
16	875	ALEYNA	KIVRAK	Kız
17	876	İREM	VESKE	Kız
18	880	VEYSEL	OYNAK	Erkek
19	881	DAMLANUR	TUNÇBİLEK	Kız
20	883	YASİN	YURDAKUL	Erkek
21	891	SELMAN	ÜRÜN	Erkek
22	892	SUDE	DEMİR	Kız
23	897	DİLARA	KILIÇ	Kız
24	901	MELİKE GÖKÇEN	ÜNVER	Kız
25	902	ŞADİYE ÖZGE	TOKGÖZ	Kız
26	905	FADİME	KISIKLI	Kız
27	906	TAHA YUNUS	DEMİR	Erkek
28	907	SALİH	ÜNEŞİ	Erkek
29	909	MEMDUH SEFA	VARLIOĞLU	Erkek
30	915	ARDA	KARAKOÇ	Erkek
31	1076	EMİN MERT	GÜMÜŞSOY	Erkek

Kız Öğrenci Sayısı : 16

Erkek Öğrenci Sayısı : 15

Toplam Öğrenci Sayısı : 31

22.06.2010 12:25:25

1

T.C.
KIRIKKALE VALİLİĞİ
Şehitler İlköğretim Okulu Müdürlüğü
2. Sınıf / C Şubesi Sınıf Listesi

Sınıf Öğretmeni: TARIK TÜREDİ
Sınıf Müdür Yrd: İRFAN YILDIRIM

Sınıf Başkanı:
Sınıf Başkan Yrd:

S.No	Öğrenci No	Adı	Soyadı	Cinsiyeti
1	322	AYŞE	KARAKUŞ	Kız
2	329	RUMEYSA	SAVCI	Kız
3	359	ŞEYMANUR	ARIKAN	Kız
4	360	RABİA	VESKE	Kız
5	361	VEDAT	GÜRLER	Erkek
6	381	MELİSA	CEYLAN	Kız
7	384	RÜVEYDA	KARAKULAK	Kız
8	396	RECEP FERHAT	İÇİN	Erkek
9	403	AYŞE NUR	TORLAK	Kız
10	405	ALEYNA	TUNÇKAYA	Kız
11	423	AKİF EREN	KARKIN	Erkek
12	443	BETÜL	GÜNEY	Kız
13	459	FATMA ÖZGE	BOZKURT	Kız
14	462	KARACA	UÇAR	Erkek
15	464	NAZLIHAN	ŞANE	Kız
16	485	MERT	SÖNMEZER	Erkek
17	499	CAN	YANIK	Erkek
18	513	TARIK	GÜNEŞ	Erkek
19	516	YUSUF BERKAY	TEKİN	Erkek
20	527	NİLGÜN BEYZA	YAVUZ	Kız
21	533	ECEM NUR	GÖZÜKARA	Kız
22	534	HASAN MELİH	ÖZKAN	Erkek
23	537	EFE KAAAN	AYGÜN	Erkek
24	539	EYYÜP ENES	ERDEMİR	Erkek
25	551	SELAHATTİN EYÜP	GÜLÇİMEN	Erkek
26	554	MUSTAFA SAMET	KARA	Erkek
27	559	EMİR KAĞAN	KAYA	Erkek
28	581	GAMZE	ÖZCAN	Kız
29	582	SUDE NUR	ÖZKAN	Kız
30	586	HİLAL ASLIHAN	ŞAHİN	Kız
31	1064	ARDA	TUNCAY	Erkek
32	1141	MELİH	KONAT	Erkek
33	1188	KEREM	AHMETOĞLU	Erkek

Kız Öğrenci Sayısı : 16

Erkek Öğrenci Sayısı : 17

Toplam Öğrenci Sayısı : 33

22.06.2010 12:24:13

1

Araştırmacı Arzu Çevik 2009- 2010 Eğitim ve Öğretim yılı boyunca sınıfın olan 2-C sınıfında "Deyim Öğretimi" çalışması yürütmüştür.

Çalışma günü olarak belirlenip, her hafta perşembe günleri 2. ve 3. saatlerde düzenli olarak çalışmalarını yapmıştır.

Araştırmacı ile öğrenciler çok iyi diyalog kurmuşlar, öğretmenin çocukların seviyesine çok güzel inmiştir. Verimli çalışmalar yapmıştır. Çalışmalarında uyguladığı resimli çalışmalar çocukların zihninde çok iyi yer etmiştir. Kavratmada çok verimli olmuştur.

Öğrenciler perşembe günlerinin gelmesini ip ile beklemeye başlamışlardır.

Bu çalışmalar ile çocukların Türkçe dersine olan ilgileri çok çok artmıştır.

Deyimler hakkında müfredatta bulunmayan bilgi beceriler edinmişlerdir. Bu bilgiler zaman zaman yapılan sınavlarda aldıkları sonuçlarda çok etkili olmuştur. Kelime hazineleri çok çok zenginleştirilmiştir. Çocukların cümle kurma, konuşma becerileri gelişmiştir.

Araştırmacı arkadaşımız çalışmalarını ve gayretlerini den dolayı velilerden çok olumlu mesajlar almıştır.

Kendisine, sınıf öğrencilerine, veliler ve şahsın adına teşekkür ederiz.

Torik Tunceli
2-C Sınıf Öğretmeni
T. T.

Araştırmacı Arzu ÇEVİK 2009-2010 Eğitim ve Öğretim yılı boyunca sınıfım olan 2-F sınıfında "Deyim Öğretimi" çalışması yürütmüştür.

Çalışma günü olarak belirlenip her hafta perşembe günleri 4. ve 5. saatlerde düzenli olarak çalışmalarını yapmıştır.

Araştırmacı ile öğrencilerimiz arasında çok iyi bir iletişim gerçekleşti. Araştırmacı öğrencilerimizin seviyesine gayet güzel indi ve kendisini çok sevdirdi. Öğrencilerimize araştırmacının ders saatinin geldiği söylendiğinde çok mutlu oldukları görüldü. Çalışmalarında sözlük kullanılması deyim öğretiminde etkili olmuştur.

Bu çalışmalar ile öğrencilerimizin Türkçe dersindeki başarılarında artış görülmüştür. Özellikle deyimleri kapsayan test sorularında doğru cevap sayıları artmıştır. Ayrıca deyimler hakkında müfredatta bulunmayan bilgi ve beceriler edinmişlerdir.

Bu çalışmalardan sonra öğrencilerimizin kelime hazineleri zenginleşti, cümle kurma, konuşma, sözlü ve yazılı anlatım becerileri gelişmiştir.

Araştırmacı arkadaşımıza yaptığı çalışmalardan dolayı öğrencilerim ve şahsım adına çok teşekkür ederim.

Berrin HOŞBAS
2-F Sınıf Öğretmeni

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“BERKAY İLE DEDESİ” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

“BURCU” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

"KAYBOLAN KİTAP" başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOGİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER:

.....
.....
.....
.....

Nurka HOŞ
İlkok. Müfettişi
AB Sayısı
GÖRÜŞ

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“ÇATI KATI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.		X
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

“DOSTLUK” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

“OKUL ZAMANI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER:

.....

.....

.....

.....

Nurhan HOS
Okul Müdürü
Ad-Soyad
Görevi

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“BERKAY İLE DEDESİ” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	X ↓
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

Hayır yazmamın nedeni, bazı kavramların soyut olması. Soyut düşünme evresinde olmadıkları için bu kavramları anlayamazlar. Ancak açıklama yapacağın için sorun olmayabilir de. Bu maddeyi "Evet" başlığında da değerlendirilebilir.

"Kaybolan Kitap"

“BERKAY İLE DEDESİ” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

"Burcu"

"BERKAY İLE DEDEŞİ" başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	X	
Olumlu bir iletisi vardır.	X	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	X	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	X	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	X	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	X	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	X	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER:

Metinler çocuklara öğretmek isteyen öğretmen dışında da somut kavramlar var. O kavramlarda da anlatılması gerekir.

Eline sağlık olsun. Güzel bir
çalışma. Başarılar
kolay gelsin...

Ad-Soyad
Görevi

Yrd. Doç. Dr. Murat Tarkan

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“ÇATI KATI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	✓	
Olumlu bir iletisi vardır.	✓	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	✓	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	✓	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	✓	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	✓	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	✓	

“DOSTLUK” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	✓	
Olumlu bir iletisi vardır.	✓	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	✓	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	✓	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	✓	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	✓	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	✓	

“OKUL ZAMANI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

PEDAGOJİK Mİ?	EVET	HAYIR
Öğretim aracı olarak kullanılabilir.	✓	
Olumlu bir iletisi vardır.	✓	
Kişiliğinin gelişmesine katkıda bulunmaktadır.	✓	
Hayatı sevdiren, iyimserlik kazandıran metindir.	✓	
Empati becerisi kazandırmaya uygundur.	✓	
Somut ve kavranılabilir özellikler taşımaktadır.	✓	
Çocukların zihinsel, sosyal, ruhsal gelişimine katkı sağlayacak özellikler taşımaktadır.	✓	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER: Başarılar dilerim. Güzel bir çalışma.
.....
.....
.....
.....

Ad-Soyad
Görevi
Yrd. Doç. Dr. Nergiz Toster

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“BERKAY İLE DEDESİ” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

KURGU, TÜR VE ÜSLUP AÇISINDAN EDEBİ YÖNÜ	EVET	HAYIR
Kurgusu mantıklıdır.	X	
Türünün özelliklerini taşımaktadır.	X	
Dilin kuralları doğru kullanılmıştır.	X	
Yazı planı sağlamdır.	X	
Anlatım, sade ve anlaşılır özelliktedir.	X	
Metnin seviyeye uygun bir edebî değeri vardır.	X	

“BURCU” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

KURGU, TÜR VE ÜSLUP AÇISINDAN EDEBİ YÖNÜ	EVET	HAYIR
Kurgusu mantıklıdır.	X	
Türünün özelliklerini taşımaktadır.	X	
Dilin kuralları doğru kullanılmıştır.	X	
Yazı planı sağlamdır.	X	
Anlatım, sade ve anlaşılır özelliktedir.	X	
Metnin seviyeye uygun bir edebî değeri vardır.	X	

“KAYBOLAN KİTAP” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

KURGU, TÜR VE ÜSLUP AÇISINDAN EDEBİ YÖNÜ	EVET	HAYIR
Kurgusu mantıklıdır.	X	
Türünün özelliklerini taşımaktadır.	X	
Dilin kuralları doğru kullanılmıştır.	X	
Yazı planı sağlamdır.	X	
Anlatım, sade ve anlaşılır özelliktedir.	X	
Metnin seviyeye uygun bir edebî değeri vardır.	X	

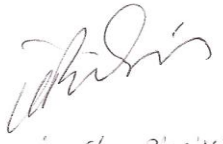
GÖRÜŞ VE ÖNERİLER:

.....

.....

.....

.....

Yrd. Doç. Dr. Ümmühan BİLELİNOĞLU
Ad-Soyad
Görevi

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“ÇATI KATI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

KURGU, TÜR VE ÜSLUP AÇISINDAN EDEBÎ YÖNÜ	EVET	HAYIR
Kurgusu mantıklıdır.	X	
Türünün özelliklerini taşımaktadır.	X	
Dilin kuralları doğru kullanılmıştır.	X	
Yazı planı sağlamdır.	X	
Anlatım, sade ve anlaşılır özelliktedir.	X	
Metnin seviyeye uygun bir edebî değeri vardır.	X	

“DOSTLUK” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

KURGU, TÜR VE ÜSLUP AÇISINDAN EDEBÎ YÖNÜ	EVET	HAYIR
Kurgusu mantıklıdır.	X	
Türünün özelliklerini taşımaktadır.	X	
Dilin kuralları doğru kullanılmıştır.	X	
Yazı planı sağlamdır.	X	
Anlatım, sade ve anlaşılır özelliktedir.	X	
Metnin seviyeye uygun bir edebî değeri vardır.	X	

“OKUL ZAMANI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

KURGU, TÜR VE ÜSLUP AÇISINDAN EDEBÎ YÖNÜ	EVET	HAYIR
Kurgusu mantıklıdır.	X	
Türünün özelliklerini taşımaktadır.	X	
Dilin kuralları doğru kullanılmıştır.	X	
Yazı planı sağlamdır.	X	
Anlatım, sade ve anlaşılır özelliktedir.	X	
Metnin seviyeye uygun bir edebî değeri vardır.	X	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER:

.....

.....

.....

.....

Ümmühan Bilgin
Ad-Soyad
Görevi 2024
Ümmühan Bilgin

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“BERKAY İLE DEDESİ” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

DİL ÖĞRETİMİ AÇISINDAN	EVET	HAYIR
Dil zevki ve bilinci kazandıracak niteliktedir.	✓	
Kelime servetini artıracak özelliklere sahiptir.	✓	
Dilin inceliklerini barındıran bir metindir.	✓	
Metni oluşturan cümleler dil kurallarına uygundur.	✓	
Metinde seviyenin dil gelişim özellikleri dikkate alınmıştır.	✓	
Temel dil becerilerinin gelişiminde araç olarak kullanılabilir.	✓	

“BURCU” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

DİL ÖĞRETİMİ AÇISINDAN	EVET	HAYIR
Dil zevki ve bilinci kazandıracak niteliktedir.	✓	
Kelime servetini artıracak özelliklere sahiptir.	✓	
Dilin inceliklerini barındıran bir metindir.	✓	
Metni oluşturan cümleler dil kurallarına uygundur.	✓	
Metinde seviyenin dil gelişim özellikleri dikkate alınmıştır.		✓
Temel dil becerilerinin gelişiminde araç olarak kullanılabilir.	✓	

“KAYBOLAN KİTAP” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

DİL ÖĞRETİMİ AÇISINDAN	EVET	HAYIR
Dil zevki ve bilinci kazandıracak niteliktedir.	✓	
Kelime servetini artıracak özelliklere sahiptir.	✓	
Dilin inceliklerini barındıran bir metindir.	✓	
Metni oluşturan cümleler dil kurallarına uygundur.	✓	
Metinde seviyenin dil gelişim özellikleri dikkate alınmıştır.		✓
Temel dil becerilerinin gelişiminde araç olarak kullanılabilir.	✓	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER: Özellikle metinlerin içinde yer alan bazı deyimlerin zorluğu dikkat çekmektedir. Somut baranaga 4. sınıfta ulaşılmaktadır. Bu sebeple somut olarak izah edilemeyecek deyimlere yer vermemek gerekir.

Ad-Soyad
Görevi

Yrd. Doç. Dr. Erol BARIN

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“ÇATI KATI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

DİL ÖĞRETİMİ AÇISINDAN	EVET	HAYIR
Dil zevki ve bilinci kazandıracak niteliktedir.	✓	
Kelime servetini artıracak özelliklere sahiptir.	✓	
Dilin inceliklerini barındıran bir metindir.	✓	
Metni oluşturan cümleler dil kurallarına uygundur.	✓	
Metinde seviyenin dil gelişim özellikleri dikkate alınmıştır.	✓	
Temel dil becerilerinin gelişiminde araç olarak kullanılabilir.	✓	

“DOSTLUK” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

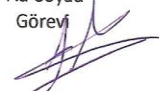
DİL ÖĞRETİMİ AÇISINDAN	EVET	HAYIR
Dil zevki ve bilinci kazandıracak niteliktedir.	✓	
Kelime servetini artıracak özelliklere sahiptir.	✓	
Dilin inceliklerini barındıran bir metindir.	✓	
Metni oluşturan cümleler dil kurallarına uygundur.	✓	
Metinde seviyenin dil gelişim özellikleri dikkate alınmıştır.	✓	
Temel dil becerilerinin gelişiminde araç olarak kullanılabilir.	✓	

“OKUL ZAMANI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

DİL ÖĞRETİMİ AÇISINDAN	EVET	HAYIR
Dil zevki ve bilinci kazandıracak niteliktedir.	✓	
Kelime servetini artıracak özelliklere sahiptir.	✓	
Dilin inceliklerini barındıran bir metindir.	✓	
Metni oluşturan cümleler dil kurallarına uygundur.	✓	
Metinde seviyenin dil gelişim özellikleri dikkate alınmıştır.	✓	
Temel dil becerilerinin gelişiminde araç olarak kullanılabilir.	✓	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER:
.....
.....
.....
.....

Ad-Soyad
Görevi

Yrd. Doç. Dr. Errol BARIN

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“BERKAY İLE DEDESİ” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

SEVİYEYE UYGUNLUK	EVET	HAYIR
Cümledeki kelime sayısı ile metin uzunluğu seviyeye uygundur.	x	
Çocuğa görelilik ilkesi esas alınmıştır.	t	
Günlük hayatla ilişkilidir ve çocuğun başından geçecek olayları konu edinmiştir.	t	
Metnin kahramanı somuttur ve çocuk olarak seçilmiştir.	t	
Metindeki kelime ve kavramların anlamı, seviyeye uygundur.	t	

“BURCU” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

SEVİYEYE UYGUNLUK	EVET	HAYIR
Cümledeki kelime sayısı ile metin uzunluğu seviyeye uygundur.	t	
Çocuğa görelilik ilkesi esas alınmıştır.	t	
Günlük hayatla ilişkilidir ve çocuğun başından geçecek olayları konu edinmiştir.	t	
Metnin kahramanı somuttur ve çocuk olarak seçilmiştir.	t	
Metindeki kelime ve kavramların anlamı, seviyeye uygundur.	t	

“KAYBOLAN KİTAP” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

SEVİYEYE UYGUNLUK	EVET	HAYIR
Cümledeki kelime sayısı ile metin uzunluğu seviyeye uygundur.	+	
Çocuğa görelik ilkesi esas alınmıştır.	+	
Günlük hayatla ilişkilidir ve çocuğun başından geçecek olayları konu edinmiştir.	+	
Metnin kahramanı somuttur ve çocuk olarak seçilmiştir.	+	
Metindeki kelime ve kavramların anlamı, seviyeye uygundur.	+	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER: Sınıf dilini kullanıyor. Çocuğun seviyesine uygun. İşlenilen konulara göre. Çok güzel. Söylenilenler de başarılı olmasına inanıyorum.

Ad-Soyad
Görevi

Tarık Türel
Şehitler İlköğretim Okulu
2-c Sınıfı
Sınıf Öğretmeni

UZMAN DEĞERLENDİRMESİ

“ÇATI KATI” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

SEVİYEYE UYGUNLUK	EVET	HAYIR
Cümledeki kelime sayısı ile metin uzunluğu seviyeye uygundur.	✓	
Çocuğa görelilik ilkesi esas alınmıştır.	✓	
Günlük hayatla ilişkilidir ve çocuğun başından geçecek olayları konu edinmiştir.	✓	
Metnin kahramanı somuttur ve çocuk olarak seçilmiştir.	✓	
Metindeki kelime ve kavramların anlamı, seviyeye uygundur.	✓	

“DOSTLUK” başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

SEVİYEYE UYGUNLUK	EVET	HAYIR
Cümledeki kelime sayısı ile metin uzunluğu seviyeye uygundur.	✓	
Çocuğa görelilik ilkesi esas alınmıştır.	✓	
Günlük hayatla ilişkilidir ve çocuğun başından geçecek olayları konu edinmiştir.	✓	
Metnin kahramanı somuttur ve çocuk olarak seçilmiştir.	✓	
Metindeki kelime ve kavramların anlamı, seviyeye uygundur.	✓	

"OKUL ZAMANI" başlıklı metin ile ilgili değerlendirme sonuçları aşağıdadır.

SEVİYEYE UYGUNLUK	EVET	HAYIR
Cümledeki kelime sayısı ile metin uzunluğu seviyeye uygundur.	x	
Çocuğa görelik ilkesi esas alınmıştır.	x	
Günlük hayatla ilişkilidir ve çocuğun başından geçecek olayları konu edinmiştir.	x	
Metnin kahramanı somuttur ve çocuk olarak seçilmiştir.	x	
Metindeki kelime ve kavramların anlamı, seviyeye uygundur.	x	

GÖRÜŞ VE ÖNERİLER: Metinler... anlaşıyor... uygun olarak... oldu... güzel...
 ...seçilmiş... ...sahnesinde... ...ile...
 ...karakterler... ...değerlendirildi... ...alınmıştır...
 ...öğretmenin... ...karakter... ...öğretmenin...
 ...öğretmenin... ...karakter... ...öğretmenin...

2- C sınıfı Öğretmeni
 Tarık Türedi
 Ad-Soyad
 Görevi

ÖZ GEÇMİŞ

1983 yılında Ankara’da doğdu. İlk, orta öğrenimini Ankara’da çeşitli okullarda tamamladı. Yüksek öğrenimini Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümünde 2005 yılında tamamladı. 2006 yılında Kırıkkale iline Türkçe Öğretmeni olarak atandı. Halen burada görevini sürdürmektedir. 2007 yılında Kırıkkale Üniversitesi’nde yüksek lisans programına başladı.